

IZHODIŠČA ZA STROKOVNE STANDARDE IN PRIPOROČILA ZA VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

Ljubljana, marec 2011

Izhodišča za strokovne standarde in priporočila za visokošolske knjižnice

Avtorice:

Melita Ambrožič, Narodna in univerzitetna knjižnica

Branka Badovinac, Narodna in univerzitetna knjižnica

Mojca Kotar, Univerza v Ljubljani, Univerzitetna služba za knjižnično dejavnost

Damjana Vovk, Narodna in univerzitetna knjižnica

Del gradiva prispevali:

Peter Čerče, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Knjižnica

Mirjam Kotar, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Osrednja družboslovna knjižnica

Jožeta Goričarja

Dunja Legat, Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor

Vlasta Stavbar, Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor

Za sodelovanje in pomoč pri izdelavi študije se zahvaljujemo:

Mojci Garantini, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Miklošičeva knjižnica

Ivanu Kaniču, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Centralna ekonomska knjižnica

Maji Klavžar, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za matematiko in fiziko, Matematična knjižnica

Ireni Marinko, IBS Mednarodna poslovna šola Ljubljana

Petruši Miholič, Univerza na Primorskem, Knjižnica za tehniko, medicino in naravoslovje

Zdenki Oven, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za elektrotehniko in Fakulteta za računalništvo in informatiko, Knjižnica

Zdenki Petermanec, Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor

Anamariji Rožič, Univerza v Ljubljani, Medicinska fakulteta, Centralna medicinska knjižnica

Vanesi Valentinčič Murovec, Univerza v Novi Gorici, Univerzitetna knjižnica

Razmnoženo v Narodni in univerzitetni knjižnici, Ljubljana

Leto izdaje: 2011

Publikacija je v elektronski obliki dostopna v Digitalni knjižnici Slovenije – dLib.si: (www.dlib.si)

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	5
1.1 Namen, cilji in pričakovani rezultati	5
1.2 Metodologija, metode in raziskovalna orodja	5
1.3 Opredelitev terminov	6
1.4 Predstavitev vsebine	8
2 VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE	9
2.1 Opredelitev, namen in dejavnost visokošolskih knjižnic	9
2.1.1 Vrste visokošolskih knjižnic	9
2.1.2 Namen in dejavnost visokošolskih knjižnic	11
2.2 Nastanek in razvoj visokošolskih ustanov ter njihovih knjižnic	12
2.2.1 Razvoj visokošolskih ustanov v svetu	12
2.2.2 Razvoj visokošolskih ustanov na slovenskem ozemlju	13
2.2.3 Razvoj visokošolskih knjižnic v svetu	18
2.2.4 Razvoj visokošolskih knjižnic na slovenskem ozemlju	20
2.3 Organiziranost knjižničnih sistemov univerz	24
2.4 Spremembe v okolju in predvidevanje razvojev visokošolskih knjižnic	27
2.4.1 Spremembe v okolju visokošolskih knjižnic	27
2.4.2 Knjižnične zbirke in drugi informacijski viri	29
2.4.3 Knjižnice kot promotorji prostega dostopa do informacij	29
2.4.4 Knjižnice kot socialni in študijski prostor	30
2.4.5 Usmerjenost na spremenjene potrebe uporabnikov knjižnic	31
2.4.6 Knjižnično osebje visokošolskih knjižnic	32
2.4.7 Odzivi visokošolskih knjižnic na ekonomsko krizo	32
2.4.8 Spremembe v upravljanju in organizacijski kulturi knjižnic	34
2.4.9 Ali so visokošolske knjižnice sploh še potrebne?	34
3 VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE V SLOVENIJI	35
3.1 Zakonodajne podlage za delovanje visokošolskih knjižnic	35
3.1.1 Pravni status visokošolskih knjižnic	35
3.1.2 Naloge visokošolskih knjižnic	36
3.1.3 Pogoji za delovanje visokošolskih knjižnic	37
3.1.4 Notranja organiziranost visokošolskih knjižnic	37
3.1.5 Financiranje visokošolskih knjižnic	37
3.2 Visokošolske knjižnice v dokumentih Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo	39
3.3 Visokošolske knjižnice v dokumentih visokošolskih zavodov	41
3.3.1 Univerza v Ljubljani	41
3.3.2 Univerza v Mariboru	48
3.3.3 Univerza na Primorskem	51
3.3.4 Univerza v Novi Gorici	55
3.3.5 Samostojni visokošolski zavodi	57
3.4 Stanje visokošolskih knjižnic v Sloveniji in ugotovljeni trendi	63
3.4.1 Visokošolsko knjižničarstvo na ravni države	63
3.4.2 Visokošolsko knjižničarstvo slovenskih univerz	71
3.4.2.1 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze v Ljubljani	73
3.4.2.2 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze v Mariboru	79
3.4.2.3 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze na Primorskem	84
3.4.2.4 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze v Novi Gorici	87
3.4.3 Visokošolsko knjižničarstvo samostojnih visokošolskih zavodov	90
3.4.4 Analiza SWOT visokošolskega knjižničarstva v Sloveniji	95
4 VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE IN STANDARDI OZIROMA SORODNI DOKUMENTI	97
4.1 Pojem in vrste standardov ter sorodnih dokumentov	97
4.2 Standardi na področju knjižničarstva	100

4.2.1 Razvoj standardov na področju knjižničarstva	101
4.2.2 Razvoj in značilnosti standardov v ameriškem visokoškolskem knjižničarstvu	104
4.2.2.1 Dejavnost Združenja za visokošolske in znanstvene knjižnice (ACRL).....	104
4.2.2.2 ACRL standardi za knjižnice visokošolskih kolidžev	104
4.2.2.3 ACRL standardi oziroma smernice za univerzitetne knjižnice	109
4.2.2.4 Standardi ameriških regionalnih akreditacijskih združenj in knjižnice.....	111
4.2.3 Standardi za visokošolske knjižnice v drugih državah.....	111
4.2.4 Mednarodni (IFLA) standardi za univerzitetne knjižnice	113
4.3 Standardi in slovenske visokošolske knjižnice	115
4.3.1 Prvi strokovni standardi za javne znanstvene knjižnice na Slovenskem.....	115
4.3.2 Obdobje med svetovnima vojnama.....	118
4.3.3 Dolga pot do sprejema slovenskih standardov za visokošolske knjižnice	119
4.3.4 Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice: knjižnično informacijski sistem univerze	122
4.4 Obstoječa merila za vzpostavitev in delovanje slovenskih visokošolskih knjižnic	126
5 KAKOVOST V VISOKEM ŠOLSTVU V MEDNARODNEM IN SLOVENSKEM OKOLJU TER VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE	129
5.1 Zagotavljanje kakovosti visokega šolstva v mednarodnem okolju in knjižnice	129
5.1.1 Zagotavljanje kakovosti v ameriškem visokem šolstvu	131
5.1.2 Zagotavljanje kakovosti v evropskem visokem šolstvu	132
5.2 Zagotavljanje kakovosti visokega šolstva v Sloveniji in knjižnice	134
5.2.1 Prva merila za akreditacijo oziroma zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov.....	136
5.2.2 Ustanovitev nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu in sprejem predpisov	138
5.3 Evalvacija knjižnične dejavnosti visokošolskih zavodov	144
5.3.1 Univerza v Ljubljani.....	144
5.3.2 Univerza v Mariboru	147
5.3.3 Univerza na Primorskem.....	148
5.3.4 Univerza v Novi Gorici	149
5.3.5 Samostojni visokošolski zavodi.....	151
6 KAKŠNE STROKOVNE STANDARDE POTREBUJEJO SLOVENSKE VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE?	151
6.1 Anketiranje vodij visokošolskih knjižnic	151
6.1.1 Struktura vzorca.....	151
6.1.2 Rezultati ankete	152
6.1.3 Vodje ameriških visokošolskih knjižnic o ACRL standardih.....	157
6.1.4 Razprava in zaključki	158
6.2 Nestrukturirani skupinski intervju (fokusna skupina) z vodji visokošolskih knjižnic	159
6.2.1 Zasnova in metodološko pojasnilo	159
6.2.2 Rezultati fokusne skupine.....	161
6.2.2.1 Terminološke odločitve.....	161
6.2.2.2 Kvantitativna in/ali kvalitativna merila	167
6.2.2.3 Vsebina dokumenta oziroma področja delovanja, ki naj bi jih vključeval.....	171
6.2.2.4 Uveljavljanje standardov oziroma priporočil v praksi	172
6.2.2.5 Dopolnilne kategorije.....	172
6.2.3 Razprava in zaključki	175
7 OSNUTEK STROKOVNIH STANDARDOV IN PRIPOROČIL ZA SLOVENSKE VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE	176
7.1 Namen, cilji in vsebina osnutka strokovnih standardov in priporočil	176
7.2 Nabor kvantitativnih meril za evalvacijo visokošolskih knjižnic	178
7.3 Primeri kvantitativnih meril za visokošolske knjižnice	185
8 ZAKLJUČNE MISLI IN PREDLOGI	192
9 VIRI IN LITERATURA	195
9.1 Citirani viri in literatura	195
9.2 Ostali uporabljeni viri in literatura	206

10 PRILOGE.....	210
PRILOGA 1: ISO STANDARDI, RELEVANTNI ZA PODROČJE KNJIŽNIČARSTVA.....	210
PRILOGA 2: PREDLOG AKREDITACIJSKIH MERIL ZA VISOKOŠOLSKO KNJIŽNICO	218
PRILOGA 3: ANKETNI VPRAŠALNIK ZA VODJE VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC	221
PRILOGA 4: SUMARNI REZULTATI ANKETE ZA VODJE VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC	224
PRILOGA 5: OSNUTEK BESEDILA STROKOVNIH STANDARDOV IN PRIPOROČIL ZA VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE	240
PRILOGA 5.1: Nabor možnih kvalitativnih meril za evalvacijo visokošolske knjižnice	257
PRILOGA 5.2: Nabor možnih kvantitativnih kazalcev in kazalnikov za evalvacijo visokošolske knjižnice..	262
PRILOGA 5.3: Predlog minimalnega nabora kazalcev in kazalnikov za evalvacijo knjižnične dejavnosti v visokem šolstvu	270

KAZALO TABEL

Tabela 1: V Razvid visokošolskih zavodov vpisani visokošolski zavodi in druge članice univerz (stanje 5. februar 2010)	18
Tabela 2: Slovensko visokošolsko knjižničarstvo (univerze in samostojni visokošolski zavodi) v letu 2009	65
Tabela 3: Sredstva, ki so jih univerze prejele na javnem razpisu za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009	67
Tabela 4: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore visokemu šolstvu v letu 2009	68
Tabela 5: Minimalne in maksimalne vrednosti statističnih podatkov o visokošolskih knjižnicah v letu 2009	70
Tabela 6: Osnovni statistični podatki o knjižnični dejavnosti slovenskih univerz v letu 2009	72
Tabela 7: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Ljubljani v letu 2009	75
Tabela 8: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Ljubljani po članicah v letu 2009	76
Tabela 9: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze v Ljubljani v letu 2009	79
Tabela 10: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Mariboru po članicah v letu 2009	81
Tabela 11: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze v Mariboru v letu 2009	83
Tabela 12: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze na Primorskem po članicah v letu 2009	85
Tabela 13: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze na Primorskem v letu 2009	87
Tabela 14: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Novi Gorici v letu 2009	89
Tabela 15: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze v Novi Gorici v letu 2009	90
Tabela 16: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti samostojnih visokošolskih zavodov v letu 2009	92
Tabela 17: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore samostojnih visokošolskih zavodov v letu 2009 ..	94
Tabela 18: Merila za zunanjo evalvacijo knjižnic visokošolskih zavodov	138
Tabela 19: Struktura vzorca anketirancev glede na število zaposlenih v knjižnici	152
Tabela 20: Področja delovanja, ki naj bi jih urejali strokovni standardi	154
Tabela 21: Točke primerjave v ACRL standardih za knjižnice v visokem šolstvu	180
Tabela 22: Kazalniki za primerjalno presojanje v sistemu BIX – Der Bibliotheksindex	181
Tabela 23: Kazalniki za evalvacijo kakovosti visokošolskih knjižnic Poll in Boekhorst	182
Tabela 24: Minimalno število knjižničnega osebja (Standards for Canadian college libraries)	188
Tabela 25: Minimalna velikost knjižnične zbirke (Standards for Canadian college libraries)	188

KAZALO SLIK

Slika 1: Negativno predstavljanje t. i. tradicionalnih knjižnic	34
Slika 2: Akreditacijska merila za knjižnico visokošolskega zavoda	136
Slika 3: Obrazec Predlog za akreditacijo, področje Presoja: materialni pogoji	143

1 UVOD

1.1 NAMEN, CILJI IN PRIČAKOVANI REZULTATI

Ministrstvo za kulturo je na pobudo Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost Narodni in univerzitetni knjižnici poverilo izdelavo ekspertize Priprava strokovnih podlag za sprejem priporočil za visokošolske knjižnice in ji z odločbo št. 6120-152/2009/8 z dne 21. 4. 2010 iz državnega proračuna odobrilo dodatna namenska sredstva za izvedbo programa dela, in sicer za programski sklop št. 9: Raziskovalna in razvojna dejavnost. Ravnateljica Narodne in univerzitetne knjižnice je dne 31. 5. 2010 sprejela sklep o izvedbi navedene ekspertize in imenovanju delovne skupine za njeno oblikovanje v naslednji sestavi: **dr. Melita Ambrožič**, Narodna in univerzitetna knjižnica (vodja); **Damjana Vovk**, Narodna in univerzitetna knjižnica; **mag. Branka Badovinac**, Narodna in univerzitetna knjižnica; **Peter Čerče**, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče; **mag. Mirjam Kotar**, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede; **dr. Mojca Kotar**, Univerza v Ljubljani, Univerzitetna služba za knjižnično dejavnost; **mag. Dunja Legat**, Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor; **mag. Vlasta Stavbar**, Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor (člani).

Namen ekspertize je bil izdelava strokovnih podlag za sprejem priporočil za visokošolske knjižnice. Delovna skupina je nalogo zastavila kot raziskovalni projekt s sledečimi cilji:

- na osnovi študija in analize relevantnih virov ter literature s področja visokošolskih knjižnic predstaviti njihov namen, naloge, dejavnost, značilnosti in razvojne trende;
- analizirati relevantne zakonske in druge predpise ter dokumente, ki določajo položaj in delovanje visokošolskih knjižnic;
- preučiti vsebino, značilnosti in razvoj strokovnih standardov ter priporočil za področje visokošolskega knjižničarstva;
- izdelati analizo stanja slovenskega visokošolskega knjižničarstva;
- pridobiti mnenja in stališča vodij visokošolskih knjižnic o namenu ter vsebini dokumenta s strokovnimi standardi in priporočili;
- izdelati osnutek dokumenta.

Pripravljeno gradivo naj ne bi bilo le v pomoč pri izdelavi predloga strokovnih standardov in priporočil, ampak naj bi služilo tudi kot pripomoček za visokošolske knjižničarje pri načrtovanju ter evalvaciji dejavnosti njihovih knjižnic.

1.2 METODOLOGIJA, METODE IN RAZISKOVALNA ORODJA

Delovna skupina je najprej opredelila problem in temo raziskave ter pridobila temeljne vire in literaturo. Na osnovi študija izbranih virov je oblikovala problemske sklope raziskave, njihovo vsebino in metode ter orodja za pridobitev raziskovalnih podatkov, njihovo obdelavo in predstavitev rezultatov. Izdelala je tudi terminski načrt izvedbe raziskave s kontrolnimi točkami za preverjanje poteka raziskave in določila nosilce posameznih nalog. V raziskovalnem delu je uporabila metodo analize relevantnih virov in literature ter metodo sinteze pridobljenih spoznanj. Raziskovalne podatke o visokošolskih knjižnicah je pridobila iz že obstoječih podatkov o njihovem delovanju, tj. iz nacionalne knjižnične statistike, ki jo zagotavlja Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici, podatke o visokošolskih zavodih pa iz evidenc, objavljenih na spletnih straneh Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Statističnega urada Republike Slovenije in posameznih

visokošolskih zavodov. Za pridobitev mnenj in stališč vodij visokošolskih knjižnic je uporabila dve metodi: anketno metodo s pisnim strukturiranim vprašalnikom kot orodjem za pridobitev podatkov ter metodo fokusne skupine z nestrukturiranim skupinskim intervjujem kot orodjem za pridobitev podatkov.

Pri svojem delu se je delovna skupina srečevala z različnimi težavami: preobremenjenost članov s tekočimi nalogami je terjala spreminjanje terminskega načrta in prerazporejanje nalog; preverjanje statističnih podatkov o delovanju visokošolskih knjižnic je pokazalo, da so številni med njimi nezanesljivi, saj nekatere knjižnice pri poročanju navodil ne upoštevajo dosledno; nekateri podatki na spletnih straneh za visoko šolstvo pristojnega ministrstva niso bili posodobljeni; zelo težko je bilo pridobiti relevantne podatke o samostojnih visokošolskih zavodih oziroma njihovih knjižnicah; odločiti se je bilo treba tudi o uporabi primerne terminologije.

1.3 OPREDELITEV TERMINOV

Že v fazi izdelave študije smo se srečevali s številnimi dilemami, povezanimi z izborom terminov (strokovnih izrazov), tako v primeru odločitev glede uporabe tujk oziroma njihovih poslovenjenih različic, kot tudi pri odločanju o izbiri slovenskih ustreznikov za določene angleške termine. V kar največji meri smo se poskušali nasloniti na priporočeno terminologijo, ki jo vključuje Bibliotekarski terminološki slovar (2009), pri izbiri terminov, ki jih slednji ne vključuje, smo se za izbrani termin (oziroma vsebino in obseg pojma, ki ga označuje) odločili dogovorno. Ker smo bili pri izdelavi študije časovno omejeni, ni bilo mogoče izvesti še poglobljene razprave o terminološki ustreznosti končnega besedila s člani terminološke komisije pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS). Menimo pa, da bi veljalo z njihovo pomočjo v prihodnosti preveriti ustreznost terminologije, za katero smo se odločili in tako prispevati k poenotenemu razumevanju vsebine ter obsega pojmov, ki jih poimenujemo s posameznimi termini.

V nadaljevanju izpostavljamo nekatere termine, pri katerih smo naleteli na različne prevode iz angleške različice v slovenske ustreznike, pri določenih terminih pa smo se odločali tudi med uporabo tujke oziroma njegovim ustreznikom v slovenskem jeziku (npr. kvantitativen – številčen, kvalitativen – kakovosten, rezultat – dosežek, izid itd.). Na težave smo naleteli tudi pri nekaterih sicer izvirno slovenskih terminih, ki pa se v zakonskih in drugih dokumentih ter strokovnih besedilih uporabljajo nedosledno (npr. ocenjevanje, presojanje, vrednotenje, evalvacija, rezultati, dosežki, izidi, kazalci, kazalniki, odprti dostop, prosti dostop, svobodni dostop, brezplačni dostop, repozitorij, digitalno skladišče, skladišče digitalnih gradiv, skladišče digitalnih objektov itd.).

Pri prevajanju angleških terminov v slovenščino smo uporabili naslednje ustreznike in njihove pomene:

- **library performance** – uporabljamo ustreznik **uspešnost delovanja knjižnice**, s katerim opredeljujemo ne le procese, ki se izvajajo v knjižnici, ampak tudi njihovo naravnost k doseganju želenih ciljev;
- **library performance measurement** – uporabljamo ustreznik **ugotavljanje uspešnosti delovanja knjižnice**, ki vključuje merjenje in evalvacijo več vidikov njenega delovanja, tj. uspešnosti, učinkovitosti, relevantnosti, vpliva in učinkov ter kakovosti;
- **performance measures** – uporabljamo ustreznik **mere uspešnosti delovanja**, s katerim

opredeljujemo skupek mer, ki v procesu evalvacije služijo kot kvantificirane sodbe, z njihovo kombinacijo pa oblikujemo kazalce uspešnosti delovanja knjižnice (ang. library performance indicators);

- **library effectiveness** – uporabljamo ustreznik **uspešnost knjižnice**, s katerim opredeljujemo kako uspešno (dobro) knjižnica izvaja svojo dejavnost glede na poslanstvo in zastavljene cilje;
- **efficiency** – uporabljamo ustreznik **učinkovitost knjižnice**, ki se izkazuje v njeni stroškovni uspešnosti, tj. doseganju čim boljših učinkov s čim manj ustvarjenimi stroški;
- **inputs** – uporabljamo ustreznik **vloženi viri**, s katerim opredeljujemo pogoje, ki omogočajo delovanje knjižnice;
- **outputs** – uporabljamo ustreznik **rezultati dela**, s katerim opredeljujemo proizvode in storitve, ki jih ustvari knjižnica s pomočjo vloženih virov ter notranjih delovnih procesov;
- **outcomes** – uporabljamo ustreznik **končni rezultati delovanja**, s katerim opredeljujemo vpliv in učinek delovanja knjižnice oziroma njenih rezultatov dela na posameznika ter širše okolje;
- **benchmarking** – uporabljamo ustreznik **primerjalno presojanje** (primerjalno vrednotenje), s katerim opredeljujemo proces primerjanja knjižnice s primerjalno skupino knjižnic oziroma najboljšimi praksami knjižnic in sorodnih organizacij;
- **open access** – ustreznik **odprti dostop** uporabljamo za poimenovanje sistema, ki zagotavlja vsem uporabnikom z dovoljenjem avtorjev prost in neomejen dostop, možnost kopiranja, uporabe, razširjanja in predelave avtorskih del, shranjenih v repozitoriju;
- **free access** – ustreznik **prosti dostop** uporabljamo za poimenovanje dostopa do elektronskega vira, ki je za uporabnika brezplačen oziroma ga zanj naroča knjižnica¹;
- **indicators** – smiselno uporabljamo ustreznika **kazalec** za poimenovanje absolutnih kvantitativnih števil in **kazalnik** za poimenovanje vrednosti, ki jih dobimo z izračunavanjem različnih razmerij med vrednostmi kazalcev;
- **guidelines** – uporabljamo ustreznik **smernice**, smiselno pa tudi **priporočila**, kajti zakonodaja s področja knjižničarstva govori o strokovnih *priporočilih*, ki jih za knjižnice sprejema Nacionalni svet za knjižnično dejavnost;
- **repository** – uporabljamo poslovenjeno obliko termina, tj. **repozitorij**, čeprav menimo, da bi se veljalo v bodoče odločiti za slovenski ustreznik;
- **evaluation** – uporabljamo poslovenjeno obliko termina, tj. **evalvacija**, in sicer za poimenovanje sklopa vseh aktivnosti, s katerimi se spremlja izvajanje načrtov o delovanju določene organizacije in rezultatov njenega delovanja. Bistveni del procesa evalvacije je ovrednotenje (ocena) ugotovljenega stanja in načrtovanje ukrepov za izboljšave ter razvoj. Zato je evalvacija vedno dejavnost vrednotenja. Primeren slovenski ustreznik bi bil tudi *vrednotenje delovanja*. Vrednotenje se izvaja na osnovi ustreznih meril in kriterijev. Evalvacija se lahko izvaja v obliki samoevalvacije ali zunanje evalvacije;
- **self-evaluation** – uporabljamo poslovenjeno obliko termina, tj. **samoevalvacija**. Z njim poimenujemo evalvacijo, ki jo opravlja organizacija sama z namenom ovrednotenja svojih rezultatov (dosežkov) in priprave ter izvedbe ukrepov za nadaljnji razvoj svojih dejavnosti. Gre za proces, v katerem v organizaciji zaposleni sami ali ob zunanji svetovalni pomoči sistematično zbirajo, interpretirajo in vrednotijo podatke ter informacije, ki so podlaga za odločanje o nadaljnjih akcijah;
- **external evaluation** – uporabljamo (delno) poslovenjeno obliko termina, tj. **zunanja evalvacija**, z

¹ Glej: <http://terminologija.blogspot.com/2010/09/odprti-prosti-svobodni-brezplacni.html>.

njim poimenujemo postopek vrednotenja (presoje) rezultatov delovanja organizacije po področjih, ki jih določajo predpisana merila. Gre za proces, v katerem nekdo zunaj organizacije ovrednoti njeno delovanje oziroma rezultate delovanja. O zunanji evalvaciji govorimo takrat, ko evalvacijo izvajajo vladne komisije ali ustanove, različni neodvisni inštituti, agencije ali skupine ekspertov. Osebe, ki izpeljujejo evalvacijo, niso iz organizacije, ki je predmet evalvacije.

Pojasnila o nekaterih drugih uporabljenih terminih navajamo tudi v nadaljevanju besedila, in sicer na mestih, kjer uporabimo določeni termin.

1.4 PREDSTAVITEV VSEBINE

V uvodnem delu (pričujoče poglavje) so predstavljeni namen in cilji študije, metodološka pojasnila ter rešitve terminoloških vprašanj, s katerimi smo se srečevali avtorji že v času njene izdelave, še zlasti pa pri oblikovanju končnega besedila.

V drugem poglavju študije predstavimo opredelitev, namen, dejavnost in naloge visokošolskih knjižnic, kot jih določajo zakonski predpisi ter drugi dokumenti, ki se nanašajo na njihovo delovanje. Z vpogledom v zgodovinski razvoj visokošolskih ustanov in njihovih knjižnic izpostavimo spremembe, ki so jih visokošolske knjižnice doživljale zaradi sprememb v njihovem ožjem, akademskem, in širšem družbenem okolju. Vpetost knjižnic v okolje je namreč terjala ne le spremembe v njihovi organiziranosti, ampak tudi v ponudbi informacijskih virov in storitev. Posebej izpostavimo (potrebne) odzive visokošolskih knjižnic na novejša trende v razvoju visokošolskega izobraževanja in znanstvenoraziskovalne dejavnosti, ki vedno hitreje prehajata v spletno okolje. Opozorimo tudi na dileme o bodočem poslanstvu visokošolskih knjižnic in na vprašanja o prihodnosti njihovega obstoja v t. i. fizični obliki.

V tretjem poglavju najprej predstavimo zakonodajne podlage za delovanje visokošolskih knjižnic, pri čemer smo pozorni na določbe o njihovem pravnem statusu, nalogah, pogojih delovanja, notranji organiziranosti in financiranju. Zanima nas tudi, kateri dokumenti s področja visokega šolstva oziroma univerz in visokošolskih zavodov vključujejo določila o visokošolskih knjižnicah ter na kakšen način. Sledi poglobljena analiza trenutnega stanja visokošolskih knjižnic v Sloveniji in prikaz ugotovljenih trendov. Poglavje vključuje tudi analizo SWOT² visokošolskega knjižničarstva v Sloveniji.

Vprašanju standardov v knjižničarstvu je namenjen prvi del četrtega poglavja študije. Predstavimo pojmovanje, vrste in razvoj standardov ter posebej izpostavimo njihov razvoj in značilnosti v ameriškem visokošolskem knjižničarstvu, ki ima na področju standardizacije najdaljšo tradicijo ter izkušnje. Podrobneje se zaustavimo pri standardih Ameriškega združenja visokošolskih in znanstvenih knjižnic (ACRL) ter standardih Mednarodne zveze bibliotekarskih društev in ustanov (IFLA), ki pomembno vplivajo na oblikovanje ter vsebino standardov za visokošolske knjižnice v posameznih državah. V drugem delu poglavja prikažemo vsebino in značilnosti tovrstnih dokumentov v slovenskem prostoru. Predstavimo tudi merila za vzpostavitev in delovanje slovenskih visokošolskih knjižnic, ki so trenutno v veljavi. V prilogi študije dodajamo za področje knjižničarstva relevanten nabor standardov mednarodne organizacije ISO.

² V slovenščini poimenovana kot PSPN analiza oziroma matrika.

O kakovosti v visokem šolstvu v slovenskem in mednarodnem okolju ter vpetosti visokošolskih knjižnic v procese zagotavljanja kakovosti razmišljamo v petem poglavju. Glede na to, da ima v procesih zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu pomembno vlogo proces akreditacije visokošolskih ustanov in študijskih programov ter z njim povezane oblike evalvacije, nas zanima, na kakšen način so v omenjene procese vključene visokošolske knjižnice. Posebej prikažemo tudi akreditacijsko in evalvacijsko prakso v slovenskem visokem šolstvu ter na visokošolskih zavodih. V prilogi študije dodajamo predlog dopolnjenih meril, ki bi jih veljalo uporabljati za evalvacijo knjižnične podpore visokošolskega zavoda v postopku njegove prve akreditacije.

V šestem poglavju predstavimo rezultate dveh empiričnih študij, ki smo jih izvedli z namenom pridobitve podatkov o stališčih in mnenjih vodij slovenskih visokošolskih knjižnic o problematiki strokovnih standardov oziroma priporočil. V prvem delu so predstavljeni rezultati anketne raziskave, v drugem rezultati fokusne skupine.

Na osnovi analize relevantnih virov in literature ter rezultatov empiričnih študij v sedmem poglavju utemeljimo model, za katerega smo se odločili pri izdelavi osnutka dokumenta Strokovni standardi in priporočila za organizacijo, delovanje in evalvacijo visokošolskih knjižnic. Osnutek dokumenta je vključen kot priloga študije.

Študijo zaokrožijo zaključne misli in predlogi za nadaljnje aktivnosti ter nabor citiranih in drugih uporabljenih virov ter literature.

2 VISOKOŠOLSKKE KNJIŽNICE

2.1 OPREDELITEV, NAMEN IN DEJAVNOST VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

2.1.1 Vrste visokošolskih knjižnic

Po definiciji, ki jo je za vrste knjižnic pri zbiranju knjižnične statistike državam članicam leta 1970 **priporočil UNESCO**³, sodijo med visokošolske (ang. library of an institution of tertiary education oziroma library of an institution of higher education⁴) naslednje knjižnice:

³ UNESCO (13. november 1970). Recommendation concerning the international standardization of library statistics. Dostopno na: <http://portal.unesco.org/en/>. Priporočila so bila leta 1974 prvič uveljavljena kot mednarodni standard, danes je to mednarodni standard ISO 2789:2006 Information and documentation – International library statistics.

⁴ V strokovni literaturi v angleškem jeziku se je za pojmovanje visokošolskih knjižnic uveljavila uporaba termina **academic libraries**, ki vključuje univerzitetne knjižnice in knjižnice kolidžev (v angleškem in ameriškem okolju samostojne višje in visoke šole ali pa univerzi pridružene znanstvene ustanove, v Franciji in Belgiji so kolidži visoke šole), ki izvajajo visokošolske programe, ter knjižnice drugih ustanov visokošolskega izobraževanja. V povezavi z visokoškolskimi knjižnicami se često omenja tudi termin **research libraries** oziroma različice scientific library, scholarly library in learned library, tj. **znanstvene knjižnice**. Termin zajema tako visokošolske kot tudi druge vrste knjižnic, ki podpirajo znanstvenoraziskovalno delo na določenem ali več znanstvenih področjih, kar se odraža v vsebini in zgradbi njihovih knjižničnih zbirk in drugih informacijskih virov, ki jih zagotavljajo, in pri izvajanju knjižničnih storitev. Najbolj znano združenje s tega področja je Ameriško združenje znanstvenih knjižnic (ARL), v katerega se lahko vključijo le knjižnice, ki izpolnjujejo dokaj stroge kriterije združenja (Glej: <http://www.arl.org/arl/membership/qualprin.shtml>).

- univerzitetne knjižnice, tj. glavne (ang. main) ali osrednje (ang. central) knjižnice univerz oziroma skupine knjižnic, ki so lahko med seboj prostorsko ločene, vendar pa delujejo pod istim vodstvom oziroma upravo. *Glavna* univerzitetna knjižnica naj bi delovala na vseh strokovnih področjih iz delokroga univerze, *osrednja* pa na določenih širših strokovnih področjih;
- knjižnice univerzitetnih visokošolskih ustanov članic univerz, ki ne sodijo ne tehnično ne upravno pod glavno ali osrednjo univerzitetno knjižnico;
- knjižnice visokošolskih ustanov, ki niso članice univerz.

Med knjižnice visokošolskih ustanov mednarodni standard uvršča tudi knjižnice univerzitetnih inštitutov, ki ne sodijo v vrsto specialnih knjižnic.

Visokošolske knjižnice v Sloveniji delimo na univerzitetne knjižnice, knjižnice drugih visokošolskih zavodov članic univerz (fakultet, akademij, univerzitetnih inštitutov ipd.) ter knjižnice (samostojnih) visokošolskih zavodov, ki niso sestavni deli univerz.

Zlasti v anglosaških deželah in deželah, ki so se razvijale pod njihovim vplivom, so univerzitetne knjižnice (ang. university libraries) organizirane drugače kot v Sloveniji – univerzitetna knjižnica praviloma upravno nadzoruje vse knjižnice, ki pripadajo visokošolskim ustanovam, združenim v univerzo (ang. branch libraries) ali pa v okviru univerze obstaja sploh samo ena univerzitetna knjižnica, brez fizično ločenih enot. V Sloveniji univerzitetne knjižnice upravno ne nadzorujejo knjižnic visokošolskih zavodov, združenih v univerzo, temveč, v skladu z Zakonom o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001), njihovo dejavnost le koordinirajo v okviru univerzitetnih knjižničnih sistemov.

Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989, str. 4) navajajo, da so visokošolske knjižnice knjižnice visokošolskih delovnih organizacij (op. danes zavodov), združenih v univerzo, in jih naštejejo: univerzitetne knjižnice, osrednje visokošolske knjižnice (centralne knjižnice za določene stroke) in ostale visokošolske knjižnice (knjižnice visokih in višjih šol, fakultet, umetniških akademij, oddelkov, inštitutov, knjižnice domov ali centrov za študente). Takšna opredelitev se ne ujema popolnoma z mednarodno klasifikacijo, saj lahko visokošolske knjižnice delujejo tudi izven univerz (pri nas npr. v okviru samostojnih javnih ali zasebnih visokošolskih zavodov). V Sloveniji so začeli po letu 1993, ko je bil sprejet nov Zakon o visokem šolstvu (ZViS, Ur. l. RS, št. 67/1993), nastajati tudi samostojni javni in zasebni visokošolski zavodi, ki niso vključeni v univerze. Njihove knjižnice sodijo med visokošolske knjižnice, vendar pa jih Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice ne vključujejo, saj datirajo v leto 1989.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) v členu 7 navaja, da je knjižnica pravna oseba ali njena organizacijska enota, ki izvaja knjižnično dejavnost. Po prevladujočem krogu uporabnic in uporabnikov so knjižnice splošne, šolske, visokošolske, specialne in nacionalna. Podrobneje določa status in delovanje splošnih ter nacionalne knjižnice, šolskim, visokošolskim in specialnim knjižnicam pa nameni le nekaj členov. Opredelitve visokošolskih knjižnic in vrst visokošolskih knjižnic ne vključuje, v členu 29 navede le, da so univerzitetne knjižnice glavne visokošolske knjižnice univerz. V členu 30 Zakon govori o povezovanju visokošolskih knjižnic v **nacionalni vzajemni bibliografski sistem**: "Visokošolske knjižnice članic univerz se v nacionalni vzajemni bibliografski sistem povezujejo

koordinirano prek univerz". Člen 68 določa, da Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani opravlja tudi naloge univerzitetne knjižnice za Univerzo v Ljubljani.

2.1.2 Namen in dejavnost visokošolskih knjižnic

Opredelitev namena visokošolskih knjižnic najdemo v standardu **ISO 2789:2006**, ki navaja, da so visokošolske knjižnice v prvi vrsti namenjene študentom in učnemu osebju visokošolskih ustanov, lahko pa služijo tudi širši javnosti.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) govori o namenu in dejavnosti visokošolskih oziroma univerzitetnih knjižnic v členu 29:

Visokošolske knjižnice podpirajo študijski in raziskovalni proces, tako da izvajajo knjižnično dejavnost predvsem za študente, visokošolske učitelje in visokošolske sodelavce.

Univerzitetne knjižnice opravljajo v okviru javne službe iz 2. člena tega zakona in nalog visokošolskih knjižnic še naslednje naloge:

- koordinirajo knjižnično dejavnost na univerzah,
- koordinirajo nabavo in ponudbo knjižničnega gradiva v okviru univerz,
- organizirajo in usklajujejo delovanje sistema medknjižnične izposoje,
- koordinirajo deponiranje in izločanje gradiva na univerzah,
- koordinirajo izdelavo bibliografije visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev svoje univerze,
- pridobivajo in obdelujejo obvezne izvode gradiv, ki nastajajo in se objavljajo v okviru univerze, vključno z diplomskimi, magistrskimi in doktorskimi nalogami,
- usklajujejo pripravo in izvedbo programov izobraževanja uporabnikov na univerzah,
- nudijo strokovno pomoč delavcem v knjižnični dejavnosti v okviru univerz,
- lahko opravljajo domoznansko dejavnost,
- lahko opravljajo druge naloge, katerih izvajanje nanje prenese nacionalna knjižnica.

Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989) navajajo, da je naloga visokošolskih knjižnic zagotavljanje dostopa do dokumentov in informacij udeležencem izobraževalnega ter raziskovalnega procesa visokih in višjih šol, da služijo znanstvenemu in strokovnemu delu delavcev drugih delovnih organizacij ter permanentnemu izobraževanju vseh občanov. V ta namen sodelujejo v knjižničnem informacijskem sistemu univerze in z informacijskimi službami ter sistemi doma in v tujini.

Dejavnost oziroma storitve vseh vrst knjižnic, tudi visokošolskih, navaja **Uredba o osnovnih storitvah knjižnic** (Ur. l. RS, št. 29/2003). Ta med drugim določa, katere so osnovne storitve, ki jih mora vsaka knjižnica uporabnikom nuditi brezplačno, opredeljuje uporabnike in člane knjižnic ter obratovalni čas knjižnic (le za nacionalno in splošne knjižnice). Določa tudi, da mora vsaka knjižnica imeti pravilnik o splošnih pogojih poslovanja in obvezne elemente, ki jih mora ta vsebovati.

2.2 NASTANEK IN RAZVOJ VISOKOŠOLSKIH USTANOV TER NJIHOVIH KNJIŽNIC

2.2.1 Razvoj visokošolskih ustanov v svetu

Lahko bi rekli, da se zgodovina "modernih" visokošolskih knjižnic začne z razvojem univerz, ki so najbolj pogosta oblika organiziranosti visokega šolstva. Moderne univerze in kolidži⁵ so sicer nastali po vzoru zahodnoevropskih srednjeveških ustanov, vendar so že v antiki obstajale pomembne oblike visokošolskega izobraževanja, tako v Evropi kot na Bližnjem in Daljnem Vzhodu, ki so se ukvarjale z znanstvenim raziskovanjem in imele dolgoletno tradicijo v pedagoškem delu, ob njih pa so nastajale tudi pomembne znanstvene knjižnice. Šele v srednjem veku so v Evropi nastale organizacijske in pravne oblike, na katerih temeljijo današnje univerze. Univerze kot središča za študij, proučevanje, sistemizacijo in razvoj znanosti so nastajale v zahodni Evropi v 11., 12. in 13. stoletju, in sicer vzporedno z rojstvom novega družbenega sloja – meščanstva. Nastajale so kot odgovor na vedno večje zahteve, ki jih je postavljala razvoj družbe, rast obrti in trgovine ter vedno večja vloga mest, kamor sta se iz samostanov prenesla ekonomska moč in intelektualno življenje. Na eni strani so se pojavljale vedno večje potrebe po medicinskem in pravnem znanju, po drugi strani pa je bila prisotna težnja Cerkve po znanstvenem fundiranju teoloških znanosti, ki bi pomagale v boju zoper heretike.

Prve srednjeveške univerze so se hitro oblikovale zlasti v Italiji, saj so se zaradi političnih okoliščin mesta tu hitro razvijala. V nasprotju z drugimi univerzami so bile italijanske univerze po nastanku in usmerjenosti predvsem posvetne ustanove. Najstarejša visoka šola naj bi bila medicinska šola v Salernu, ki je nastala že v 9. stoletju oziroma leta 900 in je sloves najbolj znanega centra medicinske znanosti ohranila nadaljnjih 200 let. Prva univerza naj bi bila ustanovljena leta 1088 v Bologni v Italiji in je postala center za študij prava ter vzor za druge italijanske in španske univerze. Pariška univerza (Sorbona) je prve privilegije pridobila 1174. leta in kmalu postala center za študij teologije in filozofije, pa tudi model za kasnejše univerze v Severni Evropi. V Oxfordu je bila univerza ustanovljena 1167. leta. V Cambridgu so v zgodnjem 12. stoletju šole in študentske domove ustanavljali verski redovi, univerza pa je bila ustanovljena leta 1209, ko so v mesto pribežali študentje iz Oxforda in Pariza. Od 13. stoletja dalje so nastajale mnoge univerze po Franciji, Angliji, Škotski, Nemčiji, Češki in Poljski. Do leta 1440 je bilo v evropskem prostoru ustanovljenih približno 50 univerz.

Več univerz je nastalo v obdobju humanizma, renesanse in reformacije, ko je vpliv cerkve popustil in ga je nadomestila kraljeva avtoriteta, še posebej v protestantskih deželah Severne Evrope. V 16. in 17. stoletju so univerze večinoma postale posvetne institucije. V univerzitetni študij so bile vključene nove discipline, uveljavil se je študij naravoslovja (ang. science). Univerze so se vedno bolj modernizirale ter uvajale vedno več eksperimentalnega dela in raziskovanja. Najstarejša ameriška univerza (harvardska) ima korenine v harvardskem kolidžu, ki so ga leta 1636 ustanovili kalvinisti. Pod njihovim vplivom sta nastala tudi kolidž Yale (1701) in kolidž v New Jerseyu (1746), danes univerza Princeton. V Rusiji je bila prva visokošolska ustanova⁶ z laičnim študijem moskovska državna univerza,

⁵ V izvirnem pomenu je bil kolidž (kolegij) skupina študentov, ki so skupaj uporabljali akademske in bivalne prostore. Kolidži so bili sestavni del združbe, imenovane univerza. Danes so kolidži vključeni v univerze ali pa delujejo kot samostojne visokošolske ustanove.

⁶ V besedilu uporabljamo termin **visokošolska ustanova** v primerih, ko se slednji ne nanaša eksplicitno na njegovo posebno pravno obliko, ki je uveljavljena v Sloveniji, tj. zavod. Termin *ustanova* se sicer v Sloveniji uporablja za poimenovanje organizacij, ki imajo status fundacij.

ki jo je leta 1755 ustanovil znanstvenik Lomonosov.

V 17. in 18. stoletju se je razvoj znanosti usmeril k specializaciji, znotraj znanosti je prihajalo do vse večje diferenciacije. Humboldtova univerza, takratni center znanosti nemškega naroda, je bila organizirana po znanstvenih disciplinah in katedrah. Postala je vzor za organizacijo evropskih univerz. Vendar je bila tudi pri tej univerzi v ospredju celota, ki je uravnavala razvoj delov in omogočala sintezo ter interdisciplinarnost. 18. stoletje je prineslo relativno stagnacijo univerz, saj je industrijska revolucija spodbudila ustanovitev številnih drugih znanstvenih ustanov.

Večina danes obstoječih univerz je bila ustanovljena v sredini 19. stoletja in po letu 1945. Obdobje po industrijski revoluciji je z rastjo srednjega razreda prineslo nov zagon oziroma ekspanzijo visokošolskega izobraževanja. V 19. stoletju so bile nemške univerze pomembna mesta raziskovanja in središča akademske svobode ter so pritegnila mnoge tuje študente. Britanske univerze iz tega časa (London, Durham, Manchester, Liverpool, Leeds, Wales) so, za razliko od relativno konservativnih Oxforda in Cambridgea, privabljale študente z naprednimi družbenimi in političnimi idejami. V Kanadi so nastale univerze McGill, Toronto in Montreal, ustanovljene so bile tudi univerze v Grčiji, Romuniji, Bolgariji, Indiji, Avstraliji, na Kitajskem in Japonskem. Drugi val ustanavljanja univerz je obdobje med 1950 in 1960, leta 1971 pa je bila ustanovljena tudi prva univerza za študij na daljavo Open University v Veliki Britaniji.

2.2.2 Razvoj visokošolskih ustanov na slovenskem ozemlju

V slovanskem, nemškem in panonskem svetu so nastajale univerze v 14. stoletju. Slovenskih dežel ta zgodnji razvoj ni dosegel, zato so študentje odhajali na študij v tuja mesta (Padova, Dunaj). Ob koncu 16. ter v začetku 17. stoletja so jezuiti ustanavljali kolegije (Gradec, Celovec, Ljubljana, Trst, Gorica), kamor so spadale (šestrazredne) gimnazije in deli višješolskega študija. "Njihovi kolegiji so bili duhovna, kulturna in verska središča takratne Evrope."⁷ (Ciperle, 1997, str. 21) V Ljubljano so prišli leta 1597 in začeli z izvajanjem gimnazijskega pouka. V okviru kolegija, ki so ga gradili od 1598 do 1616, so poleg gimnazije delovali tudi posamezni višješolski kurzi. Predavanja so tekla občasno od leta 1619 dalje ter postala redna leta 1633. Od takrat naprej pa do nastanka sedanje univerze je imela Ljubljana stalen višješolski študij (filozofski študij, stolica za logiko in cerkveno pravo, stolica za fiziko in matematiko, stolica za mehaniko). Vsebinsko je bil podoben študijem na filozofskih in teoloških fakultetah nekaterih jezuitskih univerz, ni pa imel statusa univerze, ker niso podeljevali akademskih nazivov.

Potrebe po reformi šolskega sistema so v 18. stoletju postajale vse močnejše, s tem pa tudi nasprotja med jezuiti in prosvetljsko državo, ki je izražala potrebo tudi po laičnih šolah. Leta 1773 je bil razpuščen jezuitski red, jezuitske šole pa je prevzela država. Cesar Jožef II. je v Ljubljani najprej ukinil študij teologije, nato še filozofije in študij prenesel v Gradec. Do obnovitve študija v Ljubljani je prišlo

⁷ "Odnos jezuitov do višjih šol se je izražal v treh oblikah. V starih univerzitetnih centrih, kjer so bili ustanovljeni jezuitski kolegiji, npr. na Dunaju in v Pragi sta jim bili izročeni filozofska in teološka fakulteta, izven njihovega vpliva sta ostali pravna in medicinska fakulteta, oboje pa združeno v eno univerzo. V mestih pa, kjer preje ni bilo univerze in kjer so bili jezuitski kolegiji pozneje s privilegiji povzdignjeni v univerze, ki v jezuitskem času navadno obstojijo samo iz filozofske in teološke fakultete; jezuiti se pa bore proti temu, da bi se jim pridružile še pravna in medicinska fakulteta, ki bi ne spadale pod njihov vpliv." (Ciperle, 1997, str. 22)

še leta 1788 oziroma 1791 v obliki liceja⁸, univerzitetni študij je bil mogoč le na Dunaju, Pragi in Freiburgu. Liceji so v deželnih glavnih mestih prevzeli nalogo znanstveno-izobraževalnih ustanov, niso pa mogli podeljevati akademskih nazivov. Ljubljanski je imel tri fakultetne stolice, in sicer filozofski študij, ki je bil osnova za nadaljnji študij, mediko-kirurški študij in teološki študij. Po reformi sekundarnega in terciarnega šolstva v Avstriji leta 1848 je bil ljubljanski licej ukinjen, popolna univerza pa ni bila ustanovljena.

Prava univerza je v Sloveniji delovala v času Ilirskih provinc v Ljubljani, ki je bila njihovo glavno mesto. Ustanovljena je bila v študijskem letu 1810/11⁹. Po propadu Ilirskih provinc so bili leta 1814 ponovno uvedeni avstrijski študijski predpisi, kar je pomenilo ukinitve univerze in vzpostavitev liceja v obsegu izpred leta 1810. Radikalne zahteve po razširitvi študija in po slovenski univerzi je prinesla revolucija 1848, žal pa so avstrijske reforme univerz prinesle centralizacijo, tako da je ob koncu leta 1849 od visokošolskega študija v Ljubljani ostalo le bogoslovje. Po ustanovitvi Države Slovencev, Hrvatov in Srbov leta 1918 so Slovenci zopet postavili zahtevo po lastni univerzi. Vseučiliška komisija je najprej nameravala pripraviti slovensko univerzo v okviru zagrebške, vendar je leta 1919 zaprosila beograjsko vlado, da se ustanovi univerza v Ljubljani. Prošnja je bila tokrat rešena pozitivno. 23. julija 1919 je bil v beograjski skupščini sprejet Zakon o vseučilišču Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani, formalno pa je bila univerza ustanovljena 1. septembra 1919 in dobila ime Univerza Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani. Ustanovljenih je bilo prvih pet fakultet: teološka, juridična, filozofska, tehniška in nepopolna medicinska (le prva dva letnika). Prvi rektor univerze je bil prof. dr. Josip Plemelj.

Univerza se je vse do leta 1935 nenehno srečevala s problematiko financiranja in poskusi ukinitve posameznih fakultet. Z zamenjavo vlade v Beogradu leta 1935, ko so bili vanjo ponovno vključeni slovenski katoliški politiki, so se finančne razmere izboljšale. Do leta 1941 je število študentov naraslo z 900 na 2400, število pedagoških delavcev s 57 na 183, na univerzi je diplomiralo 2900 študentov in bilo promoviranih prek 150 doktorjev znanosti (Dolenc, 1994, str. 11). V času od leta 1941 do kapitulacije Italije 1943. je univerza delovala pod italijansko zasedbeno oblastjo, kasneje pa pod Rupnikovo pokrajinsko upravo, ko je bila nekaj časa celo zaprta. Od julija 1944 do konca vojne je delovala pod nadzorstvom vrhovnega komisarja operacijskega območja Jadransko primorje, ki je imel sedež v Trstu, v Ljubljani pa svojega pooblaščenca. Med okupacijo je bilo kljub težavnim razmeram, v katerih je delovala univerza, obranjenih kar 58 doktorskih disertacij (Godeša, 1994, str. 11–16).

Po osvoboditvi je univerza uradno začela delovati 23. maja 1945, dva meseca kasneje je bil končno sprejet tudi odlok o popolni Medicinski fakulteti, a je bila slednja izločena iz univerze in podrejena Ministrstvu za narodno zdravje. V povojnem obdobju je univerza doživljala številne organizacijske spremembe, prav tako nekatere fakultete. Npr. leta 1946 je bila iz univerze izločena Teološka fakulteta, ki je sicer ostala članica do leta 1952, ko je po sklepu Sveta za prosveto in kulturo pri vladi LRS prenehala biti državna ustanova in izgubila tudi finančno podporo Sveta (v Univerzo v Ljubljani je bila ponovno vključena leta 1992). Zakonske spremembe iz konca leta 1949 so prinesle razdružitev.

⁸ Do leta 1848 je bila to vmesna šola z več oddelki med šestletno gimnazijo in univerzo (SSKJ, 1994, str. 492).

⁹ V Ljubljani je bila ustanovljena prava univerza s "centralnimi šolami" in petimi študijskimi smermi: filozofija, medicina, pravo, tehnika in teologija. Šole so lahko podeljevale akademske nazive. Univerzitetni študij je obiskovalo nad 300 slušateljev, kar je bila za takratne evropske razmere že kar velika univerza. Glavni vzrok za ta ukrep je bil preprečiti, da bi slovenski študentje študirali v Avstriji.

Izločila se je Tehniška fakulteta, ki se je preoblikovala v Tehniško visoko šolo s fakultetami za arhitekturo, za elektrotehniko, za gradbeništvo in geodezijo, za kemijo, za rudarstvo in metarulgijo in za strojništvo. Medicinsko visoko šolo sta sestavljali Medicinska in Stomatološka fakulteta. Zunaj univerze je poleg Teološke delovala še fakulteta za področje agronomije in gozdarstva. Kontinuiteto pa je nadaljevala univerza s štirimi fakultetami (pravno, ekonomsko, prirodoslovno-matematično in filozofsko). Vendar pa so bile že s študijskim letom 1954/55 vse fakultete (razen Teološke) ponovno združene v enotno univerzo s petimi fakultetami (Prirodoslovno-matematično-filozofska fakulteta, Pravno-ekonomska fakulteta, Tehniška fakulteta, Medicinska fakulteta, Fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo). Že v študijskem letu 1960/61 je sledila nova reorganizacija, po kateri je univerzo sestavljalo devet fakultet: filozofska, pravna, ekonomska, medicinska, biotehniška, za naravoslovje in tehnologijo, za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, za elektrotehniko in za strojništvo. Leta 1970 se je v univerzo vključila še Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo. V letu 1975 so se kot članice pridružile Visoka šola za telesno kulturo, tri akademije (za glasbo, za gledališče, radio, film in televizijo in za likovno umetnost) in šest višjih šol (za socialne delavce, za zdravstvene delavce, tehniška varnostna, upravna, pedagoška akademija in pomorska šola v Piranu) (Gabrič, 1994, str. 17–19).

Organizacijske spremembe je Univerza v Ljubljani doživljala tudi v zadnjih petnajstih letih, ko se višje šole preoblikujejo v visoke šole in kasneje fakultete, nekatere fakultete pa se v devetdesetih letih prejšnjega stoletja preoblikujejo in nastanejo nove (npr. razdružitev Fakultete za naravoslovje in tehnologijo, Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Fakultete za elektrotehniko in računalništvo). Ob koncu leta 2010 je v okviru Univerze delovalo 26 visokošolskih zavodov rednih članic (23 fakultet in 3 umetniške akademije).

Prizadevanja za vzpostavitev visokega šolstva v Mariboru segajo, kot navaja Bračič (1983), že na začetek 19. stoletja, ko so si meščani Maribora prizadevali za prenos sedeža lavantinske škofije v Maribor in ustanovitev liceja, ki bi kot višja šola dopolnjeval gimnazijo ter omogočal vstop na bogoslovje in na pravo. Boj za uresničitev ideje je bila dolgotrajna, k njeni uresnitvi pa je bistveno pripomogel lavantinski škof Anton Martin Slomšek, ki je v Vatikanu dosegel prenos sedeža lavantinske škofije iz Sv. Andraža v Labotski dolini na Koroškem v Maribor. Slovesna razglasitev novega sedeža škofije je bila 4. septembra 1859, 14. oktobra 1859 pa je bilo odprto še bogoslovno učilišče. "Tako je Maribor dobil visokošolski zavod, štiriletno bogoslovje, ki pa ni imelo pravice podeljevanja doktorata, vendar je postalo izredno pomembna narodnoobrambna, kulturna in znanstvena ustanova. Slomšek je videl v bogoslovju zamelek slovenske univerze ..." (Bračič, 1983, str. 248) Slovensko bogoslovje v Mariboru je delovalo do nacistične okupacije.

Pomembni prelomnici sta tudi leto 1863, ko je bilo zasnovano dvoletno učiteljišče, in leto 1888, ko je slednje preraslo v štiriletno učiteljišče. Neposredni predhodnik današnje Univerze v Mariboru pa je leta 1961 ustanovljeno Združenje visokošolskih zavodov Maribor, ki je združevalo prve višje strokovne šole, ustanovljene med leti 1959 in 1961. Prva med njimi je bila Višja komercialna šola, sledila ji je Višja tehniška šola s strojnim, elektro, tekstilnim, gradbenim in kemijskim oddelkom. Leta 1960 so bile ustanovljene še Višja agronomska, Višja pravna in Višja stomatološka šola, slednja je delovala le do leta 1970. V tem obdobju je bila ustanovljena tudi Višja šola za organizacijo dela v Kranju, ki je leta 1972 postala članica Združenja visokošolskih zavodov Maribor. S šestimi visokošolskimi zavodi je Maribor postal močno visokošolsko središče, ki se je leta 1975 oblikovalo v

Univerzo v Mariboru. Ustanovitev Univerze v Mariboru in razmah raziskovanja sta pospešila razvoj višjih šol, ki so se postopoma oblikovale v visoke šole in kasneje v fakultete. V letu 1993 je bila ustanovljena Visoka zdravstvena šola, ki je dve leti kasneje postala članica Univerze v Mariboru. Istega leta se je takratna Tehniška fakulteta preoblikovala v štiri nove fakultete in Univerzo v Mariboru je tako ob prelomu tisočletja sestavljalo devet fakultet in ena visoka strokovna šola. Kot članica se ji je leto kasneje pridružila še Univerzitetna knjižnica Maribor, nato v letu 2003 novoustanovljena Medicinska fakulteta in že prej ustanovljena Fakulteta za policijsko-varnostne vede s sedežem v Ljubljani, ter leto kasneje še Fakulteta za logistiko s sedežem v Celju. V študijskem letu 2006/2007 se je Univerza v Mariboru povečala še za dve novi članici. Pedagoška fakulteta se je namreč preoblikovala v tri nove fakultete: Pedagoško fakulteto, Filozofsko fakulteto in Fakulteto za naravoslovje in matematiko (Bogata tradicija izobraževanja v Mariboru, 2007). Najmlajši članici Univerze v Mariboru sta v letu 2007 ustanovljena Fakulteta za energetiko s sedežem v Krškem in leta 2009 ustanovljena Fakulteta za turizem.

Ideja o slovenski univerzi na Primorskem je prav tako že sorazmerno stara in izvira iz začetkov 20. stoletja (Knaflič, 1912). V tistem času so jo želeli postaviti v Trstu. Na prave začetke visokega šolstva na slovenskem Primorskem pa je bilo kljub temu potrebno počakati še nekaj desetletij. Najprej je bila leta 1960 v Piranu ustanovljena Višja pomorska šola, v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja pa je kot rezultat prizadevanj Obalnega sveta Koper na Obali začelo delovati več oddelkov višjih in visokih šol. Ena takih je bila koprška enota ljubljanske Pedagoške fakultete, ki obstaja še danes, le da sedaj deluje kot Pedagoška fakulteta, članica Univerze na Primorskem. Naslednji pomemben premik v smer k ustanovitvi Univerze na Primorskem se je zgodil tik pred koncem leta 1994, ko je bilo ustanovljeno Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije v Kopru, s svojim delovanjem pa je pričelo v letu 1995. S tem je bila že takrat izpričana namera, da bo visoko šolstvo na Obali potekalo v tesni povezavi z znanstvenim raziskovanjem.

Na Primorskem je že v 90-ih letih prejšnjega stoletja delovalo več visokošolskih ustanov in raziskovalnih zavodov. Od tistih, ki še danes sestavljajo Univerzo na Primorskem, sta bili v teh letih ustanovljeni Visoka šola za management v Kopru (danes Fakulteta za management) ter Visoka šola za hotelirstvo in turizem v Portorožu (danes Fakulteta za turistične študije – Turistica). Leta 1999 sta se jim kot samostojna raziskovalna ali visokošolska zavoda pridružila še Primorski inštitut za naravoslovje in tehnologijo ter nazadnje v letu 2000 še Fakulteta za humanistične študije. Zadostno število visokošolskih ustanov in raziskovalnih zavodov ter močna podpora lokalne družbeno-politične in gospodarske skupnosti so v letu 2000 privedli do jasno izražene želje za ustanovitev tretje slovenske javne univerze. Ustanovljena je bila konec januarja 2003 z Odlokom o ustanovitvi Univerze na Primorskem (OdUUP, Ur. l. RS, št. 13/2003). Od tedaj sta v okviru Univerze poleg ustanovnih članic zaživelii še članici Študentski domovi in nazadnje Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijsko tehnologijo.

Začetki Univerze v Novi Gorici segajo v študijsko leto 1995/1996, ko je v Novi Gorici kot prva mednarodna podiplomska šola v Sloveniji začela delovati Šola za znanosti o okolju. Ustanovila sta jo Mestna občina Nova Gorica in Institut Jožef Stefan iz Ljubljane. Zaradi vpeljave novih študijskih programov in širitve znanstvenoraziskovalne dejavnosti se je leta 1998 reorganizirala in preimenovala v Politehniko Nova Gorica. V akademskem letu 2003/2004 je Politehnika Nova Gorica dobila dva nova soustanovitelja, Občino Ajdovščina in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in

umetnosti (ZRC SAZU). 21. aprila 2006 je Politehnika Nova Gorica na podlagi soglasja Sveta RS za visoko šolstvo z dne 18. 3. 2006 pridobila status univerze in se preimenovala v Univerzo v Novi Gorici. Deluje kot zasebna univerzitetna ustanova.

Na osnovi Zakona o visokem šolstvu (ZViS, Ur. l. RS, št. 67/1993) iz leta 1993 se je v Sloveniji začelo preoblikovanje visokega šolstva in še posebej univerz, prvič pa je bilo omogočeno tudi ustanavljanje javnih in zasebnih samostojnih visokošolskih zavodov. V študijskem letu 1995/96 je začel delovati prvi samostojni in zasebni visokošolski zavod. Prva koncesija je bila dodeljena v letu 1995 Visoki šoli za hotelirstvo in turizem, Portorož (danes Fakulteta za turistične študije Portorož – Turistica Univerze na Primorskem). V študijskem letu 2009/2010 je delovalo že 26 samostojnih visokošolskih zavodov, skupno število vpisanih študentov je v primerjavi s preteklim študijskim letom naraslo za kar 26,6 %.

Ob ustanovitvi prve slovenske (ljubljske) univerze v letu 1919/1920 se je na visokošolski študij vpisalo **942 študentov**, od tega 28 žensk in 914 moških, pedagoško delo je izvajalo 18 profesorjev. V študijskem letu 2009/2010 je bilo na slovenske univerze in samostojne visokošolske zavode vpisanih **98.279 študentov** (74 % rednih in 26 % izrednih; 89.081 oziroma 90,6 % na univerze in 9198 oziroma 9,4 % na samostojne visokošolske zavode, med njimi je bilo kar 59 % vpisanih izredno) (Hanc, 2010a). Skupno število visokošolskih učiteljev in visokošolskih sodelavcev ter znanstvenih delavcev, ki poučujejo ali sodelujejo v pedagoškem procesu na visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji, se je od leta 2002 do 2008 povečalo s 5162 na 7580 oseb z različnimi pedagoškimi obremenitvami (Komljenovič in Marjetič, 2010, str. 212) oziroma z indeksom 147. V ekvivalentu polnega delovnega časa jih je v visokošolskem procesu v študijskem letu 2008/2009 sodelovalo 5682. Na visokošolskega učitelja je bilo vpisanih 20 študentov (preračunano v ekvivalent rednega študenta), z upoštevanjem visokošolskih sodelavcev in znanstvenih delavcev pa povprečno po 12 (Hanc, 2009). Po podatkih za študijsko leto 2009/2010 (Hanc, 2010b) je v pedagoškem procesu na visokošolskih zavodih sodelovalo **8291 oziroma 5740 EPZ zaposlenih**, razmerje med študenti in zaposlenimi pa se ni spremenilo. V študijskem letu 2009/2010 je tako bilo število **potencialnih uporabnikov** visokošolskih knjižnic **106.570¹⁰**.

Število visokošolskih zavodov se je v zadnjih letih stalno povečevalo. V študijskem letu 2002/2003 je študijsko dejavnost izvajalo 48 visokošolskih zavodov, v študijskem letu 2009/2010 pa že **80 visokošolskih zavodov**: 26 članic Univerze v Ljubljani, 16 članic Univerze v Mariboru, 6 članic Univerze na Primorskem, 6 članic Univerze v Novi Gorici in 26 samostojnih visokošolskih zavodov, od katerih je bil 1 javni in 25 zasebnih. V juniju 2010 je bilo v Razvidu visokošolskih zavodov tudi 6 visokošolskih zavodov, ki v študijskem letu 2009/2010 študijskih programov še niso izvajali: Evro-sredozemska univerza (ustanovljena leta 2009), Fakulteta za turizem, članica Univerze v Mariboru, Fakulteta za poslovne in upravne vede Novo mesto, Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Fakulteta za poslovne vede in Visoka gospodarska šola (Komljenovič in Marjetič, 2010, str. 42). Število študentov visokošolskih študijev se je v obdobju od 2002/2003 do 2009/2010 povečalo z **62.262 na 98.279** oziroma z indeksom 158.

¹⁰ Število potencialnih uporabnikov visokošolskih knjižnic je po podatkih knjižnične statistike za leto 2009 nižje, saj ne vključuje potencialnih uporabnikov knjižnic visokošolskih zavodov, ki za leto 2009 niso poročale o delu knjižnic.

Tabela 1: V Razvid visokošolskih zavodov vpisani visokošolski zavodi in druge članice univerz (stanje 5. februar 2010)¹¹

	št. akademij	št. fakultet	št. visokih šol	skupaj visokoš. zavodi	druge članice	SKUPAJ
Univerza v Ljubljani	3	23	/	26	*(3)/	*(29)26
Univerza v Mariboru	/	16	/	16	2	18
Univerza na Primorskem	/	5	1	6	3	9
Univerza v Novi Gorici	/	5	1	6	/	6
Emuni univerza	/	1	/	1	/	1
samostojni visokoš. zavodi	/	15	15	30	/	30
SKUPAJ	3	65	17	85	5	*(93)90

Vir: Seznam visokošolskih zavodov. Dostopno na: <http://www.mvzt.gov.si/index.php?id=361>.

*Objavljena preglednica ni posodobljena s podatki iz objavljenega Razvida z dne 21. 10. 2010.

Razvid visokošolskih zavodov¹² je evidenca akreditiranih visokošolskih zavodov v Republiki Sloveniji in njihovih študijskih programov, ki vodijo do javnoveljavne izobrazbe. Visokošolski zavod lahko začne opravljati dejavnost, ko se vpiše v Razvid visokošolskih zavodov. V Razvid je bilo **na dan 21. 10. 2010** v okviru javnih visokošolskih zavodov vpisanih: 366 študijskih programov Univerze v Ljubljani, 179 študijskih programov Univerze v Mariboru, 72 študijskih programov Univerze na Primorskem, 32 študijskih programov Univerze v Novi Gorici¹³ in 4 študijski programi Fakultete za informacijske študije v Novem mestu¹⁴, v okviru zasebnih visokošolskih zavodov pa skupaj 115 študijskih programov¹⁵. Na Univerzi v Ljubljani deluje 26 visokošolskih zavodov in 3 druge članice, Univerza v Mariboru vključuje 16 visokošolskih zavodov in 2 drugi članici, v okviru Univerze na Primorskem je ob koncu leta 2010 delovalo 6 visokošolskih zavodov in 3 druge članice, v okviru Univerze v Novi Gorici 6 visokošolskih zavodov¹⁶. Poleg njih je v Sloveniji ob koncu leta 2010 delovalo še 32 zasebnih visokošolskih zavodov¹⁷.

2.2.3 Razvoj visokošolskih knjižnic v svetu

Visokošolske knjižnice so nastajale že pri prvih visokošolskih ustanovah v Stari Grčiji in Aleksandriji ter kasneje v Bizancu. Osrednja knjižnica aleksandrijskega Muzeona, Aleksandrijska knjižnica, je npr. v začetku 3. st. pr. n. št. hranila že 500.000 enot oziroma zvitkov gradiva. Znana je bila tudi Aristotelova knjižnica, ki je kasneje postala vojni plen in končala v Rimu, v Bizancu pa knjižnica visoke cesarske univerze. V Rimu bi omenili Cicerona, ki je ustanovil dve šoli, akademijo in licej, pri liceju pa tudi

¹¹ V študiji Komljenovič, J. in Marjetič, E. (2010, str. 45) so navedeni podatki za junij 2010, ko je bilo v razvid vpisanih 86 visokošolskih zavodov (eden več v okviru Univerze v Mariboru).

¹² Dostopno na:

http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/dejavnost_visokega_solstva/seznam_visokosolskih_zavodov/.

¹³ V Razvidu visokošolskih zavodov so umeščeni med programe zasebnih visokošolskih zavodov.

¹⁴ Kot javni visokošolski zavod je v Razvidu visokošolskih zavodov naveden ločeno od zasebnih visokošolskih zavodov.

¹⁵ Brez študijskih programov UNG.

¹⁶ V Razvidu visokošolskih zavodov so umeščeni med zasebne visokošolske zavode.

¹⁷ Brez visokošolskih zavodov UNG.

knjižnico. Po propadu rimskega cesarstva leta 476 so vzhodni Goti poskušali vzpostaviti prejšnjo kulturo in pri tem niso pozabili na knjigo ter knjižnice. V znamenitem samostanu Monte Casino je cvetelo prepisovanje knjig, Sv. Benedikt pa je zapovedal, da je poleg dela in molitve obvezno prepisovanje ter branje knjig. Karolinška renesansa s Karlom Velikim je prinesla t. i. prvo dvorno (državno) knjižnico v Evropi, ustanovljeno ob znameniti palatinski šoli.

Z nastankom srednjeveških univerz so razmah doživele tudi visokošolske knjižnice. Študentje na nastajajočih univerzah so namreč za študij potrebovali veliko gradiva, za katerega so univerze dobro poskrbele. V začetku univerze niso imele knjižnic. Profesorji so oblikovali lastne manjše zbirke, ki so jih včasih posojali izbranim študentom. Študenti so izposojene knjige prepisovali ali pa so jih kupovali pri knjigarnarjih. Razmnoževanje besedil oziroma zapiskov predavanj t. i. scripta (knjigarne in prepisovalnice) se je namreč že zgodaj razvilo v pravo obrt. Knjigarnarji (t. i. stationariji) so knjige tudi posojali, toda to kmalu ni več zadoščalo potrebam študentov. Prvi prepisi so bili last trgovcev, kasneje so jih začele zbirati fakultete v svojih kolegijih oziroma njihovih knjižnicah. Z združevanjem kolegijskih knjižnic so nastajale prve univerzitetne knjižnice¹⁸.

Prva in za dolgo edina (ter največja) univerzitetna knjižnica je bila ustanovljena na pariški Sorboni leta 1253. Ni pa bila splošna univerzitetna knjižnica, saj je pripadala le teološkemu kolegiju. Knjižnica je imela eno najbogatejših zbirk srednjega veka. Nastala je predvsem iz darov bivših študentov kolegija. Ureditev knjižnice je postala zgled tudi za druge knjižnice¹⁹.

Med angleškimi univerzitetnimi knjižnicami bi omenili Oxfordsko, ki je nastala leta 1320 iz darov angleških vladarjev. Že takrat so zgradili poseben prostor s pulti in omarami za knjige, ki obstaja še danes. Najstarejšo italijansko univerzitetno knjižnico je ustanovila beneška vlada v Padovi (1629). Imela je npr. pravico do obveznega izvoda, financirala pa se je iz prispevkov študentov in profesorjev (prispevali so 1/10 plače v prvem letu službe).

Omenili bi tudi novost, ki jo je v 16. stoletju prinesla reformacija v Nemčiji, kjer so imeli evangeličani velik vpliv na univerze in njihove knjižnice. Namesto kolegijskih oziroma fakultetnih so nastale nove, vso univerzo obsegajoče osrednje univerzitetne knjižnice, ne le ob novih, ampak tudi pri starejših univerzah.

Velike ameriške visokošolske knjižnice so nastale šele ob koncu 17. stoletja pri kolidžih, univerzitetne pa celo šele v 19. stoletju. Prva knjižnica je nastala pri kolidžu Harvard leta 1638, ko mu je duhovnik John Harvard zapustil 300 knjig. Leta 1701. je bila ustanovljena univerzitetna knjižnica Yale, leta 1754 pa knjižnica univerze Columbia v New Yorku.

¹⁸ V prvih knjižnicah univerz so vodili zelo natančne sezname darovalcev knjig in mnoge druge podatke: o vrednosti knjig, natančno je bila opisana vsebina vsake knjige ter dodan začetek drugega ali tretjega lista. Tudi samo delovanje knjižnic je bilo urejeno po natančnih predpisih. Skrb knjižničarja je bila tudi vodenje natančnega seznama izposojenih del. Knjižničarja je volil ves učiteljski zbor za eno leto (in je bil lahko ponovno izvoljen)!

¹⁹ Imela je Veliko in Malo knjižnico. Velika knjižnica je imela referenčno študijsko gradivo za posamezne učne programe (neke vrste čitalnica). Knjige so bile razvrščene po pultih in priklenjene z verižicami na posebnem železnem drogu. Kasneje so jih zaradi pomanjkanja prostora dajali pod pulte stoje (iz česar se je kasneje razvil stenski sistem). Ob vsakem pultu je bil seznam knjig, ki so se tam nahajale. V čitalnici je bilo 26 pultov, pripetih knjig pa 330. Mala knjižnica je imela 1091 zvezkov in je obsegala zlasti znanstvena dela, ki so jih proti zastavljeni vrednosti knjige posojali tudi na dom.

Univerzitetne oziroma visokošolske knjižnice so na ozemlju bivše Jugoslavije nastajale v 20. stoletju ob ustanavljanju posameznih univerz²⁰. Zanje je bil značilen model osrednje knjižnice in številnih fakultetnih, oddelčnih ter inštitutskih knjižnic, značilen za univerze, ki so organizacijsko sledile modelu Humboldtove univerze. Z razvojem in diferenciranostjo znanstvenih panog univerzitetne knjižnice niso mogle ustrezno služiti vsem specialnim znanostim in so njihovo delo dopolnile seminarske, inštitutske in fakultetne knjižnice, ki so prvotno služile profesorjem le kot pripomoček pri pouku in so se šele postopoma razvile v posebne (znanstvene) knjižnice. Na evropskih univerzah, ki so sledile modelu Humboldtove univerze²¹, opozarjata Aparac-Gazivoda in Turčin (1988, str. 2), so se take knjižnice razvijale popolnoma ločeno od univerzitetnih knjižnic.

Sapač (2000) opominja, da čeprav najnovejše definicije obravnavajo univerzitetne knjižnice kot neločljive dele univerz, je moralo preteči več stoletij, da so jim priznali to vlogo. Tako je npr. Higham (1980, str. 9–11, cv: Sapač, 2000, str. 123) poudaril, da se univerze kot središča znanja, idej, učenja in raziskovanja, ukvarjajo z iskanjem resnice, širjenjem znanja, bogatitvijo duha ter učenjem. Pri tem potrebe po knjižnicah izražajo njihov odnos do teh ciljev. Univerzitetni odbor v Veliki Britaniji (University Grants Committee) je že leta 1928 pomen knjižnic izpostavil z izjavo, da se podoba in učinkovitost univerze presojata z odnosom do njene knjižnice kot njene osrednje enote ter da je vzdrževanje knjižnice primarna in bistvena potreba v delovanju univerze. Atkinsonovo poročilo (Atkinson report) iz leta 1976, ki ga je objavil britanski Odbor za knjižnice (Committee on Libraries) navede, da je knjižnica srce univerze, ki kot vir zavzema osrednje in primarno mesto, ker podpira vse funkcije univerze: poučevanje, raziskovanje, ustvarjanje novega znanja in posredovanje znanja ter kulture preteklosti in sedanjosti prihodnjim generacijam.

Današnje univerzitetne in druge visokošolske knjižnice se v marsičem razlikujejo od svojih predhodnic, saj nenehen razvoj oblik in metod visokošolskega izobraževanja od njih zahteva dinamičnost ter usmerjenost v prihodnost. Mogoče se v našem okolju še premalo zavedamo pomena visokošolskih knjižnic kot soustvarjalk nove vrednosti oziroma boljših rezultatov tako pedagoškega kot znanstvenoraziskovalnega dela. Ustrezna opredelitev njihovega mesta, vloge in pomena v visokem šolstvu pa seveda naj ne bo le naloga visokošolskih knjižnic (ali knjižničarjev), ampak predvsem visokošolskih ustanov in njihovih programskih dokumentov (Ambrožič, 1998, str. 117).

2.2.4 Razvoj visokošolskih knjižnic na slovenskem ozemlju

Čeprav ni bila visokošolska, bi omenili prvo javno znanstveno knjižnico na naših tleh – knjižnico znanstvene Akademije delovnih v Ljubljani (Academie operosorum Labacensium), ustanovljene 1693 leta, ki je v svojih pravilih zapisala, da bo z radodarnimi prispevki akademikov ustanovila javno

²⁰ Zagrebška in ljubljanska univerzitetna knjižnica sta naknadno postali še nacionalni knjižnici, v BiH, Makedoniji in na Kosovu pa je bila univerzitetna funkcija dodeljena prvotno nacionalnim knjižnicam.

²¹ Humboldtova koncepcija organizacije univerze je z vidika, pomembnega za bibliotekarstvo, temeljila na treh idejah. Prva je usmeritev k združevanju znanstvenikov po znanstvenih področjih, kar je povzročilo ustanavljanje ločenih, večjih ali manjših knjižnic, z zbirkami specializirane literature. Ideja o popolni avtonomiji univerze, ki sama odloča o znanstveni usmeritvi in dejavnosti, je pri organizaciji knjižničarstva povzročila nepovezanost in izoliranost inštitutskih, oddelčnih ter drugih knjižnic in njihovo ločenost od univerzitetne knjižnice. Ideja o neločljivi povezanosti znanosti in izobraževanja je pri knjižničarjih spodbujala samosvoje interpretacije njihove vloge, in sicer, da se morajo v prvi vrsti ukvarjati z znanstvenim delom, kar je povzročalo zanemarjanje knjižničarskega dela (Aparac-Gazivoda in Turčin, 1988, str. 2).

knjižnico, v katero bodo imeli prost vstop vsi, zanjo pa bo skrbel knjižničar. Knjižnica je bila ustanovljena 30. maja 1701. Nastavitev stalnega knjižničarja je z volilom omogočil škof. Do ustanovitve licejske knjižnice leta 1774 je "javna škofijska knjižnica" (tak naslov so leta 1770 zapisali v katalog) za takrat majhno Ljubljano (okoli 7000 prebivalcev) predstavljala pravo znanstveno dragocenost.

Korenine današnje Narodne in univerzitetne knjižnice segajo v leto 1774, ko je po ukinitvi jezuitskega reda v vsaki avstrijski kronski deželi bila v glavnem mestu ustanovljena t. i. študijska knjižnica²² – za vojvodino Kranjsko v Ljubljani (njen začetni fond so bile knjige pogorele jezuitske knjižnice). Knjižnico so leta 1791 dodelili liceju, po katerem je dobila ime – Licejska knjižnica. Najprej so jo smeli uporabljati samo licejski učitelji, za dijake in javnost pa je postala dostopna leta 1794. V letu 1807 je knjižnica dobila pravico do obveznega izvoda vseh tiskov z območja dežele Kranjske, v času Ilirskih provinc pa z njihovega celotnega upravnega območja. Po ukinitvi ljubljanskega liceja leta 1850 je knjižnica postala deželna Študijska knjižnica. Dokler je bila sestavni del liceja, je pri nabavni politiki upoštevala potrebe višjih (visokih) šol, z njegovo ukinitvijo pa so prevladale potrebe gimnazije. Po potresu (1895) je bila knjižnica leta 1901 preseljena včasne depoje in šele 1909 v prostore II. deželne gimnazije ob Poljanski cesti. Po koncu prve svetovne vojne je leta 1919 s preimenovanjem v Državno študijsko knjižnico postala osrednja knjižnica za vso Slovenijo s pravico do prejemanja obveznega primerka tiskov s tega območja, 1921. pa je postala Državna biblioteka s pravico do obveznih tiskov iz celotne (bivše) Jugoslavije. Ob ustanovitvi univerze v Ljubljani (1919) je prevzela tudi funkcijo in nalogo osrednje knjižnice univerze (vendar takrat samo de facto, ne pa tudi de jure).

Ustanovitev Univerze v Ljubljani naj bi, kot je menil Pirjevec (1940), pomenila tudi vsestranski razmah njene univerzitetne knjižnice. Univerzitetna podkomisija za knjižnico je sprejela programske točke t. i. sveučiliške knjižnice, ki pa se niso uresničile. Knjižnica je ostala v neprimernih prostorih, za uporabnike je imela npr. le 18 čitalniških sedežev. Tudi po sprejemu univerzitetnega zakona za vso državo se stanje ni izboljšalo. Delo knjižnice se ni moglo normalno razvijati, niti se ni nabavljalo dovolj potrebne literature. Šele leta 1938 je knjižnica na osnovi Zakona o univerzah in univerzitetne uredbe postala Univerzitetna biblioteka v Ljubljani. Kot univerzitetna knjižnica je dobila nove naloge, pa tudi možnost hitrejšega razvoja. Omenjena visokošolska predpisa sta organizacijsko urejala ustanavljanje visokošolskih seminarskih in zavodskih knjižnic ter naloge in delovanje "obče" univerzitetne knjižnice.²³ Kot navaja Berčič (Petdeset let Narodne in univerzitetne knjižnice, str. 27) je leta 1957 knjižnica postala zavod Univerze v Ljubljani, leta 1961 pa se je z uveljavljanjem prvega slovenskega zakona o knjižnicah znova osamosvojila. V sedanje prostore se je knjižnica vselila pomladi 1941. leta. Šele po osvoboditvi (1945) je bil knjižnici priznan pravni status slovenske nacionalne knjižnice. Od leta 2003 je tudi pridružena članica Univerze v Ljubljani.

²² S terminom študijska knjižnica so v Avstro-Ogrski monarhiji poimenovali splošne znanstvene knjižnice v mestih, ki niso imela univerze.

²³ Zakon o univerzah (1930) in Obča univerzitetna uredba (1932) določata, da je pri vsaki univerzi poleg posebnih seminarskih in zavodskih knjižnic, ki služijo posebnim potrebam strok in predmetov – tudi obča univerzitetna knjižnica, katere organizacija se predpiše z zakonom o knjižnicah. Njena glavna naloga je, da kot univerzitetna knjižnica pospešuje gojenje znanosti v vseh njenih panogah in smereh, kot narodna (ljudska oziroma javna, op. p.) knjižnica pa, da olajšuje širjenje višje narodne izobrazbe in zbira vse knjige o narodu ter državi.

Ob ustanovitvi Univerze v Ljubljani je obstajala samo ena knjižnica, ki naj bi služila celotni univerzi. V nadaljnjem razvoju pa so se sprva majhne priročne knjižnice ob stolicah, na inštitutih in fakultetah večale ter se začele povsem samostojno razvijati, tako da z univerzitetno knjižnico kmalu niso več imele tesnejše povezave²⁴. Nekatere visokošolske knjižnice so začele delovati že kmalu po ustanovitvi univerze, večina pa jih je bila ustnovljenih po drugi svetovni vojni. V letih 1919 in 1920 so kot prve bile organizirane knjižnice v okviru pravne fakultete, filozofske fakultete in pri oddelkih tehniške fakultete (kasneje Fakultete za naravoslovje in tehnologijo, Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo ter Fakultete za elektrotehniko). Po letu 1945 so bile najprej ustanovljene knjižnice pri medicinski, strojni, ekonomski in biotehniški fakulteti, ob ustanavljanju novih visokošolskih zavodov se je postopoma večalo tudi število visokošolskih knjižnic. Centralna tehniška knjižnica je bila ustanovljena decembra leta 1949 pri tedanji Tehniški visoki šoli v Ljubljani²⁵ kot osrednja knjižnica za tehniško in naravoslovno področje. Svoje prve prostore je imela v poslopju rektorata, po enem letu pa se je preselila v stavbo dekanata Tehniške visoke šole na Tomšičevi ulici, kjer je delovala do selitve v sedanje prostore leta 1994. Knjižnica se je postopoma razvila v osrednjo javno knjižnico, ki je skrbela za zagotavljanje pretežno tuje strokovne in znanstvene literature ter posredovanje informacij s tehniškega in naravoslovnega področja za celotno Slovenijo, pomembno vlogo je odigrala tudi pri razvoju specialnih knjižnic, za katere je po letu 1960 izvajala matično dejavnost. Po osamosvojitvi Slovenije ter statusnih spremembah se je knjižnica usmerila v izvajanje funkcij visokošolske knjižnice in se intenzivno vključila v procese funkcionalnega povezovanja z Univerzo v Ljubljani. Leta 2003 je z Univerzo v Ljubljani podpisala pogodbo o pridruženem članstvu (Pejanovič in Žaucer, 2009).

Z ustanavljanjem novih visokošolskih zavodov v okviru ljubljanske univerze se je nenehno povečevalo tudi število knjižnic. Dr. France Kidrič (1929) je npr. že kmalu po nastanku ljubljanske univerze, ko je začelo število njenih knjižnic rasti, opozarjal, da bi bilo za doseg večje učinkovitosti potrebno združiti visokošolske knjižnice, Bruno Hartman (1986, str. 3) pa je izpostavil, da je bilo slovensko visokošolsko knjižničarstvo v svojem zgodovinskem razvoju obremenjeno z vsemi nevšečnostmi, ki sta jih vnesla organizacijska modela nekdanje Avstrije in Nemčije. Univerza v Ljubljani je model povzela in ga po mnenju avtorja s svojo rastjo vse bolj zapletala. Jaro Dolar pa je pred štirimi desetletji v svoji analizi vloge visokošolskih knjižnic prišel do zaključkov, ki so bili aktualni tudi kasneje: "Današnji položaj knjižnic na naši univerzi kaže dokaj raznolično sliko, ki pa nikakor ni rezultat nekega smotrnega in premišljenega načrta, ampak priča o slučajni, bujni in nekontrolirani rasti." (Dolar, 1971, str. 39) Prepričan je bil, da neekonomičnost organizacije visokošolskega knjižničarstva ni le v dragi in nesmotni nabavi dvojnic ali trojnic, ker so vsaj v mejnih znanostih slednje potrebne. Neekonomično naj bi bilo celotno poslovanje, ko vsaka izmed knjižnic opravlja dela kot so tehnični posli pri nabavi, dopisovanje z dobavitelji, posebno urgence doma in v inozemstvu, in ko visoko izobraženi knjižničarji opravljajo tudi rutinska opravila. Opozoril je, da se v svetu vedno bolj zavedajo slabosti takega sistema in je gradnja modernih univerz že prilagojena načelom čim bolj enotnega, združenega univerzitetnega študija.

²⁴ "Vzrokov za tak razvoj je bilo mnogo: velika avtonomija posameznih fakultet in inštitutov, precejšnja, vsekakor relativna dislociranost univerzitetnih objektov, predvsem pa ločeno ter po bogastvu in uvidevnosti različnih financiranj zelo različno financiranje. V veliki meri pa je pri taki delitvi odločala želja imeti knjige iz svoje stroke čim bliže in čim bolj pri rokah, po možnosti v isti ali vsaj sosednji sobi, da je mogoče celo med seminarsko vajo ali predavanjem stopiti po knjigo." (Dolar, 1971, str. 39)

²⁵ Univerza je takrat obsegala le štiri fakultete, poleg Univerze pa sta obstajali Tehniška visoka šola s šestimi fakultetami in Medicinska visoka šola z dvema fakultetama. Na osnovi Zveznega splošnega zakona o univerzah, sprejetega leta 1954, je bila Univerza ponovno združena (Dekleva, 2009, str. 38).

Ko je leta 1959 začelo nastajati visoko šolstvo v Mariboru in ob njem knjižničarstvo, se sicer ni zgledovalo po ljubljanskem, je pa stihijno postopoma dobivalo podobno strukturo (Hartman, 1986, str. 3). Kot navaja avtor, sta razdrobljenost in avtohtonost knjižnic po novih mariborskih visokošolskih zavodih spodbujali njihovo samostojnost, vendar je takratna Študijska knjižnica²⁶ že od zasnove mariborskega visokega šolstva dalje imela dvojno vlogo – ob vlogi osrednje knjižnice mariborskega okraja je postala tudi osrednja knjižnica višjih in visokih šol ter pomagala ustanavljati in urejati knjižnice visokošolskih zavodov. Sapač (2002, str. 128) navaja: "Ker je bila Študijska knjižnica edina splošno-znanstvena, dobro organizirana knjižnica v mestu, je postala leta 1959 osrednja knjižnica mariborskega visokega šolstva. Formalno je to njeno nalogo določil Okrajni ljudski odbor Maribor z ustanovitveno odločbo leta 1961." Ustanovitelske pravice nad knjižnico je leta 1964 prevzelo Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, statuta iz let 1970 in 1973 pa sta jasno zapisala, da ima funkcijo osrednje knjižnice mariborskih visokošolskih zavodov. Leta 1970 je knjižnica dobila tudi nov naziv, tj. Visokošolska in študijska knjižnica v Mariboru. Leta 1975 je bila podpisnica Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru kot soustanoviteljica Univerze v Mariboru (UM). V njenem statutu so bile opredeljene naloge knjižnice kot osrednje knjižnice mariborskih visokošolskih zavodov, kot splošne znanstvene knjižnice in kot arhivske knjižnice. Leta 1977 je bil podpisan Samoupravni sporazum o ustanovitvi knjižnično-dokumentacijskega-informacijskega sistema Univerze v Mariboru in leta 1990 je bil dograjen koncept delovanja knjižničnega informacijskega sistema Univerze v Mariboru. V novo stavbo se je preselila leta 1988.

Status Univerzitetne knjižnice Maribor (UKM) je definiran v ustanovitvenem aktu Univerze v Mariboru oziroma v Odloku o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1, Ur. l. RS, št. 28/2000). Z Odlokom o spremembah in dopolnitvah odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-B, Ur. l. RS, št. 56/1996) je Univerzitetna knjižnica 1. oktobra 1996 postala enajsta članica Univerze v Mariboru (Stavbar, 2003). Njen status sprva enakovredne članice je bil spremenjen z Odlokom o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1, Ur. l. RS, št. 28/2000), ki UKM pripiše status drugega zavoda (enako kot Študentskim domovom UM). Univerzitetna knjižnica Maribor je danes osrednja knjižnica mariborske univerze in nosilka njenega knjižničnega informacijskega sistema, v katerem se funkcionalno povezuje z desetimi knjižnicami članic univerze.

Univerza na Primorskem ob svoji ustanovitvi ni razpolagala s skupno univerzitetno knjižnico, knjižnična dejavnost se je razvijala v obliki decentralizirane knjižnične mreže, v kateri sodelujejo knjižnice posameznih članic univerze. Strateški dokument o enotnem knjižničnem informacijskem sistemu univerze (Elaborat o ustanovitvi Univerzitetne knjižnice Univerze na Primorskem) je bil sprejet na Senatu univerze v aprilu leta 2008. Formalno vzpostavitev univerzitetne knjižnice še ni bila izpeljana in knjižnični informacijski sistem univerze še vedno deluje brez univerzitetne knjižnice.

Knjižnica Univerze v Novi Gorici, ki sodi med zasebne visokošolske zavode, deluje od leta 1998 in danes opravlja knjižnično dejavnost za vseh sedem visokošolskih zavodov, članic univerze. Od leta 2009 naj bi bila knjižnica v razvidu visokošolskih zavodov pri Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo vpisana kot univerzitetna knjižnica, takšen naziv zanjo je uporabljen tudi v statutu Univerze. Knjižnica sicer ne izpolnjuje pogojev za status univerzitetne knjižnice glede na Pravilnik o

²⁶ Leta 1903 je bila ustanovljena kot knjižnica Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko in leta 1920 je postala Študijska knjižnica.

pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, št. 73/2003), saj zaposluje le 2,5 EPZ strokovnih delavcev, velikost knjižnične zbirke obsega 16.178 enot in zagotavlja 210 naslovov serijskih publikacij. Srečuje se tudi s prostorskim težavami, saj ima za delovanje na voljo le 212 m² prostora. Uresničitev načrtovane gradnje univerzitetnega kampusa Nova Gorica bi ji zagotovila ustrezne pogoje za nadaljnji razvoj.

Samostojni visokošolski zavodi so začeli nastajati na osnovi Zakona o visokem šolstvu (ZViS, Ur. l. RS, št. 67/1993). Na podlagi pregleda njihovih spletnih strani smo ugotovili, da jih 19 od 33 ima knjižnico, pri čemer si trenutno edini javni samostojni visokošolski zavod, Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu, deli knjižnico z zasebnim samostojnim visokošolskim zavodom – s Fakulteto za uporabne družbene študije. Študentje Visoke šole za zdravstvo v Novem mestu uporabljajo knjižnico Visoke šole za upravljanje in poslovanje Novo mesto. Visoka gospodarska šola in Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu sta še v ustanavljanju in nimata svoje knjižnice. Devet samostojnih visokošolskih zavodov na svojih straneh knjižnice ne omenja (Akademija za ples, Evropsko središče Maribor, Evro-sredozemska univerza – EMUNI Univerza, Fakulteta za medije, Fakulteta za poslovne in upravne vede Novo mesto, Mednarodna podiplomska šola Jožefa Stefana, Šola za risanje in slikanje, Visoka poslovna šola ERUDIO, Visoka šola za storitve v Ljubljani). V letu 2010 je z oblikovanjem knjižnice pričela Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, delovala naj bi v okviru Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica. Visoka šola za varstvo okolja prav tako nima svoje knjižnice, študente usmerja k uporabi Osrednje knjižnice Celje, Knjižnice Velenje in knjižnice Šolskega centra Velenje.

V letu 2009 (31. 12. 2009) je Centru za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici statistične podatke o delu posredovalo skupaj 69 visokošolskih knjižnic (41 v okviru Univerze v Ljubljani, 11 Univerze v Mariboru, 6 Univerze na Primorskem, 1 v okviru Univerze Nova Gorica in 10 v okviru samostojnih visokošolskih zavodov). Knjižnice niso vpisane v Razvid knjižnic, saj pristojno ministrstvo ne izdaja sklepov o njihovi razvitosti, ki so eden od pogojev za vpis v Razvid knjižnic.

2.3 ORGANIZIRANOST KNJIŽNIČNIH SISTEMOV UNIVERZ

Zlasti za univerzitetne knjižnice anglosaških dežel je značilen prevladujoč model enovite univerzitetne knjižnice, ki deluje v eni, centralni zgradbi, ali pa v več prostorsko ločenih enotah znotraj univerzitetnega kampusa, kjer so organizirane knjižnice posameznih visokošolskih ustanov (ang. branch libraries). Tudi v primeru fizično decentraliziranega izvajanja knjižničnih storitev univerzitetne knjižnice, gre v upravnem smislu za enovito organizacijsko obliko. Pri odločanju za takšen organizacijski model se izpostavlja ekonomičnost in učinkovitost tovrstne organiziranosti. Za organizacijsko strukturo evropskih univerzitetnih knjižnic takšen model ni prevladujoč. Zlasti v okviru univerz, ki so v organizacijski strukturi sledile modelu Humboldtove univerze, srečamo model decentralizirane organiziranosti knjižničarstva, v katerem centralna knjižnica upravno nima pristojnosti nad oddelčnimi knjižnicami. Niso redki primeri univerz, kjer univerzitetna knjižnica ni članica oziroma organizacijska enota univerze. Takšna organiziranost knjižničarstva pa je tudi posledica fizično decentraliziranega razvoja univerz oziroma njihovih članic.

Za starejše evropske univerze "je značilno, da imajo decentralizirano organizacijo z velikim številom oddelčnih knjižnic /.../ Oddelčne knjižnice so v glavnem namenjene učiteljem in študentom fakultet,

inštitutov, seminarjev in klinik. Vodja oddelčne knjižnice je odgovoren vodstvu fakultete ali inštituta. Le v nekaj primerih je odgovoren ravnatelju centralne knjižnice. Centralne knjižnice starejših univerz imajo poleg skrbi za nabavo gradiva za celotno univerzo in njene uporabnike pogosto tudi naloge, ki so zgodovinsko pogojene z nekdanjo samostojnostjo teh knjižnic in njihovo povezanostjo z mestom ali regijo, v kateri se nahajajo. /.../ avtonomija oddelčnih knjižnic pogosto povzroča neracionalno porabo sredstev za nabavo, saj pogosto prihaja do večkratnih nakupov iste publikacije." (Sapač, 2000, str. 130) Neekonomičnost decentraliziranih sistemov se zmanjša s funkcionalnim povezovanjem knjižnic pri izvajanju storitev, npr. centralizacija določenih dejavnosti (primer skupne nabave gradiva), vzajemno bibliografsko obdelavo gradiva, skupnimi skladiščnimi prostori, vsaj za deponiranje manj uporabljanega gradiva (skupne depozitne knjižnice), v zadnjem času je aktualna tudi izgradnja skupnih repozitorijev digitalnih gradiv univerz. V razvoju starejših univerz v zadnjih desetletjih srečamo tudi primere prostorske reorganizacije, tj. gradnjo kampusov in selitev prej lokacijsko oddaljenih enot univerze na skupno lokacijo. Temu sledi tudi prenova organizacijskega modela univerzitetnega knjižničarstva (primer nemške univerze v Bielefeldu, norveške univerze v Oslu, češke univerze v Brnu itd.).

Za novejšje univerze je značilno, da običajno tako v fizičnem kot organizacijskem smislu sledijo anglosaškemu modelu univerzitetnih kampusov, in v primeru knjižnic vzpostavitvi centraliziranega univerzitetnega knjižničnega sistema. "Zanj je značilno, da celotno knjižnično dejavnost na univerzi upravno in funkcijsko vodi centralna knjižnica. Pri tem je lahko zbirka locirana samo v centralni knjižnici ali pa tudi v oddelčnih knjižnicah /.../. Načrtovanje in upravljanje celotne knjižnične dejavnosti, celotna nabava in obdelava gradiva ter razvojne dejavnosti, vključno z uvajanjem novih tehnologij, potekajo v centralni knjižnici. V oddelčnih knjižnicah, ki so organizacijske enote centralne knjižnice in so z njo povezane upravno in funkcijsko, pa potekata informacijska dejavnost in izposoja." (Sapač, 2000, str. 131)

V okviru univerz so na področju zagotavljanja t. i. infrastrukturnih pogojev za izobraževanje in raziskovanje v zadnjem desetletju prisotne ne le prostorske, ampak tudi številne organizacijske spremembe, in sicer v smeri združevanja posameznih služb v skupne organizacijske enote. Niso redka združevanja univerzitetnih knjižnic in računalniških centrov, založniške, arhivske ali muzejske dejavnosti ipd. Eden takšnih projektov poteka na kanadski univerzi v Calgaryju, ki se je odločila združiti dejavnosti svojih knjižnic (v okviru univerzitetne knjižnice deluje osrednja enota in pet oddelčnih knjižnic), arhivov, muzeja, znanstvene založbe in knjižnic glavnih mestnih bolnišnic v skupno enoto Libraries and Cultural Resources, s čimer bo omogočila boljše storitve za izobraževanje, raziskave, kreativnost in širše okolje. Združevanje poteka na različnih ravneh, tj. organizacijsko in prostorsko (tako na ravni fizičnega kot virtualnega prostora) (Kotar, 2010)²⁷. Avtorica navaja tudi primer združevanja knjižnične dejavnosti na ravni univerz. Tako sta ameriški univerzi Columbia in Cornell v okviru projekta 2CUL pričeli postopno združevati knjižnični dejavnosti. V praksi to pomeni, da bo univerza, ki ima kakovostne kadre oziroma dobro razvito določeno področje knjižnične dejavnosti, to dejavnost izvajala za obe univerzi. Projekt 2CUL naj bi dolgoročno omogočil večje prihranke, medtem ko bi zunanje izvajanje dejavnosti vsaki od sodelujočih univerz zagotovilo le

²⁷ Avtorica izpostavlja tudi ambiciozen načrt gradnje skupne digitalne knjižnice, saj bodo v okviru projekta v vrednosti 205 mio USD digitalizirana in združena gradiva zbirk knjižnice, arhiva in muzeja. Del projekta je tudi izgradnja centralne stavbe, v kateri bodo prostori knjižnice, arhiva, galerije in založbe ter ločenega arhivskega skladišča (glej: <http://lcr.ucalgary.ca/>).

kratkoročne prihranke, "izziv ni le narediti več z manj, temveč veliko več z veliko manj", poudarja avtorica (Kotar, 2010, str. 10). Vzpostavljane univerzitetnih partnerstev pri izvajanju knjižnične dejavnosti je aktualno tudi v Veliki Britaniji. Britanska vlada je npr. zagotovila 12 mio EUR za projekt skupnega depozita – UK Research Reserve, v katerem sodeluje 29 univerz in center za preskrbo dokumentov pri Britanski knjižnici (British Library Document Supply Centre, BLDSC). Zaradi prostorske stiske in manjše uporabe tiskanih znanstvenih revij med znanstvenoraziskovalnimi delavci, so znanstvene knjižnice prisiljene tovrstno gradivo izločiti iz svojih zbirk. Ker pa je nujno potrebno poskrbeti, da bodo tiskane znanstvene revije kljub temu na voljo za raziskovalno delo, projekt določa, da se morajo ohraniti trije izvodi naslovov starejših znanstvenih revij – eden v BLDSC, dva pa v drugih knjižnicah, članicah projekta. Tako knjižnica pred izločitvijo določene revije iz zbirke preveri, če je že zagotovljeno njeno trajno hranjenje v BLDSC in dveh drugih knjižnicah partnericah. Knjižnice zagotavljajo dostavo iskanega članka na namizje uporabnika v 24 urah. Sodelovanje v projektu je nagrajeno tudi s finančno spodbudo²⁸.

V okviru slovenskega visokošolskega prostora so univerze nastajale v različnem obdobju, za vse štiri pa je značilno, da niso nastale po kampusnem modelu, ampak so že ob ustanovitvi svojo dejavnost razvijale prostorsko decentralizirano, v primeru organizacije knjižničarstva pa je, z izjemo najmlajše, nedržavne univerze v Novi Gorici, tudi slednje postalo decentralizirano, ne le v fizičnem, ampak tudi v organizacijskem in upravnem smislu.

V knjižničarstvu ljubljanske univerze bistvenih organizacijskih premikov od njegovega nastanka do danes ne zasledimo. Še danes ima organizacijsko strukturo, podedovano od starejših evropskih univerz. Knjižnici (Narodna in univerzitetna knjižnica ter Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani), ki za univerzo po pogodbi izvajata univerzitetne funkcije, celo dolgo časa nista bili vključeni v univerzo. Sodobna informacijska in komunikacijska tehnologija seveda odpravlja marsikatero neracionalnost v tovrstnem modelu organizacije, prav tako funkcionalno združevanje pri izvajanju dela dejavnosti (npr. konzorcijska nabava elektronskih virov, sodelovanje v vzajemni bibliografski obdelavi knjižničnega gradiva, enotna študentska knjižnična izkaznica za uporabo vseh knjižnic univerze), vendar pa učinkovitosti funkcionalno ali celo upravno centraliziranih modelov ne more dosežati.

Knjižničarstvo mariborske univerze je po zgledu ljubljanske ob nastanku univerze leta 1975 prevzelo decentralizirani organizacijski model, vendar pa je bil zaradi osrednje vloge, ki jo je v povezovanju knjižnic univerze imela Univerzitetna knjižnica Maribor, in zaradi veliko manjšega števila članic univerze ves čas sistem bolj povezan in koordiniran, v zadnjem obdobju pa poteka intenzivna funkcionalna integracija sistema, ki bo lahko tudi osnova za upravno reorganizacijo sistema.

Tretja univerza, Univerza na Primorskem, je ob nastanku (leta 2003) uvedla v praksi univerz redek model univerzitetnega knjižničarstva, in sicer popolnoma decentralizirani model, brez osrednje knjižnice in brez formalno opredeljenih povezav med visokošolskimi knjižnicami članic. V naslednjih letih je knjižnični informacijski sistem univerze formalno sicer zaživel, ker pa nima osrednje knjižnice, težko zagotavlja funkcionalno povezovanje. Načrt oziroma elaborat o vzpostavitvi univerzitetne knjižnice Univerze na Primorskem v praksi trenutno še ni udejanjen, načrtovana izgradnja

²⁸ Univerza za petletno članstvo v projektu prispeva 12.000 EUR, vendar so knjižnice za vsak meter gradiva, ki ga ponudijo v skupen depozit, poplačane z 29 EUR.

univerzitetnega kampusa pa bi omogočila tudi tej univerzi, da knjižnično podporo zasnuje po modelu novjših, sodobnih univerz.

Univerza v Novi Gorici, ki ima status zasebne univerze, sicer trenutno glede na knjižnično zbirko, prostore in kadre v primerjavi z ljubljansko in mariborsko univerzo zagotavlja skromnejšo knjižnično podporo, ki pa že od formalne vzpostavitve univerze leta 2006 ni niti fizično niti upravno razdrobljena. Univerzitetna knjižnica se razvija kot enovita organizacija in je kot takšna predvidena tudi v okviru načrtovanega univerzitetnega kampusa.

2.4 SPREMEMBE V OKOLJU IN PREDVIDEVANJE RAZVOJEV VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

2.4.1 Spremembe v okolju visokošolskih knjižnic

Visokošolske knjižnice doživljajo v zadnjih desetletjih številne spremembe, ki jih narekujejo spremembe v njihovem okolju, med njimi ekspanzija visokega šolstva, razvoj menedžerskih oblik vodenja univerz, spremembe v izobraževalnih sistemih in pri raziskovalnem delu, spremembe v načinih znanstvenega komuniciranja ter nova informacijska in komunikacijska tehnologija, ki tako visokošolski kot znanstvenoraziskovalni proces vedno hitreje seli v spletno okolje, bolj kot informacijski viri v klasični obliki so iskani in uporabljeni elektronski viri, njihov vedno manjši del se nahaja za zidovi knjižnic in poleg knjižnic je vedno več ponudnikov, ki jih zagotavljajo.

Visokošolske knjižnice so bile stoletja v prvi vrsti usmerjene k izgradnji in obdelavi čim večjih fondov, manj pa k njihovi uporabi. Vse do 19. stoletja so bile usmerjene k ozkemu krogu uporabnikov, t. i. akademski eliti, h krogu ljudi, ki je imel možnost ukvarjati se z znanostjo. Še v 18. stoletju niso zaposlovale poklicnih bibliotekarjev, vodili so jih ali univerzitetni učitelji v prostem času in kot stranski poklic ali sicer zaslužni znanstveniki ali književniki, ki so knjižne zaklade neredko izkoriščali pretežno le za svoje potrebe. Na račun akademske izobrazbe in ukvarjanja z znanstvenim delom se je zanemarjala strokovna kvalificiranost. Tudi odprtost knjižnic je bila nezadostna, saj so se bolj kot s svojimi uporabniki ukvarjale z zbiranjem, obdelavo in hranjenjem gradiva. Šele v 19. in zlasti 20. stoletju postaja cilj teh knjižnic posredovanje znanja in njegova dostopnost za javnost, demokratizacija visokošolskega izobraževalnega procesa in znanstveni razvoj pa povzročita tudi večje zanimanje znanstvene skupnosti za visokošolske knjižnice.

Čeprav se danes univerzitetne in druge visokošolske knjižnice razlikujejo po organiziranosti, upravljanju, vodenju in financiranju, velikosti, kakovosti in razporeditvi knjižničnih zbirk itd., pa lahko opazimo nekaj temeljnih razvojnih usmeritev, ki zanje veljajo ne glede na državo ali vrsto njihove organiziranosti. Zaradi številnih sprememb so morale visokošolske knjižnice, da bi opravičile svoj obstoj in pričakovanja uporabnikov, spremeniti svojo razvojno strategijo – postati mesta za zagotavljanje dostopa do informacijskih virov in informacij v različnih oblikah ter na različnih lokacijah in aktivni del izobraževalnega ter raziskovalnega procesa, ne le mesto za posredovanje informacij, ampak tudi za njihovo (so)ustvarjanje in izrabo.

Visokošolske knjižnice delujejo danes v bistveno drugačnem okolju kot nekoč in so del novih trendov, ki vplivajo na način njihovega delovanja. Izpostavili bi naslednje:

- Temeljito se je spremenil proces znanstvenega komuniciranja. Znanstvena spoznanja so se več kot

4000 let prenašala s pomočjo pisanih in tiskanih dokumentov, cena takšnega komuniciranja je postala previsoka in časovno neučinkovita, zato se vedno hitreje uveljavljajo različne oblike elektronskega komuniciranja, publiciranja in prehajanje znanstvenoraziskovalnega procesa v spletno okolje.

- Stopnjujejo se pričakovanja uporabnikov glede uspešnosti in učinkovitosti iskanja informacij ter potrebnega časa za preskrbo želenih dokumentov in informacij.
- Uspešnost visokošolskih in znanstvenoraziskovalnih ustanov se vedno bolj presoja po končnih rezultatih njihovega delovanja.
- Fizično lastništvo informacijskih virov zamenjuje t. i. virtualno lastništvo oziroma zagotavljanje dostopa do virov, ki obstajajo zunaj zidov knjižnic, pomembna je hitrost preskrbe z dokumenti in informacijami, čas uporabnikov, ki ga lahko sami namenijo "brskanju" po virih, se zmanjšuje.
- Večja pozornost se posveča zagotavljanju pogojev za neoviran dostop do virov in informacij vsem kategorijam prebivalcev, ne glede na njihovo poreklo, fizične in intelektualne sposobnosti ali ekonomski status.
- Produkcija, shranjevanje, zagotavljanje dostopnosti in varovanje gradiv se selijo v digitalno okolje.
- Računalniška tehnologija je prodrla v vsa področja dela knjižnic, slednje poleg klasičnih storitev zagotavljajo ponudbo digitalnih knjižnic, narašča potreba po izobraževanju zaposlenih in uporabnikov o novih tehnologijah ter virih in njihovi uporabi.
- Knjižnice se soočajo s potrebo po zaposlovanju strokovnjakov s področja računalništva in informatike.
- Ob naraščanju stroškov zaradi ponudbe digitalne knjižnice in elektronskih storitev se knjižnice srečujejo s finančnimi omejitvami, ki jih ekonomska kriza še zaostreje.

Tehnološke spremembe so povzročile, da so postali vsi koncepti izoliranosti in samozadostnosti visokošolskih knjižnic preživeti. Knjižnice delujejo v zapletenem svetu informacij, v katerem se večina sodelujočih (tako ustvarjalcev kot ponudnikov in uporabnikov informacij) ne nahaja znotraj njihovih akademskih okolij. Zato morajo biti dinamične organizacije, usmerjene v prihodnost. Tennant (2006, str. 34) razmišlja takole: "Knjižničarji se v času, ko Google digitalizira celotne znanstvene knjižnice in se uporabniki rutinsko poslužujejo iskalnih orodij na internetu, namesto da bi uporabljali storitve knjižnic, dejansko lahko sprašujejo, kakšne spremembe jih čakajo v prihodnosti in kako jim bodo kos." O izzivih, s katerimi se srečujejo danes visokošolske knjižnice, in njihovih možnih strategijah za prihodnost, razmišljajo številni avtorji. Odbor Ameriškega združenja visokošolskih knjižnic (ACRL) je tako pred kratkim na osnovi analize številnih virov in rezultatov anketne raziskave med 9812 člani združenja pripravil zanimivo poročilo o trendih v visokošolskem knjižničarstvu (2010 top ten trends in academic libraries, 2010) in okolju, v katerem delujejo visokošolske knjižnice. O strategijah visokošolskih knjižnic za prvo četrtino 21. stoletja razmišlja Lewis (2007), o nujnosti sprememb v njihovi organizaciji in politiki Shuler (2007), o novem modelu visokošolske knjižnice kot socialnega prostora Gayton (2008), o prihodnosti visokošolskih knjižnic v okolju, ki za javne službe namenja vse manj sredstev Bailey-Hainer in Forsman (2005), o spremembah v znanstvenem komuniciranju in publiciranju Lewis (2008) itd.

2.4.2 Knjižnične zbirke in drugi informacijski viri

Zaradi spremenjenih zahtev uporabnikov (preferiranje elektronskega in 24/7 dostopa do informacijskih virov v celotnem besedilu), prehajanja visokošolskega izobraževalnega in raziskovalnega procesa v spletno okolje, hitro naraščajočega števila informacijskih virov v elektronski obliki, rasti cen informacijskih virov, zmanjševanja proračunov knjižnic in omejenih knjižničnih prostorov morajo visokošolske knjižnice načrtno pristopati k upravljanju knjižničnih zbirk (oblikovanje, dopolnjevanje, posredovanje, varovanje in ohranjanje). Kakovostna knjižnična zbirka in zagotavljanje licenčnih elektronskih virov sta predpogoj za uspešno delovanje visokošolskih knjižnic, zato morajo zagotavljati gradiva v vseh možnih oblikah, po vsebini pa pokrivati potrebe visokošolskih programov, tako izobraževalnih, raziskovalnih kot tistih, ki se izvajajo za širše okolje. Upravljanje knjižničnih zbirk mora dajati prednost kakovosti zbirk pred njihovim obsegom, velikost zbirke je kot kazalec vrednosti knjižnice "mrtev" (Tennant, 2006, str. 34). Lewis (2007, str. 425) opozarja, da morajo knjižnice koncept pridobivanja gradiv zamenjati s konceptom skrbništva vsebin in napoveduje, da bodo v naslednjih dvajsetih letih knjižnice manj kot 50 % celotnih sredstev porabile za zagotavljanje informacijskih virov in več kot 50 % za upravljanje digitalnih vsebin.

Digitalizacija lastnih zbirk in njihova ponudba na daljavo zagotavlja njihovo večjo dostopnost in izrabo, vendar hkrati zahteva ustrezne tehnološke pogoje, nova znanja knjižničarjev pri ponudbi in ohranjanju digitalnih virov, prerazporejanje knjižničnih proračunov in zagotavljanje pomoči pedagoškemu ter znanstvenoraziskovalnemu osebju pri oblikovanju in objavljanju digitalnih vsebin. Nabava elektronskih virov predpostavlja znanja s področja finančnega menedžmenta in pogajanj za čim boljše licenčne pogoje. Funkcija knjižnic ni omejena le na zbiranje informacijskih virov in zagotavljanje njihove dostopnosti, ampak tudi na ponudbo ustreznih orodij za njihovo uporabo in strokovno pomoč uporabnikom pri ustvarjanju novih znanj. Na oblikovanje knjižničnih zbirk in ponudbo informacijskih virov vplivajo tudi hiter razmah elektronskega založništva, tiskanje publikacij na zahtevo in razmah uporabe elektronskih bralnikov ter drugih oblik mobilne tehnologije. Lewis (2007) izpostavlja tudi pomen oblikovanja skupnih depozitnih knjižnic za hranjenje in ohranjanje tiskanih publikacij ter organiziranje storitev za njihovo dostopnost. S prehajanjem od tiskanih na elektronske vire so potrebne tudi spremembe v knjižničnih prostorih.

2.4.3 Knjižnice kot promotorji prostega dostopa do informacij

Visokošolske knjižnice so lahko mesta izgradnje institucionalnih repozitorijev digitalnih gradiv in njihovega povezovanja ter promocije in informiranja študentov ter zaposlenih na visokošolskih zavodih o možnostih in pomenu odprtega dostopa do rezultatov raziskav, financiranih iz javnih sredstev. Ob tem morajo skrbeti za spoštovanje avtorskih pravic in licenčnih dogovorov ter zagotavljati izobraževanje uporabnikov s področja varovanja intelektualne lastnine.

Institucionalni repozitorij lahko služi za shranjevanje in trajno hranjenje izvorno digitalnih visokošolskih del, objav raziskovalcev in drugih publikacij visokošolskega zavoda ter digitaliziranih knjižničnih zbirk. Med novejši izzive visokošolskih knjižnic sodita tudi vzpostavitev in upravljanje digitalnih zbirk podatkov raziskav ter posledično nastanek novega profila knjižničarja, tj. skrbnik podatkov (ang. data librarian). Neredko so visokošolske knjižnice tudi mesta za tehnično podporo izdajanju odprtodostopnih znanstvenih revij. Lewis (2008, str. 272) predvideva, da bodo v naslednjih

desetih do petnajstih letih stroški te dejavnosti naraščali, zmanjševali pa se bodo izdatki knjižnic za nakup plačljivih informacijskih virov.

Z vzpostavitvijo in upravljanjem infrastrukture odprtega dostopa visokošolske knjižnice svojim raziskovalcem omogočijo lažjo dostopnost njihovih objav, večjo vidnost in posledično večjo odmevnost (citiranost), matičnim ustanovam pa boljši izkoristek javnih sredstev, večjo znanstveno prepoznavnost in s tem tudi višje uvrstitve na svetovnih lestvicah najboljših univerz.

Lewis (2008, str. 271) opozarja, da je prišel čas, ko se morajo univerze in njihove knjižnice zoperstaviti obstoječim modelom znanstvenega založništva in plačevanja dragih naročin za publikacije, ki nastajajo kot rezultat njihove znanstvenoraziskovalne dejavnosti. Cene znanstvenih časopisov so se v zadnjih treh desetletjih letno povečevale za 10 %, kljub temu si je večina visokošolskih knjižnic prizadevala ohraniti ali povečati obseg njihove nabave, tudi na račun drugih publikacij²⁹. Avtor je prepričan, da proračuni knjižnic tega enostavno ne dopuščajo več, in če založniki časopisov ne bodo ponudili ceneje, na vedno bolj konkurenčnem trgu informacij ne bodo preživel. Še pred nekaj leti nadomestila za njihovo ponudbo raziskovalci in knjižnice niso imeli, zdaj ga omogoča odprti dostop (ang. OA – open access), ki pomeni nov sistem objavljanja in dostopnosti znanstvenih izsledkov ter nov poslovni model znanstvenega založništva³⁰.

2.4.4 Knjižnice kot socialni in študijski prostor

Čeprav se v javnosti pojavljajo trditve, da ljudje knjižnic kot fizičnega prostora ne potrebujejo več, pa podatki kažejo drugače, visokošolske knjižnice s primernimi prostori in opremo beležijo rast števila obiskovalcev, v prvi vrsti študentov, ki v knjižnicah preživijo več časa kot kdaj koli prej (The impact of the economic recession on university library and IT services, 2009, str. 11)³¹. Vlaganja v nove zgradbe ali v preureditev obstoječih prostorov knjižnic ostajajo kljub finančnim restrikcijam prioriteta visokošolskih ustanov, ki si prizadevajo izboljšati učne dosežke in kompetence slušateljev ter tudi s promocijo knjižnic povečati svojo uspešnost na konkurenčnem visokošolskem trgu. Kakovost knjižničnih storitev namreč pomembno vpliva na odločitev potencialnih študentov o vpisu na visokošolsko ustanovo. Sodobne visokošolske knjižnice se zato spreminjajo v družabna in učna središča, zagotavljajo pogoje za skupinsko in individualno delo ter učenje in nudijo fleksibilno/mobilno opremo, ki si jo obiskovalci lahko razporejajo v skladu z metodo dela oziroma študija. Poleg tradicionalnih študijskih mest knjižnice uvajajo prostore za pisanje nalog in za mentorsko delo, multimedijske centre, konferenčne prostore, seminarske sobe, knjigarne, internetne

²⁹ Turk (2010) v prispevku prikaže razvoj na področju objavljanja znanstvenih časopisov, ki v 20. stoletju postane domena komercialnih založnikov in pridobitni posel, v katerem založniki narekujejo celo razvoj znanosti in nadzorujejo trg znanstvenih časopisov. Ideje o alternativnem, odprtem dostopu do znanstvenih informacij in njihove uporabe so postale uresničljive z razvojem svetovnega spleta ter možnostjo brezplačnega razširjanja informacij s pomočjo njegovih orodij.

³⁰ "Odprtodostopne revije so ena izmed metod za zagotavljanje odprtega dostopa ... so znanstvene recenzirane revije, ki so uporabnikom na voljo brez finančnih, pravnih in tehničnih ovir. Nekatere so subvencionirane, druge pa se financirajo z avtorskimi prispevki." (Turk, 2010, str. 641)

³¹ Podobno kažejo podatki ameriškega nacionalnega centra za statistiko izobraževanja (NCES). V zadnjem desetletju je v visokošolskih knjižnicah dejansko zabeležen upad izposoje gradiv in referenčnih storitev, ne pa tudi obiska. Gayton (2008, str. 62) zato opozarja, da uporabniki vrednost knjižnic očitno vidijo v vrednosti njihovega prostora, del njih išče v prvi vrsti miren prostor za delo, v katerem pa niso sami, drugi del v prvi vrsti prostor, kjer bodo delali skupaj z drugimi.

kavarne pa postajajo "norma" sodobne knjižnice.

Koncept "knjižnica kot fizični prostor" ostaja, kljub selitvi vedno večjega dela dejavnosti knjižnic v virtualni prostor, še vedno zelo pomemben tako za študente kot ostale uporabnike. Lewis (2007, str. 423) izpostavlja, da je zato cilj knjižnic ponuditi udobne, živahne in privlačne prostore, v katerih lahko študentje in pedagoški ter raziskovalni delavci komunicirajo in sodelujejo pri ustvarjanju novega znanja, so jim na voljo informacijski viri in tehnologija ter zagotovljena pomoč pri njihovi uporabi. Modelu knjižnic kot mirnih, tihih prostorov za individualno delo se pridružuje nov model, tj. model prostora za skupinske aktivnosti, za druženje, prostora, ki je vse prej kot tih. Preoblikovanje knjižnic v socialni prostor, prostor za druženje, temelji na ugotovitvah sociologije znanja, da znanje ne nastaja z individualno uporabo knjižničnih gradiv, ampak gre za socialni proces. Na mestu pa so opozorila avtorjev, naj visokošolske knjižnice pri fizičnih spremembah prostorov in v želji po pritegnitvi čim večjega števila obiskovalcev, ne pozabijo ohranjati tudi prostore za t. i. tradicionalno uporabo, tj. za miren študij oziroma znanstvenoraziskovalno delo.

2.4.5 Usmerjenost na spremenjene potrebe uporabnikov knjižnic

Usmerjenost na potrebe in želje potrošnika oziroma uporabnika je postala bolj kot kdajkoli prej pomemben del politik organizacij, ki zagotavljajo storitve za javnost, tudi visokošolskih knjižnic. Ne le, da se morajo ustrezno odzivati na zahteve uporabnikov, biti morajo korak pred njimi, predvideti tudi bodoče potrebe različnih skupin uporabnikov. Lewis (2007, str. 424) opozarja, da današnji študentje "živijo na spletu". Svoje raziskovanje začnejo in običajno tudi končajo z Googlom, knjižnico pa uporabljajo kot prostor za študij. Raziskovalna dejavnost vse bolj temelji na elektronskih virih in orodjih za individualno ter skupinsko raziskovalno delo in izmenjavo informacij. Tako študentje kot znanstvenoraziskovalno osebje bodo tudi v prihodnje v prvi vrsti uporabljali iskalna orodja spleta, zato morajo biti knjižnična orodja, viri in strokovna pomoč tam, kjer so uporabniki. Knjižnice morajo dojeti enostavno resnico: če knjižnica prek Googla ne bo dostopna, je uporabnik pač ne bo "obiskal". Svoje vire in storitve morajo zato ponuditi prek sistemov in orodij, ki jih uporabniki knjižnic že uporabljajo vsakodnevno³², integrirana knjižnična orodja pa vključiti v sisteme, ki podpirajo izvajanje izobraževalnih programov.

Kot primer odzivanja knjižnic na potrebe uporabnikov knjižničarji britanskih univerz poročajo o zagotavljanju celodnevne odprtosti knjižnic v izpitnih obdobjih in podaljševanju odpiralnega časa izven izpitnih obdobj, a študentje bi želeli še več. Izpostavljajo tudi pomen komuniciranja z uporabniki, od tistega v spletnih klepetalnicah do svetovalnega dela in sodelovanja knjižničarjev v raziskovalnih projektih (The impact of the economic recession on university library and IT services, 2009, str. 14). Dejavnost informacijskih specialistov se od pomoči uporabnikom pri iskanju informacij preusmerja na pomoč pri njihovi uporabi v procesu ustvarjanja novega znanja, oblikovanje učnih pripomočkov, vključevanje v izobraževalni proces ipd. Zaradi sprememb v visokošolskem izobraževanju, ki od študentov zahtevajo več samostojnega individualnega in skupinskega dela ter manj odvisnosti od mentorjev, postaja svetovalna dejavnost visokošolskih knjižnic vedno bolj iskana. Tudi hiter razvoj in uporaba mobilnih naprav ter komunikacijskih orodij terjajo spremembe v zagotavljanju dostopnosti knjižničnih storitev in virov.

³² Kot primer pravilnega pristopa navaja avtor prostodostopen katalog OCLC WorldCat in njegovo povezavo s projektom Google Books.

2.4.6 Knjižnično osebje visokošolskih knjižnic

Ker je kakovost storitev odvisna od kakovosti zaposlenih, posvečajo knjižnice posebno pozornost njihovem izboru in stalnemu izobraževanju. Tehnološke spremembe ne vplivajo le na način uporabe knjižnic, ampak tudi informacijskih virov. Kotar (2010, str. 9) izpostavlja, da so se v visokošolskih knjižnicah zaradi reorganizacije visokega šolstva in digitalne revolucije v znanstveni komunikaciji spremenile potrebe v naboru znanj, ki jih morajo imeti zaposleni. Zato so nujne ne le spremembe v formalnem izobraževanju knjižničarjev in informacijskih specialistov, ampak tudi v stalnem strokovnem izpopolnjevanju zaposlenih.

Nabor potrebnih znanj in sposobnosti visokošolskih knjižničarjev se je v zadnjih nekaj letih korenito spremenil, uporabniki pričakujejo knjižničarja z znanji z več strokovnih področij, sposobnega navigatorja v svetu informacij, kreatorja in varuha digitalnih vsebin, partnerja v celotnem procesu znanstvenega komuniciranja, aktivnega udeleženca v socialnih omrežjih ..., zato morajo knjižničarji razširiti nabor svojih znanj, se dodatno izobraževati, v knjižnicah se bo zaposlovalo tudi vedno več kadrov z drugih strokovnih področij. Pred novimi izzivi so zato ne le šole s področja bibliotekarske in informacijske znanosti, ki morajo ponuditi nove študijske programe, ampak tudi strokovne organizacije, ki so se znašle pred vprašanjem, če so obstoječe zahtevane kvalifikacije za delo v stroki še primerne (2010 top ten trends, 2010, str. 287). V državah, kjer imajo strokovna bibliotekarska združenja formalne pristojnosti pri določanju pogojev za vstop v stroko in pri preverjanju usposobljenosti zaposlenih, le-ta sodelujejo v akreditacijah bibliotekarskih šol ali jim podeljujejo akreditacije (npr. ALA za območje ZDA in Kanade) in bdijo nad strokovnim razvojem knjižničarjev. Kotar (2010, str. 13) navaja primer britanskega združenja (Chartered Institute of Library and Information Professionals, CILIP) in novozelandskega združenja (Library and Information Association of New Zealand Aotearoa, LIANZA), kjer je stalno strokovno izpopolnjevanje članov obvezno. Člani združenja LIANZA morajo svojo registracijo obnoviti vsaka tri leta, v okviru združenja CILIP je bila obnovitev registracije do konca leta 2010 prostovoljna, z letom 2011 pa je postala obvezna. "Namen obnavljanja registracije je zagotoviti, da knjižničarji in informacijski specialisti ohranjajo ustrezno raven znanja in veščin, s čimer bo omogočen globalni ugled stroke, razvoj kariere posameznikov in motivacija. Obe shemi članstva z obnavljanjem registracije vključujeta mentorstvo in pomoč vrstnikov."

2.4.7 Odzivi visokošolskih knjižnic na ekonomsko krizo

Univerzitetne in ostale visokošolske knjižnice delujejo v okviru visokošolskih ustanov ter kot take z njimi delijo problematiko financiranja visokega šolstva, ki se je z ekonomsko krizo vidno zaostila v akademskem letu 2009/2010³³. Študija ACRL (2010 top ten trends, str. 287) navaja, da so se sredstva za ameriške visokošolske kolidže in univerze zmanjšala za 18,7 % in opozarja, da se bo trend v bližnji prihodnosti nadaljeval. Podobne ugotovitve zasledimo v britanski študiji The impact of the economic recession on university library and IT services (2009), ki opozarja tudi na zmanjševanje vpisa tujih študentov na britanske univerze in na demografske trende – zmanjševanje velikosti generacij, ki

³³ Podatkom o zmanjševanju financiranja visokega šolstva lahko sledimo na spletni strani The chronicle of higher education (<http://chronicle.com/section/Global-Homepage/433/>). V fiskalnem letu 2009/2010 so se sredstva za visoko šolstvo v nekaterih ameriških državah zmanjšala celo za skoraj petino. Glej: <http://chronicle.com/article/Interactive-Map-Many-States/63567/>.

vstopajo v visokošolsko izobraževanje. O zmanjševanju proračunov poročajo številne visokošolske knjižnice iz različnih delov sveta, ki so prisiljene spreminjati svoje letne načrte, uvajati organizacijske spremembe in racionalizirati poslovanje³⁴. V zadnjih dveh letih so zato različne organizacije in združenja, ki delujejo v knjižničarstvu, začela intenzivno spremljati razmere, v katerih so se znašle knjižnice. Nicholas, Rowlands, Jubb in Jamali (2010) povzemajo rezultate dveh obsežnih študij o vplivu ekonomske krize na delovanje knjižnic, med njimi tudi visokošolskih oziroma univerzitetnih. Prva je anketna raziskava, ki jo je oktobra 2009 izvedel Charleston Observatory³⁵. V spletni anketi je sodelovalo 835 ustanov z vsega sveta, tako s področja šolstva kot javnega in zasebnega sektorja. Drugo raziskavo je financiral RIN (Research Information Network³⁶) iz Velike Britanije, izvedena je bila z metodo fokusne skupine, v katerih so sodelovali direktorji 64 britanskih univerzitetnih knjižnic³⁷.

Posledice ekonomske krize se bodo (oziroma se že) po mnenju knjižničarjev odražale v obsegu in kakovosti storitev, skrajševanju odprtosti kljub potrebam uporabnikov po daljši odprtosti, skrajševanju delovnega časa služb, katerih storitve upadajo (npr. izposoja klasičnih gradiv), upočasnjenemu razvoju spletnih storitev in digitalnih knjižnic, manjši nabavi informacijskih virov, še zlasti tiskanih, težavah pri zaposlovanju in izobraževanju kadrov ter njihovem nagrajevanju, nabavi in vzdrževanju informacijsko-komunikacijske opreme ipd. Vendar pa zmanjševanje proračunov knjižnic zanje hkrati pomeni poseben izziv in se na razmere odzivajo z različnimi ukrepi ter inovativnimi pristopi pri organizaciji dela in ponudbi storitev: s presojanjem in rangiranjem zastavljenih ciljev, prizadevanji za povečanje lastnega prihodka, z avtomatizacijo čim večjega števila storitev in uvajanjem samopostrežnih storitev, razširjanjem konzorcijev ter evalvacijo obstoječih naročil elektronskih virov, razširjanjem sodelovanja pri izvajanju knjižnične dejavnosti s službami visokošolskih ustanov in drugimi visokošolskimi knjižnicami, oddajanjem določenih del zunanjim izvajalcem, izboljševanjem menedžmenta knjižnic, natančnimi analizami vsakega delovnega mesta, zmanjševanjem stroškov dela, angažiranjem študentov in prostovoljcev, sistematičnim spremljanjem zadovoljstva uporabnikov, podaljševanjem časa za zamenjavo računalniške opreme in revidiranjem pogodb s ponudniki telekomunikacij, uvajanjem t. i. zelene (varčne) računalniške tehnologije, virtualizacijo strežniškega prostora ipd.

Ob zmanjševanju proračunov visokošolskih ustanov je za vodstva knjižnic pomembno tudi, da znajo utemeljevati vlaganja v knjižnice in dokazovati njihovo vrednost ter koristi (tudi ekonomske)³⁸, ustrezno razporejati proračunska sredstva in spremljati učinkovitost notranjih procesov. V procesih evalvacije narašča pomen vrednotenja vpliva in učinkov dejavnosti knjižnic na učne dosežke študentov, zaposljivost in kariero diplomantov, na raziskovalne dosežke visokošolskih ustanov in produktivnost znanstvenoraziskovalnih delavcev.

³⁴ Dostopno na: <http://www.jisc.ac.uk/media/documents/publications/libsitimpacts.pdf>, <http://www.ala.org/ala/online/currentnews/newsarchive/2009/may2009/academiclibrarywoes051309.cfm> in <http://library.ucsc.edu/collections/budget-reduction-frequently-asked-questions>.

³⁵ Raziskovalna mreža, ki je bila vzpostavljena v okviru mednarodne konference knjižničarjev, založnikov in drugih ponudnikov informacijskih virov, ki poteka vsako leto v Charlestonu v Južni Karolini, ZDA. Povzetek študije dostopen na: <http://www.ucl.ac.uk/infostudies/research/ciber/charleston-survey.pdf>.

³⁶ Več glej: <http://www.rin.ac.uk/>.

³⁷ Challenges for academic libraries in difficult economic times. Dostopno na: <http://www.rin.ac.uk/our-work/using-and-accessing-information-resources/challenges-academic-libraries-difficult-economic>.

³⁸ Primer: Oakleaf, M. (2010). *The value of academic libraries: a comprehensive research review and report*. Chicago (IL.): ALA, ACRL. Dostopno na: http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/issues/value/val_report.pdf.

2.4.8 Spremembe v upravljanju in organizacijski kulturi knjižnic

Navedene spremembe in trendi v visokoškolskem knjižničarstvu zahtevajo tudi spremembe v upravljanju knjižnic, ki je stoletja bilo usmerjeno na "hranjenje milijonov in milijonov majhnih kosov papirja, postavljenih v pravilnem redu". (Lewis, 2007, str. 430) Obstoječi izzivi zahtevajo drugačne pristope in drugačne metode upravljanja knjižnic. Najprej na področju knjižničnega osebja, kjer se pričakujejo bistvene spremembe v njegovi sestavi. Avtor napoveduje zmanjšanje t. i. pomožnega osebja (nestrokovnih delavcev), stalno rast potreb po zaposlovanju tehnološkega osebja, spremembe v delokrogih strokovnih knjižničnih delavcev, upokojevanje sedanje generacije knjižničarjev in zaposlovanje bolj fleksibilnih kadrov. Spremeniti se bo morala organizacijska kultura knjižnic, in sicer v kulturo, ki ceni stalno izobraževanje, eksperimentiranje ter spremembe in je naklonjena vlaganju v razvoj zaposlenih. "Knjižničarji bodo morali spoznati, da ne morejo še pet ali deset let delati istih stvari in na enak način, kot jih delajo sedaj. Pripravljeni morajo biti na pridobivanje novih znanj in veščin, ki jih bodo potrebovali za opravljanje novih nalog" opozarja Lewis (2007, str. 430). V svojih strategijah se morajo knjižnice usmeriti na ponudbo storitev in izdelkov, ki bodo za uporabnike bolj primerni/uporabni in cenejši (v finančnem ali časovnem prihranku), uvajanje inovativnih sprememb v procese dela ter uporabo izkušenj tudi iz neknjižničnega sektorja.

2.4.9 Ali so visokošolske knjižnice sploh še potrebne?

V akademski javnosti se večkrat srečujemo tudi z dvomi o potrebi po obstoju visokošolskih knjižnic kot nujnemu podpornemu dejavniku visokošolskega izobraževanja in znanstvenoraziskovalnega procesa. Wisner (2001) je npr. ironično zapisal, da se moramo sprijazniti z dejstvom, da se je zgodovinsko poslanstvo knjižnic končalo, da bodo knjižnične zgradbe v naslednjih sto letih izginile in da "bodo prenosni e-bralniki, ko bodo dovolj izpopolnjeni, zabili zadnji žebelj v našo skupno krsto." (cv. Gayton, 2008, str. 61) Bodo mogoče visokošolske knjižnice nadomestili servisi, kot je spletna knjižnica Questia³⁹, ki se promovira s pomočjo negativnega predstavljanja t. i. tradicionalnih knjižnic?

TRADITIONAL LIBRARY	QUESTIA'S ONLINE LIBRARY
Closes nightly	Open 24 hours a day, 7 days a week
Late fees, books checked out for weeks	Books never checked out and no overdue fees
Need change for the copier	Print pages for free
Not allowed to mark book pages	Go ahead, highlight and scribble on our pages
Keeping track of your sources is a nightmare	Automatically records sources used and creates bibliography

Slika 1: Negativno predstavljanje t. i. tradicionalnih knjižnic (Vir: 10 cool things about Questia. (2010). Dostopno na: <http://www.questia.com/about/tenCoolThings>)

³⁹ Dostopno na: <http://www.questia.com/about/aboutQuestia>.

Hardesty (2000) opozarja, da se knjižnice v zadnjih dvajsetih letih lahko pohvalijo s številnimi dosežki (avtomatizacijo dela, gradnjo računalniških katalogov, digitalizacijo gradiv, gradnjo in ponudbo digitalnih zbirk, zagotavljanjem dostopa do elektronskih virov, ne le znotraj matičnih ustanov, ampak tudi na daljavo itd.), ki pa jih s tradicionalnimi merami ne morejo predstaviti okolju. Fizični obisk se v knjižnicah, ki niso prilagodile prostorov potrebam nove generacije uporabnikov, večinoma zmanjšuje, upada uporaba tradicionalnih informacijskih/referenčnih služb, upada izposoja tiskanih gradiv. Avtor navaja, da številne študije, ki so poskušale na empiričen način dokazati pozitiven vpliv knjižnic na študente, niso dale nedvoumnih dokazov. Sodobna tehnologija, ki je spremenila in izboljšala način dela knjižnic ter ponudbo njihovih virov in storitev, žal hkrati spodbuja vprašanja, če visokošolske ustanove za akreditacijo sploh potrebujejo fizične knjižnice in knjižničarje nasploh.

Avtor meni, da se ravno tako lahko vprašamo, če je v visokoškolskem izobraževanju še potreben fizičen stik študenta s pedagoškim delavcem, so še potrebne fizične učilnice, laboratoriji ipd., in ali lahko pričakujemo informacijsko pismenega in v vseživljenjsko izobraževanje usmerjenega študenta, ki se v času študija ne bo srečal s fizično knjižnico in storitvami knjižničarjev? Hardesty je prepričan, da ne, saj ne bo razvil bolj sofisticiranih veščin in sposobnosti za to. Poleg tega ima na spletu kljub digitalizaciji gradiv knjižnic zelo fragmentiran in necelovit dostop do preteklega človeškega znanja, velik del ga ostaja skritega v klasičnih virih, pri zagotavljanju digitalnih virov so redko upoštevani prioritetni interesi določene stroke ali študijskega procesa. Licenčni elektronski viri so nestabilni, pogodbe med naročniki in dobavitelji so običajno kratkoročne. Še slabše je v primeru nekaterih študijev na daljavo, ko njihovi izvajalci sploh nimajo knjižnic in udeležence študija napotijo v lokalne splošne knjižnice ter na uporabo obstoječih visokošolskih knjižnic⁴⁰. Ponudniki, kot je Questia, pa navajajo študente, da začnejo s pripravo svojih pisnih izdelkov "zadnjo minuto". Hardesty je prepričan, da je škodljivo tudi vedenje nekaterih akreditacijskih agencij, ki akreditirajo razne virtualne univerze z "e-global" knjižnicami, temelječimi le na spletnih virih. Zato ACRL poziva akreditacijske agencije, naj bodo še posebej odgovorne v akreditacijskih procesih virtualnih in transregijskih univerz, kajti zbirke in storitve knjižničarjev v tradicionalnih knjižnicah so življenjsko pomembne za študente. Študijski programi, ki so zasnovani tako, da študentom ni treba uporabljati knjižnice, jih izobražujejo samo za sedanjost, ne pa tudi prihodnost. Vendar pa takšna opozorila ne ovirajo nastajanja virtualnih visokošolskih knjižnic, niti akreditacijskih agencij, ki njihovim matičnim visokošolskim zavodom podeljujejo akreditacije, čeprav knjižnic v fizičnem smislu nimajo.

3 VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE V SLOVENIJI

3.1 ZAKONODAJNE PODLAGE ZA DELOVANJE VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

3.1.1 Pravni status visokošolskih knjižnic

Primarne pravne podlage statusnih vidikov visokošolskih knjižnic opredeljujeta Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) in Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006). Knjižnica je bodisi samostojna pravna oseba ali njena organizacijska enota, ki izvaja knjižnično

⁴⁰ Avtor navaja, da ravno zaradi takšne prakse knjižnice visokošolskih ustanov, nekoč široko odprte javnosti, danes zapirajo vrata ali omejujejo storitve za študente drugih visokošolskih ustanov, ki svojim študentom ne zagotavljajo lastne knjižnične podpore.

dejavnost kot javno službo. Slednja zajema (2. člen ZKnj-1):

- zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva,
- zagotavljanje dostopa do knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij,
- izdelovanje knjižničnih katalogov, podatkovnih zbirk in drugih informacijskih virov,
- posredovanje bibliografskih in drugih informacijskih proizvodov in storitev,
- sodelovanje v medknjižnični izposoji in posredovanju informacij,
- pridobivanje in izobraževanje uporabnikov,
- informacijsko opismenjevanje,
- varovanje knjižničnega gradiva, ki je kulturni spomenik,
- drugo bibliotekarsko, dokumentacijsko in informacijsko delo.

Visokošolske knjižnice so opredeljene v 7. členu ZKnj-1 kot posebna vrsta knjižnic, ki se od ostalih navedenih v tem členu (splošne, šolske, specialne in nacionalna) razlikujejo glede na prevladujoči krog uporabnikov.

Pravno statusna vprašanja umestitve visokošolskih knjižnic v njihov primarni, visokošolski prostor opredeljuje Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006), ki jih v svojem 2. členu sicer ne umešča med visokošolske zavode (to so univerze, fakultete, umetniške akademije in visoke strokovne šole), jih pa priznava kot podporne subjekte, katerih dejavnost je potrebna za uresničevanje visokošolske dejavnosti. V 2. odstavku 1. člena jih postavi ob bok inštitutom in drugim zavodom, ustanovljenim v okviru univerz, katerih dejavnost je potrebna za uresničevanje visokošolske dejavnosti.

Podobno Delovni osnutek Zakona o univerzi z dne 18. 11. 2008 (pripravila Delovna skupina Rektorske konference RS, predstavljen na Univerzi v Mariboru 14. 4. 2009) visokošolske knjižnice obravnava kot njene organizacijske enote in kot nujno infrastrukturo, ki mora biti zagotovljena ob podelitvi statusa univerze. Enako vlogo dajejo visokošolskim knjižnicam tudi Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 95/2010), ki med področja, ki so predmet presoje kakovosti visokošolskega zavoda ob prvi akreditaciji in v procesih evalvacij, vključuje tudi področje materialnih pogojev zavoda, kamor sodi tudi ustrezna knjižnična informacijska podpora.

Pravni status posamezne visokošolske knjižnice je določen z ustanovitvenimi in splošnimi akti visokošolskega zavoda.

3.1.2 Naloge visokošolskih knjižnic

Naloge visokošolskih knjižnic so opredeljene v 29. členu Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001), po katerem visokošolske knjižnice podpirajo študijski in raziskovalni proces, tako da izvajajo knjižnično dejavnost predvsem za študente, visokošolske učitelje in visokošolske sodelavce. Univerzitetne knjižnice so opredeljene kot glavne visokošolske knjižnice univerz, ki poleg splošnih nalog visokošolskih knjižnic v okviru javne službe opravljajo tudi naloge, ki se nanašajo na koordinacijo in izvajanje knjižnične dejavnosti na univerzah. Naloge posameznih visokošolskih knjižnic opredeljujejo splošni akti visokošolskih zavodov.

3.1.3 Pogoji za delovanje visokošolskih knjižnic

Knjižnice, ki izvajajo knjižnično javno službo, morajo po 36. členu Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) imeti zagotovljene naslednje pogoje:

- ustrezen obseg in izbor strokovno urejenega knjižničnega gradiva,
- ustrezno število ustrezno usposobljenih strokovnih delavcev,
- ustrezen prostor in opremo,
- ustrezno organizacijo knjižnične dejavnosti.

Podrobnejšo opredelitev teh pogojev za posamezno vrsto knjižnic določa Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, št. 73/2003), ki v členih 25–31 podrobno ureja zgoraj naštetje pogoje, tako za univerzitetne kot ostale visokošolske knjižnice. Smiselno se nanje sklicuje tudi dokument Merila za akreditacijo in evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 95/2010), ki v členu 13 navaja, da mora knjižnica visokošolskega zavoda ustrezati določilom Zakona o knjižničarstvu.

Dodatne pogoje glede strokovnih delavcev oziroma izpolnjevanja kadrovskih pogojev podrobneje urejata še 39. člen (bibliotekarski izpit) in 42. člen (dovoljenje za vzajemno katalogizacijo) Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001). Vsi strokovni delavci knjižnic, ki izvajajo javno službo, morajo namreč imeti, poleg predpisane vrste in stopnje izobrazbe, opravljen še bibliotekarski izpit. Podrobnejše določbe o bibliotekarskem izpitu naj bi urejal poseben pravilnik, ki ga sprejme resorni minister. Pravilnik je že dalj časa v pripravi. Pravilnik o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo (Ur. l. RS, št. 107/2008) pa je dokaj restriktivno določil pogoje in postopke za pridobitev, prenehanje veljavnosti in odvzem osebnega dovoljenja za vzajemno katalogizacijo oziroma licenco⁴¹.

Delovanje in razvoj visokošolskih knjižnic usmerjajo standardi in strokovna priporočila, ki jih na podlagi 11. člena Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) sprejme Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Nacionalni svet za knjižnično dejavnost je v letu 2010 v skladu z 2. odstavkom 33. člena poveril pripravo strokovnih podlag za izdelavo standardov Narodni in univerzitetni knjižnici.

3.1.4 Notranja organiziranost visokošolskih knjižnic

Organe visokošolskih knjižnic opredeli Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006) v 20. členu kot organe drugih zavodov – članic univerze, to je direktor, lahko pa tudi strokovni svet. Visokošolski zavod oziroma drugi zavod – članica univerze ima lahko tudi druge organe v skladu z ustanovitvenim aktom ali statutom. Organizacijsko strukturo in sistemizacijo posameznih visokošolskih knjižnic določajo splošni akti visokošolskih zavodov.

3.1.5 Financiranje visokošolskih knjižnic

Splošne določbe o financiranju visokošolskih knjižnic definira Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) v 51. in 52. členu ter Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006) v 72. in

⁴¹ Z odločbama Ustavnega sodišča z dne 13. 1. 2011 so bile določbe pravilnika, ki se nanašajo na odvzem dovoljenja za vzajemno katalogizacijo, razveljavljene. Glej: [Odločba Ustavnega sodišča RS \(št. U-I-260/09-18 z dne 13. 1. 2011\)](#) in [Odločba Ustavnega sodišča RS \(št. U-I-243/09-17-17 z dne 13. 1. 2011\)](#).

73. členu. Visokošolske knjižnice kot del javno financiranih organizacij (univerz) pridobivajo sredstva upoštevaje določbe Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, št. 73/2003).

Podrobnejše določbe o financiranju dejavnosti visokošolskih knjižnic je do leta 2008 določala Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008 (Ur. l. RS, št. 134/2003), ki je bila z uredbama podaljšana do leta 2010⁴². 5. februarja 2011 jo je nadomestila Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov (Ur. l. RS, št. 7/2011). S to uredbo se ureja javno financiranje študijske in obštudijske dejavnosti, investicij in investicijskega vzdrževanja ter razvojnih nalog na univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih, ki jih je ustanovila Republika Slovenija, ter financiranje nacionalno pomembnih nalog z visokošolskega področja. Ureja tudi javno financiranje študijske in obštudijske dejavnosti na koncesioniranih visokošolskih zavodih za koncesionirane študijske programe. Po tej uredbi se financirajo tudi:

- univerzitetne knjižnice in inštituti – druge članice javnih visokošolskih zavodov,
- Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani in
- Evro-sredozemska univerza.

Knjižnična dejavnost visokošolskih zavodov je na podlagi 2. člena Uredbe financirana kot del študijske dejavnosti. Pod študijsko dejavnost se prišteva pedagoška in z njo povezana znanstvenoraziskovalna, umetniška in strokovna dejavnost ter knjižničarska, informacijska, organizacijska, upravna in druga infrastrukturna dejavnost. Letna proračunska sredstva za študijsko dejavnost sestavljajo letna sredstva za temeljni steber financiranja in letna sredstva za razvojni steber financiranja. Na višino sredstev za temeljni steber financiranja vplivajo kazalnik učinkovitosti, kazalnik prehodnosti študentov iz prvega v drugi letnik in kazalnik mednarodnega sodelovanja. Ob izgubi akreditacije visokošolskega zavoda, njegove članice ali študijskega programa se sredstva za temeljni steber financiranja zmanjšajo. Prav tako se sredstva zmanjšajo ob prenehanju koncesije. V okviru sredstev za razvojni steber financiranja se javnim visokošolskim zavodom financirajo naloge oziroma projekti, ki spodbujajo raznovrstnost, internacionalizacijo, kakovost in socialno razsežnost. Omenjena sredstva se dodeljujejo z javnim razpisom. Med dejavnostmi, ki spodbujajo omenjene naloge oziroma projekte, lahko v Uredbi najdemo tudi takšne, ki omogočajo visokošolskim zavodom, da na razpisih kandidirajo tudi za sredstva za razvoj dejavnosti knjižnic oziroma njihovih zaposlenih (npr. izpopolnjevanje osebja visokošolskih zavodov, nakup opreme, reorganizacija in vzpostavitev podpornih centrov študentom in osebju, razvojni projekti za povečanje učinkovitosti študija in zmanjšanje osipa).

Sredstva za temeljni steber financiranja razporeja visokošolski zavod sam, in sicer po pravilih, ki jih sprejme pristojni organ zavoda, in z njimi pisno seznanjeno ministrstvo. Sredstva za investicije in investicijsko vzdrževanje se tudi za knjižnico določijo v letnem programu investicij visokošolskega zavoda. Delež sredstev, ki jih visokošolski zavodi vlagajo v knjižnično dejavnost, je tako odvisen od njihovih internih dokumentov.

⁴² Podaljšanje veljavnosti "Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008" (Ur. l. RS, št. 134/2003) z "Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008" (Ur. l. RS, št. 99/2008) in "Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2009" (Ur. l. RS, št. 110/2009).

Uredba v poglavju VI. Sredstva za druge pomembne naloge (člen 42 in člen 43) določa sredstva za univerzitetne knjižnice – druge članice javnih visokošolskih zavodov (npr. Univerzitetno knjižnico Maribor) in Centralno tehniško knjižnico Univerze v Ljubljani. Sredstva za plače in druge izdatke za zaposlene, prispevke delodajalca za socialno varnost, izdatke za blago in storitve ter investicije se določijo s pogodbo ob upoštevanju letnega programa dela javnega visokošolskega zavoda (v primeru Univerzitetne knjižnice Maribor v okviru programa dela Univerze v Mariboru) oziroma letnega programa dela Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani.

Sredstva za plače se visokošolskim zavodom določajo na podlagi predpisov s področja plačne zakonodaje (Zakon o sistemu plač v javnem sektorju, ZSPJS-UPB13, Ur. l. RS, št. 108/2009) in panožnih kolektivnih pogodb (Kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja v RS, Ur. l. RS, št. 52/1994 in sprem.) ter Aneksa h Kolektivni pogodbi za dejavnost vzgoje in izobraževanja v RS (Ur. l. RS, št. 60/2008). Prevedbe delovnih mest strokovnih knjižničnih delavcev v visokošolskih knjižnicah, izvršene v letu 2008 na podlagi nove plačne zakonodaje, so bile neustrezne, tako z vidika primerljivosti s podobnimi delovnimi mesti v sorodnih dejavnostih (kultura, šolstvo), kot z vidika neupoštevanja nekaterih drugih zakonskih določb (Uredba o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja, Ur. l. RS, št. 46/2006).

Knjižničarska stroka že več kot desetletje opozarja na probleme neenakega vrednotenja delovnega mesta knjižničarja v različnih dejavnostih javnega sektorja (šolstvo, visoko šolstvo, raziskovanje, kultura), kar je posledica financiranja knjižnične dejavnosti s strani različnih ministrstev oziroma institucij in tudi različnih predpisov o napredovanjih. Z uveljavitvijo novega plačnega sistema v javnem sektorju se plačna nesorazmerja za zaposlene v visokošolskih knjižnicah niso odpravila, ampak so se še povečala. Strokovni knjižnični delavci v visokošolskih knjižnicah so v novem plačnem sistemu umeščeni v nižje plačne razrede kot v šolskih knjižnicah (osnovno in srednje šolstvo) ter v splošnih knjižnicah (kultura), bibliotekarji (VII/2) pa kot visokošolski sodelavci (skupina D) umeščeni pre nizko glede na zakonsko opredeljeno vlogo pri izvajanju izobraževalnega, znanstvenoraziskovalnega in umetniškega dela na visokošolskih zavodih. Z umestitvijo visokošolskih knjižničarjev v večini visokošolskih zavodov na delovna mesta v skupini J je bila razvrščena njihova strokovnost, v primerjavi s knjižničarji v šolstvu in kulturi tudi nimajo enakih možnosti napredovanja v nazive in plačne razrede⁴³.

3.2 VISOKOŠOLSKÉ KNJIŽNICE V DOKUMENTIH MINISTRSTVA ZA VISOKO ŠOLSTVO, ZNANOST IN TEHNOLOGIJO

Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 (ReNPVS, Ur. l. RS, št. 94/2007)⁴⁴, ki jo je sprejel Državni zbor RS 27. septembra 2007, med naložbami v visoko šolstvo in raziskovalno dejavnost (poglavje 5.3.) omenja: "**Zavedamo se pomena knjižnično-informacijske dejavnosti.** Gradnja sodobnega kulturno-informacijskega središča je vsekakor naloga nacionalnega pomena." Resolucija definira tudi "**Standard kot predpisana in priporočena norma za**

⁴³ Sekcija za visokošolske knjižnice pri ZBDS ter visokošolski knjižničarji Univerze v Ljubljani, Univerze v Mariboru in Univerze na Primorskem so 16. 2. 2009 na Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za visoko šolstvo in Vlado RS naslovili ugotovitve ter pripombe na umestitev visokošolskih knjižničarjev v novem plačnem sistemu, vendar Vlada k spremembi zakonodaje s področja plač v javnem sektorju ni pristopila. Glej: http://www.zbds-zveza.si/dokumenti/2009/PLACNI_SISTEM_VK_2009_analiza_predlogi_objava.pdf.

⁴⁴ Dostopno na: http://www.mvzt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/visoko_solstvo/.

visokošolsko dejavnost vsebuje zlasti:

- integralno povezano pedagoško ter znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno delo visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter znanstvenih delavcev;
- **knjižničarsko, informacijsko in drugo strokovno dejavnost;**
- organizacijske, upravne in druge infrastrukturne naloge univerz oziroma visokošolskih zavodov;
- naložbe in vzdrževanje javnih visokošolskih zavodov in javnih študentskih domov;
- druge infrastrukturne dejavnosti, potrebne za razvoj in učinkovito delo v visokem šolstvu."

Prav tako resolucija med prednostnimi nalogami v poglavju Okvirni obseg sredstev za izvedbo nacionalnega programa definira: "vlaganje v razvoj in posodabljanje opreme (laboratoriji, **knjižnice**, informatika) ter vzdrževanje prostorov".

Zato je še toliko bolj zaskrbljujoče dejstvo, da med **Kazalniki uresničevanja nacionalnega raziskovalnega in razvojnega programa (2006–2010)**⁴⁵ univerzitetne in ostale visokošolske knjižnice niso bile ustrezno predstavljene. V poglavju 2.2 Podcilji na področju kakovosti ni omenbe visokošolskih ali univerzitetnih knjižnic. V poglavju 5.C.4.2, kjer je definiran cilj: "Povečati integriranost informacijskih sistemov v evropske sisteme (hitra transevropska podatkovno-komunikacijska mreža, COBISS.SI, SICRIS)", je med elementarnimi kazalniki oziroma kratkimi opisi omenjen: "Knjižničarski informacijski sistem COBISS in informacijski sistem o raziskovalnih potencialih SICRIS sta grajena na sodobnih informacijskih standardih in omogočata izmenjavo podatkov z vsemi relevantnimi evropskimi sistemi, ki uporabljajo moderne komunikacijske protokole. Žal pa v Evropi ni enotnega konkretnega sistema, ki bi lahko dovolj ambiciozno ustregel skupnim evropskim pričakovanjem. V okviru projekta COBISS.Net sta oba sistema vzorčno integrirana v enotno platformo geografskega prostora jugovzhodne Evrope."

V dokumentu **Analiza Nacionalnega raziskovalnega in razvojnega programa 2006–2010 in ocena izvajanja Nacionalnega programa visokega šolstva 2007–2010: delovno gradivo**⁴⁶ sta v poglavju Obseg financiranja proračunskih sklopov ARRS, 2005–2006 (str. 21) omenjeni dve postavki:

- "COBISS in druga knjižnično-informacijska dejavnost ter infrastruktura" ter
- "Tuja periodika in baze podatkov".

Med odgovori visokošolskih zavodov glede uresničevanja cilja ReNPVS (str. 82) "Cilj 4: Izboljšanje razmer za študij in povečanje števila diplomantov glede na število vpisanih študentov" je v povzetku omenjeno: "... Knjižnični sistem omogoča dostop do široke zbirke tiskanih in elektronskih informacijskih virov v Sloveniji..." Univerza v Ljubljani (UL) je med ukrepi visokošolskih zavodov za doseganje cilja navedla samo (str. 82): "...vzpostavitev in nadgrajevanje portala Digitalne knjižnice UL".

⁴⁵ Dostopno na: http://www.mvzt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/nacionalna_programa_v_pripravi/.

⁴⁶ Dostopno na: http://www.mvzt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/nacionalna_programa_v_pripravi/javna_razprava_o_osn_utku_npvs_2011_2020/.

V publikaciji **Drzna Slovenija: na poti v družbo znanja (publikacija 2/3)**⁴⁷ so navedeni tudi statistični podatki o visokem šolstvu, kjer je omenjeno, da ima Univerza v Mariboru tudi eno univerzitetno knjižnico (Narodna in univerzitetna knjižnica, Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani in ostale visokošolske knjižnice niso omenjene). Bibliotekarji so v Tabeli 102 navedeni med skupnim številom visokošolskih učiteljev in visokošolskih sodelavcev ter znanstvenih delavcev, ki poučujejo ali sodelujejo v pedagoškem procesu na visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji od leta 2002 do 2008. Sklepamo, da so tu navedeni samo bibliotekarji s habilitacijskim nazivom in ne vsi strokovni delavci v visokošolskih knjižnicah.

3.3 VISOKOŠOLSKKE KNJIŽNICE V DOKUMENTIH VISOKOŠOLSKIH ZAVODOV

3.3.1 Univerza v Ljubljani

Univerza v Ljubljani knjižnično dejavnost univerze utemeljuje, usmerja, načrtuje in o njej poroča v naslednjih dokumentih:

- Statut Univerze v Ljubljani s prilogo,
- Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja knjižnic Univerze v Ljubljani,
- Pravilnik o varovanju osebnih in zaupnih podatkov na Univerzi v Ljubljani,
- Pravilnik o prispevkih in vrednotenju stroškov na Univerzi v Ljubljani,
- Pravilnik o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest na Univerzi v Ljubljani s spremembami in dopolnitvami ter prilogami,
- Opisi delovnih mest na Univerzi v Ljubljani,
- Merila za vrednotenje dela visokošolskih učiteljev in sodelavcev Univerze v Ljubljani,
- Sklep o normativih za opravljanje upravno-administrativnih in strokovno-tehničnih nalog uprave Univerze v Ljubljani,
- Merila za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev,
- Pravilnik o napredovanju v plačne razrede na Univerzi v Ljubljani,
- Pravila o sistemu spremljanja in zagotavljanja kakovosti Univerze v Ljubljani,
- Strategija 2006 –2009,
- Analiza poslovanja Univerze v Ljubljani v letu 2008 z vidika doseganja ciljev strategije razvoja UL,
- Dolgoročni strateški cilji knjižničnega informacijskega sistema UL (KIS UL), strategije in podporne aktivnosti za njihovo uresničitev (obdobje 2007–2010),
- Program dela Univerze v Ljubljani za leto 2010,
- Letno poročilo Univerze v Ljubljani za leto 2009,
- Poročilo Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJ PES) za leto 2009,
- Poročilo o kakovosti Univerze v Ljubljani za leto 2009,
- Poslovno poročilo rektorja za leto 2009.

⁴⁷ Komljenovič, J. in Marjetič, E. (2010). *Drzna Slovenija: na poti v družbo znanja. Statistični podatki o visokem šolstvu. (Publikacija 2/3)*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/visoko_solstvo/statistika_visokega_solstva_07072010.pdf.

Statut Univerze v Ljubljani⁴⁸ (sprejela Senat in Upravni odbor UL, Ur. l. RS, št. 8/2005, 118/2005, 72/2006 (76/2006 popr.), 59/2007 (82/2007 popr.), 81/2007, 5/2008, 42/2008, 62/2008, 14/2009, 38/2009, 48/2009, 55/2009, 3/2010, 47/2010) določa, da so organizacijske enote članic Univerze v Ljubljani (fakultet, akademij) tudi knjižnice, način oblikovanja in prenehanja ter vodenja organizacijskih enot članice uredijo s pravili (21. člen). Organizacijo knjižnic in razporeditev knjižničnega gradiva uredijo članice skladno z načrtom enotnega knjižničnega sistema univerze, ki ga sprejme senat univerze. Načrt enotnega knjižničnega sistema pripravi in njegovo delo usklajuje komisija senata za knjižnični sistem (22. člen, obstoj komisije predviden v 51. členu). Med nalogami senata univerze je v 47. členu zapisano, da potrjuje enotni informacijski knjižnični načrt univerze.

Statut v 15. členu predvideva, da se v finančnem načrtu določijo materialna sredstva za nemoteno delovanje uprave univerze zlasti pri izvajanju v členu navedenih skupnih nalog, med katerimi je tudi vzpostavitev in vzdrževanje enotnega knjižničnega sistema.

V 233. členu Statut določa, da univerza preko svojih članic v okviru materialnih možnosti zagotavlja materialne pogoje za nemoteno pedagoško in raziskovalno razvojno delo učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev, med katerimi so tudi nabava strokovne literature in periodike ter razvoj knjižničnega sistema univerze.

Univerzo v Ljubljani sestavljajo redne in pridružene članice. Statut v 25. členu slednjim med drugim dovoljuje tudi uporabo knjižničnega sistema univerze.

Bibliotekarji so v 208. členu Statuta navedeni kot visokošolski sodelavci.

V **Prilogi k Statutu Univerze v Ljubljani**⁴⁹ (Ur. l. RS, št. 3/2009, 38/2009) je med dejavnostmi, ki jih opravlja Univerza v Ljubljani, neposredno oziroma preko svojih članic navedena tudi dejavnost knjižnic.

Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja knjižnic Univerze v Ljubljani⁵⁰ (sprejel Senat UL, 12. 10. 2004) je krovni pravilnik, ki določa splošne pogoje poslovanja knjižnic univerze (dejavnost visokošolskih knjižnic, etiko poslovanja knjižnic, uporabnike knjižnice, storitve knjižnice, uporabo knjižničnih prostorov in opreme, jezik obratovanja, obratovalni čas). Senati članic Univerze v Ljubljani so sprejeli pravilnike o splošnih pogojih poslovanja visokošolske knjižnice oziroma knjižnic članic, ki upoštevajo določila krovnega pravilnika.

Pravilnik o varovanju osebnih in zaupnih podatkov na Univerzi v Ljubljani⁵¹ (sprejel glavni tajnik UL, 2. 10. 2006) v 37. členu določa, da je za vzpostavitev in vodenje zbirk osebnih podatkov, ki se

⁴⁸ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/statut_univerze_v_ljubljani.aspx.

⁴⁹ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/PrilogaStatutaUL-objavljeno260509.pdf.

⁵⁰ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/knjiznice/Pravilniki_predpisi_drugi_dokumenti/PravilnikSplosniPogojiPoslovanjaKnjiznic.pdf.

⁵¹ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/VarovanjeOsebnihPodatkov091006.pdf.

nanašajo na študijski proces in za katere ni pravne podlage v zakonih, potrebno pridobiti pisno soglasje študentov. Ob vpisu se tako študenti s podpisom izjave strinjajo z uporabo podatkov z vpisnega lista za potrebe knjižnic, postopkov za sprejem v študentske domove ipd.

Pravilnik o prispevkih in vrednotenju stroškov na Univerzi v Ljubljani⁵² (sprejel Upravni odbor UL, 14. 1. 2010) v 4. členu med stroški vpisnine v začetni letnik vključuje tudi prispevek za letno članarino za knjižnice Univerze v Ljubljani, Centralno tehniško knjižnico Univerze v Ljubljani in Narodno in univerzitetno knjižnico. Tudi vpisnina v višje letnike, absolventske staž oziroma ponovni vpis v isti letnik vsebuje prispevek za letno članarino za knjižnice Univerze v Ljubljani, Centralno tehniško knjižnico Univerze v Ljubljani in Narodno in univerzitetno knjižnico.

V 7. členu pravilnik določa, da višino vsakoletnega prispevka za članarine knjižnic rektoratu UL predlaga Komisija za razvoj knjižničnega sistema najkasneje do 31. decembra tekočega leta. Člen ponovno opredeli, da ta prispevek študentu omogoča uporabo knjižničnega gradiva v vseh knjižnicah članic Univerze v Ljubljani, Centralni tehniški knjižnici Univerze v Ljubljani in Narodni in univerzitetni knjižnici.

Med sestavnimi deli cenika Univerze v Ljubljani so tudi posebni prispevki, ki jih določijo knjižnice za uporabo knjižničnega gradiva in storitev na posameznih članicah Univerze v Ljubljani (25. člen, priloga cenika številka 4). Komisija za razvoj knjižničnega sistema določi elemente za plačilo storitev knjižnic članic in jih predlaga v sprejem Upravnemu odboru Univerze v Ljubljani (zamudnine, opomini, odškodnina za izgubljeni izvod, medknjižnična izmenjava ipd.). Predlog posreduje skupaj z obrazložitvijo, prikazano kalkulacijo ali primerjavo s cenami za enake ali podobne storitve drugih knjižnic.

Cenik knjižničnih storitev za tekoče študijsko leto, ki ga pred začetkom študijskega leta potrdi Upravni odbor Univerze v Ljubljani, je priloga pravilnika številka 4.

Sistemizacijo delovnih mest na Univerzi v Ljubljani ureja **Pravilnik o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest na Univerzi v Ljubljani**⁵³ (sprejel Upravni odbor, 20. 1. 2011). V prilogi I. pravilnika sta v seznamu delovnih mest na UL navedeni delovni mesti bibliotekar, plačna podskupina D1 (nazivi bibliotekar, bibliotekar z magisterijem in bibliotekar z doktoratom), in samostojni strokovni delavec VII/2 (plačna podskupina J1), ravno tako sta obe delovni mesti navedeni v prilogi II (prevedba delovnih mest). Delovna mesta so opisana v dokumentu **Opisi delovnih mest na Univerzi v Ljubljani**⁵⁴ (2010).

Vrednotenje dela določajo:

- **Merila za vrednotenje dela visokošolskih učiteljev in sodelavcev Univerze v Ljubljani**⁵⁵ (sprejela rektorica UL, 22. 1. 2009),

⁵² Dostopno na: http://www.uni-lj.si/studij_na_univerzi/cenik_storitev.aspx.

⁵³ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/PravilnikNotranjaOrganizacijaSistemizacijaDM.pdf.

⁵⁴ Interno gradivo Univerze v Ljubljani.

⁵⁵ Dostopno na: <http://www.uni-lj.si/>

- **Sklep o normativih za opravljanje upravno-administrativnih in strokovno-tehničnih nalog uprave Univerze v Ljubljani**⁵⁶ (sprejel Upravni odbor UL, 13. 4. 2004).

Sklep o normativih za opravljanje upravno-administrativnih in strokovno-tehničnih nalog uprave Univerze v Ljubljani (sprejel Upravni odbor UL, 13. 4. 2004) v 7. poglavju navaja tipična dela in normative v knjižnici UL:

"1. Tipična dela:

Načrtovanje, organizacija, koordinacija in nadzor nad poslovanjem knjižnice.

Nabava knjižničnega gradiva.

Strokovna obdelava knjižničnega gradiva in priprava na izposajo.

Uvajanje študentov v uporabo knjižničnega gradiva in informacijskih virov.

Posredovanje informacij in svetovanje uporabnikom knjižničnega gradiva.

Medknjižnična izposoja in poizvedba v drugih knjižnicah.

Vnos bibliografij zaposlenih na članici v COBISS.

Izposoja knjižničnega gradiva.

Opravljanje drugih nalog, ki vsebinsko sodijo v širše strokovno področje knjižničnih zadev.

2. Normativ: 1 delavec-ka/1.000 (vseh) študentov
 oz./in 1 delavec-ka/200 zaposlenih
 oz./in 1 delavec-ka/40.000 knjižnih enot
 oz./in 1 delavec-ka/1.700 bibliografskih vnosov (letno) v COBISS ali druge
 podobne evidence $\pm 10\%$.

Število vseh študentov članice se ugotavlja z vpogledom v statistično poročilo Urada RS za statistiko.

Število zaposlenih, ki imajo na članici sklenjeno delovno razmerje, se ugotavlja z vpogledom v Kontrolni izpis podatkov za obrazec M4 za Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.

Število knjižnih enot se ugotavlja z vpogledom v letni popis knjig.

Število vnosov v COBISS ali druge podobne evidence se ugotavlja letno, glede na število objav posameznega visokošolskega učitelja, znanstvenega delavca in visokošolskega sodelavca."

V **Merilih za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev Univerze v Ljubljani** (sprejel Senat UL, 16. 10. 2001) je med nazivi visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev, ki opravljajo izobraževalno, znanstveno, umetniško in strokovno delo na visokošolskih zavodih v 2. členu med nazivi visokošolskih sodelavcev predviden tudi naziv bibliotekar. V slednjega je lahko izvoljen, kdor ima univerzitetno izobrazbo ustrezne smeri in tri leta ustrezne prakse (4. člen). V 12. členu sta kot pogoja za izvolitev navedena sposobnost za samostojno strokovno delo in pozitivna ocena poročevalcev.

lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/MerilaZaVrednotenjeDelaVisokosolskihUciteljevInSodelavcev_od09-10dalje.pdf.

⁵⁶ Interno gradivo Univerze v Ljubljani.

Napredovanje na delovnem mestu je opredeljeno v **Pravilniku o napredovanju v plačne razrede na Univerzi v Ljubljani**⁵⁷ (sprejel Upravni odbor UL, 12.–16. 12. 2008, Ur. l. RS, št. 33/2009).

Pravila o sistemu spremljanja in zagotavljanja kakovosti Univerze v Ljubljani⁵⁸ (sprejela rektorica UL, 24. 6. 2008) v 4. členu med posebnimi mehanizmi za spremljanje in zagotavljanje kakovosti v okviru študijskega procesa in pomoči študentom opišejo knjižnični informacijski sistem, ki ga sestavlja vrsta knjižnic, ki so razmeščene po posameznih članicah, pridruženi članici Narodna in univerzitetna knjižnica in Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani, informacijske točke na posameznih članicah, iz katerih imajo študenti dostop do storitev članic in rektorata ter do informacijskih baz, ki jih uporabljajo pri študiju.

V skladu s pravilnikom univerza pripravi letno poročilo univerze o kakovosti, članice pa letno poročilo članice o kakovosti.

V 12. členu pravil je določeno, da Univerzitetna komisija za kakovost s pomočjo ustrezne strokovne službe rektorata vsako leto pripravi letno poročilo o spremljanju in zagotavljanju kakovosti UL, ki je sestavni del poslovnega poročila UL, z namenom spremljanja stanja in izboljšav ter delovanja sistema za kakovost na ravni članic in univerze. Podlaga za poročilo so letna poročila članic, poročila drugih organov in strokovnih služb univerze ter dodatne analize. Poročilo navaja povzetek stanja kakovosti na vseh področjih delovanja univerze, med drugim tudi v knjižnicah in čitalnicah. Pravila navajajo, da se pri oceni stanja uporabljajo kazalniki kakovosti UL in strateške usmeritve UL ter članic.

Letno poročilo o kakovosti članice (13. člen) je sestavni del poslovnega poročila članice in med povzetkom stanja kakovosti na področjih delovanja članice navaja tudi poročilo o kakovosti knjižnične dejavnosti (knjižnice, čitalnice). Pri oceni stanja se uporabljajo kazalniki kakovosti UL in strateške usmeritve UL ter članice.

V **Strategiji Univerze v Ljubljani za obdobje od 2006 do 2009**⁵⁹ (izdal rektorat univerze) sta v poglavju Okolja med prednostmi UL navedeni tudi tradicija in izgrajena infrastruktura, v sklopu katere UL v primerjavi z novo nastajajočimi institucijami odlikuje bogat in razvejan sistem knjižnic. Cilj 4.1 (povečati obseg in kakovost raziskovalnega ter razvojnega dela) je UL v obdobju veljavnosti strategije želela doseči tudi z zagotavljanjem kakovostnega delovanja knjižničnega informacijskega sistema in boljšim dostopom do informacijskih virov. Operativna cilja tega področja sta bila povečanje finančnih sredstev za nabavo literature in informacijskih virov (kazalnik: odstotek sredstev proračuna UL za nabavo literature in informacijskih virov) ter gradnja baze znanja (kazalnik: število dostopnih dokumentov). Za oba operativna cilja so bili odgovorni resorni prorektor in vodstva članic.

V okviru cilja 4.5 (vzpostavitev celovitega spremljanja in zagotavljanja kakovosti) je bil eden od podciljev *vzpostavitev sistema spremljanja kakovosti knjižničnega informacijskega sistema UL z*

⁵⁷ Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_PRAV9730.html.

⁵⁸ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/pravila_o_sistemu_spremljanja_in_zagotavljanja_kakovosti_univerze_v_ljubljani.aspx.

⁵⁹ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/strategija_ul/5.4%20StrategijaUL2006_2009.pdf.

operativnim ciljem *razvoj instrumentov in postopkov*, kazalnikom *sprejem in uporaba na članicah* ter odgovornostjo prorektorja, glavnega tajnika in vodij knjižnic.

V okviru razvoja obštudijske dejavnosti (cilj 4.6) je bilo v okviru okrepljenega študentskega dela na UL predvideno tudi delo študentov v knjižnicah, ki bi ga spremljali s kazalnikom število vključenih študentov, za izvedbo so bili odgovorni vodstva članic in tajniki.

Za realizacijo cilja 4.7 (krepitev medsebojnega sodelovanja avtonomnih članic) je univerza želela preoblikovati knjižnični informacijski sistem in ga povezati s celovitim informacijskim sistemom, s ciljem večje notranje povezave knjižnic ter učinkovitejše uporabe sredstev.

V okviru tematskih podstrategij je v dokumentu v poglavju 8.5 predstavljena strategija na področju *knjižnično-dokumentacijske dejavnosti*, katere temeljni cilj je bil doseči večjo stopnjo upravljalvske integracije navznoter in enotnejši dostop do zunanjih ponudnikov. Za izboljšanje stanja so bili navedeni ukrepi:

- vzpostavitev učinkovitejšega sistema vodenja in upravljanja univerzitetnega knjižničnega sistema (nova opredelitev vlog strokovnih in upravnih organov na ravni univerze),
- boljša koordinacija nabave informacijskih virov na različnih nosilcih zapisov in z različnih strokovnih področij v skladu s potrebami potencialnih in dejanskih uporabnikov,
- povečana uporaba elektronskih informacijskih virov in storitev,
- vzpostavitev in izgrajevanje digitalne knjižnice univerze (projekt digitalizacije virov),
- izboljšanje knjižničnega poslovanja z nadgradnjo avtomatiziranega sistema nabave, izposoje in medknjižnične izposoje in povečanjem elektronskih storitev prek interneta,
- izboljšanje stvarnih pogojev (prostori, oprema) za izvajanje dejavnosti knjižnic.

V Analizi poslovanja Univerze v Ljubljani v letu 2008 z vidika doseganja ciljev strategije razvoja UL⁶⁰ (marec 2009) je univerza opisno in s kazalci poročala o doseganju ciljev strategije v letu 2008.

V dokumentu **Dolgoročni strateški cilji knjižničnega informacijskega sistema UL (KIS UL), strategije in podporne aktivnosti za njihovo uresničenje (obdobje 2007–2010)**⁶¹ (sprejela Komisija za razvoj knjižničnega sistema UL, 5. 2. 2007) so zapisane temeljne strategije in podporne aktivnosti za uresničenje naslednjih strateških ciljev:

- knjižnična zbirka in drugi informacijski viri: z izgradnjo in upravljanjem knjižničnih zbirk ter zagotavljanjem dostopa do drugih informacijskih virov zagotavljati informacijsko podporo učenju, poučevanju in raziskovanju na univerzi;
- dostopnost in uporaba informacijskih virov in knjižničnih storitev: z zagotavljanjem čim boljše dostopnosti knjižničnih zbirk in drugih informacijskih virov tako v prostorih knjižnic kot na daljavo pospeševati učinkovito znanstveno komuniciranje, diseminacijo informacij in ustvarjanje novega znanja;

⁶⁰ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/letno_porocilo/Analiza_poslovanja_2008.pdf.

⁶¹ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/knjiznice/Pravilniki_predpisi_drugi_dokumenti/StrateskiCiljiKRKS_2007-2010.pdf.

- pedagoška funkcija knjižnic: z načrtnim izvajanjem izobraževanja uporabnikov in sodelovanjem v pedagoškem procesu pospeševati raven informacijske pismenosti udeležencev visokošolskega procesa;
- promocija in druge marketinške aktivnosti knjižnic: z aktivno promocijsko in drugo marketinško dejavnostjo izgrajevati javno podobo knjižnic in knjižničarjev ter predstavljati proizvode in storitve knjižnic akademskemu okolju;
- človeški in materialni viri ter notranja organizacija knjižnic: z zagotavljanjem ustreznih materialnih in kadrovskih pogojev za delo, učinkovito notranjo organizacijo in s skrbjo za razvoj kadrov ustvarjati pozitivno organizacijsko kulturo in spodbujati racionalno izrabo sredstev ter kakovost storitev in proizvodov knjižnic;
- organiziranost knjižnične dejavnosti univerze: z večjo centralizacijo knjižnične dejavnosti zagotoviti bolj racionalno delovanje KIS UL ter večjo učinkovitost pri izrabi kadrovskih in finančnih virov;
- sodelovanje knjižnic z okoljem: z aktivnejšim sodelovanjem z ožjim in širšim okoljem krepiti status knjižnic kot informacijskih središč in centrov znanja ter razvijati partnerstva z različnimi organizacijami doma in v tujini.

V **Programu dela Univerze v Ljubljani za leto 2010**⁶² (sprejela Senat UL, 23. 2. 2010, in Upravni odbor UL, 25. 3. 2010) je v poglavju 3.3 dograjevanje informacijskega sistema na področju študijske, raziskovalne in knjižnične dejavnosti navedeno kot ena od prednostnih nalog programa dela za leto 2010. V poglavju 4.5 Knjižnična dejavnost so navedeni letni cilji in izvedbene naloge za knjižnično dejavnost na ravni univerze in članic ter za Digitalno knjižnico UL z vrednostmi osnovnih kazalcev v letu 2009 in načrtom za leto 2010. V prilogah Univerza v številkah je v poglavju 6.4 Knjižnična dejavnost podana preglednica s številom aktivnih uporabnikov knjižnice za leto 2009 in načrtom za leto 2010 za vse članice UL ter kumulativno za univerzo.

Letno poročilo UL za leto 2009⁶³ (sprejela Senat UL, 23. 3. 2010, in Upravni odbor UL, 25. 3. 2010) v poglavju 3.4 med prednostnimi nalogami navaja dograjevanje informacijskega sistema na področju študijske, raziskovalne in knjižnične dejavnosti. V poglavju 4.5 Knjižnična dejavnost so navedene izvedbene naloge v letu 2009, pričakovan rezultat in realizacija v letu 2009 z obrazložitvijo razlik (na ravni univerze in članic opisno ter z osnovnimi kazalniki – načrt v letu 2008, načrt za leto 2009 in realizacija 2009). V poglavju 4.6.2 Izvajanje skupnih nalog iz Statuta in nalog opredeljenih v strategiji univerza v okviru letnega cilja Razvoj in implementacija programske opreme poroča o upravljanju Digitalne knjižnice UL. V poglavju 6 Univerza v številkah so v okviru podpoglavja 6.4 Knjižnična dejavnost podane naslednje preglednice:

- število aktivnih uporabnikov v letu 2008, načrt 2009 in realizacija v 2009,
- delež aktivnih uporabnikov z univerz (študenti, visokošolski učitelji in sodelavci, raziskovalci in strokovni sodelavci) v letu 2008, načrt 2009 in realizacija 2009,
- letni prirast tiskanih enot gradiv in število zakupljenih ali nabavljenih elektronskih enot v letu 2008, načrt 2009 in realizacija 2009,
- število pregledanega gradiva v elektronski obliki v letu 2009,
- število računalnikov, preko katerih uporabniki v knjižnici lahko dostopajo do informacij v letu 2008, načrt 2009 in realizacija 2009,

⁶² Interno gradivo Univerze v Ljubljani.

⁶³ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/letno_porocilo/PoslovnoPorociloUL2009.pdf.

- število organiziranih izobraževanj v letu 2008, načrt 2009 in realizacija 2009.

Pretežni del letnega poročila UL se uporabi tudi za **poročilo Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES)**.

Poročilo o kakovosti UL za leto 2009⁶⁴ (sprejel Senat UL, 28. 9. 2010) v poglavju 2.4 Knjižnice, čitalnice in založniška dejavnost poroča o organiziranosti knjižničnega sistema UL, obstoječi funkcionalni in delovni centralizaciji, osnovnih vidikih delovanja knjižničnega sistema UL in Digitalne knjižnice UL v letu 2009 ter problematiki knjižnične dejavnosti tako na ravni univerze kot na članicah. V tabeli 10 je ocenjeno doseganje ciljev Strategije 2006–2009 in v naslednjem podpoglavju 2.4.3 navedena priporočila za izboljšave. V poglavju 6.2 so podani naslednji kazalniki dejavnosti knjižničnega sistema UL (za leta 2007, 2008 in 2009):

- KNk1 Letni prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih na študenta članice,
- KNk2-1 Število aktivnih uporabnikov knjižnice in njihovo število na strokovnega delavca,
- KNk2-2 Število aktivnih uporabnikov (po skupinah),
- KNk2-3 Delež aktivnih uporabnikov z matične članice UL in z UL,
- KNk2-4 Število izposojenih knjižničnih enot (na dom, v čitalnico, medknjižnično) na aktivnega uporabnika in strokovnega delavca,
- KNk2-5 Izobraževanje uporabnikov knjižnic,
- KNk2-6 Izobraževanja vključena v študijske programe,
- KNk2-7 Individualno usposabljanje,
- KNk2-8 Število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiv) na strokovnega delavca,
- KNk2-9 Število študentov članice na računalnik v prostorih knjižnice in na čitalniški sedež,
- KNk3 Število pripravljenih digitalnih dokumentov in število naslovov plačanih e-virov,
- KNk4 Sredstva za nakup oziroma za zagotavljanje dostopa do informacijskih virov (na študenta oziroma učitelja).

Poslovno poročilo rektorja za leto 2009⁶⁵ (izdano leta 2010) v poglavju Dejavnost knjižničnega sistema predstavi organiziranost knjižničnega sistema UL, osnovne podatke o virih in storitvah ter njihovi uporabi, konzorcijsko zagotavljanje dostopa do znanstvenih revij in zbirk, portal Digitalne knjižnice UL in njegove funkcionalnosti ter sodelovanje v projektu Sedmega okvirnega programa Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti z naslovom Open Access Infrastructure for Research in Europe (OpenAIRE).

3.3.2 Univerza v Mariboru

Naloge osrednje univerzitetne knjižnice Univerze v Mariboru so zapisane v 15. členu **Statuta Univerze v Mariboru**⁶⁶ (sprejela Senat UM, 1. 12. 2009, in Upravni odbor UM, 14. 12. 2009; Statut UM-UPB8, Ur. l. RS, št. 1/2010): "Univerzitetna knjižnica Maribor kot osrednja univerzitetna knjižnica daje s svojo dejavnostjo informacijsko podporo izobraževalnemu, znanstveno-raziskovalnemu in

⁶⁴ Dostopno na: <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/Porocila/PorociloKakovost2009.pdf>.

⁶⁵ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/Univerza_rektorjevo%20porocilo_new8.pdf.

⁶⁶ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/podrocje.aspx?id=437>.

umetniškemu delu na univerzi, koordinira knjižnično-informacijsko dejavnost, koordinira nabavo in ponudbo knjižnično-informacijskega gradiva ter medknjižnično izposajo na univerzi, koordinira izdelavo bibliografije univerze, izobražuje uporabnike o knjižničnem gradivu ter posreduje informacije za raziskovalno in strokovno delo tudi drugim uporabnikom. Kot arhivska knjižnica hrani obvezne izvode knjižničnega gradiva z območja Republike Slovenije, kot domoznanska knjižnica zbira, dokumentira in posreduje domoznansko gradivo za mesto Maribor in njegovo širšo okolico in opravlja naloge matične knjižnice za specialne knjižnice v Mariboru."

Navedene naloge izhajajo iz zgodovinsko razvojnih dejstev, zato Univerzitetna knjižnica Maribor poleg osnovno opredeljene zakonske naloge nudenja podpore visokošolski dejavnosti opravlja še dve nalogi: po Zakonu o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub, Ur. l. RS, št. 69/2006) je druga slovenska arhivska knjižnica, ki trajno hrani izvod vsake publikacije slovenike (19. člen), ter hkrati depozitarna organizacija, ki je dolžna sprejemati, zbirati, obdelovati, hraniti in dajati v uporabo obvezni izvod (13. člen). UKM je tudi domoznanska knjižnica za Maribor in njegovo širšo okolico.

47. člen Statuta UM-UPB8 opredeli naloge posamezne visokošolske knjižnice na članicah Univerze v Mariboru: "Knjižnice pri članicah univerze zbirajo, urejajo in posredujejo znanstveno, študijsko in strokovno literaturo ter dajejo visokošolskim učiteljem, znanstvenim delavcem, visokošolskim sodelavcem in študentom potrebne informacije in znanja za študij in znanstveno delo, jih izobražujejo glede uporabe knjižničnega gradiva ter iskanja informacij in izdelujejo bibliografije visokošolskih učiteljev in znanstvenih delavcev. Knjižnice se povezujejo v knjižnično-informacijski sistem univerze."

Statut Univerze v Mariboru v svojem 31. členu uvršča knjižnice med organizacijske oblike visokošolskega dela. V 47. členu definira naloge knjižnic pri članicah. Ta člen v zadnjem odstavku tudi opredeli knjižnično mrežo Univerze v Mariboru s stavkom: "Knjižnice se povezujejo v knjižnično-informacijski sistem univerze."

Na 6. seji Komisije za ocenjevanje kakovosti univerze 5. februarja 2009 je bibliotekarska stroka opozorila na osnutek Sprememb in dopolnitev Statuta UM, ki je bil tedaj v javni obravnavi in je predlagal ukinitve Komisije za knjižnično-informacijski sistem univerze kot stalne komisije Senata UM (Komisija za KISUM), kot nadomestilo pa je uvažal Komisijo za knjižnični sistem kot stalno komisijo ravnatelja Univerzitetne knjižnice Maribor. Predlog univerze je vodstvo Univerzitetne knjižnice Maribor dojelo kot nasprotje prizadevanjem za dvig kakovosti knjižnične informacijske dejavnosti univerze in kot korak nazaj v razvoju ter pomenu knjižnične dejavnosti na univerzi. Tako ima danes bibliotekarska stroka na Univerzi v Mariboru za obravnavanje in proučevanje vprašanj ter za dajanje mnenj stalno komisijo ravnatelja UKM, poimenovano Komisija za knjižnični sistem (Statut UM-UPB8, 2010, čl. 344a). Komisijo sestavljajo ravnatelj UKM, ki ji tudi predseduje, predstavniki članic, ki jih imenuje senati članic, in ena petina študentov, ki jih imenuje študentski svet univerze.

Univerzitetna knjižnica Maribor ima kot druga članica univerze (drugi zavod!) svoj strokovni svet, kot strokovni organ druge članice univerze (339. člen Statuta UM-UPB8), ki ga sestavljajo direktor oziroma ravnatelj, vodje organizacijskih enot, dva strokovna delavca, ki ju izvolijo vsi strokovni delavci druge članice, ter en študent, ki ga v strokovni svet imenuje Študentski svet Univerze v Mariboru za mandatno dobo dveh let. Ravnatelj oziroma direktor in njegov namestnik oziroma pomočnik so člani Strokovnega sveta po funkciji.

Naloge strokovnega sveta določa 340. člen Statuta UM-UPB8. Strokovni svet UKM tako:

- obravnava in sklepa o strokovnih vprašanih raziskovalnega programa ter drugih programskih zadevah;
- določa strokovne podlage za programe dela in razvoja;
- spremlja izvajanje programov dela in razvoja;
- daje ravnatelju oziroma direktorju mnenja in predloge glede organizacije dela ter pogojev za razvoj dejavnosti;
- daje rektorju univerze mnenje o kandidatu za ravnatelja oziroma direktorja;
- opravlja druge strokovne naloge, ki jih določa zakon ali ta Statut.

Strokovni svet druge članice opravlja tudi funkcijo poslovnega odbora članice na način, da se smiselno uporabljajo določbe, ki veljajo za poslovni odbor članice, s tem da se upoštevajo določbe Statuta, ki razmejujejo pristojnosti ravnatelja oziroma direktorja.

Organizacijska struktura in sistemizacija Univerzitetne knjižnice Maribor ter fakultetnih knjižnic UM je določena s **Splošnim aktom o organiziranosti in sistemizaciji univerze in članic**⁶⁷ (sprejel rektor UM, 22. 11. 2005, Obvestila UM 2005/6 in sprem.). UKM ima kot druga članica UM sistemizirane posamezne organizacijske enote (ravnateljstvo, enota za obdelavo knjižničnega gradiva, enota strokovnih referentov in zbirk gradiva, enota za domoznanstvo in enota za delo z uporabniki), znotraj teh pa posamezne službe. Tajništvo UKM je kot organizacijska enota sistemizirana pod univerzitetno upravo, enako kot tajništva članic. Fakultetne knjižnice so organizacijske enote tajništev članic, ki jih vodijo tajniki članic oziroma posameznih fakultet. Delovna mesta strokovnih knjižničnih delavcev na UM so pretežno enotno sistemizirana: Knjižničar/strokovni delavec V (plačni razred 19), Višji knjižničar/Strokovni delavec VI (plačni razred 22), Bibliotekar/Samostojni strokovni delavec VII/1 (plačni razred 28) in le ena od fakultetnih knjižnic ima delovno mesto Bibliotekarja/Samostojnega strokovnega delavca VII/(III) (31. plačni razred). Vodje fakultetnih knjižnic so sistemizirani na delovnem mestu Vodje knjižnic/Vodje področij/enot z do 5 ali z več kot 5 zaposlenimi (33. ali 34. plačni razred), enako so sistemizirani vodje enot in služb v UKM.

Delo na univerzi in članicah univerze po 179. členu Statuta UM-UPB8 (Ur. l. RS, št. 1/2010) opravljajo visokošolski učitelji, znanstveni delavci in visokošolski sodelavci ter drugi delavci, ki opravljajo administrativna, strokovno tehnična in druga dela kot svoj glavni poklic. Visokošolski učitelji, znanstveni delavci in visokošolski sodelavci opravljajo visokošolsko izobraževalno, znanstvenoraziskovalno in umetniško delo, za katerega si morajo pridobiti poseben naziv (180. člen). Bibliotekar je naziv visokošolskega sodelavca, ki sodeluje pri izvajanju izobraževalnega, znanstvenoraziskovalnega in umetniškega dela (183. člen). Vendar v sistemizaciji UM ne najdemo niti enega sistemiziranega delovnega mesta za habilitiranega bibliotekarja. Kljub temu pa **Merila za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev**⁶⁸ (sprejel Senat UM, 21. 12. 2004, Obvestila UM 2005/1 in sprem.) v svojem 4. členu omogočajo izvolitev v naziv bibliotekarja kandidatu, ki je končal najmanj študijski program druge stopnje ustrezne smeri, ima opravljen bibliotekarski izpit in 3 leta ustrezne prakse. Delovna mesta strokovnih knjižničnih delavcev na UM so sistemizirana kot druga spremljajoča delovna mesta, za zasedbo katerih ni predvidena izvolitev v naziv.

⁶⁷ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=10190>.

⁶⁸ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/povezava.aspx?pid=2673>.

Izvajanje knjižnične dejavnosti na UM poleg predpisov s področja knjižničarstva podrobneje opredeljujejo tudi pravilniki o splošnih pogojih poslovanja knjižnic. Takšne pravilnike oziroma knjižnične rede imajo izdelane vse fakultetne knjižnice in UKM. Ceniki knjižničnih storitev so praviloma priloge teh pravilnikov, splošne postavke so skupne vsem knjižnicam UM in jih potrdi upravni odbor UM.

V **Letnem poročilu UM za leto 2009**⁶⁹ (sprejel Upravni odbor UM, 26. 2. 2010) so med usmeritvami in cilji navedeni tudi dolgoročni cilji knjižnične dejavnosti, ki so pretežno cilji UKM in manj celovitega knjižničnega informacijskega sistema na UM. Enako velja za kratkoročne prednostne cilje v 2009. Bolj celovito je knjižnična dejavnost na UM predstavljena v poglavju o realizaciji in oceni uspeha zastavljenih letnih ciljev in kjer je bila večina skupnih knjižničnih dejavnosti dosežena ali celo presežena. Kazalniki knjižnične dejavnosti UM so podani v posebnem poglavju in prikazujejo: število aktivnih uporabnikov knjižnice, delež aktivnih uporabnikov z univerz (študenti, visokošolski učitelji in sodelavci, raziskovalci in strokovni sodelavci), letni prirast tiskanih enot gradiva in število zakupljenih ali nabavljenih elektronskih enot, število pregledanega gradiva v elektronski obliki in število računalnikov, preko katerih uporabniki v knjižnici lahko dostopajo do informacij.

V **Letnem programu dela UM za leto 2010**⁷⁰ so navedeni dolgoročni cilji celovite knjižnične dejavnosti UM in predvideni načini doseganja teh ciljev. Kratkoročni cilji oziroma izvedbene naloge za leto 2010 so podrobno predstavljene za celotno knjižnično dejavnost UM ter posebej za UKM in fakultetne knjižnice. Vključene so tudi investicijske dejavnosti. V poglavju Univerza v številkah so navedeni še kazalniki po enakih kategorijah kot v letnem poročilu. V vsakoletnem programu dela UM sta v uvodu zapisana tudi **Poslanstvo in vizija UM**, kjer knjižnični informacijski sistem oziroma vloga knjižnic v univerzitetnem prostoru nista omenjena. **Poslanstvo, cilji in vrednote UKM** so sestavni del spremljanja in zagotavljanja kakovosti UKM. Knjižnica že vrsto let na podlagi **Pravilnika o postopku samoevalvacije in evalvacije univerze in njenih članic ter o sestavi in številu članov komisije za ocenjevanje kakovosti univerze**⁷¹ (sprejel Senat UM, 24. 1. 2006, Obvestila UM 2006/3 in sprem.) pripravi samoevalvacijsko poročilo. Poročilo je izdelano na osnovi metodologije enotnih kazalcev uspešnosti knjižnične dejavnosti, ki jih je izbrala in oblikovala Komisija za kakovost UKM. Na podlagi teh kazalcev je Komisija za ocenjevanje UM pozvala vse članice, da v svoja letna samoevalvacijska poročila vključijo tudi vrednotenje knjižnične dejavnosti.

3.3.3 Univerza na Primorskem

Statut Univerze na Primorskem⁷² (sprejela Senat UP, 12. 11. 2008, in Upravni odbor UP, 8. 12. 2008, Statut UP-UPB1, Ur. l. RS, št. 124/2008) v Prilogi kot eno od dejavnosti Univerze na Primorskem (UP) predvideva tudi knjižnično dejavnost. Samo besedilo Statuta knjižnično dejavnost in z njo povezane aktivnosti omenja dokaj skopo. V zadnji različici Statuta UP so celo črtani nekateri členi, ki so prej eksplicitno govorili o univerzitetni knjižnici (npr. 99. in 104. člen Statuta iz l. 2003). Prejšnje različice Statuta UP so predvidevale, da naj bi bila univerzitetna knjižnica infrastrukturna organizacijska enota UP, medtem ko je izražena namera rektorata in članic UP, da se univerzitetna knjižnica ustanovi kot

⁶⁹ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=19518>.

⁷⁰ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/povezava.aspx?pid=6535>.

⁷¹ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=10319>.

⁷² Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2008124&stevilka=5630>.

članica univerze. V nadaljevanju so povzeti tisti deli statuta, ki se neposredno ali posredno nanašajo na knjižnično dejavnost UP in njenih članic.

- Členi od 12 do 19 Statuta UP obravnavajo ustanavljanje in vključevanje članic UP. Nikjer ni omenjena možnost, da bi kot članico UP lahko ustanovili tudi univerzitetno knjižnico. Predvidene so fakultete, umetniške akademije, visoke strokovne šole in raziskovalni ter drugi zavodi. Predvidevamo, da univerzitetna knjižnica lahko sodi med druge zavode.
- 23. člen navaja skupne naloge, ki se financirajo iz namenskih sredstev, pridobljenih od članic. Ena od predvidenih nalog je tudi knjižnična dejavnost, vendar brez podrobnejše opredelitve.
- 38. člen med pristojnostmi Senata UP navaja, da "potrjuje enotni informacijski knjižnični načrt univerze".
- 135. člen opredeljuje naziv bibliotekarja kot visokošolskega ali raziskovalnega sodelavca. Postopek za izvolitev v naziv je opredeljen v členih 136 do 142.
- 156. člen Statuta navaja, da bo UP prek svojih članic v okviru materialnih možnosti zagotavljala materialne temelje za nemoteno izobraževalno in znanstvenoraziskovalno delo učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih ter raziskovalnih sodelavcev, s tem da bo skrbela tudi za razvoj informacijskih in knjižničnih sistemov na univerzi.

Srednjeročna razvojna strategija UP 2009–2013⁷³ (2009) v poglavju 4. SWOT analize Univerze na Primorskem na več mestih izpostavlja potrebo po ustanovitvi univerzitetne knjižnice, pri posameznih članicah UP pa je izpostavljena potreba po izboljšanju knjižnične informacijske dejavnosti.

Letni program dela Univerze na Primorskem za 2010⁷⁴ (sprejela Senat in Upravni odbor UP, 3. 2. 2010) je razdeljen na posamezna poglavja. Pri večini poglavij so navedene tako dejavnosti za celotno UP kot tudi za posamezne članice UP.

V prvih dveh delih, ki govorita o poslanstvu in viziji UP ter predstavljata UP kot celoto, knjižnična informacijska dejavnost ni omenjena. V poglavju 3. **Usmeritve in cilji univerze** so kot dolgoročni cilji navedeni kar povzetki iz dokumenta "Srednjeročna razvojna strategija UP 2009–2013", knjižnična informacijska dejavnost pa eksplicitno ni omenjena nikjer. Pri navajanju kratkoročnih prednostnih ciljev nekaterih članic je knjižnična dejavnost navedena zgolj v splošnih navedbah.

Poglavje 4.5 (**Knjižnična dejavnost**, str. 127–138) je v celoti posvečeno izvajanju knjižnične dejavnosti na ravni celotne UP in tudi posameznih članic univerze. Uvodni del je deloma povzet po dokumentu "Elaborat o ustanovitvi Univerzitetne knjižnice Univerze na Primorskem (UK UP)", vendar je večina podatkov dopolnjenih/popravljenih za potrebe letnega programa dela 2010. Zelo na kratko je predstavljena problematika formalne ustanovitve UP UK. V nadaljevanju so tabelarno predstavljeni kratkoročni in izvedbeni cilji v zvezi s knjižnično informacijsko dejavnostjo za UP ter njene posamezne članice. Del izvedbenih nalog na ravni celotne UP, ki je vezan na predhodno zaključene formalne postopke za ustanovitev univerzitetne knjižnice UP, v letu 2010 še ni bil izveden. Ostale naloge so predvsem predstavitvenega in koordinacijskega značaja.

⁷³ Dostopno na:

http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/univerza/SREDNJEROCNA_RAZVOJNA_STRATEGIJA_UP_2009_2013_ZADNJA.pdf.

⁷⁴ Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Programi_dela/LPD10.pdf.

V nadaljevanju so tabelarno podani tudi izvedbeni cilji knjižnic članic UP, v opombah k tabelarnemu delu pa je predstavljena njihova problematika.

V poglavju 4.11.1 **Gradnja, obnova ali nakup nepremičnin v letu 2010** je pod postavko investicije v visokem šolstvu zajeta tudi gradnja poslopja univerzitetne knjižnice v kampusu Sonce v Kopru. Gradnja stavbe univerzitetne knjižnice je predvidena v tretji fazi izgradnje kampusa.

Iz poglavja 5.2 **Kadrovski načrt** je razvidno, da na UP nihče od zaposlenih nima naziva bibliotekar. Vsi zaposleni v knjižnicah so zajeti v postavkah strokovni sodelavci na delovnih mestih skupine J.

V poglavju 7. **Univerza v številkah** knjižnična informacijska dejavnost ni omenjena.

V prvem odstavku uvoda v **Letno poročilo UP za leto 2009**⁷⁵ (sprejela Senat UP, 25. 2. 2010, in Upravni odbor UP, 14. 7. 2010) rektor UP izpostavlja problematiko zaustavitve postopka o ustanovitvi univerzitetne knjižnice UP s strani države in na kratko opiše nastali zaplet.

V poglavju 2.6.3 **Organizacijske enote UP** (str. 36) letno poročilo kot eno od organizacijskih enot navaja Univerzitetno knjižnico UP in se pri tem sklicuje na sklep Senata UP z dne 9. aprila 2008.

Poglavje 4.5 je v celoti posvečeno knjižnični dejavnosti (str. 129–130). Tabelarno so predstavljene izvedbene naloge in njihova realizacija. Ker v letu 2009 niso bili zaključeni formalni postopki za ustanovitev univerzitetne knjižnice UP, je večina nalog ostala nerealiziranih. Ta problematika je ponovno izpostavljena v poglavju 6.6 **Pojasnila za področja, kjer zastavljeni cilji niso bili doseženi**.

V poglavju 7.4 (str. 257) so navedeni kazalniki za knjižnično dejavnost.

V **Samoevalvacijskem poročilu Univerze na Primorskem za študijsko leto 2008/2009**⁷⁶ (sprejel Senat UP, 14. 7. 2010) je knjižnična informacijska dejavnost omenjena bolj kot ne sporadično. V uvodnem delu v poglavju o organih UP je med drugim zapisano, da bosta v letu 2010 na UP ustanovljeni dve novi članici in ena od teh bo univerzitetna knjižnica. Žal do tega še vedno ni prišlo, kljub pozitivnim mnenjem o nameri UP. V zaključnem poglavju je izpostavljena potreba po zagotavljanju študijske literature, podrobneje pa o knjižnični informacijski dejavnosti univerze poročilo ne govori.

V **Pravilniku o evalvaciji**⁷⁷ (sprejel Senat UP, 8. 10. 2008) knjižnična informacijska dejavnost ni omenjena.

V prilogi 3 **Akta o organiziranosti in sistemizaciji delovnih mest na Univerzi na Primorskem**⁷⁸ (sprejel rektor UP, 20. 6. 2008) je bilo na UP sistemiziranih šest delovnih mest, neposredno vezanih na izvajanje knjižnične dejavnosti:

⁷⁵ Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Letna_porocila/LP2009-MVZT.pdf.

⁷⁶ Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Samoevalvacijska_porocila_UP/P02_SEP_08-09-sprejeto-senat-UP-14.7.2010.pdf.

⁷⁷ Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Pravilniki_UP/Pravilnik-o-evalvacij-08-10-08-sprejet-Senat-UP.pdf.

⁷⁸ Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Akti_UP/20080620_Splosne_odlocbe.pdf.

- št. 15 – Vodja univerzitetne knjižnice;
- št. 28 – Vodja knjižnice;
- št. 44-1 – Visokošolski sodelavec, bibliotekar z doktoratom;
- št. 44-2 – Visokošolski sodelavec, bibliotekar z magisterijem ali specializacijo;
- št. 44-3 – Visokošolski sodelavec, bibliotekar;
- št. 75 – Knjižničar.

Po prvem usklajevanju Akta o sistemizaciji delovnih mest z Zakonom o sistemu plač v javnem sektorju (Ur. l. RS, št. 108/2009) je bil sprejet dokument **Spremembe in dopolnitve Akta o organiziranosti in sistemizaciji delovnih mest na Univerzi na Primorskem**⁷⁹ (sprejel rektor UP, 14. 7. 2009) v katerem so bila navedena delovna mesta prevedena v:

- delovno mesto D010002 – Bibliotekar (prej Visokošolski sodelavec, bibliotekar z doktoratom, Visokošolski sodelavec, bibliotekar z magisterijem ali specializacijo ter Visokošolski sodelavec, bibliotekar);
- delovno mesto J017902 – Pomočnik glavnega tajnika univerze VII/2 (prej Vodja univerzitetne knjižnice);
- delovno mesto J017931 – Vodja področja/enote I (z več kot 5 zaposlenimi) VII/2 (prej vodja knjižnice);
- delovno mesto J017932 – Vodja področja/enote II (z do 5 zaposlenimi) VII/2 (prej vodja knjižnice);
- delovno mesto J017108 – Samostojni svetovalec na univerzi VII/2 (I) (prej knjižničar);
- delovno mesto J017104 – Samostojni strokovni delavec VII/2 (III) (prej knjižničar).

V **Merilih za izvolitve v nazive Univerze na Primorskem**⁸⁰ (sprejel Senat UP, 9. 7. 2009) je med nazivi visokošolskih sodelavcev predviden tudi naziv bibliotekar. Bibliotekarja voli senat članice UP za neomejeno dobo, izvoljen je lahko, kdor je končal študijski program 2. stopnje bibliotekarske smeri, ima ustrezno licenco za delo v sistemu COBISS.SI, tri leta ustrezne prakse in sposobnost za samostojno strokovno delo ter pozitivno oceno poročevalcev.

V dokumentu **Knjižnična informacijska dejavnost Univerze na Primorskem: elaborat o ustanovitvi Univerzitetne knjižnice Univerze na Primorskem** (UK UP) (sprejel Senat UP, april 2008) je opredeljena namera UP, da ustanovi Univerzitetno knjižnico Univerze na Primorskem (UK UP) kot samostojno članico UP. V dokumentu je opredeljena organizacijska struktura, glavni organi bodoče članice, kadrovska sestava za zagon knjižnice ter finančni program. Dokument navaja tudi kratko primerjavo prednosti in slabosti sedanje organiziranosti knjižničnega informacijskega sistema na UP in predvidenega izvajanja dejavnosti v okviru univerzitetne knjižnice, ki bi kot enote obsegala tudi obstoječe knjižnice članic UP.

Posamezne knjižnice članic UP imajo na svojih spletnih straneh objavljene **Pravilnike o splošnih pogojih poslovanja knjižnic**, ki pa niso usklajeni na nivoju univerze. Pravilniki določajo splošne pogoje poslovanja knjižnic na podoben način kot v večini drugih visokošolskih knjižnic Slovenije.

⁷⁹ Dostopno na:

http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Akti_UP/Spremebe_in_dopolnitve_akta_o_sistemizaciji_UP/1174-1_09_Spremembe_aktai.PDF.

⁸⁰ Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Merila/Merila_izvolitve_nazive09.pdf.

3.3.4 Univerza v Novi Gorici

V dokumentu **Smeri razvoja Univerze v Novi Gorici**⁸¹ (sprejel Senat UNG, 28. 11. 2007) knjižnica posebej ni omenjena, navedeno je le, da skupne službe in servisi delujejo na ravni univerze.

Statut Univerze v Novi Gorici⁸² (sprejel Upravni odbor UNG, 12. 7. 2010) obravnava knjižnico univerze v 16. členu, kjer navaja da ima za "... uresničevanje visokošolske dejavnosti Univerza univerzitetno knjižnico, v kateri se zbirata študijska literatura in periodika, ki sta ključni za razvoj znanosti ter potrebni za izvajanje raziskovalne, ekspertne, umetniške in izobraževalne dejavnosti na Univerzi. Z namenom, da se zagotovita informiranost in baza podatkov, se univerzitetna knjižnica Univerze povezuje z drugimi knjižnicami doma in v svetu". Knjižnica je omenjena še v 18. členu: "Dejavnost fakultet, visokih šol, institutov, laboratorijev in centrov ter akademij in visokih šol se skupaj z dejavnostjo univerzitetne knjižnice usklajuje v okviru posameznih strokovnih področij Univerze kot celote". V 66. členu pa npr. kot visokošolski sodelavec ni vključen bibliotekar ("Visokošolska sodelavca sta asistent in učitelj veččin"). Iz statuta ni mogoče jasno razbrati, kakšno organizacijsko obliko predstavlja knjižnica univerze.

V uvodnem delu **Letnega poročila o spremljanju in zagotavljanju kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici v letu 2008/2009**⁸³ (sprejel Senat UNG, 13. 1. 2010) je med drugim navedeno: "Strokovna in študijska literatura je raziskovalcem, študentom ter širši javnosti na voljo v moderno opremljeni *Univerzitetni knjižnici UNG*". Knjižnica sodi med skupne službe univerze. V opisu procesa spremljanja in zagotavljanja kakovosti na Univerzi knjižnica ni omenjena. V samoevalvacijskih poročilih članic univerze Fakulteta za znanosti o okolju navaja, da se je kakovost pogojev za delo izboljšala tudi s pomočjo daljše odprtosti skupne knjižnice: "Prav tako je knjižnica UNG na lokaciji v Rožni Dolini, ki jo FZO uporablja skupaj z drugimi fakultetami, odprta s podaljšanim delovnim časom". V samoevalvacijskem poročilu Fakultete za humanistiko, Poslovno-tehniške fakultete, Fakulteta za aplikativno naravoslovje in Fakultete za podiplomski študij **knjižnica med dejavniki zagotavljanja kakovosti** ni omenjena. Visoka šola za vinogradništvo in vinarstvo s sedežem v Ajdovščini pa poroča, da: "Ankete kažejo, da so študentje zadovoljni s programom, tajništvom in študentsko pisarno, opažamo pa, da skoraj 90 % študentov ne obiskuje knjižnice. K problemu bomo skušali pristopiti z naročanjem knjig preko e-pošte in kurirsko povezavo med Univerzitetnim središčem Ajdovščina in UNG v Rožni Dolini, kjer se knjižnica nahaja."

Pravila o postopku za prijavo in zagovor diplomskega in magistrskega dela na Univerzi v Novi Gorici⁸⁴ (sprejel Senat UNG, 16. 7. 2009) omenijo knjižnico v poglavju 3.6., in sicer da mora študent k prošnji za zagovor magistrskega oziroma diplomskega dela priložiti potrdilo o poravnanih obveznostih v Univerzitetni knjižnici UNG. Diplomsko in magistrsko dela morajo biti dostopna tudi drugim raziskovalcem oziroma zainteresiranim uporabnikom, da lahko na originalnem gradivu preverijo ugotovitve ali zbrano gradivo dodatno analizirajo. Pri objavi tako dobljenih ugotovitev mora raziskovalec navesti diplomsko delo, avtorja, mentorja, univerzo in fakulteto oziroma šolo, na kateri

⁸¹ Dostopno na: <http://www.ung.si/si/o-univerzi/vizija/>.

⁸² Dostopno na: <http://www.ung.si/img/storage/doc/Statut-ung-julij2010.pdf>.

⁸³ Dostopno na: <http://www.p-ng.si/public/porocila/porocilo-kakovost-09.pdf>.

⁸⁴ Dostopno na: http://www.ung.si/storage/154511/pravila_o_postopku_za_prijavo_in_zagovor_dipl_in_mag_dela-07_09.pdf.

je delo nastalo. Dostopnost diplomskih in magistrskih del zagotavlja Univerzitetna knjižnica Univerze v Novi Gorici preko elektronskega in tiskanega izvoda diplomskega oziroma magistrskega dela. Diplomska oziroma magistrska dela ali njihovi deli se praviloma lahko uporabljajo v študijskem procesu na Univerzi v Novi Gorici brez posebnega dovoljenja avtorja, vendar z navedbo njegovega imena in imena mentorja. Pravilnik določa tudi izjeme, ki se nanašajo na varovanje industrijske lastnine.

Poročilo o institucionalni zunanji evalvaciji Poslovno-tehniške fakultete⁸⁵ (pripravil Senat za evalvacijo Sveta RS za visoko šolstvo, december 2008) v poglavju o zagotavljanju pogojev za delo študentov navaja, da imajo "lahek dostop do študijske literature" (str. 21). Pri presojanju primernosti prostora in založenosti knjižnice z gradivom so ocenjevalci zapisali, da knjižnica UNG sledi razvoju univerze ter da je osebje knjižnice ustrezno usposobljeno in pripravljeno pomagati uporabnikom knjižničnih storitev in da so z dostopnostjo ustreznih podatkovnih baz zadovoljni tako študenti kot tudi zaposleni. Kot prednost je navedeno, da se knjižnica UNG glede na mladost in velikost univerze ustrezno razvija in je njen delovni čas prilagojen potrebam univerze. Med priporočili za izboljšanje infrastrukturnih pogojev preberemo še: "Nadaljevati s širitvijo knjižničnega gradiva".

Poročilo o institucionalni zunanji evalvaciji Fakultete za znanosti o okolju⁸⁶ (pripravil Senat za evalvacijo Sveta RS za visoko šolstvo, junij 2009) že med ključnimi poudarki o prednostih izpostavi, da ima fakulteta ustrezno opremljeno knjižnico z ugodnim delovnim časom za študente, študentje pa imajo na voljo in znajo uporabljati elektronske vire. V postopku evalvacije je komisija za evalvacijo opravila razgovor tudi z vodjo knjižnice. Tako je tudi v poglavju o primernosti prostorov in opreme o knjižnici UNG, ki jo uporablja tudi ocenjevana fakulteta, več zapisanega. Po mnenju evalvacijske komisije so prostori novi in primerno urejeni, ustrezna je tudi računalniška in programska oprema, ki je na voljo študentom in drugim uporabnikom, na voljo so tudi mesta za samostojni študij. Delovni čas je ustrezen in knjižnica je dostopna javnosti. Na voljo ima ustrezne informacijske vire s področja okoljskih znanosti oziroma drugih področij Univerze, skrbi za večanje števila elektronskih virov in pri njihovi nabavi sodeluje v konzorcijskih povezavah. Osebje knjižnice je strokovno usposobljeno, motivirano in se strokovno izpopolnjuje. Poročilo obravnava tudi uporabo knjižnice s strani študentov, komisija je celo pregledala izbor diplomskih nalog, da bi preverila, če znajo študentje uporabljati ustrezne vire in jih tudi pravilno navajajo, preverila je tudi metodo za ugotavljanje plagiatorstva, pregledala spletno stran knjižnice itd. V primerjavi s prej omenjenim evalvacijskim poročilom je razvidno, da je obstoječa evalvacijska komisija knjižnico razumela kot enega od pomembnih dejavnikov kakovosti ocenjevanega visokošolskega zavoda.

Dokument **Spremljanje in zagotavljanje kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici: metodologija** (Arčon, 2009)⁸⁷ navaja, da univerza v okviru programske samoevalvacije preverja tudi izpolnjevanje nacionalnih evalvacijskih meril na področju prostorov in učnih pripomočkov (kamor je všteta tudi knjižnica), študentska anketa za oceno študijskega programa, ki se izvaja vsako leto ob vpisu študentov v višji letnik, pa vsebuje poleg vprašanj o študijskem programu tudi vprašanja o knjižnici.

⁸⁵ Dostopno na: http://www.p-ng.si/public/porocila/zunanja_evalvacija_ptf_08.pdf.

⁸⁶ Dostopno na: http://www.p-ng.si/public/porocila/zunanja_evalvacija_fzo_09.pdf.

⁸⁷ Dostopno na: <http://www.p-ng.si/public/doc/sistem-kakovosti-ung-09.pdf>.

Poročilo o delu Univerze v Novi Gorici v letu 2009 (2010)⁸⁸ vključuje v poglavju Druge dejavnosti tudi poročilo o delu univerzitetne knjižnice. Predstavi njene informacijske vire in storitve, ki jih zagotavlja uporabnikom, pogoje dela (prostor, oprema, odprtost ipd.) in navaja, da je knjižnica v letu 2009 pridobila status univerzitetne knjižnice.

V skladu s **Pravili o delovnih mestih na Univerzi v Novi Gorici** (2010)⁸⁹ je univerzitetna knjižnica organizirana kot posebna podporna organizacijska enota za strokovno pomoč in podporo izobraževalni ter raziskovalni dejavnosti UNG. V seznamu delovnih mest na UNG sta v knjižnici predvideni delovni mesti višji knjižničar in knjižničar.

Vsebinska **Meril za volitve v nazive**⁹⁰ se niti neposredno niti posredno ne nanaša na knjižnico, ker se na UNG ne izvaja imenovanj v naziv bibliotekar.

V **Programu dela Univerze v Novi Gorici 2010**⁹¹ so navedeni statistični podatki o aktivnih uporabnikih, prirastu knjižničnih enot in povzetek nalog Univerzitetne knjižnice UNG.

3.3.5 Samostojni visokošolski zavodi

5. marca 2009 je bila v Ljubljani ustanovljena Konferenca samostojnih visokošolskih zavodov (KSVZ), katere namen je razvoj kakovosti visokega šolstva v Sloveniji in udejanjanje enakopravnega statusa visokošolskih zavodov v slovenskem visokošolskem prostoru. V **Ustanovni listini** je definirala svoje poslanstvo in organizacijo dela ter sprejela programska izhodišča. Knjižnice v dokumentu niso omenjene. Samostojni visokošolski zavodi so dobro leto kasneje, oktobra 2010, kot Skupnost samostojnih visokošolskih zavodov (SSVZ) podali stališča k Osnutku Nacionalnega programa visokega šolstva 2011–2010⁹², med katerimi se nobeno ni nanašalo na izvajanje knjižnične dejavnosti.

Kot smo že ugotovili, ima trenutno knjižnico 19 od 33 samostojnih visokošolskih zavodov. To so DOBA Fakulteta za uporabne poslovne in družbene študije Maribor, Fakulteta za državne in evropske študije, Fakulteta za komercialne in poslovne vede, Fakulteta za podiplomski humanistični študij, Fakulteta za poslovne vede, Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici, Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu, GEA College – Fakulteta za podjetništvo, IBS Mednarodna poslovna šola Ljubljana, IEDC – Poslovna šola Bled, Fakulteta za podiplomski študij managementa, Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije, Visoka šola za dizajn v Ljubljani, Visoka šola za računovodstvo, Visoka šola za tehnologije in sisteme, Visoka šola za tehnologijo polimerov, Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo mesto, Visoka šola za zdravstvene vede, Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice in Visoka zdravstvena šola v Celju.

⁸⁸ Dostopno na: http://www.ung.si/storage/167214/ung_porocilo_2009.pdf. Dodatek k poročilu o delu Univerze v Novi gorici v letu 2009 je dostopen na:

http://www.ung.si/storage/167215/ung_porocilo_2009_dodatek.pdf.

⁸⁹ Interno gradivo Univerze v Novi Gorici.

⁹⁰ Interno gradivo Univerze v Novi Gorici.

⁹¹ Interno gradivo Univerze v Novi Gorici.

⁹² Dostopno na: [http://www.gzs.si/pripone/29365/SSVZ%20-%20Pripombe%20k%20NPV%C5%A0%20\(2\).doc](http://www.gzs.si/pripone/29365/SSVZ%20-%20Pripombe%20k%20NPV%C5%A0%20(2).doc).

V **Statutu DOBA Fakultete za uporabne poslovne in družbene študije Maribor**⁹³ (sprejel Upravni odbor Doba Fakultete, 10. 3. 2010) je napisano: "Fakulteta ima za potrebe pedagoškega in znanstveno pedagoškega dela knjižnico, dostopno študentom, visokošolskim učiteljem in ostalim delavcem fakultete. Organizacijo in razporeditev knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij fakulteta uredi s knjižničnimi pravili." V Statutu je bibliotekar uvrščen med visokošolske sodelavce. Knjižnica ima tudi svoj **Pravilnik o poslovanju**. Ostali interni dokumenti knjižnice ne omenjajo.

Fakulteta za državne in evropske študije knjižnično dejavnost vključuje v letna poročila. Tako so v **Letnem poročilu za 2009**⁹⁴ (sprejela Senat FDŠ, 26. 2. 2010, in Upravni odbor FDŠ, 25. 2. 2010) navedeni kratkoročni prednostni cilji, pričakovani rezultati v letu 2009 in njihova realizacija z obrazložitvijo razlik. Knjižnica je vključena tudi v **Samoevalvacijsko poročilo**; v poročilu za 2009⁹⁵ je zapisano: "Fakultetna knjižnica je v letu 2009 pridobila evidenčno številko (siglo): 55849 in se vključila v bazo COBISS in podpisala pogodbe z osmimi bibliotekarji za vnos gradiva v bazo COBISS." Upravni odbor FDŠ je sprejel tudi cenik knjižnice⁹⁶, ločeno od cenika fakultete.

Knjižnica Fakultete za komercialne in poslovne vede ima sprejet **Pravilnik o delovanju knjižnice FKPV ter Knjižnični red**. V **Pravilniku o diplomski nalogi**⁹⁷ (sprejel Senat VKŠ Celje, 3. 11. 2010) in v **Pravilniku o magistrski nalogi**⁹⁸ (sprejel Senat VKŠ Celje, 24. 3. 2010) fakultete je predpisano, da "En vezan izvod diplomske naloge zadrži mentor, drugi izvod in CD se hranita v knjižnici fakultete, tretji izvod naloge pa se vrne kandidatu." Statut (razen da fakulteta opravlja dejavnost knjižnic in arhivov) ter ostali dokumenti fakultete knjižnice ne omenjajo.

Fakulteta za podiplomski humanistični študij v svojem **Statutu**⁹⁹ (sprejel Senat ISH, 17. 03. 2009) omenja le, da fakulteta opravlja dejavnost knjižnic in arhivov. Drugih dokumentov fakultete nismo zasledili.

Fakulteta za poslovne vede ima v 11. členu svojega **Statuta**¹⁰⁰ (sprejel Katoliški inštitut v Ljubljani, 30. 9. 2010) zapisano "Za uresničevanje visokošolske dejavnosti ima Zavod knjižnico, v kateri se zbira študijska literatura in periodika, ki je ključna za razvoj znanosti in potrebna za izvajanje raziskovalne in izobraževalne dejavnosti. Knjižnica se povezuje z drugimi knjižnicami doma in v svetu." V 140. členu pa bibliotekarja uvršča med sodelavce, skupaj z asistentom in učiteljem veščin. Izpitni pravilnik, Poslanstvo, Vizija in Strateške usmeritve knjižnice ne omenjajo.

Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici (FUDŠ) in Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu (FIŠ) imata skupno knjižnico. FUDŠ jo omenja v 22. členu **Statuta**¹⁰¹ (sprejel Upravni odbor FUDŠ, 17. 12. 2009): "Knjižnica fakultete je specializirana visokošolska knjižnica, ki opravlja

⁹³ Dostopno na: http://www.vpsm.si/_present/_utils/GetFile.aspx?fileid=2297.

⁹⁴ Dostopno na: <http://www.fds.si/fakulteta/letna-porocila>.

⁹⁵ Dostopno na: <http://www.fds.si/fakulteta/letna-porocila>.

⁹⁶ Dostopno na: <http://www.fds.si/fakulteta/cenik-knjnice-fds>.

⁹⁷ Dostopno na: <http://www.fkpv.si/uploads/PRAVILNIK%20O%20DIPLOMSKI%20NALOGI%20-%20KOMERCIALA.doc>.

⁹⁸ Dostopno na: <http://www.fkpv.si/uploads/PRAVILNIK%20O%20MAGISTRSKI%20NALOGI.doc>.

⁹⁹ Dostopno na: <http://www.ish.si/wp-content/uploads/2009/03/statut-ish.pdf>.

¹⁰⁰ Dostopno na: http://www.katoliski-institut.si/images/dokumenti/fpv_statut-precisceno%20besedilo.pdf.

¹⁰¹ Dostopno na: http://www.fuds.si/media/pdf/pravniviri/statut12_09.pdf.

knjižničarsko, informacijsko in dokumentacijsko dejavnost. Knjižnica fakultete je povezana z drugimi visokoškolskimi in specializiranimi knjižnicami, inštituti, centri za znanstveno informiranje sorodnih področij ter z NUK in CTK v enotni knjižnični informacijski sistem RS." Na podlagi 20. alineje 47. člena Statuta FUDŠ je bil sprejet **Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja knjižnice Fakultete za uporabne družbene študije v Novi Gorici**¹⁰² (sprejel Upravni odbor FUDŠ, 15. 11. 2008). Knjižnico omenja tudi **Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o diplomski in magistrski nalogi**¹⁰³ (sprejel Senat FUDŠ, 9. 9. 2010), saj referat posreduje knjižnici en izvod vezane diplomske oziroma magistrske naloge. Vključena je tudi v cenik FUDŠ za študijsko leto 2009/2010.

FIŠ v svojem **Statutu**¹⁰⁴ (sprejel Upravni odbor FIŠ, 28. 11. 2008, Ur. l. RS, št. 117/2008) knjižnico poimenuje kot službo, ki je uvrščena pod tajništvo FIŠ. Knjižnične storitve so del **Pravilnika o prispevkih in vrednotenju stroškov na FIŠ**¹⁰⁵ (sprejel Upravni odbor FIŠ, 12. 5. 2010): "Del cenika so tudi članarina in prispevki, ki jih zaračunava knjižnica za uporabo knjižničnega gradiva (zamudnine, opomini ipd.) in za kritje stroškov plačljivih storitev (medknjižnična izposoja ipd.). Študentom se ne zaračunavajo brezplačne osnovne storitve, definirane z Zakonom o knjižničarstvu (Ur. l. RS, št. 87/01 in spremembe) in Uredbo o osnovnih storitvah knjižnic (Ur. l. RS, št. 29/03), med katere sodijo: izposoja gradiva, posredovanje informacij o gradivu in iz gradiva ter bibliopedagoško delo." Knjižnica je omenjena tudi v **Pravilniku o diplomski in magistrski nalogi**¹⁰⁶ (sprejel Senat FIŠ, 17. 2. 2010), saj tudi tu študentski referat posreduje en izvod naloge v knjižnico.

FUDŠ in FIŠ sta sprejeli interni dokument, s katerim sta uredili medsebojne obveznosti glede organizacije, delovanja in financiranja knjižnice. Knjižnica ima znotraj vsakega od zavodov drugačno spletno predstavitev. V sistemu COBISS.SI nastopa kot knjižnica Fakultete za uporabne družbene študije v Novi Gorici, z oddelkoma v Novi Gorici in Novem mestu. V imeniku knjižnic, ki ga vodi Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici, pa je opredeljena kot Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici, Knjižnica FUDŠ in FIŠ.

GEA College – Fakulteta za podjetništvo ima na spletni strani objavljen le **Izveček iz Statuta**¹⁰⁷ (sprejel Upravni odbor GEA College, 23. 2. 2010, in Nadzorni svet, 24. 3. 2010), ki knjižnice ne omenja. Je pa knjižnična dejavnost vključena v letno in samoevalvacijsko poročilo. V **samoevalvacijskem poročilu 2008/2009**¹⁰⁸ (Poročilo o samoevalvaciji za leto 2008/2009, 2009) je zapisano, da se bo s povečanjem knjižničnega fonda izboljšal dostop do učbenikov, skript in druge obvezne študijske literature, povečalo pa naj bi se tudi število strokovne periodike v knjižnici. V **letnem poročilu** so predstavljeni odprtost knjižnice, kratkoročni prednostni cilji, pričakovani rezultati in njihova realizacija z

¹⁰² Dostopno na: <http://www.fuds.si/media/pdf/pravniviri/PravilnikknjiznicaFuds.pdf>.

¹⁰³ Dostopno na:

http://www.fuds.si/media/pdf/pravniviri/2010/Spremembe_in_dopolnitve_pravilnika_o_diplomski_in_magistrski_nalogi.pdf.

¹⁰⁴ Dostopno na: http://www.uradni-list.si/_pdf/2008/Ur/u2008117.pdf.

¹⁰⁵ Dostopno na:

http://www.fis.unm.si/media/pdf/SA_FIS_1004_02_PRAVILNIK_PRISPEVKI_IN_VREDNOTENJE_STROSKOV.pdf.

¹⁰⁶ Dostopno na:

http://www.fis.unm.si/media/pdf/fis/SA_FIS_1008_03_PRAVILNIK_O_DIPLOMSKI_IN_MAGISTRSKI_NALOGI.pdf.

¹⁰⁷ Dostopno na: http://gea.gea-college.si/vsp/oglasna_deska/datoteke/pravilniki%2Fstatut.pdf.

¹⁰⁸ Dostopno na: http://www.gea-college.si/fileadmin/user_upload/VSP/Predstavitev/Katalog_javnih_informacij/Samoevalvacija20082009.pdf.

obrazložitev razlik, število uporabnikov in nekateri kazalniki (npr. Letno poročilo 2008 – poslovno poročilo, 2009¹⁰⁹). Vizija, Poslanstvo in Strateški razvojni cilji knjižnice ne omenjajo.

Knjižnico IBS Mednarodne poslovne šole Ljubljana zasledimo le v **Sklepu Senata za akreditacijo pri Svetu RS za visoko šolstvo**¹¹⁰, kjer je omenjeno sodelovanje šole z Narodno in univerzitetno knjižnico ter Knjižnico Prežihov Voranc z namenom omogočanja uporabe gradiva za študente in predavatelje. Sklep je bil sprejet marca 2009, lastna knjižnica IBS Mednarodne poslovne šole Ljubljana pa je z delovanjem pričela septembra 2009. Šola je sprejela tudi poslovnik knjižnice.

Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije v svojem **Statutu**¹¹¹ (sprejela Senat MFDPS, 2. 9. 2009, in Upravni odbor MFDPS, 25. 9. 2009) knjižnice ne omenja, razen da fakulteta opravlja dejavnost knjižnic in arhivov. Knjižnica je vključena v **samoevalvacijsko poročilo** (npr. Samoevalvacijsko poročilo za leto 2009¹¹², 2009) in na kratko omenjena v **Poslovnem poročilu 2009**¹¹³ (2010).

V 18. členu **Statuta Visoke šole za dizajn**¹¹⁴ (sprejel Senat VŠD, 20. 4. 2010) je navedeno, da knjižnica sodi med posebne enote. Te opravljajo infrastrukturne naloge, ki omogočajo izvajanje izobraževalnega, raziskovalnega, razvojnega, umetniškega in strokovnega dela. V 193. členu je navedeno, da "VŠD v okviru materialnih možnosti zagotavlja materialne pogoje za nemoteno pedagoško in raziskovalno in razvojno delo učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev, s tem da skrbi za ... razvoj informacijskih in knjižničnih sistemov na VŠD." Kakšna je višina prispevka za članarino knjižnice določa **Pravilnik o prispevkih in vrednotenju stroškov na Visoki šoli za dizajn**¹¹⁵ (sprejel Upravni odbor VŠD, 23. 2. 2009). V **Samoevalvacijskem poročilu VŠD za leto 2008**¹¹⁶ (2009) je zapisano, da je knjižnica šele v ustanavljanju, koliko gradiva ima ter s katerimi drugimi knjižnicami sodelujejo. V **Letnem programu dela za leto 2010**¹¹⁷ (sprejela Senat in Upravni odbor VŠD, 5. 2. 2010) pa so navedeni kratkoročni prednostni cilji knjižnice, izvedbene naloge za njihovo doseganje, pričakovani rezultati v letu 2010, predvideni viri financiranja ter načrti za leto 2010. Knjižnična dejavnost je vključena tudi v **Letno poročilo za 2009**¹¹⁸ (sprejela Senat in Upravni odbor VŠD, 26. 2. 2010), kjer so navedeni kratkoročni prednostni cilji, pričakovani rezultati v letu 2009 in realizacija z obrazložitvijo, stanje zaloge, prirast knjižničnega gradiva, vnosi za potrebe bibliografij raziskovalcev in število uporabnikov knjižnice.

¹⁰⁹ Dostopno na: http://www.gea-college.si/fileadmin/user_upload/VSP/Predstavitev/Katalog_javnih_informacij/LETNO_POROCILO_2008-POSLOVNO_POROCILO.pdf.

¹¹⁰ Dostopno na: http://www.ibs.si/docs/akr_zavod.pdf.

¹¹¹ Dostopno na: <http://www.mfdps.si/Files//Statuti,%20pravilniki/Statut%20MFDPS.pdf>.

¹¹² Dostopno na: http://www.mfdps.si/Files//pdf/Samoevalvacijsko%20poro%C4%8Dilo%20MFDPS_2009_zadnja.pdf.

¹¹³ Dostopno na: <http://www.mfdps.si/Files//O%20fakulteti/POSLOVNO%20POROCILO%20MFDPS%202009.pdf>.

¹¹⁴ Dostopno na: <http://www.vsd.si/pdf/statutVSD.pdf>.

¹¹⁵ Dostopno na: <http://www.vsd.si/pdf/Pravilnikoprprispevkihinvrednotenjustrokov1.pdf>.

¹¹⁶ Dostopno na: <http://www.vsd.si/pdf/SAMOEVALVACIJSKOPOROCILOVSDZA%20LETO2008.pdf>.

¹¹⁷ Dostopno na: <http://www.vsd.si/pdf/SPL%20atran%20PROGRAM%20DELA%20IN%20FN%202010.pdf>.

¹¹⁸ Dostopno na: <http://www.vsd.si/pdf/SPL%20stran%20LETNO%20POROCILO%202009.pdf>.

Statut visokošolskega zavoda Visoka šola za računovodstvo¹¹⁹ (sprejel Upravni odbor VŠR, 21. 6. 2007) v 8. členu navaja, da je knjižnica organizacijska enota inštituta, ki je temeljna organizacijska enota znanstvenoraziskovalnega dela. Organizacija in razporeditev knjižničnega gradiva naj bi se uredila s posebnim aktom. V istem členu je zapisano še: "VŠR ima za potrebe pedagoškega, znanstveno-pedagoškega in knjižničnega sistema kot tudi za svoje lastne potrebe celovit informacijski sistem." Drugih dokumentov zavoda na njihovi spletni strani nismo zasledili.

Statut Visoke šole za tehnologije in sisteme¹²⁰ (sprejel Upravni odbor VITES, 28. 8. 2006) v 14. členu navaja, da ima šola za potrebe svoje izobraževalne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti knjižnico, v 135. členu pa bibliotekarja uvršča med visokošolske sodelavce. Knjižnica je omenjena še v 29. členu **Pravilnika o pripravi in zagovoru diplomske naloge na Visoki šoli za tehnologije in sisteme**¹²¹ (sprejel Senat VITES, 15. 3. 2007), po katerem mora knjižnica hraniti en izvod tiskane diplomske naloge in diplomsko nalogo na nosilcu elektronskega zapisa. **Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov**¹²² (sprejel Senat VITES, 15. 3. 2007) v 4. členu med hujše kršitve uvršča kršitev reda in discipline v knjižnici. **Merila za volitve v nazive**¹²³ (sprejel Senat VITES, 15. 9. 2006) pa v 10. členu omenjajo izvolitev v naziv bibliotekar.

27. člen **Statuta Visoke šole za tehnologijo polimerov**¹²⁴ (sprejel Upravni odbor VŠTP, 28. 5. 2007) navaja: "Knjižnica z informacijskim in dokumentacijskim centrom služi za študijske potrebe študentov in profesorjev visoke šole. Delo knjižnice neposredno organizira, vodi in usklajuje vodja knjižnice." Po statutu šola lahko ustanovi lastne organizacijske enote, med katere sodi tudi knjižnica. Vodjo knjižnice imenuje Upravni odbor VŠTP (50. člen), bibliotekar sodi med visokošolske sodelavce (146. člen), šola pa skrbi za razvoj informacijskega in knjižničnega sistema (161. člen). 20. člen **Pravilnika o diplomiranju na Visoki šoli za tehnologijo polimerov**¹²⁵ (sprejel Senat VŠTP, 13. 5. 2009) določa, da knjižnica dobi en izvod tiskanega diplomskega dela. Knjižnična dejavnost je vključena tudi v **Poslovno poročilo za leto 2009**¹²⁶ (sprejel Senat VŠTP, 23. 2. 2010, in Upravni odbor VŠTP, 25. 2. 2010) ter **Samoevalvacijsko poročilo visoke šole za tehnologijo polimerov za študijsko leto 2009/2010**¹²⁷ (sprejel Senat VŠTP, 27. 9. 2010).

V 14. členu statuta **Visoke šole za upravljanje in poslovanje Novo mesto**¹²⁸ (sprejel Upravni odbor šole, 18. 2. 2010) je zapisano, da ima šola za potrebe izobraževalne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti svojo knjižnico. 137. člen bibliotekarja uvršča med visokošolske sodelavce. Knjižnica je vključena tudi v 25. člen **Pravilnika o pripravi, predstavitvi in zagovoru magistrske naloge**¹²⁹ (sprejel

¹¹⁹ Dostopno na: http://www.vsr.si/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=76.

¹²⁰ Dostopno na: http://vites.vs-nm.si/uploads/VITES_pripone/statut_3_2_2010.pdf.

¹²¹ Dostopno na: http://vites.vs-nm.si/uploads/VITES_pripone/pravilnik_o_pripravi_in_zagovoru_diplomske_naloge.pdf.

¹²² Dostopno na: http://vites.vs-nm.si/uploads/VITES_pripone/pravilnik_o_disciplinski_odgovornosti_studentov.pdf.

¹²³ Dostopno na: http://vites.vs-nm.si/uploads/VITES_pripone/merila_za_volitve_v_nazive_vites.pdf.

¹²⁴ Dostopno na: <http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/statut-VSTP-sprejet-28-5-2007.pdf>.

¹²⁵ Dostopno na: http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/Pravilnik_o_diplomiranju_na_VSTP.pdf.

¹²⁶ Dostopno na: <http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/POSLOVNO-POROCILO-VSTP-ZA-LETO-2009.pdf>.

¹²⁷ Dostopno na: <http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/SAMOEVALVACIJSKO-POROCILO-2009-2010.pdf>.

¹²⁸ Dostopno na: http://www.vsup.vs-nm.si/uploads/file/pravna/statut_vsup.pdf.

¹²⁹ Dostopno na: http://www.vsup-vs-nm.si/uploads/file/pravna/pravilnik_o_pripravi_predstavitvi_in_zagovoru_magistrske_naloge_25_01_2011_s

Senat šole, 25. 1. 2011), ki določa, da morata biti v knjižnici deponirana in javnosti dostopna po en izvod magistrske naloge v tiskani obliki in en izvod na nosilcu elektronskega zapisa. Enako po **Pravilniku o pripravi in zagovoru diplomske naloge**¹³⁰ (sprejel Senat šole, 25. 1. 2011) velja tudi za diplomske naloge.

Poslovno in računovodsko poročilo Visoke šole za zdravstvene vede Slovenj Gradec¹³¹ (2010) poudarja razvoj lastne knjižnice. **Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov Visoke šole za zdravstvene vede Slovenj Gradec**¹³² (sprejel Senat šole, 16. 9. 2009) pa v 9. členu med hujše kršitve uvršča tudi kršitev reda in discipline v knjižnici. Drugih pravnih aktov šole na njihovi strani nismo zasledili.

Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice v 10. členu **Statuta**¹³³ (sprejel Senat VŠZNJ, 16. 3. 2009) knjižnico uvršča med organizacijske enote VŠZNJ, vodjo knjižnice imenuje dekan (57. člen), knjižnični delavci pa so uvrščeni med nepedagoške delavce (79. člen). V 26. členu je zapisano "VŠZNJ ima strokovno knjižnico, ki opravlja knjižnično dejavnost za potrebe pedagoškega in raziskovalnega dela šole. Knjižnica je namenjena visokošolskim učiteljem, znanstvenim delavcem in sodelavcem, študentom ter drugim uporabnikom. V tem okviru ima sledeče naloge:

- pridobiva, obdeluje, hrani in posreduje knjižnično gradivo za študij in strokovno delo za področje izobraževanja in raziskovanja, ki se izvaja na šoli;
- pridobiva, posreduje in omogoča dostop do bibliografskih in drugih informacijskih proizvodov in storitev, potrebnih za delo učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev šole;
- uvaja študente v iskanje informacij in knjižničnega gradiva, potrebnega za študijski proces;
- sodeluje pri koordinaciji nabave revij;
- izdeluje bibliografije visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev šole;
- spremlja novosti na področju založniške dejavnosti doma in v tujini in jih posreduje dekanu šole;
- izvaja medknjižnično izmenjavo gradiva z ostalimi knjižnicami;
- opravlja še druga dela, ki so opredeljena v zakonu o knjižničarstvu oz. poslovanju knjižnic.

Delo knjižnice vodi in koordinira vodja knjižnice." Knjižnica ima svoj poslovník ter ceník, čeprav je vpisnina v knjižnico že del cenika VŠZNJ. 30. člen **Pravilnika o postopku priprave in zagovora diplomskega dela na študijskem programu prve stopnje Zdravstvena nega na Visoki šoli za zdravstveno nego Jesenice**¹³⁴ (sprejel Senat VŠZNJ, 26. 1. 2011) določa, da se v knjižnici hrani en izvod diplomske naloge, knjižnica pa je odgovorna tudi za vnos bibliografskih podatkov o diplomskem delu v sistem COBISS.SI in Digitalno knjižnico. **Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov**¹³⁵

[prilogami.pdf](#).

¹³⁰ Dostopno na: [http://www.vsup.vsnj-](http://www.vsup.vsnj.si/uploads/file/pravna/pravilnik_o_pripravi_in_zagovoru_diplomske_naloge_25_01_2011_s_prilogami_objava_na_spletu.pdf)

[nm.si/uploads/file/pravna/pravilnik_o_pripravi_in_zagovoru_diplomske_naloge_25_01_2011_s_prilogami_objava_na_spletu.pdf](http://www.vsup.vsnj.si/uploads/file/pravna/pravilnik_o_pripravi_in_zagovoru_diplomske_naloge_25_01_2011_s_prilogami_objava_na_spletu.pdf).

¹³¹ Dostopno na: <http://www.vszv-sg.si/Portals/0/Content/dokumenti/Poslovno-in-racunovods-o-porocilo-za-leto-2009.pdf>.

¹³² Dostopno na: <http://www.vszv-sg.si/Portals/0/Content/dokumenti/Pravilnik-o-disciplinski-odgovornosti-studentov-VSZV-SG.pdf>.

¹³³ Dostopno na: http://www.vszn-je.si/uploads/file/Statut%20VSNJ_cistopis.pdf.

¹³⁴ Dostopno na: http://www.vszn-je.si/uploads/file/Pravilnik%20o%20postopku%20priprave%20in%20zagovora%20diplomskega%20dela%20na%20studijskem%20programu%20prve%20stopnje%20VSNJ_26012011.pdf.

¹³⁵ Dostopno na: http://www.vszn-je.si/uploads/file/Pravilnik%20o%20disciplinski%20odgovornosti%20studentov_10112010.pdf.

(sprejel Senat VŠZNJ, 10. 11. 2010) pa med hujše kršitve uvršča tudi kršitev reda in discipline v knjižnici.

10. člen **Statuta Visoke zdravstvene šole v Celju**¹³⁶ (sprejel Upravni odbor VZŠCE, 22. 6. 2009) navaja: "Knjižnica je samostojna organizacijska enota. Organizacija knjižnice in razporeditev knjižničnega gradiva se uredi s posebnim aktom." **Letno poročilo Visoke zdravstvene šole v Celju za leto 2009**¹³⁷ (sprejela Senat in Upravni odbor VZŠCE, 3. 3. 2010) navaja, da je šola šele pričela z oblikovanjem svoje knjižnice, koliko in kakšno gradivo nabavljajo ter da je študentom šole na voljo tudi gradivo Osrednje knjižnice Celje. Ta vodi tudi bibliografije visokošolskih učiteljev in raziskovalcev v sistemu COBISS.SI. Tudi v programu dela **Letni program dela za leto 2010 Visoke zdravstvene šole v Celju**¹³⁸ (sprejela Senat in Upravni odbor VZŠCE, 3. 3. 2010) je zapisano, da šola šele vzpostavlja svojo knjižnico, navedeni so kratkoročni prednostni cilji in pričakovani rezultati v letu 2010. Knjižnica je omenjena tudi v 8. členu **Pravilnika o disciplinski odgovornosti študentov**¹³⁹ (sprejel Senat VZŠCE, 7. 12. 2010), ki med hujše kršitve uvršča tudi kršitev reda in discipline v knjižnici.

IEDC – Poslovna šola Bled, Fakulteta za podiplomski študij managementa knjižnico na svojih spletnih straneh le omenja, ni pa vključena v nobenega od na spletu dostopnih dokumentov šole.

3.4 STANJE VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC V SLOVENIJI IN UGOTOVLJENI TRENDI

3.4.1 Visokošolsko knjižničarstvo na ravni države

Po podatkih nacionalne knjižnične statistike, ki jo zagotavlja Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici (CeZaR), je na dan 31. 12. 2009 v Sloveniji aktivno delovalo¹⁴⁰ v okviru Univerze v Ljubljani skupaj **41** visokošolskih knjižnic (39 knjižnic visokošolskih zavodov ter Narodna in univerzitetna knjižnica in Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani), Univerze v Mariboru **11** visokošolskih knjižnic (10 knjižnic visokošolskih zavodov in Univerzitetna knjižnica Maribor), Univerze na Primorskem **6** knjižnic visokošolskih zavodov, Univerze v Novi Gorici **1** glavna knjižnica univerze in v okviru samostojnih visokošolskih zavodov **10** knjižnic, **skupaj 69 visokošolskih knjižnic**¹⁴¹.

Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK) poleg funkcije visokošolske (univerzitetne) knjižnice opravlja tudi funkcijo nacionalne knjižnice in funkcijo nacionalne depozitarne organizacije, ki skrbi za trajno hranjenje publikacij, ki sodijo v sloveniko. Ker nacionalna knjižnična statistika arhivskega dela njene knjižnične zbirke in EPZ deleža zaposlenih, ki skrbijo za njeno pridobivanje in hranjenje, ne prikazuje ločeno, statistični podatki in vrednosti kazalnikov, ki se nanašajo na knjižnično gradivo in zaposlene v visokošolskih knjižnicah, niso popolnoma verodostojni – v primeru, da vključujejo celotno zbirko in vse zaposlene v NUK, so vrednosti kazalcev in kazalnikov previsoke, ob izločitvi podatkov za NUK pa

¹³⁶ Dostopno na: http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Statut_VZSCE_5E618.pdf.

¹³⁷ Dostopno na: http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Letno_poroilo_VZSCE_2010_F82Z4.pdf.

¹³⁸ Dostopno na: http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Program_dela_VZSCE_2010_7CC26.pdf.

¹³⁹ Dostopno na:

http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Pravilnik_o_disciplinski_odgovornosti_studentov_VZSCE_7_12_10_9232E.pdf.

¹⁴⁰ Upoštevamo le knjižnice, ki so posredovale statistične podatke o delu za leto 2009.

¹⁴¹ Nekateri med knjižnicami imajo več organizacijskih enot, največ Osrednja humanistična knjižnica Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani – kar 18.

so vrednosti prenizke¹⁴². V primerjavi z drugimi visokošolskimi knjižnicami Univerze v Ljubljani ima NUK tudi nekoliko večji delež t. i. zunanjih uporabnikov, kar se odraža v strukturi njegovih (fizičnih) obiskovalcev. V preglednicah, ki vključujejo kazalnike knjižnične dejavnosti, zato prikazujemo tudi njihove vrednosti brez upoštevanja NUK.

V letu 2009 je **knjižnična zbirka** slovenskih visokošolskih knjižnic obsegala **7.251.511 enot** (brez NUK 4.653.140) in dosegla **letni prirast 210.990 enot** (brez NUK 148.036). Število **potencialnih uporabnikov** (študentov in zaposlenih na visokošolskih zavodih) je znašalo **98.575**. Knjižnice so skupaj zabeležile **1.910.742 fizičnega obiska** (obiskovalcev) in **6.364.563 obiska** njihovih **spletnih mest**. Na dom in v prostore knjižnic so **izposodile 2.299.979 enot** gradiva, v medknjižnični izposoji in posredovanju dokumentov pa 61.383 enot. Za uporabnike so izvedle **7030 ur izobraževanj**. Svojo dejavnost so izvajale na **45.605 m² prostora** in s **530,5 EPZ zaposlenih** (brez NUK 377,5), uporabnikom je bilo na voljo **3342 čitalniških mest**, od katerih jih je bilo **718 opremljenih z računalniki**. Skupaj so **prihodki** visokošolskih knjižnic znašali **26.654.772 EUR** (brez NUK 17.805.094). Za **nabavo informacijskih virov** so porabile **7.263.781 EUR**, od tega za nabavo elektronskih virov 2.375.300 EUR (32,7 %). Za **izobraževanje knjižničnega osebja** so knjižnice skupaj namenile **119.921 EUR**.

¹⁴² S podobno dilemo smo se srečali tudi v primeru vrednosti nekaterih kazalnikov dejavnosti Univerzitetne knjižnice Maribor (oziroma knjižničnega sistema UM), ki je druga slovenska arhivska knjižnica za hranjenje obveznega izvoda slovenike.

Tabela 2: Slovensko visokošolsko knjižničarstvo (univerze in samostojni visokošolski zavodi) v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast gradiva (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjiž nična izposoja (enote)	št. izvedenih ur izobražev anj za uporabnik e knjižnic	število kreiranih in redakt. zapisov za bibliografi je raziskoval cev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižnične ga gradiva (EUR)	od tega za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovni delavci knjižnic (EPZ)
knjižnice VZ UL, CTK, NUK	41	5.751.473	141.089	91.714	1.428.204	1.637.270	52.793	5.647	54.813	2.217	5.688.669	2.136.510	382,0	310,5
UM	11	1.371.772	49.823	35.732	427.924	601.501	6.375	989	14.143	749	1.098.456	189.344	129,0	92,0
UP	6	65.330	6.979	5.662	32.826	31.788	1.151	146	6.038	162	273.915	17.285	8,0	8,0
UNG	1	16.178	5.493	525	2.455	1.687	654	5	1.520	35	76.250	25.050	2,5	2,5
SVZ	10	46.758	7.606	4.182	19.333	27.733	410	243	2.929	179	126.490	7.111	9	8
SKUPAJ	69	7.251.511	210.990	137.815	1.910.742	2.299.979	61.383	7.030	79.443	3.342	7.263.781	2.375.300	530,5	421,0

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

VZ – visokošolski zavodi

SVZ – samostojni visokošolski zavodi

Sredstva za delovanje visokošolskih knjižnic izvirajo pretežno iz materialnih sredstev matičnih visokošolskih zavodov ali iz neposrednega financiranja s strani Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (primera UKM in CTK). Sredstva za delovanje NUK v pretežni meri zagotavlja Ministrstvo za kulturo, del sredstev zagotavlja Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (najemnina za prostore na lokaciji Leskoškova), nakup informacijskih virov pa sofinancira na osnovi razpisa Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS. Manjši del proračuna visokošolskih knjižnic izvira iz njihovih lastnih prihodkov iz javne službe (članarine, zamudnine ipd.), projektne financiranja in drugih virov.

Pomemben vir sredstev za zagotavljanje temeljnih znanstvenih informacijskih virov za vsa področja znanosti je vsakoletni javni razpis Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov, ki ga utemljujeta Pravilnik o sofinanciranju nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov (Ur. l. RS, št. 12/2005 in sprem.) in Pravilnik o postopku (so)financiranja in spremljanja izvajanja raziskovalne dejavnosti (Ur. l. RS, št. 23/2009)¹⁴³. Namen javnega razpisa je "... zagotavljanje nujnega dotoka in dostopnosti tujih znanstvenih in strokovnih informacij za potrebe raziskovalne, izobraževalne in razvojne dejavnosti v Republiki Sloveniji." (Ur. l. RS, št. 12/2005)

V letu 2009 je okvirna višina sredstev javnega razpisa znašala 3.520.000 EUR¹⁴⁴ (postavka proračuna Republike Slovenije 5732 Tuja periodika in baze podatkov v celoti 4.250.000 EUR¹⁴⁵.) V skladu s prednostnim seznamom za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009 je bilo štirim univerzam za nakup tiskanih in elektronskih znanstvenih revij ter podatkovnih zbirk odobrenih 1.744.572,87 EUR (Tabela 3), kar predstavlja 24-odstotni delež v sredstvih univerz za nabavo informacijskih virov v letu 2009 (skupno 7.137.290 EUR, Tabela 2). Za konzorcijski dostop do elektronskih znanstvenih revij in bibliografskih podatkovnih zbirk, v katerih sodelujejo tudi štiri univerze, je bilo na javnem razpisu 2009 namenjenih 1.421.458 EUR¹⁴⁶, vrednosti dostopa do teh virov za univerze so predmet konzorcijskih pogodb in niso javno dostopne. Študenti in zaposleni na javnih visokošolskih zavodih imajo dostop tudi do informacijskih virov, katerih skrbnik je Institut informacijskih znanosti Maribor.

¹⁴³ Veljaven do 21. januarja 2011, ko je stopil v veljavo nov dokument, tj. Pravilnik o postopkih (so)financiranja, ocenjevanja in spremljanju izvajanja raziskovalne dejavnosti (Ur. l. RS, št. 4/2011).

¹⁴⁴ Javni razpis za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009. Dostopno na: <http://www.arrs.gov.si/sl/infra/tujlit/razpisi/09/razp-tujlit-09.asp>.

¹⁴⁵ Proračun RS za 2009. Dostopno na: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&st=a&epa=1310-v&mandate=-1&unid=PA%7C4A46FA822C380937C12577B60034AD92> (datoteka 53, str. 3).

¹⁴⁶ Rezultati javnega razpisa za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009 (2009). Dostopno na: <http://www.arrs.gov.si/sl/infra/tujlit/rezultati/09/rezult-razp-tujlit-09.asp>.

Tabela 3: Sredstva, ki so jih univerze prejele na javnem razpisu za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009¹⁴⁷

	serijske publikacije (EUR)	podatkovne zbirke (EUR)	skupaj (EUR)
visokošolski zavodi UL	1.027.591,11	5.547,42	1.033.138,53
visokošolski zavodi UL in CTK	1.313.449,11	125.806,02	1.439.255,13
UM	247.219,77	48.495,37	295.715,14
UP	6.430,45	318,49	6.748,94
UNG	2.664,00	189,66	2.853,66
univerze skupaj	1.569.763,33	174.809,54	1.744.572,87

Konzorcije za zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov organizirata in upravljata Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani in Narodna in univerzitetna knjižnica (prek konzorcija COSEC), za ožja področja znanosti tudi druge ustanove (v letu 2009 npr. Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani). Konzorcijski in drugi elektronski informacijski viri so Univerzi v Ljubljani na voljo prek portala Digitalne knjižnice UL z združevalnim iskalnikom in povezovalnikom do celotnih besedil¹⁴⁸, univerzam v Mariboru, na Primorskem in v Novi Gorici pa prek Metaiskalnika, ravno tako z možnostjo združevalnega iskanja in povezovanja do celotnih besedil¹⁴⁹.

Slovenski znanstveniki, vodstva ustanov, financerji raziskav in visokošolski knjižničarji slabo poznajo odprti dostop do rezultatov javno financiranih raziskav v obliki podatkov ali publikacij in njegov pomen za vidnost ter odmevnost raziskovalcev, ustanov in države. Na slovenskih univerzah je vzpostavljenih nekaj institucionalnih repozitorijev, ki se večinoma polnijo z obvezno oddajo visokošolskih del in ne tudi s končnimi različicami objav raziskovalcev. Delujejo s pomočjo različne programske opreme, prav tako ni enotnega načina dostopanja do digitalnih vsebin na spletnih straneh, iskalniki in metapodatkovni modeli so različni. Shranjevanje objav, ki nastanejo v raziskavah, financiranih z javnimi sredstvi, v odprtodostopne repozitorije s strani slovenskih financerjev ali raziskovalnih ustanov ni zastavljeno kot obvezno. V celoti je tako le majhen delež objav slovenskih raziskovalcev prosto dostopen preko svetovnega spleta (končna poročila raziskav, elektronske različice sofinanciranih znanstvenih revij).

Sekcija za visokošolske knjižnice Zveze bibliotekarskih društev Slovenije je zato v sodelovanju s Sekcijo za specialne knjižnice oktobra 2010 organizirala dvodnevno posvetovanje "Prost dostop do dosežkov slovenskih znanstvenikov"¹⁵⁰, s katerim je želela deležnike odprtega dostopa seznaniti s stanjem v svetu in spodbuditi razpravo o nadaljnjih aktivnostih v Sloveniji.

Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo je 31. januarja 2011 predstavilo in v javno razpravo dalo osnutek dokumenta Načrt razvoja raziskovalnih infrastruktur 2011–2020. Pripravljen je bil na podlagi javnih pozivov za zbiranje predlogov mednarodnih projektov razvoja velike raziskovalne infrastrukture in predlogov projektov velike nacionalne raziskovalne infrastrukture. V osnutku dokumenta je vzpostavitev nacionalne infrastrukture odprtega dostopa do podatkov in raziskav,

¹⁴⁷ Rezultati javnega razpisa za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009 (2009). Dostopno na: <http://www.arrs.gov.si/sl/infra/tujlit/rezultati/09/rezult-rasp-tujlit-09.asp>.

¹⁴⁸ Dostopno na: <http://dikul.uni-lj.si>.

¹⁴⁹ Dostopno na: <http://home.izum.si/izum/Metaiskalnik/>.

¹⁵⁰ Dostopno na: http://www.zbds-zveza.si/visokosolske_specialne_2010_najava.asp.

povezane z Informacijskim sistemom o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji (SICRIS), navedena kot eno od prednostnih področij¹⁵¹ (Načrt razvoja raziskovalnih infrastruktur 2011–2020, 2011). Predvideno je tudi obvezno shranjevanje objav in podatkov iz javno financiranih raziskav po vzpostavitvi infrastrukture.

Slovenske visokošolske knjižnice ne izvajajo sistematične digitalizacije svojih knjižničnih zbirk.

Tabela 4: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore visokemu šolstvu v letu 2009

kazalnik	skupaj vse VK	UL	UM	UP	UNG	SVZ
št. enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika*	73,56 **47,20	102,91 **56,42	53,56	8,84	18,32	5,31
prirast knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika	2,14 **1,50	2,52 **1,40	1,94	0,94	6,22	0,87
št. fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika	19,38 **16,24	25,55 **20,01	16,71	4,44	2,78	2,20
št. obiskov spletnega mesta na potencialnega uporabnika***	64,57 **31,38	102,87 **44,35	10,93	3,68	318,82	3,00
št. izposojenih enot na potencialnega uporabnika	23,33 **21,10	29,30 **25,36	23,49	4,30	1,91	3,15
št. izposojenih enot na EPZ zaposlenega	4.335,50 **5.509,67	4.286,05 **6.188,62	4.662,80	3.973,50	674,80	3.081,44
št. ur usposabljanja na potencialnega uporabnika	0,07 **0,07	0,10 **0,10	0,04	0,02	0,01	0,03
število kreiranih in redaktiranih zapisov za bibliografije raziskovalcev na EPZ zaposlenega	149,75 **210,19	143,49 **238,94	109,64	754,75	608,00	325,44
št. potencialnih uporabnikov na čitalniški sedež	29,50 **32,55	25,21 **29,37	34,19	45,64	25,23	49,15
št. potencialnih uporabnikov na osebni računalnik	137,29 **147,35	111,33 **123,38	275,40	217,44	98,11	109,98
št. potencialnih uporabnikov na m ² prostora knjižnice	2,16 **3,06	1,75 **3,00	2,18	7,73	4,17	12,48
sredstva za nakup gradiva na potencialnega uporabnika (EUR)	73,69 **66,78	101,79 **89,60	42,89	37,05	86,35	14,38
sredstva za izobraževanje na EPZ zaposlenega	226,05 **286,04	223,87 **321,29	232,85	381	0,00	146,56

Vir: *Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009.* (2010). Ljubljana: NUK.

* Potencialni uporabniki – študentje šteti po podatkih, ki so jih posredovale univerze; potencialni uporabniki – zaposleni na visokošolskih zavodih po podatkih, ki so jih posredovale knjižnice.

** Vrednosti brez NUK.

*** Zaradi uporabe različnih orodij in načinov beleženja obiska spletne strani podatki niso zanesljivi.

Vrednosti izbranih kazalnikov knjižnične informacijske dejavnosti univerz oziroma samostojnih visokošolskih zavodov (Tabela 4) kažejo, da najstarejša univerza, tj. Univerza v Ljubljani, zagotavlja uporabnikom boljše pogoje kot mlajše univerze oziroma samostojni visokošolski zavodi. Ker pa se

¹⁵¹ Dostopno na: <http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/znanost/nacrt-RI.pdf>.

večina kazalnikov nanaša na t. i. tradicionalne knjižnične storitve¹⁵², moramo takšno oceno razumeti z zadržkom.

Indeksi dejavnosti visokošolskih knjižnic za obdobje 1995–2009 (Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice, 2010, str. 11) kažejo za leto 2009 v primerjavi z letom 1995 (brez NUK) povečanje knjižnične zbirke z indeksom 132, število neknjižnega gradiva se je zmanjšalo – indeks 88, občutno pa povečalo število naročenih naslovov časnikov in časopisov – indeks 241. Prirast gradiva se je povečal z indeksom 138, močno se je povečal indeks odpisa gradiva (3115). Obisk knjižnic se je leta 2009 v primerjavi z letom 1995 povečal z indeksom 160, obseg izposoje (na dom in v čitalnice) pa je ostal skoraj enak (indeks 99). Število knjižničnega osebja je porastlo z indeksom 117, število potencialnih uporabnikov pa z indeksom 197¹⁵³.

Primerjava statističnih podatkov o delovanju knjižničnega sistema Univerze v Ljubljani v letih 1977 in 2008 (za članice univerze, ki so delovale v obeh obdobjih) (Kotar, 2009) je pokazala, da se je njihova knjižnična zbirka povečala za indeks 233, obisk za indeks 359 in izposoja za indeks 215. Ob tem se je število zaposlenih v dobrih tridesetih letih povečalo le za indeks 146, pri čemer je v letu 2008 dejavnost knjižničnega sistema poleg povečanega obsega tiskanih informacijskih virov in klasičnih knjižničnih storitev v primerjavi z letom 1977 obsegala tudi zagotavljanje dostopa do elektronskih virov in storitev, gradnjo digitalnih zbirk, upravljanje in nadgrajevanje portala Digitalne knjižnice UL ter vnos bibliografij raziskovalcev in druge dejavnosti. Ne glede na povečan obseg klasičnih knjižničnih storitev in dodaten obseg elektronskih storitev ter virov in drugih dejavnosti je bila formalna organiziranost knjižničnega sistema Univerze v Ljubljani v letu 2008 identična organiziranosti v letu 1977. Za slednjo je bila značilna "dokajšnja razdrobljenost in zmanjšana organizacijska učinkovitost." (Poročilo o stanju univerznih knjižnic v Ljubljani in nekaj predlogov za njihov bodoči razvoj, 1979) V letu 2005 je bil knjižnični sistem Univerze v Ljubljani "decentralizirani sistem z že uvedenimi nekaterimi oblikami delovne centralizacije (npr. obdelava gradiva po vzajemnem principu), pa tudi funkcionalne (koordinirana nabava virov in storitev, skupni poslovniki o delovanju, skupna ponudba elektronskih virov in storitev ipd.)." (Ambrožič in Dolgan, 2005)

Analiza statističnih podatkov o delu visokošolskih knjižnic v letu 2009 (upoštevali smo podatke za knjižnice visokošolskih zavodov in izključili podatke za knjižnice, ki opravljajo naloge univerzitetnih knjižnic, tj. NUK, CTK, UKM in UK NG¹⁵⁴) kaže na njihovo veliko raznolikost, ki onemogoča posploševanja ali njihove medsebojne primerjave. Neutemeljeno bi bilo tudi določanje kakršnih koli kvantitativnih meril, zasnovanih na minimalnih, maksimalnih ali srednjih vrednostih kazalcev ali kazalnikov. Ne le, da knjižnice delujejo na različnih znanstvenih področjih, kjer se procesi

¹⁵² Pri podrobnejšem pregledu statističnih podatkov, ki so jih za leto 2009 navajale visokošolske knjižnice za področje elektronskih informacijskih virov in storitev, smo ugotovili, da ti niso zanesljivi. Pri izračunu kazalca št. obiskov spletnega mesta na potencialnega uporabnika, smo npr. dobili vrednosti, ki se med seboj močno razlikujejo. Pregled statističnih podatkov, ki so jih navedle visokošolske knjižnice, kaže, da obisk spletnega mesta spremljajo na različne načine in z različnimi orodji ali pa slednjih sploh nimajo na voljo.

¹⁵³ Število potencialnih uporabnikov (študentje in zaposleni na visokošolskih zavodih) je bilo v študijskem letu 1995/96 50.147 (Komljenovič in Marjetič, 2010, str. 31, 213), leta 2009 pa je bilo že 98.575 potencialnih uporabnikov (Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice, 2010, str. 32).

¹⁵⁴ V preglednici statističnega poročila za 2009 so vključeni tudi visokošolski zavodi, za katere podatki o dejavnosti knjižnic niso navedeni ali pa so vpisane vrednosti nič, npr. UM, Center za uporabno matematiko; Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici; Fakulteta za komercialne in poslovne vede, Celje; Visoka šola za dizajn. Omenjenih knjižnic nismo upoštevali. Podatki o potencialnih uporabnikih knjižnic so nezanesljivi.

znanstvenega komuniciranja razlikujejo, ampak izkazujejo tudi zelo velike vrednostne razkorake pri vseh kategorijah statističnega poročanja. V Tabeli 5 navajamo minimalne in maksimalne vrednosti za nekatere od njih.

Tabela 5: Minimalne in maksimalne vrednosti statističnih podatkov o visokošolskih knjižnicah v letu 2009

podatek	minimalna vrednost	maksimalna vrednost	razmerje
knjižnična zbirka skupaj	617	675.330	1 : 1094
prirast knjižničnega gradiva skupaj	46	17.844	1 : 388
odpis knjižničnega gradiva skupaj	0	54.664	-
zbirka e-virov, dostopnih na daljavo skupaj	0	17.992	-
tekoče naročeni naslovi serijskih publikacij	0	5.322	-
aktivni člani knjižnice skupaj	44	11.203	1 : 255
obisk skupaj	74	230.500	1 : 3115
bibliogr. zapisi za bibliografije raziskovalcev	0	10.577	-
izposoja skupaj	89	385.851	1 : 4335
medknjižnična izposoja skupaj	0	5.603	-
skupno število ur usposabljanj uporabnikov	0	1.704	-
letno število ur odprtosti skupaj vseh enot knjižnice	24 ¹⁵⁵	28.555	1 : 1190
neto uporabna površina knjižnice	10	1.899	1 : 190
skupaj čitalniških sedežev	0	232	-
skupaj računalniških mest za uporabnike	0	85	-
število računalniških kataložnih zapisov	84	317.521	1 : 464
skupaj prihodki knjižnice	8.350	1.309.973	1 : 157
skupaj sredstva za nakup gradiva	684	553.412	1 : 809
število redno zaposlenih delavcev	0	40	-
skupaj EPZ strokovnih delavcev ¹⁵⁶	0	35,50	-
skupaj število ur usposabljanja zaposlenih	0	1.255 ¹⁵⁷	-

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, št. 73/2003) je določil minimalne pogoje za izvajanje dejavnosti, ki jih morajo knjižnice trajno izpolnjevati. Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici je prve meritve izpolnjevanja pogojev izvedel na statističnih podatkih slovenskih knjižnic, tudi visokošolskih, za leto 2002. Ustanovitelji oziroma financerji knjižnične dejavnosti, ki se izvaja kot javna služba, morajo glede na določila omenjenega pravilnika zagotavljati vsaj minimalne pogoje za njihovo delovanje. Glede na stopnjo izpolnjevanja pogojev se knjižnice razvrstijo v tri kategorije razvitosti, tj. razvite, srednje razvite in nerazvite knjižnice (Jakac-Bizjak, 2005). Rezultati vrednotenja so pokazali, da je med visokošolskimi knjižnicami

¹⁵⁵ Domnevamo, da gre tudi v tem primeru za enega od napačnih podatkov, ko je knjižnica poročala o tedenski namesto letni odprtosti.

¹⁵⁶ Minimalnega pogoja za izvajanje javne službe v knjižničarstvu, tj. najmanj 2 strokovna delavca, ne izpolnjuje kar 25 visokošolskih knjižnic!

¹⁵⁷ V 16 visokošolskih knjižnicah se zaposleni niso izobraževali niti ene ure, nasprotno pa je npr. Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani ustrezno podpirala strokovno izpopolnjevanje zaposlenih knjižničarjev – zaposleni Centralne medicinske knjižnice Univerze v Ljubljani so se imeli možnost izobraževati v enkrat večjem obsegu kot vsi visokošolski knjižničarji mariborske univerze (skupaj 1195 ur).

le ena v celoti izpolnjevala pogoje za uvrstitev v 1. kategorijo razvitosti, v 2. kategorijo je bilo uvrščenih 50 visokošolskih knjižnic, v 3. kategorijo 2 knjižnici. V 2. kategorijo so bile uvrščene tudi vse (takrat) 3 univerzitetne knjižnice.

3.4.2 Visokošolsko knjižničarstvo slovenskih univerz

V okviru **slovenskih univerz** je v letu 2009 delovalo **59 visokošolskih knjižnic** (Tabela 6), ki so skupaj zagotavljale 7.204.753 enot knjižničnega gradiva (od tega v knjižničnem sistemu UL 79,9 %, UM 19 %, UP 0,9 % in UNG 0,2 %). Prirast knjižničnega gradiva je znašal 203.348 enot (od tega v knjižnicah UL 69,4 %, UM 24,5 %, UP 3,4 % in UNG 2,7 %). Knjižnice so skupaj imele 133.633 aktivnih uporabnikov/članov (od tega knjižnice UL 68,6 %, UM 26,7 %, UP 4,3 % in UNG 0,4 %). Obisk knjižnic je znašal skupaj 1.891.409 (od tega v knjižnicah UL 75,5 %, UM 22,6 %, UP 1,7 % in UNG 0,2 %). Skupaj so na dom in v čitalnice izposodile 2.272.246 enot gradiva (od tega v knjižnicah UL 72,1 %, UM 26,5 %, UP 1,4 % in UNG 0,01 %) in v medknjižnični izposoji 60.973 dokumentov (od tega v knjižnicah UL kar 86,6 %). Za uporabnike so knjižnice organizirale 6.787 ur izobraževanj (največji delež, tj. 83,2 %, v okviru UL) in oblikovale ali popravile/dopolnile skupaj 76.514 zapisov za bibliografije raziskovalcev v sistemu SICRIS (od tega v knjižnicah UL 71,7 %, UM 18,5 %, UP 7,9 % in UNG 1,9 %). Uporabnikom so zagotavljale 3163 čitalniških sedežev (od tega v knjižnicah UL 70,1 %, UM 23,7 %, UP 5,1 % in UNG 1,1 %). Za nakup vsega knjižničnega gradiva so knjižnice univerz porabile 7.137.290 EUR (od tega v knjižnicah UL 79,7 %, UM 15,4 %, UP 3,9 % in UNG 1 %), od tega za elektronske vire 33,2 %. Skupaj so zaposlovale 521,5 delavcev, od tega 413 (79,2 %) strokovnih delavcev.

Tabela 6: Osnovni statistični podatki o knjižnični dejavnosti slovenskih univerz v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast gradiva (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjiž nična izposoja (enote)	št. izvedenih ur izobražev anj za uporabnik e knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliografij e raziskovalc ev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižnične ga gradiva (EUR)	od tega za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovni delavci knjižnic (EPZ)
skupaj knjižnice VZ UL	39	2.939.149	71.814	72.443	964.204	1.213.535	23.329	5.032	53.039	1.713	3.232.774	473.370	183	169
knjižnice VZ UL, CTK, NUK	41	5.751.473	141.089	91.714	1.428.204	1.637.270	52.793	5.647	54.813	2.217	5.688.669	2.136.510	382,0	310,5
UM	11	1.371.772	49.823	35.732	427.924	601.501	6.375	989	14.143	749	1.098.456	189.344	129,0	92,0
UP	6	65.330	6.979	5.662	32.826	31.788	1.151	146	6.038	162	273.915	17.285	8,0	8,0
UNG	1	16.178	5.493	525	2.455	1.687	654	5	1.520	35	76.250	25.050	2,5	2,5
SKUPAJ	59	7.204.753	203.384	133.633	1.891.409	2.272.246	60.973	6.787	76.514	3.163	7.137.290	2.368.189	521,5	413,0

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

VZ – visokošolski zavodi

3.4.2.1 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze v Ljubljani

Univerzo v Ljubljani sestavlja 26 rednih članic (tri umetniške akademije in 23 fakultet) ter tri pridružene članice – Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani in Narodna in univerzitetna knjižnica od leta 2003 ter Inovacijsko-razvojni inštitut Univerze v Ljubljani od leta 2009.

V okviru decentraliziranega knjižničnega sistema UL deluje 39 visokošolskih knjižnic fakultet, akademij in oddelkov ter že prej omenjeni univerzitetni knjižnici kot pridruženi članici UL. NUK in CTK od leta 2003 za UL izvajata knjižnično dejavnosti v skladu s pogodbama o pridruženem članstvu in aneksom. UL pravno formalno nima glavne univerzitetne knjižnice. Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) v 68. členu določa, da:

"Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani opravlja tudi naloge univerzitetne knjižnice za Univerzo v Ljubljani, ki imenuje v organ upravljanja nacionalne knjižnice dva predstavnika uporabnikov iz 34. člena tega zakona, razen če Univerza v Ljubljani odloči drugače.

Način opravljanja nalog iz prejšnjega odstavka uredita Univerza v Ljubljani in Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani s pogodbo",

vendar pa knjižnica organizacijsko ni del univerze niti ni v njenih aktih opredeljena kot glavna ali osrednja univerzitetna knjižnica. Podobno velja tudi za CTK, ki za razliko od NUK kot univerzitetna knjižnica ni naveden niti v zakonodaji.

Osnovno koordinacijo delovanja knjižničnega sistema UL izvajajo resorni prorektor, senatna Komisija za razvoj knjižničnega sistema UL z delovnimi skupinami, Univerzitetna služba za knjižnično dejavnost (zaposlena ena oseba) in vodje knjižnic UL, kar pri tako velikem sistemu ne zadošča za učinkovito in bolj sodobno delovanje. Skupno izvajanje nalog in del v večjem obsegu ni možno.

Knjižnice UL usklajeno delujejo na naslednjih področjih (funkcionalna in delovna centralizacija):

- skupen krovni Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja knjižnic UL,
- uporaba iste programske opreme za avtomatizacijo poslovanja knjižnic (COBISS.SI na nacionalni ravni),
- konzorciji za zagotavljanje dostopa do elektronskih virov (večina v organizaciji CTK),
- portal Digitalne knjižnice UL (DiKUL; v skladu z aneksom k pogodbi o pridruženem članstvu upravlja CTK),
- zagotavljanje oddaljenega dostopa do elektronskih virov (upravlja NUK),
- enotna knjižnična izkaznica (študenti plačajo članarino na matični članici in uporabljajo vse knjižnice visokošolskih zavodov UL, CTK in NUK),
- enoten cenik knjižničnih storitev,
- skupna predstavitev knjižnic in knjižničnega sistema UL na Študentski areni, Informativi ipd.
- izdaja prospektov Knjižnični sistem UL, Digitalna knjižnica UL,
- drugo.

V Sloveniji deluje šest osrednjih specializiranih informacijskih centrov (OSIC), katerih najpomembnejša dejavnost je verifikacija razvrstitev objav raziskovalcev, od tega jih pet deluje v okviru UL (Naravoslovnotehniška fakulteta, Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Medicinska fakulteta, Inštitut za biomedicinsko informatiko in Fakulteta za družbene vede).

V okviru UL deluje največji sistem visokošolskih knjižnic v Sloveniji, ki ima posledično največjo knjižnično zbirko tiskanih in elektronskih informacijskih virov, letni prirast, število aktivnih članov, obisk, izposajo in medknjižnično izposajo. Obsežen je vnos bibliografskih zapisov za bibliografije raziskovalcev. Število čitalniških sedežev ni zadostno. Dobrih 11 % aktivnih članov izvira izven UL.

Licenčni elektronski informacijski viri so uporabnikom knjižnic UL na voljo preko sodelovanja univerze v konzorcijih in samostojnih najemov dostopa s strani članic univerze. Le nekaj fakultet gradi lastne digitalne zbirke, v katerih se z obvezno oddajo elektronskih oblik zbirajo pretežno visokošolska dela in nesistematično tudi končne različice objav raziskovalcev ter druge objave univerze (ePrints.FRI, Dela EF, Dela FDV, Digitalna knjižnica BF). Univerza ne zahteva obveznega shranjevanja objav raziskovalcev iz javno financiranih raziskav v institucionalni repozitorij. Knjižnice UL ne digitalizirajo svojih knjižničnih zbirk.

V obstoječi organiziranosti knjižničnega sistema UL sta zagotovljena osnovna koordinacija delovanja sistema ter kakovostno nudenje temeljnih knjižničnih storitev študentom, predavateljem in raziskovalcem, na skupni ravni pa ni možno bolj učinkovito izvajati obstoječih storitev, razvijati in uvajati novih storitev (obsežnejši prehod v elektronsko okolje in vzpostavitev okolja odprtega dostopa do objav raziskovalcev, visokošolskih del in drugih publikacij univerze), vse to na enaki kakovostni ravni za celotno univerzo. UL bi zato morala reorganizirati svojo knjižnično dejavnost v smislu vzpostavitve večje enote knjižničarjev, informacijskih specialistov in drugih potrebnih strokovnjakov za izvajanje skupnih nalog, pretežno v elektronskem okolju.

Zaradi vedno večje potrebe po vzpostavitvi in trajnostnem izvajanju knjižničnih storitev v elektronskem okolju bo za delo v tem okolju potrebno dodatno izobraziti čim več knjižničarjev in informacijskih strokovnjakov UL. UL potrebuje novo knjižnično stavbo za povečanje števila čitalniških mest in ustrezne visoko tehnološko opremljene prostore za (skupinsko) delo študentov ter za izvajanje nalog glavne univerzitetne knjižnice (za 56.570 študentov v študijskem letu 2009/2010 je imela UL na voljo le 2194 čitalniških mest v knjižnicah visokošolskih zavodov, NUK in CTK).

Tabela 7: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Ljubljani v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjiž nična izposoja (enote)	št. ur izobraže vanj za uporabni ke knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliogra fije raziskov alcev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničn ega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovn i delavci knjižnic (EPZ)
skupaj knjižnice VZ	39	2.939.149	71.814	72.443	964.204	1.213.535	23.329	5.032	53.039	1.713	3.232.774	473.370	183	169
CTK	1	213.953	6.321	8.035	154.000	203.658	16.539	454	1.678	190	1.774.483	1.326.203	46	36
NUK	1	2.598.371	62.954	11.236	310.000	220.077	12.925	161	96	314	681.412	336.937	153	105,5
SKUPAJ knjižnični sistem UL	41	5.751.473	141.089	91.714	1.428.204	1.637.270	52.793	5.647	54.813	2.217	5.688.669	2.136.510	382	310,5

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

VZ – visokošolski zavodi

Tabela 8: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Ljubljani po članicah v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjiž nična izposoja (enote)	št. ur izobražev anj za uporabnik e knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliografi je raziskoval cev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižnične ga gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovni delavci knjižnic (EPZ)
Akademija za glasbo	1	26.264	1.830	654	2.210	17.631	1.497	10	236	0	12.608	140	1	1
Akademija za gledališče, radio, film in televizijo	1	220.269	6.336	481	3.884	18.256	75	41	195	10	22.920	0	4	2
Akademija za likovno umetnost in oblikovanje	1	27.612	826	783	9.000	30.533	0	34	125	27	14.197	0	3	3
Biotehniška fakulteta	7	308.972	5.618	5.050	66.526	90.220	2.696	871	5.988	191	454.619	80.196	18,5	18,5
Ekonomska fakulteta	1	242.340	3.274	7.465	43.590	38.509	1.374	59	3.301	120	233.793	64.712	18	16
Fakulteta za arhitekturo	1	18.517	2.060	1.765	21.173	33.388	71	0	577	32	26.081	0	3	3
Fakulteta za družbene vede	1	199.351	4.640	6.446	230.500	125.706	537	1.704	3.699	148	191.347	23.100	14	12
Fakulteta za elektrotehniko in Fakulteta za računalništvo	1	71.621	1.829	3.130	21.640	12.684	248	101	2.332	70	179.643	16.287	5	5
Fakulteta za farmacijo	1	1.447	1.447	910	4.240	2.040	1.155	1	762	31	50.135	1.529	1	1

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjižnična izposoja (enote)	št. ur izobraževanj za uporabnike knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliografije raziskovalcev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničnega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovni delavci knjižnic (EPZ)
Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo	1	59.794	2.430	2.391	69.514	21.182	180	343	3.663	67	165.866	0	5	5
Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo	1	25.619	653	985	14.000	5.500	491	50	850		145.459	32.460	2	2
Fakulteta za matematiko in fiziko	5	94.552	1.955	2.978	19.240	26.649	523	25	2.138	61	261.664	8.452	7	7
Fakulteta za pomorstvo in promet	1	26.454	302	641	3.445	4.764	245	15	400	16	52.064	6.997	2	2
Fakulteta za socialno delo	1	36.804	1.062	1.832	15.427	16.277	191	80	691	30	30.370	1.406	3	3
Fakulteta za strojništvo	1	51.379	1.282	2.169	12.490	16.925	776	55	2.363	95	46.149	0	5	3
Fakulteta za šport	1	31.807	579	1.283	11.960	9.209	152	6	1.078	57	20.245	3.953	2	2
Fakulteta za upravo	1	16.965	1.199	2.174	11.946	18.746	454	36	1.305	35	31.631	6.000	4	4
Filozofska fakulteta	1	675.330	17.844	11.203	228.742	385.851	709	656	10.577	232	224.512	5.695	35,5	35,5
Medicinska fakulteta	1	139.066	2.381	3.863	*-	44.238	5.603	159	0	73	552.037	178.512	18	13
Naravoslovnotehniška fakulteta	4	138.300	1.662	2.256	29.848	50.581	773	33	1.693	86	69.671	33.050	6	5

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjižnična izposoja (enote)	št. ur izobraževanj za uporabnike knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliografije raziskovalcev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničnega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovni delavci knjižnic (EPZ)
Pedagoška fakulteta	1	97.160	3.018	5.331	72.862	81.480	479	35	1.968	69	75.914	3.450	7	7
Pravna fakulteta	1	128.614	2.129	3.364	-	66.870	1.261	150	2.471	167	156.280	328	7	7
Teološka fakulteta	2	215.611	4.907	1.821	43.800	44.163	571	54	1.660	40	75.624	610	5	5
Veterinarska fakulteta	1	59.400	893	782	8.150	15.527	2.517	4	525	20	84.640	1.479	3	3
Zdravstvena fakulteta	1	25.901	1.658	2.686	20.017	36.606	751	510	4.442	36	55.305	5.013	4	4
skupaj knjižnice VZ	39	2.939.149	71.814	72.443	964.204	1.213.535	23.329	5.032	53.039	1.713	3.232.774	473.370	183	169
CTK	1	213.953	6.321	8.035	154.000	203.658	16.539	454	1.678	190	1.774.483	1.326.203	46	36
NUK	1	2.598.371	62.954	11.236	310.000	220.077	12.925	161	96	314	681.412	336.937	153	105,5
SKUPAJ knjižnični sistem UL	41	5.751.473	141.089	91.714	1.428.204	1.637.270	52.793	5.647	54.813	2.217	5.688.669	2.136.510	382	310,5

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

* Knjižnica o obisku ni poročala, domnevamo da zaradi daljše zaprtosti v času inventurnega pregleda knjižnične zbirke.

VZ – visokošolski zavodi

Tabela 9: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze v Ljubljani v letu 2009

kazalnik	UL	skupaj vse VK
št. enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika*	102,91 **56,42	73,56 **47,20
prirast knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika	2,52 **1,40	2,14 **1,50
št. fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika	25,55 **20,01	19,38 **16,24
št. obiskov spletnega mesta na potencialnega uporabnika	102,87 **44,35	64,57 **31,38
št. izposojenih enot na potencialnega uporabnika	29,30 **25,36	23,33 **21,10
št. izposojenih enot na EPZ zaposlenega	4.286,05 **6.188,62	4.335,50 **5.509,67
št. ur usposabljanja na potencialnega uporabnika	0,10 **0,10	0,07 **0,07
število kreiranih in redaktiranih zapisov za bibliografije raziskovalcev na EPZ zaposlenega	143,49 **238,94	149,75 **210,19
št. potencialnih uporabnikov na čitalniški sedež	25,21 **29,37	29,50 **32,55
št. potencialnih uporabnikov na osebni računalnik	111,33 **123,38	137,29 **147,35
št. potencialnih uporabnikov na m ² prostora knjižnice	1,75 **3,00	2,16 **3,06
sredstva za nakup gradiva na potencialnega uporabnika (EUR)	101,79 **89,60	73,69 **66,78
sredstva za izobraževanje na EPZ zaposlenega	223,87 **321,29	226,05 **286,04

Vir: *Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009.* (2010). Ljubljana: NUK.

– zaposleni na visokošolskih zavodih po podatkih, ki so jih posredovale knjižnice.

** Vrednosti brez NUK.

3.4.2.2 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze v Mariboru

Na Univerzi v Mariboru kot redne članice univerze delujejo ena akademija in 17 fakultet, kot drugi članici pa dva zavoda (Univerzitetna knjižnica Maribor in Študentski domovi). Nekaj članic univerze je dislociranih – Akademija za glasbo ima sedež v Velenju, Fakulteta za energetiko v Krškem, Fakulteta za logistiko v Celju, Fakulteta za organizacijske vede v Kranju, Fakulteta za turizem v Brežicah in Fakulteta za varnostne vede v Ljubljani. Knjižnični informacijski sistem Univerze v Mariboru (KISUM) v letu 2011 sestavlja dvanajst visokošolskih knjižnic: Univerzitetna knjižnica Maribor in 11 knjižnic fakultet. Dve od slednjih zagotavljata temeljne vire in storitve več fakultetam – Knjižnica tehniških fakultet Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Fakulteti za gradbeništvo, Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo ter Fakulteti za strojništvo in Miklošičeva knjižnica Pedagoški fakulteti, Filozofski fakulteti ter Fakulteti za naravoslovje in matematiko. V letu 2011 že deluje knjižnica Fakultete za energetiko, ki v statističnih pregledih za leto 2009 še ni zajeta. Akademija za glasbo nima lastne knjižnice. Fakulteta za turizem še ni pričela izvajati pedagoškega procesa.

Najmlajši knjižnici sta knjižnici Fakultete za logistiko in Fakultete za energetiko. Le dve knjižnici (UKM in Miklošičeva knjižnica) imata zaposlenih več kot 10 delavcev za nedoločen čas. Med večje knjižnice

sodijo še knjižnica Ekonomsko-poslovne fakultete in Knjižnica tehniških fakultet. Če upoštevamo, da je Miklošičeva knjižnica matična knjižnica trem fakultetam ter Knjižnica tehniških fakultet štirim, ima le osrednja univerzitetna knjižnica UKM več kot 10 zaposlenih, knjižnica Ekonomsko-poslovne fakultete 7, vse ostale knjižnice pa 3 ali manj. 81,2 % knjižnic Univerze v Mariboru ima manj kot 3 zaposlene delavce.

Knjižnice delujejo kot enoten sistem, ki ga vodi in koordinira glavna univerzitetna knjižnica, tj. Univerzitetna knjižnica Maribor, medtem ko so knjižnice članic organizacijske enote fakultet, v sestavi tajništva članice (Splošni akt o organiziranosti in sistemizaciji Univerze in članic, člen 31, sprejel rektor UM, 22. 11. 2005). Knjižnični informacijski sistem Univerze v Mariboru opravlja naslednje naloge:

- informacijsko (dostop do informacij in gradiva),
- pedagoško (enotno načrtovanje in izvajanje izobraževanja uporabnikov),
- bibliografsko (enotno vodenje in urejanje bibliografij univerzitetnih pedagoških delavcev in raziskovalcev) in
- arhivsko (enotna skrb za varnost in zaščito gradiva).

Organizacijsko se glavna knjižnica povezuje s fakultetnimi preko strokovnih referentov.

Glavna knjižnica ima posebno stavbo v bližini rektorata in je locirana v mestnem središču. Druge knjižnice so v prostorih posameznih fakultet. S povezovanjem glavne Univerzitetne knjižnice Maribor s fakultetnimi knjižnicami pri izboru in nabavi gradiva, pri informacijski dejavnosti, izdelavi bibliografij pedagoških delavcev in raziskovalcev, enotnem računalniškem sistemu, s skupno bazo podatkov o uporabnikih, z enotno izkaznico, ki velja v vseh knjižnicah sistema, in enotnih standardih, podobnih programih izobraževanja uporabnikov, se knjižnični informacijski sistem Univerze v Mariboru približuje sodobnemu modelu, v katerem so vse knjižnice na univerzi funkcijsko povezane.

Tabela 10: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Mariboru po članicah v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjižnična izposoja (enote)	št. ur izobraževanja za uporabnike knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliografije raziskovalcev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničnega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovni delavci knjižnic (EPZ)
Ekonomsko-poslovna fakulteta	1	98.633	1.816	2.329	25.494	72.736	1.135	38	2.083	45	82.644	13.315	6	6
FERI, FG, FKKT in FS	1	100.719	1.953	4.270	23.894	34.369	467	37	4.370	33	148.585	13.335	7	7
Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede	1	28.707	782	862	5.844	5.467	259	22	440	38	14.449		2	2
Fakulteta za logistiko	1	1.002	427	160	116	171	59	1	314	1	9.714		1	1
Fakulteta za organizacijske vede	1	40.670	1.101	1.316	803	6.587	164	43	952	40	67.242	2.643	4	4
Fakulteta za varnostne vede	1	11.727	919	1.154	8.023	16.410	152	180	1.286	16	24.099	837	3	3
Fakulteta za zdravstvene vede	1	12.305	1.031	1.136	7.739	12.321	94	0	179	15	32.340		2	2
Medicinska fakulteta	1	4.507	698	660	8.090	4.131	21	24	0	14	24.829	89	2	2
PEF, FF in FNM	1	123.344	5.855	5.930	58.805	127.038	333	105	2.592	140	56.597	327	10	10

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknji žnična izposoja (enote)	št. ur izobraže vanj za uporabn ike knjižnic	št. kreirani h in redakt. zapisov za bibliogra fije raziskov alcev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničn ega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovn i delavci knjižnic (EPZ)
Pravna fakulteta	1	39.207	1.221	1.866	4.988	24.492	244	45	1.020	73	84.545	3.875	2	1
knjižnice fakultet	10	460.821	15.803	19.683	143.796	303.722	2.928	495	13.236	415	545.044	34.421	39	38
UKM	1	910.951	34.020	16.049	284.128	297.779	3.447	494	907	334	553.412	154.924	90	54
SKUPAJ knjižnični sistem UM	11	1.371.772	49.823	35.732	427.924	601.501	6.375	989	14.143	749	1.098.456	189.345	129	92

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

FERI – Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko

FG – Fakulteta za gradbeništvo

FKKT – Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo

FS – Fakulteta za strojništvo

PEF – Pedagoška fakulteta

FF – Filozofska fakulteta

FNM – Fakulteta za naravoslovje in matematiko

Tabela 11: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze v Mariboru v letu 2009

kazalnik	UM	skupaj vse VK
št. enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika*	53,56	73,56 **47,20
prirast knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika	1,94	2,14 **1,50
št. fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika	16,71	19,38 **16,24
št. obiskov spletnega mesta na potencialnega uporabnika	10,93	64,57 **31,38
št. izposojenih enot na potencialnega uporabnika	23,49	23,33 **21,10
št. izposojenih enot na EPZ zaposlenega	4.662,80	4.335,50 **5.509,67
št. ur usposabljanja na potencialnega uporabnika	0,04	0,07 **0,07
število kreiranih in redaktiranih zapisov za bibliografije raziskovalcev na EPZ zaposlenega	109,64	149,75 **210,19
št. potencialnih uporabnikov na čitalniški sedež	34,19	29,50 **32,55
št. potencialnih uporabnikov na osebni računalnik	275,40	137,29 **147,35
št. potencialnih uporabnikov na m ² prostora knjižnice	2,18	2,16 **3,06
sredstva za nakup gradiva na potencialnega uporabnika (EUR)	42,89	73,69 **66,78
sredstva za izobraževanje na EPZ zaposlenega	232,85	226,05 **286,04

Vir: *Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009.* (2010). Ljubljana: NUK.

* Potencialni uporabniki – študentje šteti po podatkih, ki so jih posredovale univerze; potencialni uporabniki – zaposleni na visokošolskih zavodih po podatkih, ki so jih posredovale knjižnice.

** Vrednosti brez NUK.

V letu 2010 je na univerzi začel veljati Pravilnik o obveznem izvodu publikacij Univerze v Mariboru in iz tega naslova si UKM obeta povečan dotok gradiva v vse knjižnice KISUM. Univerzitetna knjižnica Maribor poskuša v povezavi z Univerzo v Mariboru vzpostaviti tudi dislocirano centralno arhivsko skladišče gradiv, predvsem vseh vrst zaključnih del, ki nastajajo na univerzi. Članice fakultet imajo namreč velike težave s skladiščenjem publikacij, kajti njihova skladišča večinoma niso hranjenju namenjeni prostori, temveč le začasne rešitve.

Oddaja elektronskih oblik visokošolskih del Univerze v Mariboru je obvezna, s čimer se gradi Digitalna knjižnica Univerze v Mariboru¹⁵⁸ (DKUM). Pravilnik o obveznem izvodu publikacij Univerze v Mariboru¹⁵⁹ (sprejel Senat UM, 21. 6. 2010) predvideva tudi obvezno shranjevanje drugih publikacij univerze v elektronski obliki. Depozitarno okolje za predložitev teh publikacij je Digitalna knjižnica Univerze v Mariboru. Sistematična digitalizacija zbirk knjižnic UM se ne izvaja. Licenčni elektronski informacijski viri so študentom in zaposlenim na UM dostopni preko sodelovanja univerze v konzorcijih ali samostojnega najema dostopa do specializiranih virov.

¹⁵⁸ Digitalna knjižnica Univerze v Mariboru. Dostopno na: <http://dkum.uni-mb.si>.

¹⁵⁹ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=21396>.

3.4.2.3 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze na Primorskem

V Univerzo na Primorskem je vključenih devet članic, in sicer pet fakultet, ena visoka šola, dva raziskovalna zavoda in študentski domovi. Univerza je mrežno strukturirana – sedeži članic so v Kopru, Izoli in Portorožu.

Statut Univerze na Primorskem¹⁶⁰ (2008) v 23. členu opredeljuje financiranje skupnih nalog univerze, med katere sodi tudi knjižnična dejavnost. V pristojnostih Senata univerze (38. člen) je med drugim tudi potrjevanje enotnega informacijskega knjižničnega načrta univerze. 105. člen opredeljuje notranjo organiziranost članic. Organizacijske enote članice so oddelki, katedre, raziskovalne skupine, inštituti, centri in knjižnice. Način oblikovanja in prenehanja ter vodenja organizacijskih enot uredijo članice s pravili. Univerza prek svojih članic (156. člen Statuta) v okviru materialnih možnosti zagotavlja materialne temelje za nemoteno izobraževalno in znanstvenoraziskovalno delo učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih ter raziskovalnih sodelavcev, s tem da skrbi za smotrno vlaganje v vzdrževanje in širitev obstoječih prostorskih zmogljivosti, vzdrževanje, nabavo in posodabljanje opreme za raziskovalno in izobraževalno delo, nabavo strokovne literature in periodike ter razvoj informacijskih in knjižničnih sistemov na univerzi.

Univerza na Primorskem ob svoji ustanovitvi ni razpolagala s skupno univerzitetno knjižnico, knjižnična dejavnost se je razvijala v obliki decentralizirane knjižnične mreže, v kateri sodelujejo knjižnice posameznih članic univerze. Strateški dokument o enotnem knjižničnem informacijskem sistemu univerze (Elaborat o ustanovitvi Univerzitetne knjižnice Univerze na Primorskem – UK UP) je sprejel Senat UP v aprilu 2008 po predhodno izdanem pozitivnem mnenju Upravnega odbora UP. Na pobudo MVZT je o Elaboratu pozitivno mnenje izdal NUK, pozitivno pa se je o načrtu za ustanovitev UK UP izrazil tudi Senat za akreditacijo pri Svetu RS za visoko šolstvo. Predvidoma zadnji korak pred formalno ustanovitvijo UK UP je sprejetje spremembe Odloka o ustanovitvi UP, v katerem bo po novem kot članica univerze navedena tudi UK UP. Sprememba odloka mora biti sprejeta v Državnem zboru RS. Do tedaj knjižnični informacijski sistem UP sestavljajo samostojne visokošolske knjižnice, ki delujejo na posameznih fakultetah ali raziskovalnih inštitutih, dve knjižnici pa svoje dejavnosti izvajata za po dve članici UP hkrati.

UP sestavlja devet članic, osem od teh jih ima organizirano izvajanje knjižnične dejavnosti. Na fakultetah in raziskovalnih inštitutih UP deluje šest visokošolskih knjižnic (Tabela 12). Dve od knjižnic izvajata knjižnično dejavnost za dve fakulteti oziroma za fakulteto in raziskovalni inštitut. V omenjenih šestih visokošolskih knjižnicah je bilo ob koncu leta 2009 skupno zaposlenih sedem strokovnih delavcev z univerzitetno izobrazbo bibliotekarske ali druge ustrezne smeri v skladu s pedagoško ter znanstvenoraziskovalno dejavnostjo, ki jo opravljajo posamezne članice UP, v eni knjižnici pa je zaposlena strokovna delavka z magisterijem. V knjižnici Fakultete za management in Pedagoške fakultete ter v knjižnici Turistica opravljata knjižnično dejavnost po 2 strokovni delavki, v ostalih štirih knjižnicah pa po en strokovni delavec.

¹⁶⁰ Statut Univerze na Primorskem. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2008124&stevilka=5630>.

Tabela 12: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze na Primorskem po članicah v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjižnična izposoja (enote)	št. ur izobraževanja za uporabnike knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliografije raziskovalcev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničnega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovni delavci knjižnic (EPZ)
Fakulteta za management in Pedagoška fakulteta	1	27.663	2.786	2.040	11.040	10.104	543	12	2.822	29	76.314	1.504	2	2
Fakulteta za humanistične študije	1	8.342	941	1.186	7.390	5.872	133	4	246	29	13.588	1.089	1	1
Fakulteta za turistične študije - Turistica	1	15.726	956	1.274	7.380	8.640	309	54	760	31	43.895	9.571	2	2
FAMNIT in PINT	1	1.163	1.155	322	0	0	0	0	861	16	88.534	0	1	1
Visoka šola za zdravstvo	1	4.446	559	651	4.504	5.827	20	66	483	21	37.811	3.641	1	1
Znanstveno-raziskovalno središče	1	7.990	582	189	2.512	1.345	146	10	866	36	13.773	1.480	1	1
SKUPAJ knjižnični sistem UP	6	65.330	6.979	5.662	32.826	31.788	1.151	146	6.038	162	273.915	17.285	8	8

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

FAMNIT – Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije

PINT – Primorski inštitut za naravoslovne in tehniške vede

Knjižnice članic se srečujejo s kadrovsko in prostorsko problematiko. Še zlasti pereče je vprašanje financiranja knjižnične dejavnosti. Problematično je tako financiranje izvajanja dejavnosti v posameznih knjižnicah članic UP, morda pa še bolj financiranje tistih segmentov, ki jih je smiselno izvajati le na ravni celotne univerze (npr. nabava elektronskih virov, razvojno delo).

Kadrovska situacija v knjižnicah UP ne omogoča niti razvoja t. i. osnovnih storitev knjižnic. Štiri knjižnice zaposlujejo samo po enega knjižničarja, v eni izmed njih pa strokovni delavec poleg osnovne knjižnične dejavnosti opravlja še koordinacijske naloge za potrebe knjižničnega sistema univerze. Pomanjkanje kadrov vpliva na kakovost dela z uporabniki, odprtost knjižnic ne more biti prilagojena potrebam uporabnikov po informacijskih virih in storitvah knjižnic, morebitna odsotnost zaposlenih lahko pomeni celo zaprtost posamezne knjižnice.

Sredstva za osem zaposlenih se zagotavljajo iz javnih sredstev (proračuni članic), Znanstveno-raziskovalno središče UP pa zagotavlja sredstva za knjižničarja iz drugih virov. Glede na proračunske zmožnosti članic je malo možnosti, da bi le-te lahko v obstoječih razmerah okrepile kadrovsko sestavo svojih knjižnic. Zato se postavlja vprašanje, kako bodo na stanje vplivala določila Pravilnika o razvidu knjižnic (Ur. l. RS, št. 105/2003), ki predpisujejo minimalno zahtevano stopnjo razvitosti knjižnic, da bi slednje lahko bile vpisane v register knjižnic, ki opravljajo knjižnično dejavnost kot javno službo.

Po podatkih Centra za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici je ob koncu leta 2009 število potencialnih uporabnikov UP (t. i. notranji uporabniki) na zaposlenega knjižničarja znašalo že 848. Izpostavili bi še problematiko razpoložljivega knjižničnega gradiva za uporabnike UP, saj izračun pokaže, da so slednji imeli ob koncu leta 2009 na voljo mnogo manj gradiva kot uporabniki mariborske in ljubljanske univerze.

Licenčni elektronski informacijski viri so študentom in zaposlenim na UP dostopni preko sodelovanja univerze v konzorcijih ali samostojnega najema dostopa do specializiranih virov. Nekaj članic univerze zbira elektronske oblike visokošolskih del in omogoča njihovo dostopnost preko spletnih strani ali bibliografskih zapisov v sistemu COBISS.SI (Fakulteta za management in Pedagoška fakulteta ter Fakulteta za humanistične študije). Knjižnice UP ne izvajajo sistematično digitalizacije svojih knjižničnih zbirk. Shranjevanje objav raziskovalcev in drugih publikacij UP v odprtodostopni institucionalni repozitorij ni obvezno.

Nekatere knjižnice UP se soočajo z resno prostorsko stisko. V dveh od šestih knjižnic je ta dosegla stopnjo, ko je začela resno ogrožati izvajanje osnovne knjižnične dejavnosti. Obe sta prisiljeni selekcionirati pridobljeno knjižnično gradivo in v knjižnično zbirko uvrščati le najnужnejše informacijske vire. Ostalo gradivo hranita neprimerno in težko dostopno za uporabo. Prostorske težave dveh od preostalih knjižnic so bile odpravljene s preselitvijo matičnih fakultet v nove prostore. Skupna neto uporabna površina vseh knjižnic na UP je ob koncu leta 2009 znašala 956 m² ali slabih 160 m² na posamezno knjižnico. Če podatek primerjamo s številom potencialnih uporabnikov, dobimo površino 0,14 m² knjižničnega prostora na potencialnega uporabnika.

Tabela 13: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze na Primorskem v letu 2009

kazalnik	UP	skupaj vse VK
št. enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika*	8,84	73,56 **47,20
prirast knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika	0,94	2,14 **1,50
št. fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika	4,44	19,38 **16,24
št. obiskov spletnega mesta na potencialnega uporabnika	3,68	64,57 **31,38
št. izposojenih enot na potencialnega uporabnika	4,30	23,33 **21,10
št. izposojenih enot na EPZ zaposlenega	3.973,50	4.335,50 **5.509,67
št. ur usposabljanja na potencialnega uporabnika	0,02	0,07 **0,07
število kreiranih in redaktiranih zapisov za bibliografije raziskovalcev na EPZ zaposlenega	754,75	149,75 **210,19
št. potencialnih uporabnikov na čitalniški sedež	45,64	29,50 **32,55
št. potencialnih uporabnikov na osebni računalnik	217,44	137,29 **147,35
št. potencialnih uporabnikov na m ² prostora knjižnice	7,73	2,16 **3,06
sredstva za nakup gradiva na potencialnega uporabnika (EUR)	37,05	73,69 **66,78
sredstva za izobraževanje na EPZ zaposlenega	381	226,05 **286,04

Vir: *Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009.* (2010). Ljubljana: NUK.

* Potencialni uporabniki – študentje šteti po podatkih, ki so jih posredovale univerze; potencialni uporabniki – zaposleni na visokošolskih zavodih po podatkih, ki so jih posredovale knjižnice.

** Vrednosti brez NUK.

Čeprav gre v primeru UP za precej mlajšo univerzo, ki knjižnične zbirke izgrajuje šele nekaj let, pa vrednosti ostalih kazalnikov opozarjajo, da bo morala v prihodnje v razvoj knjižnične podpore vložiti dodatne napore, da bodo pogoji dela za študente in zaposlene na univerzi primerljivi s starejšima univerzama.

3.4.2.4 Visokošolsko knjižničarstvo Univerze v Novi Gorici

Univerza v Novi Gorici ima eno knjižnico z enim izposojevališčem. Knjižnica je bila formalno ustanovljena aprila 1998 in je doslej edina knjižnica univerze na območju severne Primorske. Namenjena je vsem študentom in sodelavcem Univerze v Novi Gorici, pa tudi drugim, ki jih zanima gradivo s področij, ki jih pokriva knjižnica. Zbira predvsem gradivo s področja ekologije, fizike, kemije, matematike, biologije, gospodarstva, slovenistike in vinogradništva. Za vse fakultete in visoke šole na UNG obstaja ena, skupna knjižnica, ki je knjižnični informacijski podporni steber za: Fakulteto za aplikativno naravoslovje, Fakulteto za humanistiko, Fakulteto za podiplomski študij, Fakulteto za znanosti o okolju, Poslovno-tehniško fakulteto, Visoko šolo za umetnost in Visoko šolo za vinogradništvo in vinarstvo.

Osnovni cilji Univerzitetne knjižnice Univerze v Novi Gorici so:

- zagotoviti uporabnikom v čim krajšem času čim več informacij, ki jih potrebujejo,
- skrbeti, da je gradivo obdelano in postavljeno tako, da ga uporabniki lahko hitro najdejo,
- načrtovati in izvajati izobraževanje uporabnikov,
- skrbeti, da bo knjižnica prostor, kjer se bodo uporabniki in zaposleni dobro počutili,
- graditi in vzdrževati dobre ter ustvarjalne odnose z zaposlenimi na Univerzi,
- skrbeti za dobro poslovanje knjižnice, za njeno zunanjo podobo in promocijo,
- slediti novostim na področju izobraževanja, knjižničnih in informacijskih znanosti.

Statut Univerze v Novi Gorici¹⁶¹ (2010) v 13. členu opredeljuje, da ima univerza za uresničevanje visokošolske dejavnosti knjižnico, v kateri se zbira študijska literatura in periodika, ki je ključna za razvoj znanosti in potrebna za izvajanje raziskovalne, ekspertne in izobraževalne dejavnosti na Univerzi. Z namenom, da se zagotovi informiranost in baze podatkov, se knjižnica Univerze povezuje z drugimi knjižnicami doma in v svetu. V skladu s 15. členom Statuta se dejavnost fakultet, šol, institutov, laboratorijev in centrov ter knjižnice usklajuje v okviru posameznih strokovnih področij Univerze kot celote.

Kot relativno mlada knjižnica, ki je del prav tako relativno mlade in hitro razvijajoče se univerze, ima zaradi omejenih finančnih sredstev težave pri zagotavljanju zadostne količine kakovostnih informacijskih virov tako za raziskovalce kot za študente. Knjižnična zbirka je ob koncu leta 2009 obsegala 16.178 inventarnih enot, od tega 15.934 enot knjižnega in 244 enot neknjižnega gradiva. Naročenih je imela 210 naslovov serijskih publikacij na fizičnih nosilcih zapisa in zagotavljala dostop na daljavo do 262 naslovov elektronskih virov. Prirast zbirke je znašal 5493 enot. Ker je podatek v primerjavi s podatki ostalih visokošolskih knjižnicah neprimerljivo visok, smo ga preverili v knjižnici. V primerjavi s preteklimi leti je knjižnica prejela veliko darov revij, kar je povečalo običajno velikost prirasta. Posledično je tudi vrednost kazalnika prirasta gradiva na potencialnega uporabnika višja in neprimerljiva z vrednostmi ostalih univerz oziroma samostojnih visokošolskih zavodov. Za nakup gradiva je v letu 2009 knjižnica porabila 76.250 evrov. V prostem pristopu zagotavlja 10.202 enoti knjižničnega gradiva. Aktivnih članov knjižnice je bilo 525, potencialnih uporabnikov 713, zabeležila je 2455 fizičnih obiskov in 281.514 obiskov spletnega mesta. Izposoja skupaj (na dom in v prostore knjižnice) je znašala 1687 enot in medknjižnična izposoja 654 enot. Knjižnica deluje na 212 m², ima 35 čitalniških sedežev, 9 računalniških mest in brezžični dostop do interneta. Kmalu bodo trenutne prostorske kapacitete v celoti zapolnjene in knjižnica bo morala poiskati nove prostorske rešitve. Za uporabnike je knjižnica organizirala 5 ur usposabljanja.

Licenčni elektronski informacijski viri so študentom in zaposlenim na UNG na voljo preko sodelovanja univerze v konzorcijih ali samostojnega najema dostopa do specializiranih virov. Univerzitetna knjižnica UNG zbira elektronske oblike visokošolskih del in omogoča njihovo dostopnost preko bibliografskih zapisov v sistemu COBISS.SI. Knjižnica UNG ne digitalizira svoje relativno mlade knjižnične zbirke. Shranjevanje objav raziskovalcev in drugih publikacij UNG v odprtodostopni institucionalni repozitorij ni obvezno.

¹⁶¹ Statut Univerze v Novi Gorici. Dostopno na: <http://www.ung.si/img/storage/doc/Statut-ung-julij2010.pdf>.

Tabela 14: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti Univerze v Novi Gorici v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknjiž nična izposoja (enote)	št. ur izobraže vanj za uporabni ke knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliogra fije raziskov alcev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničn ega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovn i delavci knjižnic (EPZ)
Univerzitet na knjižnica Univerze v Novi Gorici	1	16.178	5.493	525	2.455	1.687	654	5	1.520	35	76.250	25.050	2,5	2,5

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

V UK UNG so zaposleni trije diplomirani bibliotekarji v obsegu 2,5 EPZ (2 polni delovni čas, 1 polovični delovni čas). Sredstva za zaposlene zagotavlja UNG. Glede na to, da UK UNG opravlja vse naloge univerzitetne knjižnice po Zakonu o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001), da se na UNG ustanovljajo nove fakultete in visoke šole, kar seveda potencira obseg že samih osnovnih nalog, se v zadnjem času knjižnica srečuje tudi s kadrovskim problemom.

Tabela 15: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore Univerze v Novi Gorici v letu 2009

kazalnik	UNG	skupaj vse VK
št. enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika*	18,32	73,56 **47,20
prirast knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika	6,22	2,14 **1,50
št. fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika	2,78	19,38 **16,24
št. obiskov spletnega mesta na potencialnega uporabnika	318,82	64,57 **31,38
št. izposojenih enot na potencialnega uporabnika	1,91	23,33 **21,10
št. izposojenih enot na EPZ zaposlenega	674,80	4.335,50 **5.509,67
št. ur usposabljanja na potencialnega uporabnika	0,01	0,07 **0,07
število kreiranih in redaktiranih zapisov za bibliografije raziskovalcev na EPZ zaposlenega	608,00	149,75 **210,19
št. potencialnih uporabnikov na čitalniški sedež	25,23	29,50 **32,55
št. potencialnih uporabnikov na osebni računalnik	98,11	137,29 **147,35
št. potencialnih uporabnikov na m ² prostora knjižnice	4,17	2,16 **3,06
sredstva za nakup gradiva na potencialnega uporabnika (EUR)	86,35	73,69 **66,78
sredstva za izobraževanje na EPZ zaposlenega	0,00	226,05 **286,04

Vir: *Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009.* (2010). Ljubljana: NUK.

* Potencialni uporabniki – študentje šteti po podatkih, ki so jih posredovale univerze; potencialni uporabniki – zaposleni na visokošolskih zavodih po podatkih, ki so jih posredovale knjižnice.

** Vrednosti brez NUK.

UK UNG je hitro rastoča knjižnica z vedno večjim obsegom nalog. V skladu s tem se povečujejo problemi financiranja, kadrovskih zmogljivosti in prostorske stiske. Načrtovana gradnja univerzitetnega kampusa Nova Gorica, ki naj bi se začela v letu 2011, pomeni tudi za delovanje knjižnice možnost za pridobitev ustreznih prostorov in njen nadaljnji razvoj.

3.4.3 Visokošolsko knjižničarstvo samostojnih visokošolskih zavodov

Od 26 samostojnih visokošolskih zavodov, ki so delovali v študijskem letu 2009/2010, jih je podatke o delovanju knjižnic za nacionalno knjižnično statistiko ob koncu leta 2009 posredovalo le 10 (38,5 %). Skupaj so te knjižnice zagotavljale 46.758 enot knjižničnega gradiva. Tekoče so imele naročenih 390 naslovov serijskih publikacij in zagotavljale dostop na daljavo do 944 elektronskih virov, letni prirast

gradiva je znašal 7606 enot, imele so 8204 potencialne uporabnike in 4182 članov, obiskalo jih je 19.333 uporabnikov, obisk njihovih spletnih strani je znašal 26.414, izdelale so 2929 bibliografskih zapisov in imele v sistemu COBISS.SI skupaj 33.483 kataložnih zapisov. Skupaj so izposodile 27.733 enot na dom in v knjižnico ter 410 enot v medknjižnični izposoji. Izvedle so 243 ur izobraževanja uporabnikov in jim nudile 705 m² prostora, 179 čitalniških sedežev in 80 osebnih računalnikov. Za nakup knjižničnega gradiva so porabile 126.490 EUR, od tega za elektronske vire le 7111 EUR (5,6 %), za izobraževanje zaposlenih pa 1319 EUR (povprečno 146,6 EUR na zaposlenega). Zaposlovale so 9 EPZ knjižničnih delavcev, od tega 8 EPZ strokovnih delavcev.

Pregled podatkov po posameznih visokošolskih zavodih kaže, da njihove knjižnice (še) ne izpolnjujejo minimalnih pogojev, ki jih predpisuje Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003). Le ena knjižnica ima zaposleno minimalno zahtevano število strokovnih delavcev, šest knjižnic zaposluje po enega strokovnega delavca, tri pa nobenega. Nobena knjižnica ne dosega minimalnega obsega knjižnične zbirke, vrednosti večine izbranih kazalnikov knjižnične informacijske podpore pa so nižje od povprečnih vrednosti za celotno visokošolsko knjižničarstvo. Omenjeni pravilnik vključuje enake minimalne pogoje tako za knjižnice visokošolskih zavodov, ki delujejo že dalj časa, kot tudi knjižnice visokošolskih zavodov, ki delujejo krajši čas oziroma s svojim delovanjem šele začenjajo.

Marinko (2011) opozarja, da je brez kvalitativne analize sicer težko presojati o tem, kako uspešno knjižnice samostojnih visokošolskih zavodov podpirajo njihovo dejavnost, si pa podobo o tem lahko ustvarimo tudi na osnovi pregleda statističnih podatkov in kazalcev o njihovem delovanju. Samostojni visokošolski zavodi, ki so posredovali podatke o knjižnicah, so v letu 2009 zaposlovali med 10 in 80 pedagoških delavcev, knjižnice so imele med 30 in 1000 aktivnih uporabnikov študentov, zagotavljale zbirke knjižnega gradiva v obsegu od 500 do 6000 enot in naročale od 20 do 50 naslovov serijskih publikacij, delovale na 10 do 120 m² prostora in imele skupaj zaposlenih le 8 EPZ strokovnih delavcev.

Knjižnice samostojnih visokošolskih zavodov svojim uporabnikom v elektronskem okolju pretežno zagotavljajo odprtodostopne vire in v manjšem obsegu licenčne vire. Slovenski konzorciji za dostop do elektronskih informacijskih virov združujejo javne visokošolske in raziskovalne zavode, zasebni visokošolski zavodi v njih ne morejo sodelovati. Licenčni dogovori in konzorcijske pogodbe uporabo virov dovoljujejo študentom, predavateljem in raziskovalcem ter drugim obiskovalcem knjižnic javnih zavodov.

S spletnih strani samostojnih visokošolskih zavodov ni razvidno, da bi gradili digitalne zbirke z zajemanjem digitalnih publikacij zavodov (visokošolskih del, objav predavateljev in raziskovalcev, drugih publikacij zavoda) ali z digitalizacijo knjižničnega gradiva.

Tabela 16: Številčni prikaz knjižnične dejavnosti samostojnih visokošolskih zavodov v letu 2009

	št. knjižnic	knjižnična zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknji žnična izposoja (enote)	št. ur izobraže vanj za uporabn ike knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliograf ije raziskoval cev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničn ega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovn i delavci knjižnic (EPZ)
FUDŠ in FIŠ	1	5.753	1.514	132	1.136	819	26	8	778	4	40.213		1	1
GEA College – Fakulteta za podjetništvo	1	7.202	380	1.030	8.566	8.441	9	28	302	16	3.100	0	1	1
IEDC – Poslovna šola Bled	1	5.740	155	247	94	596	149	16	26	14	2.454	2.606	1	1
Fakulteta za podiplomski humanističn i študij	1	7.063	73	275	1.078	1.539	73	5	211	5	1.756		0	0
DOBA Fakulteta za uporabne poslovne in družbene študije Maribor	1	6.617	374	1.167	3.592	8.983	109	75	504	18	2.768	0	2	1
IBS Mednarodn a poslovna šola Ljubljana	1	1.227	1.227	360	400	300	0	40	0	100	20.000		1	1

	št. knjižnic	knjižničn a zbirka (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	prirast (knjižno in neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih; enote)	št. aktivnih članov	obisk	izposoja (enote)	medknji žnična izposoja (enote)	št. ur izobraže vanj za uporabn ike knjižnic	št. kreiranih in redakt. zapisov za bibliograf ije raziskoval cev	čitalniški sedeži	sredstva za nakup vsega knjižničn ega gradiva (EUR)	od tega sredstva za e-vire (EUR)	vsi delavci knjižnic (EPZ)	strokovn i delavci knjižnic (EPZ)
Visoka šola za dizajn	1	617	617	0		0	0	5	234	0	9.780		0	0
Visoka šola za računovodst vo	1	1.481	1.880	44	74	89	3	0	153	0	684	684	0	0
Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo mesto	1	9.162	795	725	4.191	3.324	34	6	721	16	23.805	0	2	2
Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice	1	1.896	591	202	202	3.642	7	60	0	6	21.930	3.821	1	1
SKUPAJ	10	46.758	7.606	4.182	19.333	27.733	410	243	2.929	179	126.490	7.111	9	8

Vir: Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009. (2010). Ljubljana: NUK.

FUDŠ – Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici

FIŠ – Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu

Tabela 17: Nekateri kazalniki knjižnične informacijske podpore samostojnih visokošolskih zavodov v letu 2009

kazalnik	SVZ	skupaj vse VK
št. enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika*	5,31	73,56 **47,20
prirast knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika	0,87	2,14 **1,50
št. fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika	2,20	19,38 **16,24
št. obiskov spletnega mesta na potencialnega uporabnika	3,00	64,57 **31,38
št. izposojenih enot na potencialnega uporabnika	3,15	23,33 **21,10
št. izposojenih enot na EPZ zaposlenega	3.081,44	4.335,50 **5.509,67
št. ur usposabljanja na potencialnega uporabnika	0,03	0,07 **0,07
število kreiranih in redaktiranih zapisov za bibliografije raziskovalcev na EPZ zaposlenega	325,44	149,75 **210,19
št. potencialnih uporabnikov na čitalniški sedež	49,15	29,50 **32,55
št. potencialnih uporabnikov na osebni računalnik	109,98	137,29 **147,35
št. potencialnih uporabnikov na m ² prostora knjižnice	12,48	2,16 **3,06
sredstva za nakup gradiva na potencialnega uporabnika (EUR)	14,38	73,69 **66,78
sredstva za izobraževanje na EPZ zaposlenega	146,56	226,05 **286,04

Vir: *Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009.* (2010). Ljubljana: NUK.

* Potencialni uporabniki – študentje šteti po podatkih, ki so jih posredovali visokošolski zavodi; potencialni uporabniki – zaposleni na visokošolskih zavodih po podatkih, ki so jih posredovale knjižnice.

** Vrednosti brez NUK.

Avtorica Marinko (2011) navaja, da je temeljni problem, ki ovira razvoj knjižnic samostojnih visokošolskih zavodov, v nizkih finančnih sredstvih za njihovo delovanje. Običajno namreč traja vsaj tri do štiri leta, da zavodi pridobijo državno akreditacijo, v tem času pa njihovi ustanovitelji ne vedo, če jo bodo sploh pridobili, zato v tem času tudi še niso pripravljeni vlagati v knjižnice. Težava je tudi, da bi morala knjižnica, če bi želeli zagotoviti ustrezne pogoje za delovanje, biti vzpostavljena vsaj dve ali tri leta pred prvim vpisom študentov. Kot primer predstavi IBS Mednarodno poslovno šolo¹⁶², ki je akreditacijo pridobila v letu 2009. Ob ustanovitvi se je srečala s problemom, kako zagotoviti sredstva za najem prostora, za opremo, informacijske vire in strokovno osebje knjižnice. Ocenila je, da bi za zagon knjižnice potrebovala skoraj 600.000 EUR. Stroške je znižala s pogodbo o skupni uporabi prostorov z drugo šolo, za pridobivanje in obdelavo knjižničnega gradiva pa pogodbeno angažirala bibliotekarja iz druge knjižnice ter začela strokovno usposabljanje še enega od pedagoških delavcev šole. Marinko (2011) opozori, da se samostojni visokošolski zavodi ustanavljajo tudi brez knjižnic, na osnovi pogodbe z visokošolskim zavodom, ki knjižnico ima, čeprav slednja ne zagotavlja informacijskih virov s študijskega področja. To lahko pomeni, da bodo nekateri visokošolski zavodi

¹⁶² Spletna stran visokošolskega zavoda: <http://www.ibs.si/>.

povsem zadovoljni s takšno rešitvijo in si ne bodo prizadevali vzpostaviti lastne knjižnice. Obstajajo tudi ideje o vzpostavitvi ene knjižnice za vse samostojne visokošolske zavode, kar je vprašljivo z več vidikov: kako z informacijskimi viri pokrivati zelo različna študijska področja, zagotoviti slušateljem njihovo dostopnost pod enakimi pogoji (zavodi so lokacijsko razmeščeni po celi državi) in zlasti, kako zagotoviti temeljne referenčne vire, ki so potrebni pri izvajanju študijske dejavnosti. Avtorica meni, da bi samostojni visokošolski zavodi morali imeti vizijo razvoja svojih lastnih knjižnic, ki jih lahko vzpostavijo in razvijajo s pomočjo različnih organizacijskih rešitev. Pogoje, ki veljajo v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, št. 73/2003) za visokošolske knjižnice, bi morali prilagoditi tako, da bi jih morali samostojni visokošolski zavodi doseči v določenem obdobju, npr. tri ali štiri leta po ustanovitvi zavoda.

3.4.4 Analiza SWOT visokošolskega knjižničarstva v Sloveniji

PREDNOSTI	PRILožNOSTI
Raznovrstne in unikatne knjižnične zbirke tiskanih virov in zagotavljanje konzorcijskega dostopa do elektronskih virov študentom, predavateljem in raziskovalcem omogočajo dostop do temeljnih virov za vsa področja študija in znanstvenoraziskovalnega dela.	– Zagotavljati kakovostne informacijske vire za študij in raziskovalno delo. – Izboljšati dostopnost in uporabo informacijskih virov na različnih nosilcih ter povečati razpon in kakovost storitev.
Sodelavci visokošolskih knjižnic imajo znanja in veščine za informacijsko opismenjevanje študentov in zaposlenih na visokošolskih zavodih.	– Povečati uporabo informacijskih virov in storitev ter s tem doseganje boljših študijskih uspehov in večje odmevnost znanstvenoraziskovalnega dela visokošolskih zavodov.
Organiziran in kakovosten vnos bibliografskih zapisov za bibliografije raziskovalcev.	– Predavatelji in raziskovalci potrebujejo vnos zapisov svojih objav in izvedenih del v COBISS.SI zaradi volitev v nazive in prijav na javne razpise slovenskih financerjev raziskav.
Sodelavci visokošolskih knjižnic poznajo temelje organizacije znanja in izgradnje (digitalnih) zbirk.	– Visokošolske knjižnice lahko uspešno sodelujejo pri vzpostavitvi odprtodostopnih repozitorijev in izdajanju odprtodostopnih znanstvenih revij.
Redno letno zbiranje statističnih podatkov o delovanju visokošolskih knjižnic (prost dostop do podatkov in izračunanih kazalnikov na svetovnem spletu).	– Uporaba podatkov za zagovorništvo visokošolskih knjižnic. – Izdelavo različice spletnega mesta v angleškem jeziku bi omogočila sodelovanje v evropskih in mednarodnih pobudah na temo knjižnične statistike.
SLABOSTI	NEVARNOSTI
Večina slovenskih visokošolskih knjižnic (72,5 %) je majhnih (do trije zaposleni v letu 2009, brez lastne računalniške podpore): UL 27 knjižnic od 41, UM 6 od 11, UP 6 od 6, UNG 1 od 1, samostojni visokošolski zavodi 10 od 10.	– Majhne knjižnice nudijo pretežno klasične knjižnične storitve, ne utegnejo oziroma nimajo ustreznega znanja za vzpostavitev in izvajanje sodobnih storitev v elektronskem okolju. – Odsotnost dolgoročnega strateškega načrtovanja (vizija, poslanstvo, vključenost v strategijo matičnega visokošolskega

	zavoda/univerze, tudi odsotnost slednje) in vrednotenja dosežkov knjižnice.
Zakonski in drugi predpisi s področja knjižničarstva temeljijo na klasičnih knjižničnih storitvah.	– Sodobno delovanje visokošolskih knjižnic ni obvezujoče. – Nekatere visokošolske knjižnice ne dosegajo niti predpisanih minimalnih pogojev za izvajanje dejavnosti.
Dokumenti visokošolskih zavodov/univerz temeljijo na klasičnih knjižničnih storitvah.	– Sodobno delovanje visokošolskih knjižnic ni spodbujeno.
Ohlapno definirana merila za knjižnično dejavnost pri akreditaciji visokošolskih zavodov, akreditacijska merila preverjajo le izvajanje klasičnih knjižničarskih storitev.	– Možna akreditacija visokošolskih zavodov brez lastne knjižnične informacijske podpore. – Sodobno delovanje knjižnic novoustanovljenih visokošolskih zavodov ni spodbujeno.
Enotna priporočila za delovanje visokošolskih knjižnic različnih velikosti težko zajamejo raznolikost njihovega delovanja.	– Različna uporabnost priporočil za delovanje visokošolskih knjižnic različnih velikostnih razredov. – Zadnji tovrstni dokument datira v leto 1989 (Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice), kljub prizadevanjem dvajset let ni bil posodobljen.
Na ravni države ni koordinacije razvoja in dejavnosti visokošolskega knjižničarstva.	– Ni usmerjenega razvoja in sistematičnega prenosa najnovejših dosežkov iz tujine, potrebna bi bila svetovalna služba za znanstvene (visokošolske in specialne) knjižnice na nacionalni ravni.
Pri večinskem financerju visokošolskih javnih zavodov in njihovih knjižnic Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ni zagotovljeno sistematično spremljanje delovanja in razvoja visokošolskih knjižnic.	– Možnost neustreznega sofinanciranja obstoječih dejavnosti visokošolskih knjižnic in zaostajanje za razvojem v svetu.
V poprečnem sistemu financiranja visokošolskih zavodov/univerz obseg financiranja knjižnične dejavnosti ni kvantitativno določen, prepuščen je vodstvu ustanov.	– Različen obseg financiranja visokošolskih knjižnic ne zagotavlja skladnega razvoja visokošolskega knjižničarstva in enako kakovostnih storitev za uporabnike.
Neaktivnost visokošolskih knjižnic v svetovnih in evropskih knjižničarskih združenjih, le nekaj primerov sodelovanja v evropskih projektih in primerjalnih presojah.	– Na nekaterih področjih storitev visokošolskih knjižnic je velik zaostanek za razvojem v svetu.
Vnos zapisov za bibliografije raziskovalcev: sistem vrednotenja znanosti v Sloveniji za potrebe volitev v nazive in prijav na javne razpise za sofinanciranje pretežno temelji na bibliografijah raziskovalcev. Največ zapisov zanje v slovenskem merilu izdelajo visokošolske knjižnice vseh velikosti, vendar pomen tega prispevka ni prepoznan s strani države. Tuje visokošolske knjižnice izdelovanja zapisov za informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti (CRIS) ne izvajajo.	– Obseg te dejavnosti v slovenskih visokošolskih knjižnicah ovira kakovostnejše izvajanje klasičnih in vzpostavitev sodobnih elektronskih knjižničnih storitev.
Obsežni moduli sistema COBISS.SI, dolgotrajno začetno izobraževanje in dodatna izobraževanja	– Moduli sistema COBISS.SI so primerni za univerzitetne knjižnice oziroma večje

za pridobitev dovoljenj za uporabo posameznih ukazov, problematika veljavnosti licenc .	visokošolske knjižnice in preobsežni za majhne knjižnice, kjer mora nekaj zaposlenih izvajati vse dejavnosti. Kljub vzajemni zasnovi kataloga in storitev knjižnice za katalogizacijo porabijo preveč časa. – Visoki stroški usposabljanja za delo v sistemu COBISS.SI in odsotnost z dela.
Ni depozitne(-ih) knjižnice.	– Knjižnice v skladiščih hranijo tudi redko uporabljana gradiva. Izpraznjene skladiščne prostore bi lahko namenile za čitalnice in druge potrebe uporabnikov.
Neustrezna umestitev visokošolskih knjižničarjev v plačnem sistemu.	– Delovna mesta v visokošolskih knjižnicah zaradi zahtevnosti dela in neenakovrednega vrednotenja v primerjavi s knjižnicami drugih delov javnega sektorja niso privlačna v smislu kariernega načrtovanja (beg možganov).
Nazivi, pridobljeni v skladu s Pravilnikom o imenovanju v strokovne nazive v knjižnični dejavnosti pri Ministrstvu za kulturo, h kateremu je dal soglasje tudi minister za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, se ne uporabljajo v visokošolskih zavodih z nesamostojnimi knjižnicami.	– Na visokošolskih zavodih/univerzah oziroma v visokošolskih knjižnicah ni več strokovnih delovnih mest s knjižničarskimi nazivi (plačna skupina J).
Zaposleni v visokošolskih knjižnicah nimajo ustreznih znanj in veščin za delo v elektronskem okolju.	– Zaostajanje za razvojem v svetu – spremembe v znanstvenem komuniciranju zahtevajo nove dejavnosti knjižnic znanstvenoraziskovalnih ustanov (omogočanje odprtega dostopa do rezultatov raziskav, financiranih z javnimi sredstvi).

4 VISOKOŠOLSKKE KNJIŽNICE IN STANDARDI OZIROMA SORODNI DOKUMENTI

4.1 POJEM IN VRSTE STANDARDOV TER SORODNIH DOKUMENTOV

Obstaja več pristopov k opredelitvi standardov. V splošnem velja, da je standard neka dogovorjena oziroma sprejemljiva raven ali kriterij, ki predstavlja izhodišče, s katerim nekaj primerjamo, merimo ali ocenjujemo (presojava, vrednotimo). Nanaša se lahko tudi na količino, obseg, kvaliteto, vzorec, kriterij idr., kar kot normo predpiše organ oblasti oziroma priznana organizacija. Standard je lahko tudi specifikacija metod, materialov ali praks. Njihove vrednosti ali vsebina so opredeljene na osnovi njihove splošne uporabnosti, določi jih lahko tudi konvencija ali priznana ustanova, ki vzpostavi dogovorjene norme, kot je to bilo storjeno na primeru določitve standardne velikosti listovnega katalognega listka, ki so ga knjižnice uporabljale pred avtomatizacijo katalogov. Sicer pa s pojmom **standardizacija** označujemo "dejavnost vzpostavljanja določil glede dejanske ali možne težave [sic] za skupno in ponavljajočo se uporabo z namenom, da se doseže optimalna stopnja urejenosti na danem področju" (Zakon o standardizaciji, ZSta-1, 2. čl., Ur. l. RS, št. 59/1999).

Zakon o standardizaciji (ZSta-1, Ur. l. RS, št. 59/1999) v členu 2 navaja razlago pojma **standard**: "... standard je dokument, ki nastane s konsenzom in ga sprejme priznani organ in ki določa pravila, smernice ali značilnosti za dejavnosti in njihove rezultate ter je namenjen za občo in večkratno

uporabo in usmerjen v doseganje optimalne stopnje urejenosti na danem področju; ... nacionalni standard je standard, ki ga sprejme nacionalni organ za standarde in je dosegljiv javnosti". Žaucer (1995, str. 125) opredeli pojem takole: "Standard je dokument, ki navaja splošna in večkrat uporabna pravila, navodila ali značilnosti proizvodov, storitev ali z njimi povezanih procesov in proizvodnih postopkov in katerega upoštevanje ni obvezno. /.../ Standarde izdajajo mednarodne, regionalne, nacionalne organizacije za standardizacijo, delovne in druge organizacije ter njihova združenja." Slovenski nacionalni organ za sprejemanje oziroma privzemanje slovenskih nacionalnih standardov je Slovenski inštitut za standardizacijo¹⁶³.

Uporaba standardov je prostovoljna, razen v primeru, da je obvezna uporaba standarda določena s predpisom, ki se mora sklicevati na ustrezeni standard. Postopek pripravljanja, sprejemanja, izdajanja, vzdrževanja in razveljavljanja slovenskih nacionalnih standardov ter drugih standardizacijskih dokumentov ureja Navodilo o postopku sprejemanja slovenskih nacionalnih standardov in drugih dokumentov s področja slovenske nacionalne standardizacije¹⁶⁴, sprejeto leta 2005.

Standarde lahko glede na njihov formalni status ločimo na *de jure* in *de facto* standarde. *De jure* standard je standard, ki ga sprejme standardizacijski organ, priznan na nacionalni, regionalni ali mednarodni ravni (npr. Mednarodna organizacija za standardizacijo – ISO, Ameriški zvezni inštitut za standarde – ANSI, Slovenski inštitut za standardizacijo – SIST). Ti sprejemajo dokumente, ki nastanejo s konsenzom in ki določajo pravila, smernice ali značilnosti dejavnosti ter njihovih rezultatov in so namenjeni za občo ali večkratno uporabo ter usmerjeni v doseganje optimalne stopnje urejenosti na danem področju in so javno objavljeni. Poznamo mednarodne, regionalne (npr. evropske) in nacionalne standarde ter druge, ki se običajno sprejemajo v dolgotrajnih postopkih pogajanj med različnimi strankami. Pogajanja so posebej pomembna v primerih sprejemanja norm, katerih uveljavljanje ima lahko velike finančne posledice. *De jure* standarde lahko sprejemajo tudi strokovne organizacije, vladna telesa, gospodarske združbe itn.

ISO je za področje knjižničarstva relevantnih standardov do zdaj sprejel, oziroma so v postopku sprejemanja, večje število *de jure* standardov (Priloga 1). ISO TC 46/SC 8 Quality – Statistics and performance evaluation je potrdil naslednje standarde, ki jih je prevzel tudi Slovenski inštitut za standardizacijo, npr. s področja kakovosti – statistike in evalvacije knjižnic:

- SIST ISO 15511:2005 – Informatika in dokumentacija – Mednarodni standardni klasifikator za knjižnice in sorodne organizacije (ISIL),
- SIST ISO 2789:2010 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna statistika za knjižnice,
- SIST ISO 11620:2008 – Informatika in dokumentacija – Kazalci uspešnosti knjižnic,
- SIST-TP ISO/TR 28118:2010 – Informatika in dokumentacija – Kazalniki uspešnosti nacionalnih knjižnic.

De facto standard pa je standard, ki je postal uveljavljen, ne da bi ga moral sprejeti standardizacijski ali drugi za sprejemanje *de jure* standardov priznani organ. Nekateri postopki oziroma ustaljeni načini dela, izoblikovani v praksi, lahko postanejo izredno razširjeni, če ne že univerzalno sprejeti, četudi njihov status nikoli ni bil formaliziran kot status *de jure* standarda. Tovrstni standardi so običajno

¹⁶³ Vstopna spletna stran: <http://www.sist.si/>.

¹⁶⁴ Dostopno na:

http://www.sist.si/index.php?option=com_content&view=article&id=182&catid=35&Itemid=106.

rezultat prevlade določene metode ali proizvoda, ki je v dejavnosti postal tako dominanten, da je njegov vpliv zato primerljiv s formalno sprejetim standardom. *De facto* standardi so zlasti uveljavljeni v okviru profesionalnih in drugih skupnosti, ki z njimi urejajo svojo dejavnost in preverjanje njenih rezultatov. Na področju knjižničarstva tovrstne standarde običajno sprejemajo strokovna združenja (npr. standardi Ameriškega knjižničarskega združenja – ALA) ali specializirane (mednarodne) organizacije (npr. Mednarodni standardni bibliografski opis monografskih publikacij – ISBN(M)).

Za boljše razumevanje pojma standard je slednjega potrebno razmejiti od sledečih pojmov: **smernice** (ang. guidelines¹⁶⁵), **dobre prakse** (ang. best practices) in **benchmarking** (ang. bench mark).

Smernice so nabor priporočljivih postopkov, s pomočjo katerih uresničujemo zastavljene naloge ali izbrane strategije in cilje. Smernice oblikujejo organi oziroma organizacije, ki so priznani oziroma imajo velik vpliv na razvoj določenega strokovnega področja. Smernice so manj zavezujoče kot formalizirani standardi. V knjižničarstvu so npr. poznane številne smernice, ki jih je sprejelo Ameriško knjižničarsko združenje (ALA), npr. Guidelines for university library services to undergraduate students (junij 2005), Guidelines regarding security and theft in special collections (september 2009), A guideline for the screening and appointment of academic librarians (julij 2009), ali Mednarodna zveza bibliotekarskih društev in ustanov (IFLA), npr. IFLA public library service guidelines (2010), Mobile library guidelines (2010), IFLA digital reference guidelines (junij 2009).

Dobre prakse so postopki, ki so bili oblikovani v teoriji in nato uspešno izvedeni v dejanskih oziroma življenjskih situacijah. Če so ti postopki pravilno oziroma ustrezno uporabljeni, prinašajo vedno znova nadpovprečne rezultate in zato veljajo kot dobra referenčna točka za vrednotenje uspešnosti drugih (alternativnih) metod, ki jih uporabljamo za doseganje istih ciljev. Dobre prakse identificiramo oziroma opredelimo s preučevanjem empiričnih dokazov njihove uspešnosti¹⁶⁶.

Benchmarking (primerjalno presojanje, primerjalna analiza, primerjalno vrednotenje) je orodje menedžmenta, ki ga lahko razumemo tudi kot "metodo najboljših praks" in pomeni proces opredeljevanja in primerjanja lastnih proizvodnih procesov, storitev ali proizvodov s tistimi, ki so že priznani kot standardi ali referenčne točke, in sicer z namenom, da odkrijemo lastne slabosti in izboljšamo uspešnost svojega delovanja. Je proces ugotavljanja razlik in učenja iz primerov "dobre prakse"¹⁶⁷.

Za namen naše študije se bomo v prvi vrsti omejili na pregled in analizo strokovnih (panožnih) standardov, ki sodijo med t. i. *de facto* standarde, in sicer s področja organizacije, delovanja in evalvacije knjižnic.

¹⁶⁵ Izraz "guidelines" lahko prevajamo tudi kot priporočila.

¹⁶⁶ Primer wiki strani s primeri dobre prakse na področju knjižničarstva:

http://www.libsuccess.org/index.php?title=Library_Success:_A_Best_Practices_Wiki.

¹⁶⁷ Več o terminih glej tudi: http://lu.com/odlis/odlis_s.cfm in Zakon o standardizaciji (ZSta-1), Ur. l. RS, št. 59/1999.

4.2 STANDARDI NA PODROČJU KNJIŽNIČARSTVA

Namen standardizacije na področju knjižnične dejavnosti je vzpostaviti enotne postopke in standarde, s katerimi se pospešuje izmenjava in sodelovanje, zagotavlja kakovost ter poveča produktivnost. Predpisana merila se uporabljajo za merjenje in vrednotenje knjižničnih storitev, zbirk in programov. Standardi se lahko nanašajo tudi na sklop pravil (ang. code of rules) ali postopkov, ki so jih vzpostavile nacionalne ali mednarodne knjižničarske organizacije za izvajanje bibliografske kontrole (npr. mednarodne oznake ISBN in ISSN), prevzeli pa so jih tudi v založniški dejavnosti. V najbolj splošnem pomenu standardi prinašajo kakršna koli merila, ki so določena zakonsko, sporazumno ali kako drugače, s katerimi se merijo ali vrednotijo količine, postopki, učinkovitost idr., in s katerimi se poskuša zagotoviti kakovost in/ali enake rezultate. Standarde v knjižničarstvu sprejemajo strokovne organizacije (npr. ZBDS, ALA, IFLA), akreditirana telesa, nacionalna telesa (npr. v Sloveniji Nacionalni svet za knjižnično dejavnost) in drugi mednarodni, evropski in nacionalni standardizacijski organi.

Ameriško knjižničarsko združenje (ALA) na primer razlikuje dvoje vrst dokumentov, ki jih sprejema, in sicer standarde in smernice, ki se razlikujejo po namenu in vsebini¹⁶⁸.

Standardi vključujejo pravila/politike (ang. policies), ki opisujejo skupne vrednote in načela uspešnega delovanja knjižnic. Standardi naj bi bili izčrpni, zaobjeli oziroma pokrivali naj bi široko paleto dejavnosti in storitev knjižnic ter knjižnicam služili pri načrtovanju dejavnosti, upravljanju in v akreditacijskih postopkih. Vsebujejo dolgoročne cilje, ki naj bi jih dosegale knjižnice s svojim strokovnim delom. Opredeljujejo lahko nabor tako kvalitativnih kot kvantitativnih meril in kriterijev za presojanje njihove uspešnosti, med katerimi so lahko vključeni tudi takšni, ki se nanašajo na vrednosti, ki jih dosega referenčna skupina knjižnic.

Smernice pa vključujejo postopke, ki se jih bodo knjižnice posluževale v prizadevanjih za doseganje standardov. Smernice zato niso nujno celovite ali izčrpne, nanašajo se lahko samo na določene dejavnosti ali storitve. Praviloma vsebujejo le kvalitativna merila, kvantitativna običajno niso vključena. S smernicami se opredelijo tudi dejavniki, ki vplivajo oziroma prispevajo k večji uspešnosti delovanja knjižnic, zagotavljajo pa tudi okvire za razvoj politik in postopkov knjižnic. Vključujejo referenčne vrednosti oziroma primere najboljših praks, s katerimi lahko knjižnice primerjajo in vrednotijo svoje pogoje dela, knjižnične storitve ali informacijske vire.

ALA govori o štirih splošnih vrstah standardov in smernic, relevantnih za področje knjižnic, in sicer:

- **standardi in smernice za storitve oziroma delovanje knjižnic** opredeljujejo raven odličnosti ali zadostnosti pri organizaciji, izvajanju in evalvaciji knjižničnih storitev. Tovrstni dokumenti se običajno nanašajo na določeno vrsto knjižnic ali uporabnikov knjižnic. Takšen primer so ACRL standardi za visokošolske knjižnice ("Standards for libraries in higher education");
- **standardi in smernice za poenotenje delovnih postopkov in proizvodov knjižnic** opisujejo sprejemljivo oziroma dogovorjeno metodo za izvajanje posameznih vrst knjižničnih dejavnosti ali nalog (npr. anglo-ameriška katalogizacijska pravila);

¹⁶⁸ Dostopno na: <http://www.ala.org/ala/professionalresources/guidelines/standardsmanual/manual.cfm#1>.

- **standardi in smernice za izobraževalno dejavnost knjižnic** vsebujejo zahteve, ki naj jih izpolnjujejo izobraževalni programi na področju knjižničarstva (npr. akreditacijski standardi za magistrske programe s področja bibliotekarske in informacijske znanosti);
- **tehnični standardi in smernice** v knjižnični dejavnosti so formalno dogovorjeni standardi, ki jih razvijajo nacionalni ali mednarodni standardizacijski organi, in praviloma zagotavljajo mere odličnosti ali ustreznosti proizvodov ali dejavnosti. Tovrstne dokumente ne sprejema ALA, lahko pa sodeluje pri njihovem razvoju (primera tovrstnih standardov sta ameriški standard za enoten format za izmenjavo bibliografskih podatkov – NISO Z39.2 in mednarodni standard za enotno oštevilčenje serijskih publikacij – ISSN).

Poleg standardov in smernic oblikuje ALA tudi druge oblike neformalnih dokumentov, s katerimi pospešuje ali promovira izboljšave na posameznih področjih strokovnega dela knjižnic (npr. primeri dobrih praks, statistični pregledi, modeli dokumentov).

4.2.1 Razvoj standardov na področju knjižničarstva

V preteklosti se je proces sprejemanja in trajanje veljavnosti standardov razlikoval od današnjega. Določena skupnost je ugotovila, da bi bil za proizvodnjo določenih izdelkov potreben enoten standard, ustanovila je standardizacijsko telo, ki je sprejelo standard. V vnaprej predvidenih časovnih obdobjih je bil opravljen pregled ustreznosti sprejetega standarda, ki so ga nato, če je bilo potrebno, prenovili. Standardi so veljali tudi desetletja in se spreminjali le v manjši meri. Postopoma so se v procese standardizacije vključili tudi knjižničarji. Coyle (2005b) navaja, da se je knjižničarstvo vključilo v proces standardizacije v obdobju po letu 1870 in kot prve izoblikovalo standarde, ki so se nanašali na takratno tehnologijo dela v knjižničarstvu, torej na kataložno kartico in njeno vsebino. Tako je bil tudi npr. format MARC sprejet že konec šestdesetih let prejšnjega stoletja, ko se pri izdelavi knjižničnih katalogov računalniki sploh še niso uporabljali, knjižničarstvo pa je že ustrezno standardiziralo kataložni zapis.

Današnje okolje, ki ga zaznamuje hiter razvoj informacijske tehnologije, narekuje drugačen proces standardizacije, še zlasti na področju informacijske industrije. Priča smo nenehnemu razvoju novih proizvodov, ki najprej iščejo skupnost, ki jih bo uporabljala, in ko je ta skupnost dovolj velika, nastane potreba po standardizaciji. Življenjska doba standardov je lahko tudi zelo kratka, zato klasični proces sprejemanja standardov, ki je trajal med tri in pet let, ter njihovega spreminjanja, ni več sprejemljiv. Izjema so temeljni standardi računalniške tehnologije, ki kljub razvoju novih tehnologij ostajajo isti. Tudi potrjevanje standardov ni več v prvi vrsti le v pristojnosti formalnih organizacij za standardizacijo, spreminjanje standardov v mnogih primerih poteka na mednarodni ravni.

Avtorica Coyle (2005a) meni, da so bili knjižničarji že od nekdaj motivirani za standardizacijo svojih dejavnosti in postopkov s pomočjo standardov. Knjižnice imajo dolgo zgodovino standardizacije delovnih postopkov in njihovih rezultatov (storitev in proizvodov), danes pa jim standardizirano delovanje omogoča vključevanje v delovanje znotraj velikega števila informacijskih servisov. Standardi zagotavljajo uporabo enotnih rešitev za avtomatizacijo poslovanja knjižnic, izmenjavo podatkov in večjo učinkovitost dela (npr. vzajemni katalogi), ne le v smislu prihranka časa in sredstev, ampak tudi v enotnih proizvodih, kar je v prvi vrsti pomembno za uporabnike. Slednji lahko uporabljajo informacijske vire in proizvode različnih knjižnic, ne da bi morali za vsakega posebej

usvojiti nova znanja s področja iskanja informacij. V ZDA je tako ALA že konec 19. stoletja, kot smo že omenili, oblikovala standard za katalogizacijo in izdelavo knjižničnih katalogov. Danes je za knjižnice vedno bolj pomembna standardizacija na področju informacijske tehnologije, in sicer zaradi zagotavljanja interoperabilnosti knjižnic in drugih organizacij informacijskega sektorja. Strokovna knjižnična združenja so sicer vključena v postopke sprejemanja tovrstnih standardov, vendar so za njihovo potrjevanje pristojne nacionalne ali mednarodne organizacije za standarde.

Tudi avtorica Lynch (2006) navaja, da je zgodovina standardizacije v knjižničarstvu že dolga in se nanaša na tri vrste standardov:

- navodila ali modeli, kako naj bi delovale knjižnice oziroma njihove službe (npr. IFLA standardi za univerzitetne knjižnice, ALA/ACRL standardi za knjižnice v visokem šolstvu);
- pravila za izvajanje določenih postopkov oziroma aktivnosti (npr. pravila za obdelavo gradiva AACR2, MARC format) in
- tehnični standardi oziroma specifikacije (npr. ISO in ANSI standardi).

V knjižničarstvu, dokumentalistiki in informatiki se s standardizacijo na mednarodni ravni ukvarjajo ustanove, kot je ISO, na nacionalni ravni pa pristojni organi za standardizacijo. Najbolj razvejana standardizacijska dejavnost poteka v okviru ISO, kjer deluje tudi poseben tehnični odbor¹⁶⁹ za pripravo in sprejemanje standardov s področja knjižnic ter informacijskih in dokumentacijskih centrov. T. i. panožne standarde in smernice za delovanje knjižnic za mednarodno ali nacionalno okolje sprejemajo strokovne knjižničarske organizacije, v okviru katerih običajno delujejo odbori ali komisije za standarde¹⁷⁰. V okviru Evropske unije poteka tudi regionalna standardizacija v sklopu več organizacij za standardizacijo, vendar pa kakšni regionalni standardi za področje knjižničarstva še niso bili sprejeti. Evropska unija je od ISO na tem področju kot evropski standard prevzela le standard za mednarodno knjižnično statistiko iz leta 2003 (EN ISO 2789).

Pivec (2004, str. 110–111) navaja, da se je resna razprava o standardih v knjižničarstvu dejansko začela šele s tematsko številko *Library Trends* jeseni leta 1982 in da je treba vedeti, kaj imamo v mislih, ko govorimo o standardih: "V knjižnicah se srečujemo z velikim številom standardov, vendar jih ne moremo vse šteti za knjižnične standarde". Večina t. i. tehničnih standardov je namreč prevzeta z drugih področij. Avtor opozarja, da je v tehničnih odborih organizacij za standardizacijo, kot sta NISO in ISO, vloga knjižnic vse manjša, pozicija proizvajalcev informacijske in komunikacijske tehnologije pa vse dominantnejša. Tudi standardizacijsko telo v okviru ALA, ki sprejema strokovne (panožne) standarde za področje ameriškega knjižničarstva, nima pristojnosti razglašanja formalnih (*de jure*) standardov za knjižničarstvo. Slednje lahko sprejme le akreditirano telo za standardizacijo. Obstajajo pa tudi t. i. *de facto* standardi, ki jih sprejemajo dominantne organizacije na posameznih področjih, tudi v knjižničarstvu.

¹⁶⁹ Gre za tehnični odbor 46 (TC 46), področja knjižničarstva pa se dotikajo tudi nekateri drugi tehnični odbori.

¹⁷⁰ Zveza bibliotekarskih društev Slovenije je Komisijo za standardizacijo ustanovila leta 1997. Komisija je sodelovala s takratnim Uradom za standardizacijo in meroslovje RS v postopkih prevzemanja tujih standardov s področja knjižničarstva in dokumentalistike, sicer pa naj bi potrjevala panožne standarde oziroma smernice za organizacijo in delovanje knjižnic. Komisija je po nekaj letih obstoja prenehala delovati, kajti pristojnost potrjevanja panožnih standardov je bila zakonsko poverjena Nacionalnemu svetu za knjižnično dejavnost.

Na področju t. i. *de facto* standardov so (po tipologiji ALA) v knjižničarstvu najbolj znani standardi s področja organizacije in delovanja knjižnic ter njihovih storitev. Obille (2007, str. 109) navaja, da so tovrstni standardi vedno povezani s procesom evalvacije. Visokošolske knjižnice so del akademskih ustanov in kot takšne predmet stalnih evalvacij, tako notranjih (s strani knjižničarjev, uporabnikov ali univerzitetne uprave) kot zunanjih (s strani vladnih in akreditacijskih agencij). Temeljni cilj evalvacij je zagotavljati kakovost storitev za uporabnike.

Knjižničarji so za področje organizacije in delovanja knjižnic primarno razvili standarde, katerih glavni namen je bil dokazati potrebo po (večjih) finančnih sredstvih za delovanje knjižnic. Poudarek je bil na kvantitativnih standardih z merili in kriteriji za izračune potrebnih vloženih virov, tj. osebja, opreme, prostorov, knjižničnega gradiva in finančnih sredstev. Prevladoval je koncept: "večje je boljše". Postopoma se v tovrstne standarde vključujejo merila za vrednotenje rezultatov dela knjižnic, pod vplivom standardov akreditacijskih teles v visokem šolstvu pa tudi merila za vrednotenje končnih rezultatov delovanja knjižnic, tj. njihovega vpliva in učinka na okolje. Strokovni standardi tako postajajo orodje za organizacijo, delovanje in vrednotenje uspešnosti delovanja knjižnic, njihovih storitev ter vpliva in učinkov njihove dejavnosti. Obstajajo pa med knjižničarji stalna razhajanja glede namena in vsebine strokovnih standardov. Na eni strani srečamo opozorila o omejeni uporabnosti standardov s kvantitativnimi merili in favoriziranjem merjenja vloženih virov in notranjih procesov, na drugi strani pa opozorila, da brez kvantitativnih meril knjižnice od financerjev ne uspejo zagotoviti ustreznih pogojev za delovanje. Kritik so (bili) deležni tudi nekateri kvantitativni standardi, npr. zgodnji ACRL standardi, ki so imeli visoko postavljene vrednosti meril, ki naj bi jih dosegale visokošolske knjižnice, v praksi pa jih večina ni dosegala. A nasprotno, pristaši takšnih standardov poudarjajo, da so dobri, saj predstavljajo cilje, h katerim morajo v razvoju svojih storitev težiti knjižnice.

Avtorja Kao in Lin (2001) navajata, da je zato tudi vprašanje standardov za knjižnice univerz tema, ki je že dolgo časa predmet številnih razprav v bibliotekarski znanosti in praksi. Zaradi razlik v izobraževalnih sistemih, ekonomskem razvoju in kulturi posameznih držav bi bilo neutemeljeno sprejemati enotne mednarodne standarde, zato v svoji študiji predlagata primer metodologije za izdelavo nacionalnih standardov, ki sta jo razvila na osnovi empirične (statistične) analize 24 tajvanskih univerzitetnih knjižnic. Opozarjata, da naj bi standardi vsebovali nabor realnih pogojev, katerih izpolnjevanje bo zagotavljalo kakovostno dejavnost univerzitetnih knjižnic. Ugotavljata, da je večina standardov za visokošolske knjižnice kvalitativnih in kot takšni vsebujejo številne kriterije ter vrednostne sodbe, ki jih je na subjektivni ravni mogoče razlagati na različne načine, zato imajo v vrednotenju razvitosti knjižnic tovrstni standardi omejeno vrednost. Kvantitativni standardi so zato med knjižničarji bolj zaželeni, knjižnicam omogočajo natančno vrednotenje doseganja posameznega standarda, hkrati pa jim služijo kot argument za univerzitetne uprave pri predlogih za večji obseg financiranja tistih dejavnosti, ki ne dosegajo standardov. Kvalitativni standardi vključujejo usmeritve za izboljšanje dejavnosti knjižnic, kvantitativni pa specifične mejne vrednosti, ki naj bi jih knjižnica dosegala. Pri izdelavi kvantitativnih standardov so njihovi pripravljalci vedno poudarjali, da je treba predhodno opraviti temeljite analize statističnih in empiričnih podatkov o delovanju knjižnic, pa tudi njihovega akademskega okolja. V nasprotnem primeru nimamo realne osnove za postavljanje meril in kriterijev za vrednotenje njihovega doseganja.

4.2.2 Razvoj in značilnosti standardov v ameriškem visokošolskem knjižničarstvu

4.2.2.1 Dejavnost Združenja za visokošolske in znanstvene knjižnice (ACRL)

Zgodovina razvoja strokovnih standardov je v ameriškem knjižničarstvu že daljša od stoletja, njihovi standardi so ves čas vzor tudi za številne druge države. Standardi za ameriške visokošolske knjižnice so bili vedno oblikovani s sodelovanjem med ALA/ACRL in akreditacijskimi združenji. Prvi ACRL standardi so bili sprejeti leta 1959, in sicer za knjižnice visokošolskih kolidžev, leta 1960 za knjižnice dvoletnih kolidžev in leta 1979 za univerzitetne knjižnice. Leta 2000 standardi za kolidže izpostavijo pomen vrednotenja končnih rezultatov delovanja knjižnic, regionalna akreditacijska združenja pa vrednotenje informacijske pismenosti študentov. Za visokošolske knjižnice je postalo pomembno vrednotenje znanja in kompetenc študentov, ki so rezultat uporabe knjižničnih storitev ter sodelovanja študentov v programih knjižničnih instrukcij. Leta 2004 je ACRL troje standardov za knjižnice različnih vrst visokošolskih ustanov nadomestil z enotnim standardom, ki se je oprl na standard za knjižnice kolidžev iz leta 2000.

Za ameriške univerzitetne in druge visokošolske knjižnice sprejemajo strokovna združenja neobvezne (de facto) standarde, knjižnice pa poskušajo prepričati odločevalce in akreditacijske agencije, da bi jih uporabljali pri evalvaciji knjižnic. Visokošolske knjižnice so odvisne od finančnih sredstev matičnih ustanov, zato si v prvi vrsti prizadevajo za standarde, ki zagotavljajo njihovo "preživetje", in zlasti predstavljajo orodje za vrednotenje vpliva in učinka njihove dejavnosti na uspešnost visokošolskih ustanov. Prvi in kasnejše različice standardov za knjižnice visokošolskih kolidžev so vključevali kvantitativna merila, ki so se nanašala na velikost zbirke, število in sestavo knjižničnega osebja, delež proračuna matične ustanove, število čitalniških sedežev in prostore knjižnice. Leta 1998 je vodstvo ACRL sklenilo, da morajo vse nove izdaje standardov vsebovati merila za vrednotenje končnih rezultatov delovanja knjižnic, kajti tudi regionalna akreditacijska združenja so uvedla politiko vrednotenja končnih rezultatov delovanja visokošolskih ustanov. Standardi za knjižnice kolidžev iz leta 2000 so to zahtevo že izpolnjevali, pomenili pa so tudi prehod s kvantitativnih meril na kvalitativna. Kljub temu so bili že leta 2004 prenovljeni. Politika ACRL namreč je, da se standardi, smernice, navodila in politike preverjajo vsakih pet let in po potrebi prenovijo. Tako se je tudi za standarde iz leta 2004 v letu 2009 že začel postopek preverjanja in priprave dopolnil.

4.2.2.2 ACRL standardi za knjižnice visokošolskih kolidžev

Prvi standardi iz leta 1959 so bili kvantitativni, nanašali so se na naloge knjižnice, organiziranost in vodenje, proračun, zaposlene, opremo, storitve in sodelovanje. Kvantitativni standardi so se nanašali na knjižnično zbirko (najmanj 50.000 enot za visokošolski kolidž z več kot 600 študenti; zbirka pa se mora stalno dopolnjevati), zaposlene in prostore oziroma opremo. Standardi za knjižnično zbirko so bili postavljeni tako visoko, da bi lahko spodbujali njen razvoj, razvita je bila celo formula za izračun potrebne velikosti knjižnične zbirke. Nasprotniki takšnih standardov so opozarjali, da so postavljena kvantitativna merila za zbirko popolnoma arbitrarna in niso zasnovane na raziskavah; velikost zbirke mora biti namreč odvisna od značilnosti matične ustanove in njenega študijskega programa. Zanimivo je, da prenovljena različica standardov iz leta 1970 med članstvom ACRL ni bila potrjena, v prvi vrsti zato, ker ni vsebovala kvantitativnih meril. Različica iz leta 1975 jih je ponovno vključila, in sicer posodobljeno različico formul za izračun zbirke, zaposlenih, prostorov in opreme ter proračuna

knjižnice. Narejene so bile tudi različne študije o tem, kako knjižnice dosegajo postavljene kvantitativne standarde; po eni od njih (Nelson, 2010, str. 3452) kar 84 % analiziranih knjižnic ni dosegalo standarda glede proračuna, tj. da naj bi dosegal 6 % proračuna matične ustanove (več kot tretjina knjižnic je dosegala do 4 %), 81 % knjižnic pa ni dosegalo standarda glede zbirke. Večina analiziranih knjižnic je bila glede na standarde nerazvita.

Različica standarda iz leta 1986 obdrži formule (A – zbirka, B – osebje, C – prostor, oprema in proračun), narejenih je bilo le nekaj sprememb. Standardi ostanejo kvantitativni. Analize uresničevanja standardov so pokazale (npr. Nelson, 2010, str. 3452), da je le četrtnina anketiranih knjižnic pri standardih želela kvalitativni pristop, kar je vplivalo tudi na pripravo nove različice standardov (1995) – visokošolski knjižničarji so želeli ostati pri kvantitativni različici s formulami A, B in C.

Odbor za pripravo nove izdaje standardov je ugotavljal, da v okolju visokošolskih knjižnic prihaja do opaznih sprememb, zlasti v procesih znanstvenega komuniciranja. Leta 1996 je ACRL ustanovil delovno skupino za vrednotenje končnih rezultatov delovanja visokošolskih knjižnic, ki naj bi model evalvacije knjižnic oblikovala na drugačni osnovi. V stroki sta si tako nasprotovala koncept merjenja vloženih virov in koncept merjenja končnih rezultatov delovanja knjižnic. Knjižničarji so bili ob predlogu novih standardov zaskrbljeni, saj naj bi po njihovem mnenju vseboval premalo kvantitativnih meril. Zato je odbor v končno različico vključil tudi nekaj kvantitativnih kazalnikov za morebitne primerjave med primerljivimi knjižnicami. Vprašanja so bila tudi, kako bo vrednotenje končnih rezultatov delovanja knjižnic potekalo v praksi. Pokazalo pa se je, da standardi izpolnjujejo pričakovanja akreditacijskih teles (zaradi njihove usmerjenosti k vrednotenju končnih rezultatov), so uporabni ne glede na velikost knjižnice, se uspešno uporabljajo v knjižnicah (pri organizaciji in delovanju – postavitvi poslanstva in ciljev, načrtovanju dejavnosti in preverjanju izvajanja poslanstva ter ciljev) in zagotavljajo nacionalno priznani strokovni standard za celovito evalvacijo visokošolskih knjižnic. Na njihovi osnovi je kasneje nastal skupni standard za vse vrste visokošolskih knjižnic (2004).

- **ACRL standardi za dvoletne kolidže**

ACRL jih je objavil leta 1960 (Standards for junior college libraries) – namenjeni so bili vsem vrstam dvoletnih kolidžev. Vsebovali so tako kvalitativna kot kvantitativna merila (npr. proračun knjižnice naj bi znašal 5 % proračuna ustanove, zbirka naj bi obsegala najmanj 20.000 enot gradiva za kolidže z več kot 1000 študenti, v knjižnici naj bi bilo zagotovljenih čitalniških sedežev za 25 % vpisanih študentov in naj bi zaposlovala najmanj dva strokovna delavca). Težave pa so nastajale ne le zaradi raznolikosti kolidžev, spreminjanja njihove vloge v ameriški družbi, hitre rasti števila vpisanih slušateljev, nezadostnih finančnih sredstev glede na povečevanje števila vpisanih in nizke stopnje izpolnjevanja standardov, pojavljala so se tudi formalna vprašanja, in sicer ali so lahko določeni standardi veljavni, če jih ne sprejmejo (potrdijo) tudi ustrezni organi s področja visokega šolstva in akreditacijske agencije. Spraševali so se o subjektivnosti interpretacij posameznih kvalitativnih meril. Vendar je zaslediti tudi ocene, da so standardi pozitivno vplivali na razvoj knjižnic, že zato, ker so spodbudili preverjanje njihovega uresničevanja v praksi ter evalvacijo knjižnic in ker je ameriški Urad za šolstvo začel za knjižnice namenjati več sredstev za nabavo knjižničnih gradiv.

Naslednja izdaja dokumenta, ki ni imel več statusa standardov, ampak je predstavljal smernice, je bila sprejeta leta 1971, vključena so bila tudi nekatera kvalitativna merila, saj je odbor za pripravo smernic menil, da za kvantitativna merila nima ustreznih raziskav, ki bi lahko upravičila postavljene vrednosti. Že leta 1972 je bil dokument prenovljen, pojavili so se predlogi, da je vanj treba vključiti prilogo s kvantitativnimi standardi, uporabnimi za procese načrtovanja in evalvacije dejavnosti knjižnic. To je bilo realizirano leta 1979 (Statement on quantitative standards for the two-year learning resource programs). Merila za osebje, zbirko in prostor so temeljila na številu vpisanih slušateljev, za opremo pa na letnem številu uporabnikov. Idealni obseg sredstev za t. i. učno podporo naj bi znašal med 7 % in 12 % proračuna izobraževalne ustanove, letni prirast zbirke pa naj bi bil najmanj 5 %. Nelson (2010, str. 3454) navaja, da so tudi raziskave o izpolnjevanju meril teh standardov pokazale, da jih velika večina knjižnic ni dosegala oziroma so bile dosežene vrednosti celo precej pod minimalno določenimi vrednostmi meril.

Standardi so bili pogosto prenovljeni, nova izdaja v obliki smernic je bila pripravljena že leta 1982, leta 1990 pa je bila izdana različica standardov za dvoletne in triletno kolidže, ki je vključevala tako kvantitativne kot kvalitativne mere. Vsebovala je posebne tabele za osebje, zbirko, prostor in storitve. V tabelah so bila navedena kvantitativna merila za minimalno raven ter za raven odlične storitve (npr. minimalno raven zagotavljanja učne podpore naj bi dosegali kolidži, ki so v knjižnico vlagali do 6 % proračuna, odlično raven pa z vložkom najmanj 9 % proračuna kolidža). Kvantitativna merila so bila zasnovana na številu EPZ študentov. Različica iz leta 1994 je imela še tri dodatke z minimalnimi in idealnimi vrednostmi meril. Ker pa je ACRL leta 1998 sprejel odločitev, da morajo vsi novi standardi vključevati ocenjevanje končnih rezultatov delovanja knjižnic, se je delo nadaljevalo v smeri priprave skupnih standardov za knjižnice vseh vrst visokošolskih ustanov, kvantitativna merila pa naj bi bila za omenjene kolidže v obliki smernic dokumentu dodana kot priloga.

- **Enotni ACRL standardi za vse vrste knjižnic v visokem šolstvu**

Skupni ACRL standardi za knjižnice v visokem šolstvu, sprejeti leta 2004, se od prejšnjih različic razlikujejo z več vidikov: nanašajo se na vse vrste knjižnic, ki delujejo v visokošolskem prostoru; predstavljajo orodje, ki knjižnicam pomaga oblikovati lastne cilje v okviru ciljev matičnih ustanov; usmerjeni so na spremljanje prispevka knjižnic k uspešnosti matičnih ustanov in njihovega vpliva na končne rezultate študijskega procesa; priporočajo področja delovanja, primerna za medsebojno primerjanje knjižnic in longitudinalne primerjave ter spodbujajo oblikovanje za to ustreznih meril, navajajo pa tudi nekatera kvantitativna in kvalitativna merila ter vprašanja, ki lahko knjižnice vodijo pri vrednotenju posameznih elementov njihovega delovanja in ponudbe knjižničnih storitev. Pretekli standardi so dajali poudarek na vložene vire, novi jih sicer upoštevajo, vključujejo pa tudi rezultate dela knjižnic ter njihov vpliv in učinek na posameznika ter okolje.

Že v uvodu dokumenta je poudarjeno, da če želijo biti standardi uporabni v različnih vrstah visokošolskih knjižnic, ne smejo biti obvezujoči. Ponujajo le okvir za metodični pregled in analizo delovnih postopkov, storitev in končnih rezultatov v okviru akreditacijskega konteksta. Standarde dopolnjujejo smernice, ki jih sprejema združenje ACRL, zato ni potrebe po zelo podrobnem opisovanju posameznih postopkov ali storitev.

V poglavju **Področja primerjave** standardi knjižnice spodbujajo, naj za medsebojno primerjanje poiščejo primerno oziroma primerljivo skupino knjižnic in opredelijo področja/točke za primerjavo. Podajo tudi predlog nabora meril (kvantitativnih kazalnikov) za vrednotenje vloženih virov in rezultatov dela knjižnic, npr. mere vloženih virov: delež enot gradiva, knjižničnega prostora, čitalniških sedežev na študenta oziroma učitelja itd., in mere rezultatov dela: delež izposojenih enot, uspešno realiziranih informacijskih zahtevkov na študenta oziroma učitelja itd. (glej: Tabela 21).

V poglavju **Načrtovanje, evalvacija in vrednotenje končnih rezultatov** je izpostavljeno, da morajo imeti knjižnice izdelano poslanstvo in cilje, ki usmerjajo njihovo dejavnost, ter poti (strategije) za doseganje poslanstva in ciljev. Uresničevanje postavljenih ciljev naj stalno preverjajo in jih po potrebi prilagajajo spremenjenim okoliščinam. V vrednotenje uspešnosti delovanja morajo biti vključene vse kategorije uporabnikov. Evalvacija naj bo stalni proces, pri tem pa lahko knjižnice uporabljajo različna orodja, npr. teste znanja, fokusne skupine, dnevnike informacijske pismenosti, zunanje evalvacije itd. Vrednotenje končnih rezultatov delovanja knjižnic jim pove, kako s svojim delovanjem vplivajo na uspešnost študentov in stroškovno uspešnost matičnih ustanov.

V poglavju **Storitve** dokument poudarja, da morajo knjižnice vzpostaviti, izvajati, promovirati in vrednotiti kakovostne storitve, ki podpirajo poslanstvo in cilje matične ustanove. Uporabnikom morajo zagotavljati hitro in strokovno pomoč ter delovni čas prilagoditi njihovim potrebam. Našteta so tudi vprašanja za vrednotenje uspešnosti storitev.

Poglavje o **izobraževalni dejavnosti** knjižnic poudarja, da morajo nuditi uporabnikom potrebne informacije in instrukcije v obliki različnih referenčnih in izobraževalnih storitev, kot so s poukom povezane in v pouk vključene instrukcije, instrukcije oziroma razlage v različnih oblikah in medijih na mestu uporabe (v knjižnici), vključno z referenčnimi intervjuji, vodeni ogledi knjižnic, samostojni tečaji, priročniki in vaje, kratki vodiči za iskanje virov o določenih temah. Njihova naloga je prispevati k uspešnosti in spodbujanju študentov k vseživljenjskemu izobraževanju. Knjižničarji naj sodelujejo s pedagoškim osebjem, tako pri načrtovanju študijskih programov in v informacijskem opismenjevanju študentov kot pri ocenjevanju študijskih uspehov. Instrukcije naj izvajajo s pomočjo različnih učnih metod, kot npr. s svetovanjem posameznikom na referenčnih (informacijskih) mestih, s poglobljenimi raziskovalnimi konzultacijami, individualnimi instrukcijami, elektronskimi in tiskanimi pripomočki, skupinskimi instrukcijami v klasičnih ali elektronskih učilnicah ipd. Med vprašanji za preverjanje izobraževalnih dejavnosti knjižnice zasledimo tudi vprašanje o tem, kako knjižnica v praksi uporablja ACRL standarde informacijske pismenosti v visokem šolstvu.

Glede **informacijskih virov**, ki naj jih zagotavljajo visokošolske knjižnice, standardi izpostavljajo, da morajo le-ti biti različni, verodostojni in ažurni ter podpirati poslanstvo knjižnice in zadovoljevati potrebe uporabnikov. Knjižnice jih zagotavljajo v svojih prostorih ali prek oddaljenega dostopa znotraj ali izven univerzitetnega kampusa. Informacijski viri naj bodo v različnih oblikah, tako na klasičnih kot sodobnih nosilcih zapisa. Glede na vložena proračunska sredstva naj knjižnica zagotavlja njihovo kakovost kot tudi čim bolj učinkovito izrabo sredstev pri njihovi nabavi. Zbirke naj bodo ažurne in vitalne, kar bodo knjižnice zagotavljale s stalnim vrednotenjem aktualnosti oziroma zastarelosti njihove vsebine. Dokument navaja tudi vprašanja, ki bodo v pomoč pri vrednotenju ustreznosti informacijskih virov knjižnice. Npr. katere kriterije knjižnica uporablja pri nabavi in izbiri virov ter evalvaciji zbirke; kakšno vlogo ima pri tem pedagoško osebje; ali informacijski viri, ki jih

zagotavlja knjižnica, ustrezajo potrebam pedagoškega in raziskovalnega procesa visokošolske ustanove; ali zagotavlja knjižnica zadosten obseg licenčnih elektronskih virov; kako se v praksi uresničujejo konzorcijski in licenčni dogovori itd.

Dostop do informacijskih virov naj bi bil glede na določila standardov učinkovit, tako s časovnega vidika kot tudi z vidika načina dostopa. Knjižnične zbirke in knjižnični katalogi, ki omogočajo dostop do podatkov o gradivih knjižnic, naj bodo organizirani v skladu z nacionalnimi bibliografskimi standardi. Informacijske vire bodo knjižnice zagotavljale tudi prek medknjižnične izposoje in posredovanja dokumentov. Za potrebe študija na daljavo naj knjižnice zagotavljajo oddaljen dostop do gradiva in elektronsko posredovanje gradiv. Imajo pa naj tudi jasno oblikovane politike o dostopu do gradiva in o njegovi uporabi. Vprašanja, s pomočjo katerih naj bi vrednotili uspešnost knjižnic pri zagotavljanju informacijskih virov, se nanašajo na: metode zagotavljanja dostopnosti knjižnice in informacijskih virov; zanesljivost in natančnost knjižničnega kataloga; urejenost knjižničnih zbirk; hitrost in učinkovitost medknjižnične izposoje ter posredovanja dokumentov; sodelovanje knjižnic v konzorcijskem pridobivanju informacijskih virov; zagotavljanje zadostnega števila računalniških delovnih postaj za dostop do virov; hitrost dostave gradiv, ki so hranjena v skladiščih; načine zagotavljanja potrebnih gradiv za udeležence študija na daljavo.

V poglavju o **knjižničnem osebju** dokument izpostavlja, da naj bosta njegovo število in kakovost primerna potrebam primarnih uporabnikov knjižnic. Strokovni kadri naj imajo diplomu s strani ALA akreditiranega podiplomskega študija, njihovo delo dopolnjujejo kadri z drugih področij, ki si potrebna znanja pridobijo z dodatnim usposabljanjem in izkušnjami na delovnem mestu. Vsi pa naj sodelujejo v profesionalnih aktivnostih. Ostalo osebje in študentje-pomočniki opravljajo dela v skladu s kvalifikacijami, usposobljenostjo, izkušnjami in zmožnostmi. Zagotovljen mora biti razvoj tako strokovnega kot pomožnega osebja, in sicer z njihovo udeležbo v oblikah permanentnega izobraževanja. Ustrezen status, pravice in dolžnosti strokovnega osebja naj bodo zapisane v dokumentu, skladnem z ACRL standardi o pedagoškem statusu visokošolskih knjižničarjev¹⁷¹. Vprašanja, ki se nanašajo na vrednotenje knjižničnega osebja, sprašujejo npr.: ali knjižnica zaposluje primerno osebje za izvajanje nalog za uresničevanje poslanstva knjižnice; je zagotovljenih dovolj sredstev za izobraževanje zaposlenih; je zaposleno zadostno število osebja; ali matična ustanova spodbuja zaposlene v knjižnici k izobraževanju in aktivnemu delovanju v stroki itd.

O **prostorih in opremi** visokošolskih knjižnic navajajo standardi ACRL le, da naj zagotavljajo varno in primerno okolje za študij in raziskovalno delo ter ustrezne delovne pogoje za izvajanje storitev, delo zaposlenih in informacijske vire oziroma knjižnično zbirko. Oprema knjižnice naj bo primerna in funkcionalna. Vprašanja za vrednotenje knjižničnih prostorov in opreme pa izpostavljajo npr.: ustreznost klimatskih naprav, študijskih mest, skladiščnih prostorov in delovnih prostorov, električnega napajanja in priključkov, ergonomsko primernost študijskih in delovnih mest ter prilagojenosti opreme fizično oviranim osebam itd.

Standardi obravnavajo tudi področje **komuniciranja in sodelovanja**, tako znotraj knjižnice kot na ravni odnosa knjižnice z akademskim okoljem. Knjižnično osebje naj vzpostavi primerne odnose s posameznimi oddelki visokošolske ustanove in še zlasti z zaposlenimi na področju informacijske

¹⁷¹ Glej: ACRL standards for faculty status for college and university librarians. Dostopno na: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standardsfaculty.cfm>.

tehnologije, ki zagotavljajo tehnično podporo in podporo pri posredovanju informacij. Vprašanja za vrednotenje uspešnosti komunikacij in sodelovanja se nanašajo na: uspešnost komuniciranja in informiranja znotraj kolektiva knjižnice; spodbujanje zaposlenih k inovativnosti; orodja za izmenjavo informacij z akademskim okoljem itd.

V poglavju o **vođenju in upravljanju knjižnice** standard ACRL poudarja, da mora slednje potekati na način, ki zagotavlja in spodbuja kar najbolj učinkovito izrabo v knjižnico vloženih virov. Direktor knjižnice je odgovoren dekanu oziroma drugi osebi, ki vodi visokošolski zavod, obstaja naj tudi knjižnični odbor. Knjižnica naj bo vodena v duhu temeljne listine knjižničarjev, tj. "Library bill of rights"¹⁷². Vprašanja, ki se nanašajo na primernost upravljanja knjižnic, ugotavljajo: kako vodstvo knjižnice spodbuja uspešno izrabo vloženih virov; kako je dejavnost knjižnice vključena v statut in druge dokumente visokošolske ustanove; komu je odgovoren direktor/vodja knjižnice in na kakšen način; ali obstaja knjižnični odbor, je njegova sestava primerna in deluje uspešno; se politike in postopki vodenja in delovnih procesov knjižnice izvajajo uspešno itd.

Glede **proračuna knjižnice** dokument navaja, da ga pripravlja, zagovarja in izvaja direktor knjižnice skladno s cilji knjižnice. Proračun naj zagotavlja uresničevanje sprejemljivih pričakovanj uporabnikov knjižnice, saj zaradi ostalih potreb visokošolske ustanove knjižnica običajno ne more uresničiti vseh. Finančna sredstva naj knjižnica razporeja uspešno in učinkovito, direktor pa mora imeti pristojnosti, da o tem določa sam, seveda v skladu s politiko matične ustanove. Proračun mora zagotavljati sredstva za primerno knjižnično osebje in njihovo nagrajevanje. Vprašanja, ki bodo v pomoč pri presojanju primernosti proračuna in uporabe finančnih sredstev, so glede na ostala poglavja standardov, najbolj številčna. Preverjajo npr., ali sta priprava in vodenje proračuna usklajena s cilji; ali so odobreni letni izdatki knjižnice zadostni za uresničevanje tekočih potreb knjižnice; se pri oblikovanju proračuna upoštevajo potrebe študijskega programa matične ustanove, števila študentov in pedagoškega osebja; ali proračun zagotavlja ustrezne vire za zaposlene, informacijske vire in računalniško opremo itd.

4.2.2.3 ACRL standardi oziroma smernice za univerzitetne knjižnice

Uradnih standardov ameriške univerzitetne knjižnice do leta 1979 niso imele, so pa bili univerzitetni knjižničarji navdušeni nad prvimi standardi za knjižnice kolidžev, ki so dejansko pozitivno vplivali na njihov razvoj. Tako je bila za pripravo standardov že leta 1967 ustanovljena skupna delovna skupina (odbor) ARL (Association of Research Libraries) in ACRL, ki je izdelala priporočila za standard, posebna delovna skupina pa je opravila analizo statističnih podatkov petdesetih univerzitetnih knjižnic in prikazala srednje vrednosti, mediane, range in kvartilne vrednosti, kar je omogočilo primerjave s primerljivimi skupinami knjižnic. Nekaj razprav je bilo glede višine zahtevanega proračuna knjižnice, tj. 5 % proračuna matične ustanove, kajti v analizi knjižnic je bila ugotovljena povprečna vrednost le v višini 3,5 %. Naslednji odbor je testiral tri pristope k izdelavi kvantitativnih formul, knjižnice so grupirali po podobnostih in izvedli regresijsko analizo. Zanimivo je, da so knjižničarji velikih univerzitetnih knjižnic nasprotovali kvantitativnim standardom, saj naj bi vključevali tako nizke vrednosti, da so jih oni že zdavnaj presegli in bi jih standardi samo zavirali; za kvantitativne standarde pa so se zavzemale manjše knjižnice, v manj bogatih univerzitetnih ustanovah. Takšna nasprotujoča

¹⁷² Dostopno na: <http://www.ala.org/ala/issuesadvocacy/intfreedom/librarybill/lbor.pdf>.

pričakovanja so verjetno vplivala na to, da so se pri pripravi standarda na koncu odpovedali kvantitativnim merilom.

Prvi ACRL standardi za ameriške univerzitetne knjižnice so bili sprejeti leta 1979 in naj bi pomagali knjižnicam pri evalvaciji in izboljševanju storitev ter virov. Za razliko od do takrat kvantitativnih standardov za knjižnice kolidžev, se univerzitetna knjižnica naj ne bi vrednotila po velikosti zbirke, proračuna ali zaposlenih, ampak po tem, kako dobro služi uporabnikom iz akademskega okolja. Študija o uporabnosti standardov, v kateri je avtorica Lynch (1982) leta 1981 anketirala vodje 184-tih univerzitetnih knjižnic, je ponovno pokazala neenoten pogled glede tega, kakšni naj bi bili; kljub kritikam obstoječih standardov pa ni bilo širše podpore za njihovo prenovu v smeri kvantitativnih standardov. Kasneje so bile izdelane tudi analize podatkov o univerzitetnih knjižnicah, odbor za prenovu standardov je zaključil, da so standardi v prvi vrsti potrebni zato, da bi ugotovili, kako dobro knjižnica dela, kakšna je njena podpora in kakšna je v primerjavi z drugimi knjižnicami.

Izdaja (zadnjih) standardov za univerzitetne knjižnice (iz leta 1989) je izhajala iz predpostavke, da je vsak univerzitetni knjižnični sistem unikaten in odgovoren za oblikovanje lastnih kriterijev za evalvacijo in delovanje. Zato morajo knjižničarji znati oblikovati poslanstvo, merljive cilje, ugotavljati potrebe uporabnikov in izbrati mere za ugotavljanje uspešnosti uresničevanja poslanstva in ciljev. Sprejeti standardi so ostali kvalitativni, so pa priporočili statistične metode, uporabne za medsebojno primerjavo knjižnic.

ACRL ni nadaljeval z obnavljanjem in izdajanjem standardov za univerzitetne knjižnice zaradi prehoda na enotne standarde za vse vrste knjižnic v visokem šolstvu v letu 2004 (predstavljeni v poglavju 4.2.2.2), je pa leta 2005 ALA sprejel smernice za storitve univerzitetnih knjižnic za dodiplomske študente (*Guidelines for university library services to undergraduate students*), za katere poudarja, da naj se uporabljajo v povezavi z ACRL standardi za knjižnice visokošolskih ustanov iz leta 2004. Nekatere ameriške univerze imajo za dodiplomske študente organizirane posebne knjižnice, na drugih storitvah tako za dodiplomske kot podiplomske študente zagotavljajo glavne univerzitetne knjižnice. Smernice za knjižnične storitve za dodiplomske študente predstavljajo pomoč pri postavljanju in doseganju ciljev ter razvoju obeh vrst knjižnic.

Univerzitetne knjižnice oziroma knjižnični sistemi univerz svojo kakovost pogosto označijo s kakovostjo in velikostjo zbirke informacijskih virov, namenjenih raziskovalcem. Razpon potreb uporabnikov visokošolskih knjižnic pa sega od manj zahtevnih, uvodnih predstavitev tem do primarnih virov in visoko specializiranih storitev za raziskovalce. Zahtevno knjižnično okolje je lahko zastrašujoče za večji del študentov, zato so storitve knjižnic za dodiplomske študente osredotočene na uvodna gradiva in instrukcije v ustrezno načrtovanih prostorih knjižnice ter z osebjem, ki razume njihove potrebe.

Smernice za storitve univerzitetnih knjižnic za dodiplomske študente opišejo značilnosti dodiplomskih študentov z različnimi stopnjami izkušenj in informacijskih spretnosti, zaradi česar potrebujejo pomoč in informacijsko opismenjevanje. Njihovo študijsko okolje je zamejeno s kratkimi roki za oddajo pisnih izdelkov, velikim številom vpisanih študentov na istem programu in obveznimi uvodnimi predmeti, ki niso nujno z njihovega področja zanimanja.

Smernice za primerjavo s sorodnimi knjižnicami priporočajo kazalnike vloženih virov (sredstva in število zaposlenih, prostori, udeležba dodiplomskih študentov na organiziranih izobraževanjih knjižnice glede na potencialne uporabnike, ustrezna zasnova zbirke, storitve in sodelovanje z enotami izven knjižnice) in rezultatov dela (kazalniki referenčnih storitev na študenta, izposoja na študenta, število oblik in izvedb izobraževanj za uporabnike knjižnice na semester, delež uspešnih iskanj virov v vseh iskanjih itd.).

Za organiziranost, delovanje in vrednotenje storitev za dodiplomske študente smernice navajajo cilje in priporočila v obliki kvalitativnih kazalnikov za storitve, vire in zbirke, dostop do elektronskih virov, zaposlene v knjižnici, prostor in opremo ter za vodenje in sredstva, potrebna za knjižnico oziroma storitve za dodiplomske študente.

4.2.2.4 Standardi ameriških regionalnih akreditacijskih združenj in knjižnice

Akreditacijski proces v ameriškem visokem šolstvu je samoregulacijski, začel se je z ustanovitvijo šestih akreditacijskih združenj med leti 1885 in 1924. Združenja ugotavljajo sposobnost visokošolskih ustanov za izvajanje visokošolskega procesa, pri čemer potrebujejo standarde za njihovo vrednotenje. Izvirni akreditacijski standardi so bili kvantitativni in so služili presojanju, če ima ustanova vse potrebne vire za izvajanje ustreznega visokošolskega procesa, skozi leta pa so postajali vse bolj kvalitativni (Nelson, 2010, str. 3449). Po letu 1990 se je visoko šolstvo usmerilo na merjenje končnih rezultatov študijskih programov kot primarnega kazalca njihove kakovosti.

Akreditacijski standardi od visokošolskih ustanov zahtevajo tudi primerne infrastrukturne pogoje za izvajanje dejavnosti, med njimi tudi zagotavljanje ustrezne knjižnične zbirke in storitev. Kar zadeva knjižnice in izobraževalno infrastrukturo akreditacijski standardi niso zelo natančni, so dokaj splošni. Od visokošolskih ustanov terjajo kot enega od pogojev za akreditacijo tudi ustrezno knjižnično zbirko in storitve. Čeprav akreditacijska združenja uradno v procesih akreditacije upoštevajo le svoje standarde, pa standard ACRL neuradno uporabljajo kot dodatek svojim pri evalvaciji visokošolskih knjižnic. Nelson (2010, str. 3450) navaja, da so mnogi prepričani, da imajo ACRL standardi na knjižnice večji vpliv oziroma pomen, kot pa sami akreditacijski standardi za visokošolske ustanove.

4.2.3 Standardi za visokošolske knjižnice v drugih državah

Pri pripravi gradiva smo najprej preverili, če so na svetovnem spletu objavljeni kakršni koli viri, ki se nanašajo na strokovne standarde za visokošolske knjižnice. Največ virov se je nanašalo na standarde ameriškega združenja visokošolskih knjižnic (ACRL), v celotnem besedilu so dostopni tudi vsi do zdaj sprejeti dokumenti standardov. Objavljeni so npr. tudi standardi ameriškega združenja medicinskih knjižnic za področje visokošolskih knjižnic, ki delujejo v okviru veterinarskih visokošolskih ustanov, sprejeti leta 2005 (Standards for the academic veterinary medical library¹⁷³). V Kanadi obstajajo leta 2004 objavljeni standardi za knjižnice visokošolskih kolidžev (Standards for Canadian college libraries¹⁷⁴), Filipinsko združenje visokošolskih in znanstvenih knjižnic (PAARL) objavlja trenutno še

¹⁷³ Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC545135/pdf/i0025-7338-093-01-0130.pdf>.

¹⁷⁴ Dostopno na: http://www.cla.ca/AM/Template.cfm?Section=Occasional_Paper_Series&Template=/CM/ContentDisplay.cfm&ContentID=4040.

veljavne standarde, sprejete leta 2000 (Standards for academic libraries for 2000¹⁷⁵) in predlog novih standardov za visokošolske knjižnice (Standards for academic libraries for 2010¹⁷⁶), Združenje avstralskih in novozelandskih teoloških knjižnic (ANZTLA) pa standarde za knjižnice teoloških visokošolskih ustanov in druge teološke knjižnice (ANZTLA standards¹⁷⁷), sprejete leta 2000. Nemško združenje medicinskih knjižnic (AGMB) je standarde za bolnišnične knjižnice, ki se lahko smiselno uporabljajo tudi za univerzitetne knjižnice, sprejelo leta 2004 (Standards for hospital libraries in Germany¹⁷⁸), britansko združenje pravnikov pa je leta 2009 na osnovi empiričnih študij ponovno posodobilo standarde za visokošolske ustanove s področja pravnih študij (A library for the modern law school: statements on standards for university law library provision¹⁷⁹). Hohof (2008) npr. poroča, da je delovna skupina BID leta 2008 pripravila predlog standardov za visokošolske knjižnice (Standards fuer Hochschulbibliotheken, 2008). Podatkov o formalnem sprejemu standardov nismo zasledili, je pa njihova vsebina vključena v strateški dokument nemških knjižnic "Principles for good libraries: guidelines for decision-makers"¹⁸⁰. Pridobili smo tudi besedilo predloga standardov za visokošolske knjižnice v Republiki Hrvaški (Standard i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj), ki ga je oktobra 2008 izdelala delovna skupina, ki jo je imenoval Hrvaški knjižnični svet. Standard do zdaj še ni bil formalno potrjen¹⁸¹.

Analiza navedenih dokumentov je pokazala, da se razlikujejo tako v namenu in ciljih kot tudi glede na področja, ki jih urejajo. Nekateri dokumenti so zelo kratki in splošni, drugi obsežni in zelo podrobno navajajo dejavnosti, postopke, storitve, informacijske vire itd., ki naj bi jih izvajale oziroma zagotavljale visokošolske knjižnice. Med dokumenti so takšni, ki vsebujejo izključno kvalitativna merila, drugi vključujejo tudi kvantitativna. Zlasti v novejših dokumentih pa lahko sledimo trendu, ki je značilen za strokovne standarde v ameriškem visokoškolskem knjižničarstvu, tj. prehod s strokovnih standardov, katerih težišče je na določanju kvantitativnih meril za vložene vire, na standarde s kvalitativnimi merili in poudarkom na končnih rezultatih delovanja knjižnic in njihovem prispevku h kakovosti visokošolskega okolja.

Za pomoč pri zbiranju dokumentov smo se prek elektronske pošte dvakrat (novembra in decembra 2010) obrnili tudi na bibliotekarska društva (združenja) različnih držav (Norveška, Danska, Švedska, Finska, Francija, Nizozemska, Madžarska, Češka republika, Švica, Estonija, Nemčija, Grčija, Islandija, Italija, Irska, Litva, Malta, Avstrija, Belorusija, Bolgarija, Poljska, Rusija, Ukrajina, Argentina, Karibi, Brazilija, Čile, Jamajka, Japonska, Koreja, Singapur, Španija in Turčija). Odzvalo se jih je le pet. Društvo

¹⁷⁵ Dostopno na: <http://www.dlsu.edu.ph/library/paarl/pdf/standards/standards2000.pdf>.

¹⁷⁶ Dostopno na: <http://www.slideshare.net/PAARLOnline/draft-proposal-for-library-standards-2010>.

¹⁷⁷ Dostopno na: <http://www.anztla.org/Pages/standards.html>.

¹⁷⁸ Dostopno na:

http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:hOi2rE85HG4J:www.agmb.de/papoopro/index.php%3Fmenuid%3D12%26downloadid%3D18%26reporeid%3D0+germany+university+libraries+standards&hl=sl&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEESjRzmG5S3CUdATHUCdfrOkulO12jc6dCQ7anyMpZauSm8NS3GlrXOVolsq_WH1h5SsEMvCfuhtW6bXpcs_T8e2KOe3UW64ql6up57RxRCAVY3pM1AAlelS9cCejFknWYkwLC8nb&sig=AHIEtbQp8NDBIk9QtP1-G1b6KPN9RFSUBA.

¹⁷⁹ Dostopno na: <http://www.legalscholars.ac.uk/documents/SLS-Library-for-a-Modern-Law-School-Statement-2009.pdf>.

¹⁸⁰ Dostopno na: <http://www.bideutschland.de/download/file/Guidelines%20for%20Decision-Makers%20.pdf>.

¹⁸¹ Trenutno je še vedno v veljavi dokument iz leta 1990. Lasić-Lazić idr. (2004) navajajo, da jih hrvaške visokošolske knjižnice ne dosegajo, njihova dejavnost pa se vrednoti zgolj s kvantitativnimi merili, namesto da bi se vrednotil njihov prispevek h kakovosti visokega šolstva.

čeških univerzitetnih knjižnic poroča, da se s problematiko strokovnih standardov ne ukvarjajo, trenutno preučujejo vprašanja odprtega dostopa in gradnje univerzitetnih repozitorijev. Kolegi iz Hrvaške so sporočili, da je omenjeni predlog strokovnih standardov za visokošolske knjižnice sicer bil potrjen na Hrvaškem knjižničnem svetu in Ministrstvu za kulturo RH, čakajo pa še na njegovo potrditev s strani Ministrstva za znanost, izobraževanje in šport. Bolgarsko bibliotekarsko društvo navaja, da v njihovi državi nimajo strokovnih standardov za področje visokošolskih knjižnic. Belorusko bibliotekarsko društvo je našo prošnjo posredovalo vodjem večjih univerzitetnih in drugih visokošolskih knjižnic, a odziva nismo prejeli. Norveško bibliotekarsko društvo je našo prošnjo prav tako posredovalo dalje, in sicer Fakulteti za bibliotekarske in informacijske vede Univerze Oslo, ki se ni odzvala.

4.2.4 Mednarodni (IFLA) standardi za univerzitetne knjižnice

Za področje knjižnic, ki delujejo v okviru visokega šolstva, je IFLA do zdaj sprejela le standarde za področje univerzitetnih knjižnic, tj. *Standards for university libraries*, in sicer na konferenci v Chicagu leta 1985. Dokument je pripravila delovna skupina stalnega odbora sekcije za univerzitetne knjižnice. V razpravah o tem, v kolikšni meri naj standardi prinašajo tudi kvantitativna merila, je bila sprejeta odločitev, da morajo biti dovolj splošni, da bodo uporabni tako v okviru različnih univerz, kot na regionalni in nacionalni ravni. Gre za standarde splošnih principov, vsebujejo priporočila, ki jih mora vsaka država na svoji nacionalni ravni prilagoditi svojim lokalnim pogojem, standardi so lahko torej le vodila posameznim deželam pri pripravi lastnih. Kvantitativnih meril ne vključujejo. Stalni odbor IFLA sekcije za univerzitetne in druge znanstvene knjižnice do zdaj k prenovi standardov še ni pristopil.

Namen standardov je zagotoviti sredstvo (orodje) za oceno kakovosti delovanja knjižnice v okviru univerze. Predstavljajo navodila za izboljšanje dela knjižnice in predlagajo okvir, v katerem lahko posamezne dežele razvijejo svoje standarde. Ne želijo predpisovati kvantitete (zbirke, osebja ipd.), posamezne države naj si kvantitativne standarde, če jih potrebujejo, prilagodijo svojim razmeram. Dokument je v prvi vrsti namenjen evalvaciji univerzitetne knjižnice kot celote in posebej njenih služb/storitev.

Standard 1 se nanaša na namen oziroma **poslanstvo univerzitetne knjižnice**. Vsaka univerzitetna knjižnica naj ima jasno zapisano svoje poslanstvo/namen. Vse spremembe naj bodo posledica dogovora in odobrene s strani ustreznih organov univerze. V skladu s poslanstvom univerze naj ima knjižnica ustrezno osebje, finančna sredstva, opremo, zbirke in službe, da lahko uresničuje svoj namen in cilje.

Standard 2 govori o **organizaciji in upravljanju knjižnice**. Knjižnični menedžment mora biti učinkovit, tako da knjižnica z vloženimi viri kar najbolj uspešno dosega zastavljene cilje. Organiziranost, struktura in postopki vodenja knjižnice morajo biti jasno opredeljeni in razumljivi. Jasno mora biti določeno mesto knjižnice znotraj univerzitetne uprave, kot tudi odgovornosti in pravice vodilnega osebja knjižnice. Politika knjižnice mora biti jasno opredeljena in zapisana ter redno preverjana in dopolnjena. Univerzitetni knjižnični odbor (svet) morajo sestavljati predstavniki članic univerze, univerze in vodja knjižnice. Odbor sprejema odločitve glede razporejanja finančnih sredstev in politike upravljanja, razvoja ter uporabe knjižnične zbirke.

Standard 3 se nanaša na **storitve univerzitetne knjižnice**. Pri njihovem načrtovanju in izvajanju morajo knjižnice upoštevati poslanstvo in potrebe matične univerze. Organizirane morajo biti tako, da omogočajo učinkovito uporabo v vseh oblikah zapisanih informacij vsem vrstam uporabnikov knjižnice. Storitve naj se izvajajo v okviru referenčnih in informacijskih služb, ki naj bodo uporabnikom na voljo v ustreznem času in jim pri uporabi informacijskih virov nudijo poglobljeno pomoč. Knjižnica mora skrbeti za vzdrževanje in razvoj svoje knjižnične zbirke ter zagotavljati njeno dostopnost in uporabo. Zbirka naj bo kompletna, konsistentna in urejena v skladu s standardi za obdelavo gradiva. Večina zbirke naj bo dostopna za izposoj, v skladu z jasnimi pravili (politiko) knjižnice pa je lahko za določene kategorije uporabnikov, ki ne prihajajo z matične univerze, omejeno dostopna. Izposojevalni roki in dostop do zbirke morajo biti za vse kategorije uporabnikov jasno zapisani. Postopek izposoje mora biti učinkovit in uspešen.

Standard 4 se nanaša na **knjižnično zbirko**. Biti mora dovolj velika in po vsebini ustrezati potrebam univerze oziroma njenih programov. Vsebovati mora študijsko in priporočeno literaturo, referenčna in bibliografska gradiva, temeljne časopise in druge serijske publikacije, kot tudi vsa druga gradiva, ki jih študentje potrebujejo pri študijskih predmetih oziroma pri pripravi seminarskih in diplomskih nalog, disertacij itd. Zbirka mora vsebovati različne oblike zapisanih informacij. Stalno jo je treba preverjati, da bi zagotovili njeno relevantnost za univerzo. Neuporabljano in zastarelo gradivo je iz zbirke treba redno izločati. Knjižnica naj sodeluje pri razvoju in uvajanju različnih metod medknjižnične izposoje, da bi preko nje zagotavljala gradiva, ki jih nima v lastni zbirki.

Standard 5 se nanaša na **knjižnično osebje**. Univerzitetna knjižnica naj ima ustrezno število in strukturo zaposlenih, ki morajo biti sposobni razvijati, organizirati in vzdrževati knjižnično zbirko ter zagotavljati informacijske in referenčne storitve, ki jih potrebuje univerza. Število in kvalificiranost osebja določa več dejavnikov, med drugimi velikost in vsebina zbirke, število fizično ločenih enot knjižnice, število mest, kjer knjižnica nudi storitve, število ur odprtosti, obseg nabave, število izposoj, narava posameznih storitev ipd. Knjižničarji izvajajo storitve, ki podpirajo temeljne akademske in strokovne funkcije knjižnice: razvoj zbirke, referenčna in informacijska služba ter ostale aktivnosti, povezane z bibliografsko kontrolo gradiv. Imeti morajo ustrezno akademsko izobrazbo in strokovna znanja ter izkušnje, če je potrebno – tudi ustrezen magisterij ali strokovni naziv na njihovem specialnem strokovnem področju. Razmerje knjižničarjev (strokovno osebje) v primerjavi s tehničnim in drugim osebjem bo odvisno od obsega dejavnosti ter storitev, ki jih zagotavlja knjižnica. Določila oziroma pogoji zaposlovanja strokovnega knjižničnega osebja morajo biti usklajeni s pogoji, ki za zaposlovanje veljajo v okviru celotne univerze, prav tako je treba upoštevati skupna določila pri zaposlovanju tehničnega in ostalega pomožnega osebja. Ker je kakovost knjižnične zbirke in storitev v veliki meri odvisna od uspešnosti osebja, morajo knjižnice imeti programe strokovnega razvoja kadrov in njihovega napredovanja. Uspešnost zaposlenih v veliki meri vpliva na kakovost knjižničnih zbirk in storitev, zato naj se v okviru univerzitetnih politik ter pravil stalno vrednoti tudi delovna uspešnost knjižničarjev in njihov prispevek k uspešnosti univerze.

Standard 6 se nanaša na **prostor in opremo** univerzitetne knjižnice. Prostori knjižnice naj bodo dovolj veliki in primerni za hranjenje zbirke ter njeno uporabo za različne uporabnike (študente, učno osebje) in za zaposlene. Oprema naj bo privlačna in načrtovana tako, da jo bo možno učinkovito uporabljati. Posebni dejavniki, kot so primerna svetloba, temperatura in vlaga, ustrezna čitalniška mesta, zračenje ipd. morajo biti prav tako zagotovljeni. Za osebje knjižnice morajo biti zagotovljeni

primerni delovni prostori. V skladu z izobraževalnimi cilji univerze mora biti knjižnica opremljena tako, da bo lahko zagotovila optimalne pogoje za uporabo za študente, učno osebje in druge zaposlene na univerzi.

Standard 7 določa **proračun in finančno poslovanje** univerzitetne knjižnice. Višina finančnih sredstev za delovanje knjižnice bo odvisna od temeljnih ciljev univerze in njenih programov ter od števila njenih študentov. Knjižnici mora biti dodeljeno dovolj sredstev, da lahko razvija ustrezne zbirke, zaposluje primerno osebje, zagotavlja ustrezne storitve/službe ter zadovoljuje potrebe uporabnikov. Knjižnični proračun mora biti v okviru proračuna univerze jasno razviden. Proračun je ocena prihodkov in izdatkov za določeno časovno obdobje, običajno je to fiskalno leto matične univerze. Za oblikovanje in upravljanje proračuna knjižnice je odgovoren vodja knjižnice.

Standard 8 se nanaša na **sodelovanje univerzitetne knjižnice z drugimi knjižnicami**. Skladno z izjavo o poslanstvu naj univerzitetna knjižnica sodeluje z drugimi knjižnicami pri dejavnostih, ki se nanašajo na razvoj zbirk in vzajemnih katalogov, usklajevanje in koordinacijo nabave virov, varovanje in konservacijo knjižničnih gradiv ipd.

4.3 STANDARDI IN SLOVENSKE VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

4.3.1 Prvi strokovni standardi za javne znanstvene knjižnice na Slovenskem

Kodrič-Dačić (2007a, str. 5) posebej izpostavi skrb avstrijskih državnih organov za kontinuiran strokovni razvoj na področju bibliotekarstva in delovanje javnih znanstvenih knjižnic v 19. stoletju, ki pa je bil na Slovenskem po prvi svetovni vojni prekinjen. "Prva instrukcija, ki velja za prvi in najstarejši državni ukrep na področju knjižničarstva, je bila izdana leta 1778, druga, začasna, pa leta 1825. Že prva instrukcija je predpisala enoten način postavitve gradiva ter sistematičen način oblikovanja matičnega, splošnega abecednega, splošnega znanstvenega in stvarnega (predmetnega) kataloga, med tem ko jo je druga nadgradila s celotnim področjem upravljanja knjižnice, od varstva stavbe in gradiva pred požarom ter dela z uporabniki, do pridobivanja, opreme in obdelave knjižničnega gradiva. Instrukciji zato predstavljata prve kompleksne strokovne standarde oziroma normative, po katerih so se morale ravnavati javne knjižnice. Na Kranjskem se je bila po teh navodilih dolžna reorganizirati takrat edina javna knjižnica: Licejska knjižnica v Ljubljani, predhodnica današnje Narodne in univerzitetne knjižnice." (Kodrič-Dačić, 2007a, str. 6)

Instrukcija, predpisana za vse univerzitetne in licejske knjižnice z dvornim dekretom 30. aprila 1778, št. 628 (2007) se najprej posveti ureditvi knjižnice. Knjižnica si mora izdelati sistematičen načrt ved oziroma knjižničnih oddelkov, da bi lahko v skladu z njim razporejala knjige v knjižne omare in na police/predale. Omare in predali morajo biti ustrezno označeni, v knjigi in katalogu pa zapisana oznaka za mesto, kjer se knjiga fizično nahaja. Vse knjige morajo biti popisane v osnovnem katalogu, in sicer na polah papirja, ki jih kasneje razrežemo na posamezne liste, s podatki o eni knjigi. Liste razporedimo po abecednem redu in vse popišemo, iz česar nastane abecedni katalog. Instrukcija predpiše tudi, katere podatke o knjigi je treba napisati na kataložni list. Ker pa v knjižnico prihajajoči gostje iščejo knjige ne le po avtorjih, ampak tudi vsebini, mora imeti knjižnica še sistematični katalog, kjer so podatki o knjigah razvrščeni po sistemu glavne razdelitve znanosti. V stvarnem katalogu pa bodo v abecednem redu popisane knjige glede na njihovo vsebino. Instrukcija nadalje priporoča še

izdelavo drugih katalogov, npr. katalog redkosti knjižnice, geografski, regijski, jezikovni, topografski, tipografski katalog.

Drugi del instrukcije se nanaša na uporabo knjižnice. Knjižnica naj bi bila odprta vse dni, razen nedelj in praznikov ter sobot, ki so namenjene urejanju knjižnice, in sicer od 10. do 12., popoldne pa pozimi od 2. do 4., poleti pa od 3. do 5. ure. Ob knjižnici mora biti ustrezno opremljena čitalnica, kamor si obiskovalec naroči poljubno knjigo. Bralci knjig ne smejo poškodovati, ob odhodu jih morajo vrniti kustosu, ki jih pregleda, v čitalnici mora biti mir, bralci pa se morajo obnašati dostojno. Največja prednost knjižnice naj bi bila svobodna in neomejena uporaba v njej razpoložljivih knjig, ki mora biti omogočena vsakemu učitelju matične univerze. Zato si lahko knjige izposodijo tudi na dom, pri obsežnejših delih seveda ne vseh hkrati, in sicer za 8 dni, " ... nakar pa si jih, če bo razvidno, da so knjige hranjene snažno in v dobrem stanju, lahko z novim potrdilom znova sposodijo za 8 dni." (Instrukcija za cesarsko kraljevske ..., 2007, str. 13)

Instrukcija za cesarsko kraljevske univerzitetne in študijske biblioteke, začasno izdana z dekretom študijske dvorne komisije z dne 23. julija 1825, št. 2930 (2007) je "... tako v organizacijskem kot tudi v strokovnem, bibliotekarskem smislu predpisala enoten način poslovanja javnih znanstvenih knjižnic. Njenim smernicam naj bi sledile vse velike knjižnice cesarstva, tudi tiste, ki so pokrivalo slovensko etnično ozemlje. ... Neposredni namen bibliotečne instrukcije je bil uveljaviti enotna pravila, s katerimi bi bila poenotena organizacija in poslovanje vseh javnih znanstvenih knjižnic v avstrijskih deželah." (Kodrič-Dačić, 2007b, str. 57, 62) Čeprav instrukcija kljub prizadevanjem upravnih organov ni dosegla statusa normativa, so jo knjižnice kljub temu pri svojem delu upoštevale, izpostavlja Kodrič-Dačić (2007b, str. 63).

Instrukcija je obsežen in celosten dokument, ki ureja vsa področja delovanja univerzitetnih in licejskih knjižnic. V uvodnem delu izpostavi odgovornost knjižničnega osebja pri upravljanju knjižnic, zato mora imeti poleg znanj z določenih področij znanosti tudi znanja s področja bibliotekarske znanosti. Njegove naloge se nanašajo na področje varovanja knjižnice, priprave knjižnične zbirke za javno uporabo, dopolnjevanje in zmanjševanje knjižnične zbirke, druge uradne knjižnične zadeve in urejanje kadrovskega zadev.

Prvo poglavje instrukcije vsebuje najprej predpise o potrebnih ukrepih za varovanje knjižničnih prostorov in zbirke: skrb za preprečevanje požarov ter varovanje knjižnične zbirke pred vlago, prahom, zatohlim zrakom, biološkimi škodljivci in škodljivim ravnanjem z gradivom. Tako naj bi bilo treba npr. knjižne omare "... zunaj in znotraj temeljito očistiti prahu, vse v njih shranjene primerke pa je treba izteptati in z njih obrisati prah." (Instrukcija za cesarsko kraljevske ..., 2007, str. 25) V nadaljevanju so zapisane določbe o organizaciji univerzitetnih in licejskih knjižnic, ki dajejo prednost centralizaciji knjižničnih virov in storitev ter racionalizaciji porabe sredstev. Ustanavljanje, vzdrževanje in dopolnjevanje posebnih knjižničnih zbirk za posamezne učne predmete, smeri študija in izobraževalnih ustanov v istem kraju na stroške javnih sredstev ni dovoljeno brez izrecne odobritve osrednje dvorne oblasti. Celo ustanavljanje gimnazijskih knjižnic je dovoljeno le v krajih, kjer ni univerzitetne ali licejske knjižnice, morebitne že obstoječe zbirke in po študijskih oddelkih razdrobljene knjige pa je treba oddati skupni knjižnici.

Obsežno drugo poglavje predpisuje postopke pri pripravi knjižnične zbirke za javno uporabo, tj. način postavitve in označbe gradiva ter izdelavo različnih knjižničnih katalogov. Tretje poglavje instrukcije je namenjeno gradnji knjižničnih zbirk, in sicer pridobivanju ter odpisu gradiva. Prirast se zagotavlja na več načinov, z dolžnostnim primerkom, darovi ali volili, zamenami, nakupom in knjigami, ki se za knjižnice nabavijo po ukazu cesarsko kraljevega veličanstva ali po naročilu osrednje dvorne oblasti. Z dolžnostnim primerkom¹⁸² pridobivajo knjižnice primerek vsakega dela, ki je natisnjeno znotraj njihove province, zemljevidov, bakrorezov oziroma vseh slovstvenih izdelkov, narejenih na kateri koli tiskarski način. Zanimivo je, da za pridobivanje dolžnostnega primerka publikacij niso bile zadolžene knjižnice, za njihovo zbiranje in prepošiljanje knjižnicam so bili odgovorni pokrajinski cesarsko kraljevi revizijski uradi za knjigo, ki so jim v skladu z odločitvami prezidija deželne oblasti občasno izročali tudi prepovedana ali omejeno dostopna dela. Za nakup je bila vsem univerzitetnim in licejskim knjižnicam določena letna vsota sredstev, knjižnice pa so lahko dvorni urad zaprosile tudi za izredne dotacije. Izbira gradiva je bila prepuščena knjižnici, pri čemer pa instrukcija predlaga upoštevanje predlogov predstojnikov in učiteljev matične študijske ustanove ter navaja druga priporočila za dopolnjevanje knjižničnih zbirk in tudi vodenje ustreznih seznamov. Konec leta so morale knjižnice seznam pridobljenih del posredovati univerzitetnim akademskim senatom oziroma rektorjem licejev, ki so lahko knjižnicam sporočili pripombe in želje. Instrukcija predpisuje tudi način vodenja akcesijskega zapisnika, izvajanje odpisa gradiva ter beleženje izgubljenih del. Revizija celotne zbirke naj bi bila opravljena prvo leto po nastopu službe novega rednega predstojnika knjižnice, nato pa najmanj vsako tretje leto. Poročilo je morala knjižnica posredovati deželnim oblastem.

Natančne so tudi določbe glede javne uporabe knjižnic, tj. izposoje v čitalnice in na dom. Glede trajanja časa odprtosti čitalnice gre za splošne predpise, ki določajo minimum in maksimum, sicer pa se o tem odločijo knjižnice same v sporazumu z matičnimi ustanovami. Čitalnica naj bi bila v času odprtosti knjižnice odprta najmanj štiri in največ šest ur. Instrukcija predpisuje podatke, ki jih je treba voditi v dnevniku bralcev, navaja vrsto gradiva, ki se sme oziroma ne sme posojati v čitalnico¹⁸³ ter največje število hkrati oziroma dnevno izposojenih del. Priporoča tudi izdelavo predpisov o zahtevanem obnašanju bralcev v čitalniških prostorih, zelo strogo pa predpisuje ravnanje s prepovedanimi in pogojno dovoljenimi deli. Instrukcija se v zvezi z izposojjo na dom sklicuje na že sprejete dekrete in instrukcijo iz leta 1778. Izposoja gradiva na dom je bila privilegij profesorjev, sicer pa je natančna pravila izposoje določal že dekret študijske dvorne komisije iz leta 1816¹⁸⁴.

Instrukcija predpisuje tudi finančno poslovanje knjižnic, način poročanja o knjižničnem osebju, izdelavo poročila o delu in vodenje opravnega zapisnika. V zadnjem poglavju pa obravnava status, dohodke in obveznosti zaposlenih v knjižnici. Upravne posle opravlja predstojnik knjižnice¹⁸⁵, bibliotekarsko delo opravlja znanstveno osebje, tj. podbibliotekarji in kustosi, pisarniško osebje

¹⁸² Z dekretom dvorne pisarne je bilo leta 1815 določeno, da se vse prej izdane uredbe o oddajanju dolžnostnega primerka cesarsko kraljevi Dvorni biblioteki, razširijo tudi na oddajanje dolžnostnega primerka univerzitetni in licejski knjižnici vsake avstrijske dežele.

¹⁸³ Knjižnično osebje je imelo celo dolžnost presojati glede primernosti posameznega gradiva za bralca: "Poleg tega imajo bibliotekni uradniki tudi dolžnost, da ne izdajajo tistih knjig, katerih uporaba po cenzurnih predpisih sicer ni izrecno prepovedana ali omejena, vendar pa bi kljub temu za mlajše in manj izobražene bralce bile vprašljive ali pa očitno nepravne, ampak njihovo izbiro v takih in podobnih primerih napeljejo na koristnejše čtivo." (Instrukcija za cesarsko kraljevske ..., 2007, str. 45)

¹⁸⁴ Glej več: Kodrič-Dačić (2007b, str. 70).

¹⁸⁵ Za predstojnika je lahko bil nastavljen le profesor.

oziroma skriptorji so zadolženi za razna prepisovanja, delo pri izposojanju gradiva opravljajo bibliotečni strežniki, hišna in čistilna dela pa opravljajo sluge. Knjižnica in predstojniki so neposredno podrejeni deželnemu uradu, sicer pa morajo tesno sodelovati z odgovornimi osebami matične univerze ali liceja. Zaposleni morajo izpolnjevati ukaze predstojnika, v službenem času pa mora biti ves čas prisotno na delovnem mestu in je dolžno tudi ob praznikih, prostih dnevih in dnevih počitnic opraviti nujna dela. Ponoči mora biti v zgradbi knjižnice prisoten najmanj en uradnik. Instrukcija ureja tudi dopuste zaposlenih (dopust, daljši od enega tedna so si morali zaposleni izposlovati pri deželnem uradu) in nadomestitve službenih mest.

Kodrič-Dačić (2007b, str. 58) poudarja, da so si avstrijske oblasti prizadevale za razvoj knjižnic zato, ker so knjižnice in knjižničarstvo pojmovala kot družbeno koristno dejavnost, "Knjižnice so uživale status ustanov, ki so v službi javnosti, in so bile torej za njihov razvoj pristojne oblasti."

4.3.2 Obdobje med svetovnima vojnama

V obdobju med obema vojnama so v slovenskem knjižničarstvu prisotna prizadevanja za ureditev celotnega področja javnega knjižničarstva v okviru integralnega zakona, ki jih zasledimo že ob koncu dvajsetih let 20. stoletja: "Ti poskusi so logičen rezultat razcveta knjižničarstva po prvi svetovni vojni, predvsem porasta teoretičnega bibliotekarskega znanja, ki se je med drugim kazalo tudi v predlogih o medknjižnični izposoji ter o oblikovanju centralnega kataloga in kooperativne izdelave nacionalne letne bibliografije kot idejnima zasnovama modernega sistema vzajemne katalogizacije. Ideja takega sodelovanja med knjižnicami v Kraljevini Jugoslaviji bi bila seveda težko uresničljiva brez zakona, ki bi dal formalno podlago za uvajanje enotnih strokovnih osnov za delo knjižnic, določil pristojnosti knjižnic ter razmerja med njimi." (Kodrič-Dačić, 2000, str. 8) Prvi osnutek knjižničnega zakona je bil po navedbi avtorice izdelan že leta 1929, kasneje je bilo izdelanih še nekaj osnutkov (za njihovo pripravo so bile zadolžene sekcije Društva bibliotekarjev Jugoslavije, med njimi tudi ljubljanska), vendar pa zakon do druge svetovne vojne ni bil sprejet.

Avtorica prvi osnutek zakona v prispevku tudi podrobno predstavi. Dokument je urejal delovanje vseh vrst knjižnic, pridobivanje gradiva in izgradnjo knjižničnih zbirk, predpisoval je notranjo organizacijo knjižnic, njihovo financiranje, zaposlovanje knjižničnih delavcev, njihovo izobrazbo, strokovne kvalifikacije in plačo, odprtost knjižnic, dostopnost knjižničnega gradiva in medknjižnično izposajo. Posebej so bile opredeljene naloge in upravljanje univerzitetnih knjižnic. Besedilo je bilo deležno mnogih pripomb strokovnjakov, ki so ga prejeli v pregled, zakonodajno telo pa ga je zavrnilo in naročilo izdelavo novega besedila, ki je bilo izdelano konec leta 1930. Že leta 1931 pa so svoje predloge zakona izdelale tudi sekcije bibliotekarskega društva, Društvo bibliotekarjev Jugoslavije pa je na njihovi osnovi kasneje¹⁸⁶ izdelalo usklajen predlog zakona, ki se je nanašal le na knjižnice, ki podpirajo t. i. raziskovalno in prosvetno delo. Zanimivo je, da je besedilo vključevalo ne le določila o delovnih mestih v knjižnici, ampak tudi o potrebni izobrazbi in strokovnih kvalifikacijah za njihovo zasedbo, delokroge posameznih poklicev in njihove plačilne razrede ter celo merila za določanje števila zaposlenih, ki je bilo odvisno od obsega knjižnične zbirke:

¹⁸⁶ Kodrič-Dačić (2000, str. 24) predvideva, da leta 1935.

"24. člen: Knjižnice, ki imajo do 100.000 zvezkov, nimajo pomočnika upravnika, knjižnice pa, ki imajo preko 300.000 zvezkov, imajo 2 pomočnika upravnika. Na vsakih 25.000 zvezkov pripada knjižnici 1 bibliotekar.

Skupno število bibliotekarskih pripravnikov, manipulantov, daktilografov se določa glede na število bibliotekarjev, tako da na vsaka dva bibliotekarja pride 1 od njih. Notranje razmerje med temi pomožnimi močmi se določa na osnovi potreb posameznih knjižnic." (cv: Kodrič-Dačić, 2000, str. 26)

Avtorica poudarja, da so bili med tem, ko se je stroka ukvarjala s pripravljanjem in usklajevanjem različnih osnutkov zakona o javnih knjižnicah, sprejeta univerzitetna zakonodaja ter predpisi, ki so urejali delo šolskih in ljudskih knjižnic. Za področje univerzitetnih knjižnic je bil pomemben leta 1930 sprejeti Zakon o univerzah, ki je določil, da obstajajo pri univerzah poleg specialnih knjižnic po zavodih in seminarjih tudi splošne ("obče") univerzitetne knjižnice, njihovo delovanje pa je podrobneje uredila leta 1932 sprejeta Obča univerzitetna uredba. Uredba je določala upravljanje univerzitetne knjižnice, izobrazbo in položaj knjižničnega strokovnega osebja, izbor upravnika knjižnice in strokovnega osebja, vodenje ter uporabo knjižnice. Predpise za izpit knjižničnega osebja pa naj bi določila posebna pravila, ki jih predpiše univerzitetni senat v sporazumu z upraviteljem knjižnice in knjižničnim odborom. Uredba je upravljanje univerzitetnih knjižnic podredila univerzitetnim knjižničnim odborom, kar je povzročilo veliko škodo na področju njihovega strokovnega delovanja.

V obdobju med obema svetovnima vojnama torej lahko sledimo neuspešnim prizadevanjem stroke za zakonsko ureditev položaja in delovanja knjižnic na sploh, v praksi pa so njihovo delovanje določili predpisi področno pristojnih organov oblasti.

4.3.3 Dolga pot do sprejema slovenskih standardov za visokošolske knjižnice

Dolgan Petrič (1998, str. 181) v prispevku Standardi in normativi v slovenskih visokošolskih knjižnicah med teorijo in prakso ugotavlja, da je v primerjavi z drugimi temami slovenske strokovne literature o standardih v visokošolskih knjižnicah razmeroma malo, čeprav je Sekcija za visokošolske knjižnice pri ZBDS tej problematiki v preteklosti posvečala veliko pozornosti. Postane pa tematika aktualna približno vsakih deset let, navadno v povezavi s projekti o reformi visokega šolstva.

Prva pobuda za izdelavo standardov za vse vrste knjižnic izvira iz leta 1970 in jo je dalo takratno Društvo bibliotekarjev Slovenije. Sepe (1971, str. 44) je opozorila, da se v društvu takrat še niso v celoti zavedali, kako težke naloge se lotevajo, izkazalo se je, da bo najtežje pripraviti standarde za t. i. univerzne knjižnice. Slednje so raznovrstne ne le po velikosti, temveč tudi po organizaciji in strokovni ureditvi, zato "če bi hoteli izdelati standarde za univerzne knjižnice, kakršne so danes, bi morali izdelati toliko različnih standardov, kolikor je tipov knjižnic." (Sepe, 1971, str. 45) Glede standardov za število in strukturo strokovnih delavcev avtorica omeni, da obstajajo v strokovni literaturi trije modeli, in sicer:

- A. Število strokovnih delavcev se določi na osnovi velikosti knjižne zaloge (opozarja, da za slovenske razmere model ni primeren, saj bi favoriziral knjižnice starejših fakultet in oddelkov, ki že imajo bogate knjižne zaloge, takšna standardizacija pa bi še spodbujala muzejske in arhivske težnje nekaterih knjižnic);

- B. Izračun števila strokovnih delavcev temelji na količini opravljenega dela (avtorica meni, da ima tudi ta model slabosti, namreč – nekatere knjižnice ne vodijo natančne evidence celotne dejavnosti, težko pa bi bilo tudi upoštevati vse dejavnosti – ob izboru samo nekaterih pa je vprašanje, katere dejavnosti upoštevati).
- C. Največ standardov se opira na število študentov in pedagoškega osebja na univerzi. Tako avtorica kot posebej primeren tuj standard za slovensko knjižničarstvo omeni takratni ALA standard (verjetno v letu 1970 pripravljeno različico standardov za visokošolske kolidže), ki s posebnim načinom točkovanja razlikuje posamezne kategorije uporabnikov knjižnice.

Glede strokovnih delavcev je avtorica opozorila, da je njihova struktura zlasti v manjših knjižnicah nezadovoljiva (opravljajo tudi vsa administrativno-tehnična dela), neurejen je tudi njihov status, zato morajo standardi zlasti urediti njihove pravice in dolžnosti. Glede knjižnične zbirke avtorica že pred štirimi desetletji opozori, da mora na eni strani slediti potrebam uporabnikov, hkrati pa upoštevati finančno stanje knjižnice. Prav tako opozori, da vsaka knjižnica ne more imeti vse potrebne gradivo sama, ampak si morajo knjižnice pomagati z medknjižnično izposajo. Standarde za interne delovne procese naj bi po njenem mnenju bilo mogoče postaviti šele takrat, ko bo dorečen organizacijski model knjižnic v okviru univerze. Bolj natančna pa je avtorica glede standardov dela za uporabnike, tj. standard za minimalno odprtost za uporabnike, enoten poslovnik za vse knjižnice univerze in enoten način zbiranja podatkov o njihovem delu. Opozori še na nujnost čim prejšnjega sprejema standardov za prostore in opremo, ki so sicer v svetu že natančno izdelani ter povsod priznani. Sepetova navede tudi nekaj predlogov glede proračuna knjižnice: biti mora del proračuna matične ustanove, določen naj bo delež proračuna knjižnice v celotnem proračunu, osebni dohodki strokovnih knjižničnih delavcev naj se obravnavajo kot osebni dohodki pedagoškega in ne administrativnega osebja.

Avtorica zaključí: "Preden bomo imeli za univerzne knjižnice dokončno izdelane standarde, bo potrebno še precej dela, premišljevanja in razpravljanja in predvsem veliko sodelovanja vseh prizadetih." (Sepe, 1971, str. 47) Izdelava standardov za druge vrste knjižnic je dejansko potekala hitreje kot za knjižnice univerz, tako so bili za "javne knjižnice" sprejeti že leta 1975.

Sekcija za univerzne knjižnice pri ZBDS je standarde za visokošolske knjižnice pripravljala v letih 1980–1989 (delovno skupino je vodila Breda Filo) in se srečevala s številnimi dilemami. Filo (1987a) piše, da je bilo v zadnjih dveh letih delo sekcije osredotočeno samo na standarde za univerzne knjižnice: "V jeseni leta 1985 je sekcija začela predelovati besedilo, ki je bilo že l. 1980 pripravljeno kot slovenska inačica jugoslovanskih standardov za univerzitetne knjižnice, sprejetih v Sarajevu leta 1975¹⁸⁷. Od spomladi 1986 do začetka avgusta 1987 je bil osnutek standardov v javni razpravi". Pri pripravi predloga standardov je sekcija izhajala iz prepričanja, "... da je treba v času, ko je znanje postalo osrednji dejavnik družbenega razvoja, postaviti jasne kriterije za delovanje univerznih knjižnic. Ti kriteriji pa so, da samo tiste knjižnice, ki so povezane v računalniško podprtem knjižnično-informacijskem sistemu univerze, ki imajo strokovno dobro usposobljene kadre ter

¹⁸⁷ Delovna skupina Komisije za splošnoznanstvene in univerzitetne knjižnice pri ZBDJ, imenovana leta 1985, je že naslednje leto na skupščini ZBDJ v Ohridu kot osnutek standardov predložila predelano različico iz leta 1975. Ta je bila potem v razpravi v mandatnem obdobju 1986–1988. Avgusta leta 1987 je bil v slovenščini pripravljen osnutek jugoslovanskih standardov in preveden v srbohrvaščino. Filo navaja tudi številne dvome in nasprotovanja, ki so se ob pripravi osnutka jugoslovanskih standardov za knjižnice univerz pojavljala s strani bibliotekarjev (Filo, 1988a, str. 176).

ustrezen in dovolj obsežen knjižnični fond, omogočajo svojim visokim šolam izpolnjevati njihove naloge". Avtorica poudari, da se pri pripravi dokumenta sekcija ni mogla nasloniti na vzore iz drugih dežel. "To pa ne samo zato, ker bi bili numerični podatki za nas čista utopija, ampak predvsem zato, ker je univerzitetna knjižnica v tujini večinoma prototip osrednje knjižnice univerze, katere organski del so tudi fakultetne knjižnice, če obstajajo. Tudi standardi za univerzitetne knjižnice, ki jih je pripravila IFLA za konferenco v Chicagu leta 1985, in so namenjeni deželam v razvoju, govore le o univerzitetni knjižnici kot edini knjižnici univerze." Sekcija se je namenoma izognila neposrednemu reševanju problema dihotomije univerznega knjižničarstva na Slovenskem. Menila je, da tega problema ni potrebno več reševati, "Kajti na temeljnih principih bibliotekarstva zgrajen in z računalniško tehnologijo podprt knjižničnoinformacijski sistem univerze bo postopoma odpravil škodljivo in drago dvotirnost, omogočal bo kvalitetno knjižničnoinformacijsko službo uporabnikom tam, kjer delajo ali raziskujejo."

Dokument je bil v okviru ZBDS sprejet leta 1988, Strokovni svet za knjižničarstvo RS ga je leta 1989 potrdil kot osnutek in predlagal, da se kriterije posreduje v obravnavo Univerzi v Ljubljani in Univerzi v Mariboru. Dokument je (kmalu) verificirala le Univerza v Mariboru, ne pa tudi ljubljanska univerza ali ministrstvo pristojno za visoko šolstvo. Na ljubljanski univerzi je razprava o dokumentu stekla v drugi polovici leta 1990, kar pa ne pomeni, da se je iztekla v verifikaciji dokumenta. Martelanc (1991, str. 6) poroča: "Pripomb posameznih fakultet ni bilo veliko in so se v glavnem nanašale na (samoupravno) terminologijo v tekstu. Tekst in pripombe je ponovno obravnavala sekcija za visokošolske knjižnice pri ZBDS. Na seji, ki je bila januarja 1991, so člani ugotovili, da trenutno teksta ni mogoče popraviti, ker se nahajamo danes v situaciji, ko stara zakonodaja ni več aktualna, nova, ki nam bi bila osnova za spreminjanje terminologije, pa še ni sprejeta. Sekcija za visokošolske knjižnice je zato Komisiji za informatiko, dokumentacijo in knjižničarstvo pri Univerzi v Ljubljani priporočila, da se strokovni kriteriji sprejmejo v predlagani obliki in da se revidirajo, ko bo sprejeta ustrezna zakonodaja na področju knjižničarstva."

Posodobljen dokument (v razdelku Predlog meril za ocenjevanje dela knjižničnih delavcev) je pripravila delovna skupina Sekcije za visokošolske knjižnice, ki jo je vodil Ivan Kanič, leta 1992. Predlog je bil poslan pristojnemu ministrstvu, ki pa je isto leto sprejelo svoj pravilnik (Sklep o normativih in standardih za opravljanje izobraževalne dejavnosti v višjem in visokem šolstvu, 1992), ki v delu, ki se je nanašal na knjižnice, ni upošteval dokumenta ZBDS. Kasneje je NUK nekajkrat na ministrstvo pristojno za visoko šolstvo posredoval pobudo za pripravo novega dokumenta, vendar do njegove izdelave ni prišlo.

V primerjavi s standardi IFLA za univerzitetne knjižnice (Standards for university libraries, 1985), ki vsebujejo le osem splošnih priporočil, dopuščajo pa, da jih posamezne države glede na stanje v svojih okoljih ustrezno dopolnjujejo, je dokument Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989) zelo obsežen in vsebuje poleg kvalitativnega tudi kvantitativni del. Iz poročil o pripravi standardov ne zasledimo pojasnil o tem, kaj je avtorjem standardov služilo kot osnova za določitev kvantitativnih meril oziroma če so merila bila preverjena v praksi. Kvantitativna merila so se namreč izkazala kot nerealna oziroma v praksi nedosegljiva, njihovo preverjanje v praksi je pokazalo zaskrbljujoče stanje visokošolskih knjižnic na področju kadrov, prostorov, odprtosti in knjižnične zbirke ter s tem na slabo skrb visokošolskih zavodov za knjižnično informacijsko podporo izvajanju svoje dejavnosti.

Študija o visokošolskih knjižnicah ljubljanske univerze za leto 1991 (Dolgan Petrič, 1998, str. 163–164) je pokazala, da 72 % knjižnic ni imelo ustreznih prostorov za organiziranje prostega pristopa, le 28 % knjižnic je imelo na voljo čitalnico, 64 % jih ni zagotavljalo minimalne tedenske odprtosti, 45 % knjižnic ni imelo zaposlenih vsaj dveh strokovnih delavcev. V letu 1996 stanje na ravni države ni bilo bistveno boljše, ena tretjina knjižnic je zaposlovala samo enega delavca, polovica knjižnic je bila odprta manj kot 40 ur tedensko, sedem knjižnic ni doseglo predpisanega minimuma 10.000 knjig, skoraj polovica jih je imela manj kot 100 naslovov tekoče periodike, kar so standardi predpisovali kot pogoj za začetek dela visokošolske knjižnice. Avtorica je opozorila na tuje izkušnje, ki kažejo, da se v svetu bolj kot standardi uveljavljajo različne vrste kvalitativnih, v manjši meri tudi kvantitativnih priporočil, ter merjenje kakovosti poslovanja knjižnic s pomočjo različnih kazalcev uspešnosti. Ne glede na obliko pa bodo po njenem mnenju "novi slovenski standardi za visokošolske knjižnice uspešni le, če bo njihova interpretacija enostavna, zanesljiva ter dovolj prepričljiva, tako za knjižnice same kot za financerja." (Dolgan, 1998, str. 173)

Dolgan Petrič (1998) je opozorila, da so eden od problemov slovenskih visokošolskih knjižnic tudi neuspešna prizadevanja za revizijo dokumenta Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989) ali izdelavo povsem novih ocenjevalnih meril. Zaradi velikih razlik med visokošolskimi knjižnicami dokument, ki je zlasti v svojem kvantitativnem delu predpostavil njihovo poenotenje, v praksi ni mogel zaživeti. Opravljene analize stanja v visokošolskih knjižnicah so pokazale zaskrbljujočo sliko o izpolnjevanju strokovnih standardov. Zato je ocenila, da bi bilo smotrnejše pripraviti nov(e) dokument(e) s priporočili za delovanje visokošolskih knjižnic in merili za njihovo evalvacijo, v prvi vrsti za vrednotenje njihove kakovosti.

4.3.4 Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice: knjižnično informacijski sistem univerze

Dokument utemeljuje delovanje knjižničnega informacijskega sistema univerze (dalje KIS univerze) in opredeljuje posamezne vidike delovanja visokošolskih knjižnic univerz in njihovih knjižničnih sistemov. Knjižnični informacijski sistem univerze opredeli kot homogeno mrežo podprto z računalniškimi zmogljivostmi, v kateri funkcionalno povezano delujejo univerzitetna knjižnica kot osrednja knjižnica univerze in visokošolske knjižnice članic univerze. Udeležencem v visokem šolstvu naj bi omogočal:

- dostop do vseh dokumentov, ki so v knjižničnih informacijskih sistemih,
- dostop do domačih in tujih podatkovnih zbirk,
- dostop do elektronsko publiciranih dokumentov in
- sistematično in integrirano izobraževanje študentov za uporabo informacijskih virov ter knjižničnih informacijskih služb.

Dokument sta leta 1989 sprejela Zveza bibliotekarskih društev Slovenije in takratni Strokovni svet za knjižničarstvo¹⁸⁸. Čeprav sta bila tako strokovno združenje knjižničarjev kot posvetovalni organ vlade prepričana, da se bo dokument v visokem šolstvu uveljavil kot predpis, se to ni zgodilo. V času njegovega nastanka je šlo za dokument, ki je sodobno zasnoval organizacijo in delovanje visokošolskih knjižnic univerz, z leti pa je mestoma postajal vse bolj zastarel in neprimeren za uporabo.

¹⁸⁸ Organ, ki ga je nasledil Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.

Ker je dokument nastal v obdobju pred spremembo visokošolske zakonodaje, ki je omogočila nastajanje samostojnih visokošolskih zavodov, se nanaša le na visokošolske knjižnice, ki delujejo v okviru univerz. Zaradi kasnejših družbenih in političnih sprememb je postala uporaba določenih terminov zastarela, dejavnost in delovanje visokošolskih knjižnic pa sta se zaradi številnih sprememb v njihovem ožjem in širšem okolju spremenila v tolikšni meri, da so se že ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja pojavile pobude za posodobitev dokumenta.

Strokovni kriteriji in merila vključujejo osem poglavij (Definicija, Naloge, Organizacija, Uporabniki, Službe, Informacijski viri, Knjižnični delavci, Financiranje in dodatke (Dela in naloge delavcev visokošolskih knjižnic, Merila za ocenjevanje dela knjižničnih delavcev, Prostori in oprema visokošolskih knjižnic).

Prvo poglavje dokumenta **opredeli KIS univerze in visokošolske knjižnice**. KIS univerze predstavlja dogovorjeno in funkcionalno organizirano povezovanje knjižnic univerze, ki so komunikacijski centri znanstvenih in drugih informacij ter s svojo dejavnostjo neposredno prispevajo k razvoju znanosti in kulture širšega območja, posebej univerze, ki ji služijo. Visokošolske knjižnice opredeli kot knjižnice visokošolskih in drugih organizacij, združenih v univerzo. Med njimi predstavlja univerzitetna knjižnica osrednjo knjižnico KIS univerze¹⁸⁹. V KIS univerze naj bi delovale tudi osrednje visokošolske knjižnice (centralne knjižnice za določene stroke), ki naj bi povezovale vse visokošolske in specialne knjižnice na svojem strokovnem področju v republiki.

Naloge različnih vrst visokošolskih knjižnic so opredeljene v drugem poglavju. Visokošolske knjižnice zagotavljajo dostop do dokumentov in informacij ne le udeležencem visokošolskega izobraževalnega in raziskovalnega procesa matične univerze, ampak tudi znanstvenemu in strokovnemu delu drugih ustanov in vsem občanom za njihovo permanentno izobraževanje. Knjižničarsko, bibliografsko, dokumentacijsko, informacijsko in komunikacijsko delo mora temeljiti na najnovejših dognanjih bibliotekarske in informacijske vede. Dejavnost mora biti načrtovana v skladu s potrebami uporabnikov in izvajana s pomočjo sodobne informacijske tehnologije. Izpostavljen je pomen sodelovanja knjižnic v visokoškolskem procesu in izvajanje programov izobraževanja (informacijskega opismenjevanja) uporabnikov – študentov, in sicer v sodelovanju s pedagoškimi delavci, ali v okviru enega od temeljnih strokovnih predmetov ali v okviru uvodov v metodologijo raziskovalnega dela¹⁹⁰. Osnovne storitve naj bi knjižnice izvajale brezplačno, na ravni države pa naj bi bil sprejet cenik dodatnih storitev (retrospektivne poizvedbe, selektivna diseminacija informacij, preslikavanje gradiva). Knjižnice skrbijo tudi za obdelavo dokumentov, ki nastajajo kot rezultat pedagoškega in raziskovalnega dela matične ustanove, izdelujejo informacijska pomagala, zbirajo statistične podatke o svojem delovanju, skrbijo za varovanje in zaščito knjižničnega gradiva itd.

Osrednja knjižnica KIS univerze je univerzitetna knjižnica, ki vodi strokovno delo (usmerja in usklajuje nabavo in obdelavo gradiva, skrbi za vzajemni katalog univerzitetnega KIS¹⁹¹, organizira in izvaja

¹⁸⁹ Glede na mednarodno opredelitev, ki govori o dveh vrstah univerzitetnih knjižnic, to je glavni (ang. main) oziroma osrednji (ang. central), ki deluje na določenih strokovnih področjih, ki jih pokriva univerza, dokument na tem mestu ne prejudicira organizacijskega modela KIS univerze s samo eno univerzitetno knjižnico.

¹⁹⁰ Dokument torej priporoča integrirani model informacijskega opismenjevanja študentov.

¹⁹¹ Dokument je nastal v času, ko sistem COBISS.SI še ni bil potrjen kot nacionalni sistem. Ob njegovi vzpostavitvi leta 1988 so se vanj vključevale nacionalne knjižnice bivše Jugoslavije.

informacijsko dejavnost za KIS univerze ter izobraževanje študentov). Univerzitetna knjižnica naj bi skrbela za podatkovno zbirko raziskovalnega dela univerze, urejala bibliografijo univerze in hranila obvezni izvod publikacij ter polpublikacij univerze. Bila naj bi tudi center za medknjižnično izposajo, organizirala zameno gradiv, usmerjala izloženo gradivo knjižnic v depozitno skladišče in organizirala razvojno službo za visokošolske knjižnice članic.

Dokument uvaja t. i. osrednje visokošolske knjižnice za določena strokovna področja, ki naj bi bile hkrati tudi nosilke specializiranih informacijskih sistemov in kot take koordinirale nabavo ter obdelavo gradiv in gradile podatkovne zbirke na svojem področju. Organizirale in koordinirale naj bi vse vrste posredovanj informacij iz domačih ter tujih virov, skrbele za publicistično dejavnost in za vključevanje v mrežo specializiranih informacijskih sistemov.

Tretje poglavje **opredeljuje organizacijo KIS univerze** ter naloge in pristojnosti vključenih knjižnic. KIS univerze pomeni funkcionalno organizirano povezovanje visokošolskih knjižnic univerze, v katerega se slednje vključijo na osnovi sporazuma. Delovanje sistema usmerja odbor, v katerem ima vsaka članica sistema svojega delegata¹⁹², deluje pa kot odbor sveta univerze, vodi ga prorektor. Dolgoročne programe KIS univerze naj bi potrjeval Svet univerze in skupščine ustreznih (takrat obstoječih) republiških samoupravnih skupnosti. Glede članic sistema, tj. visokošolskih knjižnic, npr. določa, da se oddelčne ali inštitutske knjižnice v okviru posameznih članic povezujejo v organizacijske enote matične ustanove, da bi lahko funkcionalno organizirale knjižnično informacijsko dejavnost. Vodja knjižnice bi moral biti bibliotekar, odgovoren pa prodekanu za pedagoško in znanstveno delo ali predstojniku oddelka oziroma inštituta¹⁹³. Knjižnice imajo komisije za knjižnično informacijsko dejavnost, v katerih sodelujejo predstavniki pedagoških delavcev, delavcev knjižnice in študentov. Pristojnosti komisije so velike, saj sprejema delovne načrte in druge dokumente, obravnava kadrovske problematiko itd. Poleg tega morajo imeti knjižnice tudi strokovne komisije za pridobivanje knjižničnega gradiva, katerih člane imenuje Svet matične visokošolske ustanove. Programi knjižnic naj bi bili del delovnih programov matičnih ustanov, dejavnost knjižnic pa opredeljena v njihovih statutih.

Univerzitetna knjižnica naj bi bila enovita in samostojna organizacija, vključena v univerzo. Bila naj bi matična knjižnica univerze ali celo za vse univerze v republiki. Ima programski svet, ki usmerja njeno delo in razvoj, polovico članov imenuje Svet univerzitetne knjižnice (ki sicer v dokumentu ni opredeljen!), iz zaposlenih, polovico pa odbor za KIS univerze izmed pedagoških in znanstvenih delavcev. Univerzitetna knjižnica ima lahko tudi več strokovnih komisij za pridobivanje knjižničnega gradiva.

V nadaljevanju dokument ponavlja opis nalog osrednjih visokošolskih knjižnic, omeni pa še, da jih imenuje Strokovni svet za knjižničarstvo, in da imajo programske svete, ki usmerjajo delo in razvoj specializiranih informacijskih sistemov.

¹⁹² V nadaljevanju zasledimo tej določbi nasprotujočo ali vsaj nejasno določilo, in sicer da odbor deluje na podlagi poslovnika, ki določa tudi sestavo odbora glede na velikost in specifičnost posameznih KIS univerze.

¹⁹³ Tudi v tem primeru gre za določilo, ki se ne ujema z zahtevo, da naj bodo oddelčne oziroma inštitutske knjižnice povezane v organizacijsko enoto, dopušča pa podrejenost vodij knjižnic različnim subjektom.

Četrto poglavje dokumenta se nanaša na **uporabnike**, in sicer kot fizične ter pravne osebe. Uporabnike visokošolskih knjižnic ne omeji na zaposlene in študente matičnega visokošolskega zavoda, potencialni uporabniki so tudi vsi občani, ki potrebujejo knjižnično gradivo in službe za permanentno izobraževanje, strokovno ter znanstveno delo in kulturno delovanje. Pravice in dolžnosti uporabnikov se določijo s knjižničnim redom ali pravilnikom. V dokumentu je tudi določilo o izjemi glede števila in izposojevalnega roka pri izposoji gradiva za potrebe raziskovalnih projektov ter pedagoške dejavnosti.

Obsežno, peto poglavje dokumenta, se nanaša na **knjižnične službe**, in sicer najprej nasploh za visokošolske knjižnice, v nadaljevanju pa še za posamezno vrsto visokošolskih knjižnic. Za opravljanje dejavnosti knjižnice organizirajo specializirane službe (za pridobivanje knjižničnega gradiva, obdelavo dokumentov in posredovanje gradiva ter informacij), in sicer strokovno dognano, racionalno in ekonomično. Dejavnost posameznih služb je opisana dokaj podrobno (na ravni posameznih nalog). Na ravni univerzitetnih knjižničnih sistemov naj bi se večina tehničnih strokovnih služb (dogovorno) centralizirala, zaposleni v knjižnicah sistema pa naj bi v prvi vrsti opravljali referenčno in informacijsko službo, pedagoško delo in vsebinsko analizo dokumentov. V sistemu naj bi univerzitetna knjižnica koordinirala nabavno politiko, zbirala in arhivirala obvezni izvod gradiva, ki nastaja na univerzi, skrbela za medknjižnično izposajo in izvajala funkcijo depozitne knjižnice za hranjenje starejšega gradiva knjižnic univerze. Skrbela naj bi tudi za vzajemni katalog knjižničnega sistema univerze, imela informacijsko službo za iskanje podatkov po domačih in tujih podatkovnih zbirkah ter upravljala zbirko obveznega študijskega gradiva (učbenikov). Razvojna služba naj bi izvajala svetovalno delo za celoten sistem, organizirala avtomatizacijo vseh knjižničnih funkcij in spremljala razvoj bibliotekarske ter informacijske vede. Po potrebi naj bi organizirala tudi skupno knjigovoznico, fotolaboratorij ipd.¹⁹⁴

V šestem poglavju dokument opiše **informacijske vire** visokošolskih knjižnic, med katere uvršča lastne informacijske vire (kataloge knjižnic in podatkovne zbirke za ustrezna znanstvena oziroma strokovna področja), nabavljene informacijske vire in informacijske vire, do katerih zagotavljajo dostop. Pri opisu nabavne politike posameznih vrst knjižnic uvede tudi pojem obveznega izvoda visokošolskih zavodov, ki naj ga slednji oddajajo svojim knjižnicam. Univerzitetna knjižnica naj bi pridobivala informacijske vire z vseh področij znanosti, ostale visokošolske knjižnice pa s strokovnih področij svojih matičnih ustanov. Nato sledi podroben opis vrst gradiva, ki naj bi ga zbirale univerzitetne oziroma osrednje visokošolske knjižnice. Vključi pa tudi merila in kriterije za začetek delovanja visokošolskega zavoda – slednji naj bi zagotavljal ustrezno knjižnično gradivo in knjižnično informacijsko službo. Kriterije (kvantitativne) nato opredeli le za področje knjižničnega gradiva, in sicer posebej za posamezno vrsto visokošolske knjižnice (univerzitetne, osrednje in ostale visokošolske knjižnice).

V nadaljevanju govori dokument o **knjižničnih delavcih** visokošolskih knjižnic, ki naj bi bili strokovno ustrezno usposobljeni in sodelovali tudi v izobraževalnem ter raziskovalnem procesu. Imeli naj bi formalno izobrazbo s področja bibliotekarske oziroma informacijske znanosti ali pa si zaposleni z izobrazbo z drugih področij potrebna teoretična znanja pridobijo z dodatnim strokovnim usposabljanjem. Opravili naj bi tudi stopnji izobrazbe ustrezen strokovni izpit. Naštete so vrste

¹⁹⁴ Glede organizacije knjižničnih služb se dokument zgleduje po anglosaškem modelu organizacije univerzitetnih knjižnic, pri čemer pa ne sledi tudi modelu upravljanja teh.

strokovnjakov, ki jih potrebujejo knjižnice, ter njihova dela in naloge glede na stopnjo izobrazbe. Univerzitetne knjižnice naj bi zaposlovale tudi strokovnjake za preučevanje teorije bibliotekarske in informacijske znanosti ter vodile strokovno izobraževanje knjižničnih delavcev v knjižničnem sistemu univerze. Število in profili zaposlenih v visokošolskih knjižnicah bodo odvisni od velikosti in značilnosti knjižnične zbirke, njenega letnega prirasta, delovnega časa služb, števila uporabnikov in izposojenega gradiva ter zahtevnosti obdelave gradiva in posredovanih informacij. Merila za izračun potrebnega števila zaposlenih so nato naštet v prilogi.

Zadnje, osmo poglavje dokumenta določa način in obseg **financiranja** visokošolskih knjižnic. Finančna sredstva naj bi univerzitetne in ostale visokošolske knjižnice pridobivale na osnovi enotnih meril, veljavnih za univerzitetne ustanove, slednje naj bi v svojih finančnih načrtih za knjižnično dejavnost zagotavljale sredstva vsaj v višini 5 % od njihovega celotnega prihodka, za knjižnice v razvoju pa v prvih petih letih delovanja najmanj 7 %. V proračunu knjižnice naj bi sredstva za nakup informacijskih virov znašala od 25 do 30 %. Dodatna sredstva za nakup informacijskih virov dobivajo knjižnice, katerih delovanje je podlaga za razvoj širših ali ožjih znanstvenih področij posebnega nacionalnega in družbenega pomena.

V prvi prilogi Strokovnih kriterijev in meril so opisana **dela ter naloge** delavcev visokošolskih knjižnic glede na stopnjo njihove izobrazbe in funkcijo, ki jo opravljajo. V drugi prilogi so navedena **merila za ocenjevanje dela knjižničnih delavcev**. V visokošolski knjižnici naj bi bila zaposlena najmanj dva strokovno usposobljena knjižnična delavca, skupno število potrebnih strokovnih delavcev izračunamo na osnovi točkovanja, in sicer s pomočjo meril, ki določajo okvirno količino opravljenega dela posameznih knjižničnih delavcev. Tretja priloga vsebuje osnovne smernice za **prostore in opremo** visokošolskih knjižnic. Dokument je pri načrtovanju novogradenj oziroma prenov knjižničnih prostorov določil pomembno vlogo takratni republiški matični službi¹⁹⁵, ki naj bi skrbela, da z arhitekti sodelujejo bibliotekarski strokovnjaki. Dokument določa, da naj bi univerzitetne in osrednje visokošolske knjižnice imele lastne zgradbe, prostori ostalih visokošolskih knjižnic pa morajo biti projektirani namensko, in sicer v središču zgradbe visokošolskega zavoda. Nove prostore naj bi načrtovali tako, da bodo zadostovali za najmanj 20 let. Pri gradnji knjižničnih stavb je treba zagotoviti njihovo funkcionalnost in fleksibilnost, prostori morajo omogočati racionalen proces dela. Dokument navaja, kakšna morata biti razporeditev in oprema prostorov, navaja tudi številčne mere za poličnice in delovne prostore. S pomočjo tabele za potrebno število čitalniških mest lahko izračunamo njihovo število za knjižnični sistem univerze, univerzitetna knjižnica naj bi jih zagotavljala vsaj polovico. Nadalje so opisane zahteve za knjižnične kataloge za različne vrste gradiv in naprave za uporabo mikrofilmov, avdiovizualnega gradiva in strojno čitljivih zapisov.

4.4 OBSTOJEČA MERILA ZA VZPOSTAVITEV IN DELOVANJE SLOVENSkih VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

Avtorica Pečko Mlekuš (2004, str. 133–134) opozarja: "Visokošolske knjižnice pa v nasprotju s splošnimi, šolskimi in specialnimi knjižnicami nimajo strokovnih standardov oziroma priporočil, na katere bi se opirale pri svojem delu. Zadnji dokument na tem področju so bili Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice, katerih osnutek je več let pripravljala delovna skupina Sekcije za

¹⁹⁵ Ukinjena leta 2003 z uveljavitvijo sistema osrednjih območnih knjižnic oziroma posebnih nalog, ki jih slednje izvajajo.

visokošolske knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Osnutek je bil pripravljen leta 1989, vendar ni dobil ustrezne podpore. Visokošolski knjižničarji so mnenja, da bi bili standardi oziroma strokovna priporočila, ki bi usmerjali dejavnost knjižnic, nujno potrebni".

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) je v členu 11 sicer določil, da:

Razvoj knjižnic usmerjajo standardi in strokovna priporočila, ki se nanašajo na organiziranost in delovanje knjižnične javne službe in ki jih sprejme Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.

Standardi iz prejšnjega odstavka se nanašajo na dolgoročnejše obdobje, ki ga natančneje določi Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.

vendar do uresničitve določila, tj. izdelave in sprejema dokumenta, na področju visokošolskega knjižničarstva ni prišlo.

Glede na to, da formalno standardov in strokovnih priporočil za visokošolske knjižnice nimamo, se ne uresničujejo določila 37. člena Zakona, ki govorijo o normativih za načrtovanje razvoja:

Minister, pristojen za kulturo, sprejme v soglasju z ministrom, pristojnim za šolstvo in znanost, na podlagi strokovnih priporočil iz 11. člena tega zakona, normative za načrtovanje razvoja splošnih, visokošolskih in šolskih knjižnic v naslednjih treh letih. Na njihovi osnovi pripravi knjižnica v soglasju s svojim ustanoviteljem triletni razvojni načrt.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001) opredeli javno službo na področju knjižnične dejavnosti in pogoje za izvajanje knjižnične javne službe, ki so v 36. členu opredeljeni le na splošno, med pogoji za izvajanje dejavnosti pa npr. ne omeni ustreznih finančnih sredstev za izvajanje knjižnične dejavnosti:

Knjižnice, ki izvajajo knjižnično javno službo, morajo imeti:

- *ustrezen obseg in izbor strokovno urejenega knjižničnega gradiva,*
- *ustrezno število ustrezno usposobljenih strokovnih delavcev,*
- *ustrezen prostor in opremo,*
- *ustrezno organizacijo knjižnične dejavnosti.*

Določa tudi, da minister pristojen za kulturo, sprejme, v soglasju z ministrom pristojnim za šolstvo in znanost, pravilnik, s katerim podrobneje določi pogoje za izvajanje javne službe za posamezne vrste knjižnic. Izpolnjevanje teh pogojev ugotavlja za posamezno vrsto knjižnic pristojno ministrstvo z odločbo, ki jo prejmejo ustanovitelj, knjižnica in nacionalna knjižnica. Knjižnica lahko začne z izvajanjem knjižnične dejavnosti po pravnomočnosti omenjene odločbe razen splošne knjižnice, ki lahko začne z izvajanjem te dejavnosti po vpisu v sodni register.

Dokument, ki določa normative in merila oziroma t. i. minimalne pogoje, ki jih morajo izpolnjevati univerzitetne in druge visokošolske knjižnice, da lahko opravljajo javno službo na področju knjižničarstva, je **Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe** (Ur. l. RS, št. 73/2003)¹⁹⁶, ki je podzakonski akt Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1, Ur. l. RS, št. 87/2001). V delu, ki se nanaša na visokošolske knjižnice in določanje potrebnega števila zaposlenih, se sklicuje na neobstoječi dokument, tj. standarde in strokovna priporočila iz člena 11 Zakona o knjižničarstvu.

¹⁹⁶ Spremembe pravilnika, sprejete leta 2008, se nanašajo le na splošne knjižnice (Ur. l. RS, št. 70/2008).

Na visokošolske knjižnice se v pravilniku nanašajo členi od 25 do 29, ki določajo velikost in vsebino knjižnične zbirke, zagotavljanje dostopnosti informacijskih virov, za knjižnice članic univerze in samostojnih visokošolskih zavodov pa tudi najmanjše število zaposlenih¹⁹⁷, število čitalniških sedežev in računalniških delovnih postaj ter opremo. Glede na obseg izpolnjevanja normativov se knjižnice razvrščajo v tri kategorije razvitosti in v skladu s Pravilnikom o razvidu knjižnic (Ur. l. RS, št. 105/03) vpišejo v razvid knjižnic, ki opravljajo javno službo.

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, št. 73/2003) vsebuje naslednja merila:

Knjižnična zbirka:

Univerzitetna knjižnica ima najmanj 50.000 enot gradiva in naroča ali omogoča dostop vsaj do 1.000 redno naročenih naslovov serijskih publikacij. Knjižnica članice univerze oziroma samostojnega visokošolskega zavoda ima vsaj 10.000 enot gradiva in najmanj po 2 izvoda študijskega gradiva, predpisanega na članici univerze ali samostojnem visokošolskem zavodu. Omogoča dostop do vsaj 100 naslovov serijskih publikacij.

Merila so v pretežni meri povzeta po dokumentu Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989). Za univerzitetne knjižnice so v primerjavi z omenjenimi manj zahtevna (navedeni dokument predpisuje kot pogoj za začetek delovanja najmanj 100.000 enot knjižničnega gradiva in 200 naslovov periodike, od tega vsaj 200 tuje), prav tako za ostale visokošolske knjižnice (10.000 enot knjižničnega gradiva in 100 naslovov periodike, od tega vsaj 50 tuje).

Knjižnično osebje:

Knjižnica članice univerze oziroma samostojnega visokošolskega zavoda mora imeti zaposlena najmanj 2 delavca z univerzitetno izobrazbo bibliotekarske ali druge ustrezne smeri v skladu s pedagoško ter znanstvenoraziskovalno in umetniško dejavnostjo, ki jo opravlja članica univerze oziroma samostojni visokošolski zavod, za opravljanje dejavnosti iz 2. in 29. člena zakona. Za vsako nalogo, ki jo koordinirajo ali izvajajo za potrebe knjižničnega sistema univerze, imajo vsaj še po enega strokovnega delavca.

Tudi v primeru knjižničnega osebja se Pravilnik opira na merila iz dokumenta Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989) – Priloga B, ki navaja, da morata biti v visokošolski knjižnici zaposlena najmanj dva strokovno usposobljena knjižnična delavca. Vendar pa v nasprotju z veliko starejšim dokumentom ne navaja, kateri so dejavniki, od katerih bo odvisno (ustrezno) število zaposlenih. Visokošolski zavod ima tako ustrezno knjižnico že, če zaposluje dva strokovna delavca. Da nalog sodobnih visokošolskih knjižnic kadrovsko tako zasedene knjižnice ne morejo izpolnjevati niti v minimalnem obsegu, je dejstvo, še bolj zaskrbljujoče pa je, da nezanemarljiv delež slovenskih visokošolskih knjižnic ne izpolnjuje niti tega pogoja. Kljub temu njihovi matični zavodi izvajajo akreditirane visokošolske programe. Pravilnik, podobno kot omenjeni Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice, navaja, da morajo imeti knjižnice za vsako nalogo, ki jo koordinirajo ali izvajajo za potrebe knjižničnega sistema univerze vsaj še po enega strokovnega delavca, vendar pa ne določa,

¹⁹⁷ Potrebno število zaposlenih naj bi se določilo ob upoštevanju standardov in strokovnih priporočil iz 11. člena Zakona o knjižničarstvu, tj. v skladu s standardi in strokovnimi priporočili, ki jih sprejme Nacionalni svet za knjižnično dejavnost!

katere so te naloge, kar omogoča različne (subjektivne) interpretacije določila.

Prostori in oprema:

Knjižnica članica univerze oziroma samostojnega visokošolskega zavoda mora imeti ustrezen prostor glede na obseg nalog, ki jih opravlja, in ki omogoča postavitve dela zbirke v prosti pristop, postavitev ustrezne opreme in vsaj 1 čitalniško mesto na 50 potencialnih uporabnikov.

Visokošolska knjižnica mora imeti ustrezno opremo v skladu z obsegom nalog, ki jih opravlja. Imeti mora telefon, telefaks in preslikovalni stroj ter najmanj en računalnik z dostopom do svetovnega spleta za uporabnike. Zagotavljati mora vsaj 1 računalniško mesto z dostopom do svetovnega spleta na vsakih 300 potencialnih uporabnikov.

Pravilnik z izjemo meril za število čitalniških sedežev in računalniških delovnih postaj za uporabnike govori le o t. i. ustreznih prostorih in opremi glede na obseg nalog visokošolske knjižnice. Dokument Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice je kljub temu, da daje glede prostorov in opreme visokošolskih knjižnic le osnovne smernice, natančnejši. Poleg osnovnih zahtev glede lokacije knjižnične zgradbe oziroma prostora knjižnice in razporeditve, velikosti ter opremljenosti prostorov, navaja tudi standarde za prostore s knjižnično zbirko (zaprta skladišča in prosti pristop) ter prostore za uporabnike. Vključuje tudi tabelo za izračun potrebnih študijskih mest.

A tudi če po podatkih Centra za razvoj knjižnic pri NUK za visokošolske knjižnice za leto 2009 preverimo izpolnjevanje le omenjenih dveh meril iz Pravilnika, ugotovimo, da jih vse knjižnice ne izpolnjujejo. Po drugi strani pa merila ne delujejo v prid razvoja visokošolskih knjižnic tistih visokošolskih zavodov, ki izvajajo proces na specifičnih strokovnih področjih z omejenim številom vpisanih študentov. Npr. knjižnica Akademije za gledališče, radio, film in televizijo UL poroča o skupaj 165 potencialnih uporabnikih v letu 2009. Javno službo na področju knjižničarstva bi lahko opravljala že, če bi imela na voljo vsaj 3,3 čitalniška sedeža in 0,5 računalniškega mesta z dostopom do svetovnega spleta. In ne nazadnje, zastavlja se vprašanje, na osnovi česa so bila v omenjenem pravilniku postavljena kvantitativna merila.

5 KAKOVOST V VISOKEM ŠOLSTVU V MEDNARODNEM IN SLOVENSKEM OKOLJU TER VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

5.1 ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI VISokega ŠOLSTVA V MEDNARODNEM OKOLJU IN KNJIŽNICE

V literaturi obstajajo različne opredelitve in modeli kakovosti, tudi v povezavi s knjižnicami¹⁹⁸. Prav tako je dostopnih veliko virov, ki se ukvarjajo s problematiko kakovosti v visokem šolstvu¹⁹⁹.

¹⁹⁸ O kakovosti in knjižnicah glej npr.: Ambrožič, M. (2003). Kakovost: podoba knjižnice v očeh uporabnikov. V *Podoba knjižnic* (str. 33–57). Maribor: Univerzitetna knjižnica; Fras Popović, S. (2007). Standard Sistemi vodenja kakovosti in splošna knjižnica. V: *Knjižnice za prihodnost* (str. 229–254). Ljubljana: ZBDS; Pinter, A. (2004). Od zadovoljnega k uspešnemu uporabniku knjižnic: konceptualni in metodološki elementi raziskovanja uporabnikov. *Knjižnica*, 48 (3), 33–58; Ambrožič, M. (2008). Kakovost univerze in visokošolske knjižnice. V *Kakovost v visokošolskih in specialnih knjižnicah* (str. 59–83). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

¹⁹⁹ Številna gradiva in viri o kakovosti v visokem šolstvu ter obilo povezav nanje je bilo zbranih na spletni strani Univerze v Ljubljani: <http://www.uni-kakovost.net/Default.asp>, za katero je skrbel dr. Bogomir Mihevc. Podstran je bila namenjena tudi knjižnicam: <http://www.uni-kakovost.net/Knjiznice/knjiznice.asp>. Strani žal ne delujejo več.

Opredelitev UNESCO izpostavlja, da je kakovost v visokem šolstvu multidimenzionalen, multistopenjski koncept, ki povezuje okvir izobraževalnega modela z zakonskim poslanstvom in cilji ter s točno določenimi standardi znotraj sistema, institucije, študijskega programa ali discipline (Grošelj, 2008, str. 22). Spremljanje kakovosti je možno le, če obstajajo za to opredeljena merila/mere (npr. kazalci kakovosti), vrednotenje pa, če obstajajo ustrezni standardi kakovosti. Pri visokem šolstvu gre za storitveno dejavnost, za storitve (nematerialne proizvode) je standarde kakovosti seveda težje določiti, kot za izdelke (materialne proizvode).

Na okrogli mizi o vlogi knjižnic pri evalvaciji in akreditaciji univerz, ki je potekala v okviru mednarodne konference COBISS 2006 je Čuš (2006) izpostavil, da lahko kakovost visokega šolstva dosežemo, če se "... visokošolske knjižnice v polni meri zavedo, katere procese na univerzah morajo s svojimi dejavnostmi pokrivati, in če se tudi univerze zavedo, da brez sodobne knjižnične informacijske podpore ne morejo uspešno izpolniti svojega poslanstva." Po njegovem mnenju bi lahko razdelili visoko šolstvo na kakovostni del, ki se zaveda pomena knjižnic in jih intenzivno vključuje v študijski ter raziskovalni proces, in manj kakovostni del, ki nima primerne knjižnične službe in se zanaša na improvizacije. Avtor poudari: "... brez dobre knjižnice ni kakovostne univerze!"

Sprejeta je bila tudi "Mariborska deklaracija" o vlogi knjižnic pri evalvacijah in akreditacijah univerz (2006), ki navaja: "Ugotovili smo le redke primere ustreznega upoštevanja prispevka knjižnic k višji kakovosti visokega šolstva, prevladuje pa zaskrbljujoče stanje, ko nacionalni standardi in kriteriji evalvacije in akreditacije sploh ne omenjajo knjižnic ali jih obravnavajo povsem obrobno. To povezujemo s primeri ustanavljanja visokošolskih zavodov in uvajanja novih programov, v katerih ni zagotovljena sodobna knjižnična informacijska podpora. Na to morajo biti pozorni tako študentje, ki v takih pogojih ne morejo dosegati dobrih študijskih uspehov, kot tudi financerji, ki vlagajo sredstva v neperspektivne visokošolske projekte. Knjižničarji in knjižnični informatiki apeliramo na vodstva univerz in na vlade v regiji, da v svojih razvojnih strategijah in politikah upoštevajo preverjeno dejstvo, da brez dobrih knjižničnih informacijskih sistemov ni kakovostnega visokega šolstva. Pričakujemo, da bodo v nacionalnih sistemih evalvacije kakovosti visokega šolstva knjižnice obravnavane kot bistven element, brez katerega visoko šolstvo regije ne more biti konkurenčno v skupnem evropskem visokošolskem prostoru. Knjižnični informacijski sistemi zagotavljajo transparentnost rezultatov raziskovalnega in pedagoškega dela, ki je potrebna za uspešno izmenjavo študentov in učiteljev ter za povezovanje v skupne projekte".

Evalvacije visokošolskih knjižnic, kolikor so prisotne v slovenskem visokošolskem prostoru, temeljijo v prvi vrsti na kvantitativnih merilih, usmerjenih na vložene vire in nekatere storitve ter proizvode knjižnic, delovni procesi in njihova učinkovitost so redkeje primer vrednotenja, sploh pa ne končni rezultati delovanja knjižnic, tj. njihov vpliv in učinek na posameznika in okolje, ne le družbeni, ampak tudi ekonomski. Končni rezultati delovanja visokošolskih knjižnic morajo prispevati k uspešni uresničitvi ciljev matičnih zavodov in ta prispevek mora biti merljiv. V primeru univerz (Poll in Payne, 2006, str. 4) so takšni cilji npr. pridobitev dobrih študentov in akademskega osebja; učinkovito pedagoško delo, ki se kaže v visokih ocenah izpitov, visoki stopnji diplomiranja, visoki zaposljivosti diplomantov, njihovi visoki stopnji informacijske pismenosti; učinkovito raziskovalno delo, ki se kaže v visoki uporabi in cenjenosti raziskovalnih rezultatov in publikacij (npr. visok dejavnik vpliva, visoka citiranost); v visokem deležu pridobljenih lastnih sredstev (npr. projektnih), številu nagrad in priznanj ipd. Velik del ciljev je mogoče doseči le ob podpori primernih knjižničnih storitev, zato si morajo

knjižnice prizadevati pokazati povezanost med uporabo njihovih storitev in uspešnostjo matične institucije. Metode in orodja za ugotavljanje njihovih končnih učinkov so v zadnjih letih predmet številnih raziskav in projektov v različnih državah po svetu, v sisteme notranje evalvacije ter samoevalvacijske poročila jih vključuje tudi vedno več visokošolskih ustanov²⁰⁰.

V javnosti ali prispevkih tudi v našem prostoru večkrat zasledimo izjave o knjižnicah kot pomembnem dejavniku uspešnosti in kakovosti visokošolskih zavodov, knjižničarjih kot partnerjih v pedagoškem in raziskovalnem procesu itd. Ne bi pa mogli trditi, da so visokošolske knjižnice v praksi dejansko že prepoznane kot eden od pomembnih dejavnikov kakovosti visokega šolstva oziroma da obstaja primeren sistem ugotavljanja njihovega vpliva na kakovost.

5.1.1 Zagotavljanje kakovosti v ameriškem visokem šolstvu

Kakovost v ameriškem visokem šolstvu že stoletje zagotavljajo v prvi vrsti s sistemom akreditacij. Akreditacijske organizacije preverjajo visokošolske kolidže in univerze 50-tih ameriških in 95 drugih držav ter več tisoč študijskih programov (Eaton, 2006, str. 3). Kot navaja avtorica, gre za proces zunanjega preverjanja kakovosti, ki pri visokošolskih ustanovah spodbuja zagotavljanje in izboljševanje kakovosti. Pridobitev oziroma posedovanje akreditacije pomeni v prvi vrsti, da je šola (program) kakovosten in izpolnjuje standarde za organiziranost, pedagoško ter raziskovalno osebje, študijske programe, pogoje za študij in raziskovalno delo, ustrezno podporo študentom ter primerno infrastrukturo, kamor sodi tudi knjižnica. Akreditacija je pogoj za pridobitev zveznih finančnih sredstev (npr. za študentske štipendije in posojila) in omogoča prehodnost študentov v visokem šolstvu z ene na drugo ustanovo oziroma priznavanje opravljenih predmetov ali programov ter primerljivost diplom. Akreditiranost šole ali programa je tudi pomemben dejavnik za delodajalce pri zaposlovanju in kasnejši podpori zaposlenim pri nadaljnjem izobraževanju.

Nadzor nad akreditacijskim in evalvacijskim procesom v visokem šolstvu izvajajo zasebne, nevladne, nepridobitne akreditacijske organizacije. Status akreditacijske organizacije pridobijo od Sveta za akreditacijo v visokem šolstvu (CHEA, Council of Higher Education Accreditation) ali Ministrstva za šolstvo (USDE, United States Department of Education). Obstajajo tri vrste akreditacijskih organizacij: regionalne, nacionalne in specializirane oziroma strokovne²⁰¹. Akreditacijske organizacije so izoblikovale merila, standarde in zahteve za evalvacijo ter potrditev (ang. recognition) izobraževalnih ustanov in visokošolskih programov. Izobraževalne ustanove pridobijo institucionalno akreditacijo, specialno (programsko) akreditacijo pa pridobivajo študijski programi, ki jih izvajajo akreditirane ustanove. Akreditacija visokošolskih ustanov in programov se izvaja vsakih pet do deset let.

²⁰⁰ Tako npr. na univerzi Indiana University Bloomington poudarjajo, da danes visokošolske ustanove in njihovo okolje želijo informacije o končnih rezultatih izobraževalnega procesa, torej kaj so se študentje dejansko naučili ter o učinkovitosti visokošolskih ustanov, torej kako uspešno izkoriščajo vanje vložena sredstva. Akreditacija pa je postopek, ki izpostavlja kakovost in sposobnost visokošolskih institucij, da svojo kakovost stalno izboljšujejo. Že leta 1979 so razvili program spremljanja uspešnosti visokošolskih ustanov, v okviru katerega na osnovi analize podatkov, pridobljenih s pomočjo anketnega vprašalnika (College Student Experiences Questionnaire Assessment Program, http://cseq.iub.edu/cseq_generalinfo.cfm), ugotavljajo, kako študentje izrabljajo vire, ki jih imajo na voljo za izobraževanje, in kako to vpliva na njihove učne rezultate. V program so vključene številne univerze in visokošolski kolidži. Pri analizah zbranih podatkov ugotavljajo npr. tudi povezave med uporabo knjižnic in informacijsko pismenostjo, učinkovitostjo uporabe računalniške in informacijske tehnologije, odnosi s pedagoškim in drugim osebjem ipd.

²⁰¹ Za področje bibliotekarskih šol je npr. akreditacijska organizacija ALA, Ameriško združenje knjižnic.

Visokošolske ustanove morajo imeti jasne vizije in poslanstva ter namen in cilje svojega delovanja, izpolnjevati morajo tudi dogovorjene standarde. Ocenjujejo se glede na uspešnost doseganja ciljev in stopnjo izpolnjevanja standardov. Poudarek je na spodbujanju kakovosti in učinkovitosti izobraževalnih programov in storitev. Evalvacija temelji na samooceni visokošolske ustanove in zunanji oceni, ki jo izdelata skupina strokovnjakov. Od vrednotenja vloženih virov, tj. študentov in učnega osebja, knjižničnih zbirk, računalniške opreme, finančnih virov ipd. in izobraževalnih procesov (kurikulum, učne metode ipd.), so se postopki akreditacije in evalvacije preusmerili na področje vrednotenja kakovosti rezultatov ter končnih učinkov dejavnosti visokošolskih ustanov na okolje in posameznike. V primeru visokošolskih knjižnic se ugotavlja njihov vpliv na uspešnost študentov pri študiju in zaposlovanju, pridobljene kompetence, stopnjo njihove informacijske pismenosti, sposobnost kritičnega mišljenja ipd. ter vpliv na znanstvenoraziskovalne rezultate matičnih ustanov, uspešnost pridobivanja projektov itd.

Vsaka akreditirana univerza oziroma visokošolska ustanova mora imeti ustrezno knjižnico, ki podpira študijsko in znanstvenoraziskovalno delo študentov, pedagoškega in raziskovalnega osebja (Standler, 2003). Knjižnice predstavljajo nepogrešljivo podporo uresničevanju poslanstva in ciljev visokošolskih ustanov. Avtorica Weiner (2005) navaja, da so bile ameriške visokošolske knjižnice skozi vso zgodovino tesno povezane z visokošolskimi ustanovami in njihovim razvojem. Tako so se zgodaj razvili tudi mehanizmi za evalvacijo knjižnic. Pivec (2007) izpostavi, da so ameriški univerzitetni knjižnični standardi nastali prav v povezavi z akreditacijo. Omenja tudi raziskavo avtorice Gratch-Lindauer o mestu knjižnic v akreditacijskih standardih, ki je ugotovila, da so knjižnice vključene v vse navedbe poslanstva in ciljev univerz, polovica akreditacijskih organizacij pa je imela za knjižnice podrobno razčlenjen standard. Analiza je pokazala tudi, da se akreditacijski standardi vse bolj usmerjajo na vrednotenje študijskih dosežkov študentov in stopnje njihove informacijske pismenosti (Gratch-Lindauer, 2001; cv: Pivec, 2007).

Glede na to da v ZDA ne obstajajo enotni (zvezni) akreditacijski standardi, so raznoliki tudi kriteriji, ki jih morajo izpolnjevati visokošolske ustanove glede njihovih knjižnic. Knjižnica je lahko le omenjena kot pogoj za delovanje visokošolskega zavoda, ali pa so tudi kriteriji glede knjižnic podrobneje razdelani, kar je npr. primer akreditacijskih standardov NWCCU (Northwest Commission on Colleges and Universities)²⁰². V večini akreditacijskih standardov zasledimo v okviru vrednotenja vpliva visokošolskega izobraževanja na učne izide študentov (ang. learning outcomes) tudi vrednotenje stopnje njihove informacijske pismenosti²⁰³.

5.1.2 Zagotavljanje kakovosti v evropskem visokem šolstvu

Pretežni delež evropskih visokošolskih ustanov je še vedno javnih, torej v glavnem financiranih iz javnih sredstev. Država poskuša na tak način zagotavljati uveljavljanje pravice državljanov do enakih možnosti izobraževanja, s tem pa ohranja odgovornost za razvoj visokega šolstva in tudi nadzor njegove kakovosti. Vendar pa evropski integracijski procesi in enoten trg zahtevajo konkurenčnost,

²⁰² Dostopno na:

<http://www.nwccu.org/Standards%20and%20Policies/Accreditation%20Standards/Accreditation%20Standards.htm>.

²⁰³ Prispevek knjižnic k informacijski pismenosti študentov visokošolske ustanove večinoma ugotavljajo s pomočjo standardov ALA/ACRL (Information literacy competency standards for higher education, 2000).

mobilnost, primerljivost, prehodnost... tudi na področju visokega šolstva. Že programi iz sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja, npr. ERASMUS, LEONARDO, COMENIUS in uvedba evropskega kreditnega sistema (ECTS) s strani Evropske komisije, so pospešili mobilnost študentov ter zaposlenih in sodelovanje visokošolskih ustanov. Ob 800-letnici sorbonske univerze so ministri za visoko šolstvo Francije, Nemčije, Velike Britanije in Italije v Parizu podpisali deklaracijo o vzpostavitvi enotne strukture visokošolskih nazivov (ang. degrees) po vzoru anglosaških držav (BA, MA, PhD) in povabili k sodelovanju tudi druge države. Junija 1999 se je srečanja v Bolonji udeležilo 30 ministrov evropskih držav in več kot 200 predstavnikov visokega šolstva, ki so podpisali novo deklaracijo, s katero so se obvezali vzpostaviti enoten evropski visokošolski prostor do leta 2010 (uvedba tristopenjske strukture študija, enotnega kreditnega sistema, evalvacije in ocenjevanja kakovosti, evropske dimenzije študijskih programov itd.).

Na področju evalvacije so bile Francija, Velika Britanija in Nizozemska prve, ki so uvedle sisteme ciklične evalvacije visokošolskih ustanov in programov ter vzpostavile centralna telesa za ta namen. Evropska komisija je že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja poskušala najti skupno platformo za sicer različne pristope pri nadzoru visokošolskega izobraževanja. Ker so posamezne države menile, da je nadzor funkcija vladnih organov, je bilo najprej možno vzpostaviti le mesto za izmenjavo informacij in primerov dobrih praks. Tako je bila leta 2000 vzpostavljena Evropska mreža agencij za kakovost (ENQA, European Network of Quality Agencies), ki se je novembra 2004 preimenovala v European Association for Quality Assurance in Higher Education. ENQA predstavlja odločujoče telo na področju oblikovanja politike zagotavljanja kakovosti v visokošolskem prostoru, pospeševanja evropskega sodelovanja na področju ocenjevanja in zagotavljanja kakovosti ter kot pomemben dejavnik pospeševanja bolonjskega procesa. Ob koncu leta 2010 je imela 40 polnopravnih članic nacionalnih ali evropskih agencij oziroma organizacij, pristojnih za izvajanje akreditacijskih in evalvacijskih procesov, ter 12 članic kandidat. Kandidatka za članstvo mora biti neodvisna, tako od visokošolskih ustanov kot vlade oziroma drugih političnih teles, in uspešno prestati zunanjo evalvacijo s strani ENQA. Poleg rednih članic in članic kandidat za redno članstvo lahko sodelujejo tudi agencije oziroma organizacije, ki ne izpolnjujejo pogojev, in sicer kot pridružene članice. Slovenija do vzpostavitve Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu konec leta 2010 pogojev za članstvo ni izpolnjevala, v ENQA ni bila vključena niti kot pridružena članica. ENQA tesno sodeluje z različnimi združenji s področja visokega šolstva in mrežami za kakovost.

Zagotavljanje kakovosti evropskega visokega šolstva je izpostavljeno kot ključni element pri vzpostavljanju evropske družbe znanja in vključuje tri ravni, in sicer:

- institucionalna raven, tj. vzpostavitev notranjih procesov kakovosti na ravni visokošolskih ustanov;
- nacionalna raven, tj. vzpostavitev pogojev za zunanjo evalvacijo visokošolskih ustanov. Gre za agencije za kakovost oziroma akreditacijo na ravni držav, ki so podpisale Bolonjsko deklaracijo in
- evropska raven, tj. promoviranje razvoja evropske dimenzije zagotavljanja kakovosti. V ta namen so bili v Bergnu leta 2005 sprejeti evropski standardi in navodila za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu, zadnja različica pa leta 2009 (Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area). Zajemajo področje notranjega in zunanjega zagotavljanja kakovosti visokošolskih ustanov in zagotavljanje kakovosti agencij za kakovost. Vključujejo standarde in priporočila (smernice) za njihovo uresničevanje.

Omenjeni evropski standardi kakovosti v visokem šolstvu so splošni in kvalitativni ter ne vsebujejo posebnega standarda in priporočil, ki bi se nanašali na knjižnice. V standardu 1.5 določajo le, da mora visokošolska ustanova študentom zagotavljati ustrezno učno podporo za vse študijske programe, ki jih izvaja. Pripadajoče smernice poudarjajo, da je uspešnost študentov odvisna ne le od pedagoškega osebja, ampak tudi številnih drugih virov, med katerimi so fizični, kot npr. knjižnice in računalniška oprema, in človeški, kot npr. tutorji in drugo svetovalno osebje. Študentom morajo biti stalno dostopni in morajo upoštevati njihove potrebe ter odzive na ponujene storitve. Visokošolska ustanova mora omenjene podporne službe oziroma storitve stalno spremljati in vrednotiti njihovo uspešnost ter zagotavljati njihov razvoj.

Kljub sprejetju evropskih standardov in smernic za notranje ter zunanje zagotavljanje kakovosti in za agencije za zunanje zagotavljanje kakovosti, pa Pivec (2007) opozarja, da v evropskem visokem šolstvu ne obstaja enoten sistem akreditacij niti enoten sistem kakovosti. V okviru panelne razprave o vlogi knjižnic pri evalvacijah in akreditacijah univerz v okviru konference COBISS 2006, so udeleženci ocenili, da je v vseh državah jugovzhodne Evrope prispevek knjižnic h kakovosti visokega šolstva prezrt, kajti nove visokošolske institucije se ustanavljajo celo brez knjižnic (Pivec, 2007). Nadaljevanje takšne prakse bi pomenilo nižanje konkurenčnosti visokega šolstva regije v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Z vidika knjižnic bi zato bilo treba doseči takšne standarde evalvacije in akreditacije, ki bodo jasno pokazali, katere visokošolske ustanove in programi zagotavljajo takšno knjižnično infrastrukturo za pedagoški in znanstvenoraziskovalni proces, da bodo njihovi rezultati mednarodno primerljivi.

5.2 ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI VISokega ŠOLSTVA V SLOVENIJI IN KNJIŽNICE

Že Zakon o visokem šolstvu iz leta 1993 (ZViS, Ur. l. RS, št. 67/1993) je za visokošolske zavode predpisal sistemsko skrb za kakovost njihovega delovanja. Zakon je uvedel Svet za visoko šolstvo, ki je imel med nalogami tudi določanje meril za spremljanje kakovosti in učinkovitosti dela visokošolskih zavodov ter dajanje mnenj o izpolnjevanju pogojev za ustanovitev visokošolskih zavodov. V 80. členu je določil tudi nadzor kakovosti, ki naj jo izvaja komisija za kvaliteto visokega šolstva. Posledica je bila leta 1996 ustanovljena Komisija za kvaliteto visokega šolstva, ki je delovala do leta 1999. Njena "naslednica", Nacionalna komisije za kvaliteto visokega šolstva (NKKVŠ), je bila na pobudo Rektorske konference RS ustanovljena leta 2000. Komisija je v svojih poročilih ves čas opozarjala, da v Sloveniji niti Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva niti Svet za visoko šolstvo RS nimata lastnosti agencije za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu, zato ni organa, ki bi bil na nacionalnem nivoju primerljiv z neodvisnimi evropskimi agencijami za zagotavljanje kakovosti. Zato bi bilo v Sloveniji treba ustanoviti neodvisno nacionalno institucijo, ki bi zadostila zahtevam ENQA, in postala njena polnopravna članica ter evalvacije izvajala skladno z metodologijo, uveljavljeno v večini držav EU.

Po sprejetih spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB2, Ur. l. RS, št. 100/2004) sta bila predvidena nosilca sistema zagotavljanja kakovosti v slovenskem visokem šolstvu Svet RS za visoko šolstvo (akreditacija visokošolskih zavodov in študijskih programov) ter Javna agencija za visoko šolstvo (nacionalna strokovna služba za pomoč pri vodenju akreditacijskih postopkov in postopkov zunanje evalvacije visokega šolstva po merilih Sveta za evalvacijo visokega šolstva kot organa agencije). Agencija naj bi bila ustanovljena najkasneje do 31. decembra 2005, do njene ustanovitve pa bi naloge še naprej opravljala Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva.

Vendar pa javna agencija za visoko šolstvo ni bila ustanovljena. Leta 2006 je bila sprejeta novela Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006), ki je člene o javni agenciji črtala, vlogo akreditacijskega, evalvacijskega in habilitacijskega organa pa dodelila Svetu RS za visoko šolstvo, tako je slednji prevzel tudi naloge s področja zagotavljanja kakovosti visokega šolstva oziroma celotnega terciarnega sektorja (tudi višje strokovno šolstvo). Maja leta 2008 je Svet pridobil polnopravno članstvo v mreži Central and Eastern European Network, pogojev za včlanitev v ENQA pa ni izpolnjeval.

Skrb za uvajanje, spremljanje in izboljševanje kakovosti na ravni visokošolskih zavodov so prevzele komisije za kakovost, nekateri zavodi so vzpostavili tudi službe za kakovost. Njihove aktivnosti so se intenzivirale zlasti po uvedbi bolonjskega procesa, kajti eden od ciljev bolonjske prenovе evropskega visokošolskega prostora je tudi spodbujanje sodelovanja na področju zagotavljanja kakovosti in oblikovanje primerljivih kriterijev ter metodologij za njeno presojanje.

V slovenskem visokošolskem prostoru je bil standard kakovosti uveljavljen z dokumentom Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti (Ur. l. RS, št. 124/2004)²⁰⁴. Sistem kakovosti je bil zasnovan na štirih elementih, in sicer: samoevalvaciji, zunanji evalvaciji, akreditaciji in stalnem izboljševanju ugotovljenega stanja kakovosti. Kakovost visokošolskih zavodov in študijskih programov se presoja v postopkih akreditacije ter evalvacije, ki naj bi vplivali tudi na težnjo visokošolskih zavodov po stalnem spremljanju, zagotavljanju in izboljševanju kakovosti. V postopku akreditacije se preveri, če so izpolnjeni vnaprej določeni minimalni standardi kakovosti in lahko institucija oziroma program pridobi formalno javno priznanje (odobritev ali ponovno odobritev).

Najnovejša merila za akreditacijo (Merila za akreditacijo in evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov, Ur. l. RS, št. 95/2010) v členu 14. določajo tudi kriterije zagotavljanja kakovosti, in sicer:

Visokošolski zavod v ustanavljanju ima oblikovano strategijo za zagotavljanje kakovosti in načrt za organizacijo sistema kakovosti, in sicer:

- 1. z upoštevanjem teh meril in evropskih standardov ter opredeljenega poslanstva in vizije;*
- 2. s poslovníkom kakovosti, iz katerega je razvidno, da bo visokošolski zavod sproti spremljal ter izboljševal kakovost, konkurenčnost in učinkovitost svoje dejavnosti, tako izobraževalnega, znanstvenega, raziskovalnega, umetniškega kot tudi strokovnega dela;*
- 3. z načrtovanjem periodičnih samoevalvacij;*
- 4. z rednim zbiranjem in analizo podatkov o učnih izidih študentov in celotnega izobraževanja ter drugih, z njim povezanih dejavnosti;*
- 5. z ugotavljanjem pomanjkljivosti v izvajanju dejavnosti ter odstopanj od načrtovanih aktivnosti in dosežkov;*
- 6. z vključevanjem vseh zaposlenih, študentov in drugih relevantnih deležnikov v presojo kakovosti svojega delovanja.*

Evalvacija je zunanji oziroma notranji postopek sistematičnega in kritičnega presojanja kakovosti visokošolske ustanove oziroma programa. Za postopke akreditacije in zunanje evalvacije je v Sloveniji pristojna v letu 2010 ustanovljena Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu, ki je to funkcijo prevzela od Sveta za visoko šolstvo RS.

²⁰⁴ Veljaven do 2. decembra 2010, ko je stopil v veljavo nov dokument, tj. Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 95/2010).

5.2.1 Prva merila za akreditacijo oziroma zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov

V postopkih akreditacije so se do decembra 2010 uporabljala Merila za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 101/2004), ki jih je 10. septembra 2004 sprejel Svet RS za visoko šolstvo na podlagi Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB2, Ur. l. RS, št. 100/2004). Visokošolske knjižnice so bile omenjene v poglavju II. (merila za akreditacijo visokošolskega zavoda), v merilu točka 3. Prostori in oprema: "Primernost študijskih knjižnic se ocenjuje po merilih, določenih z v skladu z Zakonom o knjižničarstvu."²⁰⁵ Enako merilo je bilo potrebno smiselno upoštevati tudi ob akreditaciji dislocirane enote visokošolskega zavoda in ob ponovni akreditaciji visokošolskega zavoda.

Knjižnica (označite oziroma dopišite):		
- št. enot gradiva		_____
- št. izvodov študijskega gradiva, predpisanega na zavodu		_____
- št. naslovov serijskih publikacij		_____
- gradivo obsega:		
o referenčno gradivo	☐ DA	☐ NE
o gradivo, ki podpira študijske programe zavoda	☐ DA	☐ NE
o gradivo, ki podpira znanstveno-raziskovalno delo zavoda	☐ DA	☐ NE
o gradivo, ki podpira umetniško delo zavoda	☐ DA	☐ NE
o doktorske disertacije, nastale na zavodu	☐ DA	☐ NE
o magistrske naloge, nastale na zavodu	☐ DA	☐ NE
o diplomske naloge, nastale na zavodu	☐ DA	☐ NE
- omogočen dostop do elektronskih virov, ki podpirajo študijske programe zavoda	☐ DA	☐ NE
- aktivna vključenost v nacionalni vzajemni bibliografski sistem	☐ DA	☐ NE
- usklajevanje strokovne obdelave knjižničnega gradiva z univerzitetno knjižnico	☐ DA	☐ NE
- št. zaposlenih delavcev z univerzitetno izobrazbo bibliotekarske oziroma druge ustrezne smeri		
- del zbirke gradiva je prosto pristopen	☐ DA	☐ NE
- št. čitalniških mest glede na potencialne uporabnike		_____
- Telefon: ☐ DA ☐ NE	- Telefaks: ☐ DA ☐ NE	- Preslikovalni stroj ☐ DA ☐ NE
- št. računalnikov z dostopom do svetovnega spleta za uporabnike glede na potencialne uporabnike		
- vpis v razvid knjižnic	☐ DA	☐ NE

Slika 2: Akreditacijska merila za knjižnico visokošolskega zavoda (Merila za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov, Ur. l. RS, št. 101/2004)

V členu 10 je bilo navedeno, da morajo biti prostori za knjižnico primerni za nemoteno delovanje visokošolskega zavoda in za uresničevanje postavljenih ciljev; knjižnica mora biti ustrezno založena s knjižnim gradivom ter znanstveno in strokovno periodiko ter biti javno dostopna; število knjižničnega osebja in njihova usposobljenost morata ustrezati domačim ter evropskim standardom dejavnosti; visokošolski zavod mora zaposlenim in študentom omogočati dostop do potrebnih podatkovnih baz. Knjižnice dokument omeni še med dokazili (člen 17), ki jih mora predložiti predlagatelj za akreditacijo (podatki in dokazila o tem, kje in kako bodo zagotovljeni ustrezni prostori in oprema).

²⁰⁵ Takrat veljavni zakon o knjižničarstvu pa navedenih meril ni vseboval.

Vloga za akreditacijo visokošolskega zavoda (standardizirani obrazec; glej: Slika 2) je po akreditacijskih merilih morala vsebovati tudi podatke in dokazila (uporabno dovoljenje, ustrezne pogodbe) o tem, kje in kako bodo zagotovljeni ustrezni prostori (tudi knjižnica) za izvedbo predvidenih programov visokošolskega zavoda. Akreditacijska merila za področje visokošolskih knjižnic so vključevala le enostavne kazalce vloženih virov.

V navodilih za izpolnjevanje vloge za akreditacijo študijskega programa (Pogoji za izvajanje študijskega programa) so bile knjižnice le omenjene: "V tej točki mora biti razvidno, da ima zavod glede na predvideno število vpisanih študentov dovolj ustrezno velikih in opremljenih prostorov (predavalnice, kabineti itd.), knjižnico, laboratorije ter opremo in informacijsko-komunikacijsko tehnologijo." (MVZT, 2008b)

Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva je na podlagi Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB2, Ur. l. RS, št. 100/2004) 25. 10. 2004 sprejela tudi Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti visokošolskih zavodov, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela (Ur. l. RS, št. 124/2004). Evalvacijska merila so umestila knjižnice med področja, ki se ocenjujejo v postopkih zunanjih evalvacij visokošolskega zavoda (3. člen: prostori, oprema za izobraževalno in znanstvenoraziskovalno dejavnost, knjižnica). V členu 10 so določala, da se pri zunanji evalvaciji ocenjuje tudi ustreznost prostorov in opreme za izvajanje dejavnosti visokošolskega zavoda ter knjižnice. V zvezi s knjižnicami so bila vključena naslednja merila (Tabela 18):

- Prostori za knjižnico so primerni za nemoteno delovanje visokošolskega zavoda ter za uresničevanje postavljenih ciljev. Knjižnica je ustrezno založena s knjižnim gradivom ter znanstveno in strokovno periodiko in je javno dostopna.
- Število knjižničnega osebja in njihova usposobljenost ustrezajo domačim in evropskim standardom dejavnosti.
- Visokošolski zavod omogoča zaposlenim in študentom dostop do potrebnih podatkovnih baz.

V postopkih zunanje evalvacije so se tako za knjižnice uporabljala merila, ki niso predstavljala kazalcev njihove kakovosti, bila so neaktualna in favorizirala klasične vire ter fizični obisk knjižnice. Merila je vključeval tudi pregledni vprašalnik za visokošolski zavod – priprava na zunanjo evalvacijo, in sicer med merili za prostore, opremo za izobraževalno ter znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno dejavnost. Pri kazalnikih za prostore in raziskovalno opremo sta bila še dva, ki bi ju lahko šteli v področje knjižnic, in sicer *število dostopov do podatkovnih baz* ter *število lastnih podatkovnih baz*. Glede na to, da tako merila za akreditacijo kot zunanjo evalvacijo niso vključevala tudi kriterijev za presojanje doseženih vrednosti, je njihova interpretacija bila prepuščena organu, ki je preverjal pogoje za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov.

V skrbi za spremljanje, zagotavljanje in izboljševanje pedagoškega, znanstvenoraziskovalnega in drugega dela visokošolskih zavodov so bile v okviru univerz ter članic vzpostavljene senatne komisije za kakovost, ki so bile odgovorne za spremljanje kakovosti dejavnosti članic, usklajevanje postopkov notranje samoevalvacije kakovosti in pripravo letnih samoevalvacijskih poročil. Namen samoevalvacije izobraževalne in raziskovalne dejavnosti je stalno vzdrževanje, spodbujanje ter izboljševanje kakovosti izobraževalnega in raziskovalnega dela. Osnovo za samoevalvacije visokošolskih zavodov so predstavljala Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti (2004). Analiza navodil za samoevalvacijo in samoevalvacijskih poročil univerz ter visokošolskih

zavodov, ki je bila opravljena leta 2008 (Ambrožič, 2008), je pokazala, da visokošolski zavodi knjižnice obravnavajo (evalvirajo) na različne načine, nekateri jih v samoevalvacijska poročila sploh niso vključevali.

Tabela 18: Merila za zunanjo evalvacijo knjižnic visokošolskih zavodov (Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti visokošolskih zavodov, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela, Ur. l. RS, št. 124/2004)

Knjižnica

Trditev	da/ne	priloga/stran
Knjižnica je zlahka dostopna.		
Knjižnica ima čitalnico.		
Prostori za knjižnico so primerni za nemoteno opravljanje dejavnosti VŠZ.		
Založenost knjižnice omogoča doseganje zastavljenih ciljev.		
Število knjižničnega osebja ustreza standardom.		
Usposobljenost knjižničnega osebja ustreza standardom.		
VŠZ omogoča zaposlenim in študentom dostop do potrebnih podatkovnih baz.		

Založenost knjižnice in izposoja

Kazalnik	Študijsko leto		
	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Št. študentov VŠZ na število knjig v knjižnici VŠZ			
Št. študentov VŠZ na število revij v knjižnici VŠZ			
Povprečen obisk študenta VŠZ v knjižnici VŠZ			
Povprečno število izposojenih knjig na študenta			
Št. študentov na število knjig, izdanih na VŠZ			

5.2.2 Ustanovitev nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu in sprejem predpisov

Spremembe Zakona o visokem šolstvu iz novembra 2009 (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006, 86/2009) so na področje zagotavljanja kakovosti prinesle nekaj pomembnih sprememb:

- ustanovitev Nacionalne agencije Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu kot osebe javnega prava;
- zagotavljanje transparentnosti dela agencije in postopkov presoje kakovosti prek predpisov ter javnosti dela in vključitve v enotni informacijski sistem visokega šolstva;
- oblikovanje novih procesov zagotavljanja kakovosti, s katerimi se spodbuja razvojna naravnost visokošolskih zavodov pri skrbi za kakovostne razmere za izvajanje študijskih programov;
- spodbujanje visokošolskih zavodov k večji samostojnosti in odgovornosti pri zagotavljanju ter razvoju kulture kakovosti;
- profesionalizacijo zunanje presoje;
- spodbujanje regionalnega in evropskega povezovanja.

Vlada Republike Slovenije je s Sklepom o ustanovitvi Nacionalne agencije Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu (Ur. l. RS, št. 114/2009) ustanovila Nacionalno agencijo Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu na podlagi 51.e člena Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006, 86/2009). S svojim delom je Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS) pričela 1. marca 2010, potem ko je to funkcijo 28. februarja

2010 prenehal opravljati Svet Republike Slovenije za visoko šolstvo. Agencija je pravna oseba javnega prava in je neposredni nevladni proračunski uporabnik v skladu s predpisi s področja javnih financ. Ustanovitelj agencije je Republika Slovenija, ustanoviteljske pravice in obveznosti izvršuje Vlada Republike Slovenije. Pri svojem delovanju je agencija samostojna in neodvisna. Zavezujejo jo načela strokovnosti, nepristranosti, zakonitosti in politične nevtralnosti.

Agencija opravlja strokovne in razvojne naloge v visokem šolstvu ter regulatorne naloge za zunanje zagotavljanje kakovosti visokega šolstva in višjega strokovnega izobraževanja. Zunanje zagotavljanje kakovosti vključuje akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov, vključno z zunanjo evalvacijo. Agencija opravlja z zakonom določene naloge v javnem interesu, da bo zagotovila trajno, strokovno in neodvisno pomoč pri zagotavljanju ter razvoju kakovosti v visokem šolstvu. Organi agencije so: svet agencije, direktor in pritožbena komisija.

V skladu s spremembami Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB3, Ur. l. RS, št. 119/2006, 86/2009) sta NAKVIS in svet agencije pripravila predloge meril in standardov s področja zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu.

Na predlog Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov ter na obrazec Predlog za akreditacijo je v času javne razprave podala pripombe in predloge tudi Univerzitetna knjižnica Maribor. Glede predloga Meril za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov je ugotovila, da je knjižnična dejavnost v večji meri kot doslej vpeta v presoje kakovosti visokošolskega zavoda, tako pri prvi akreditaciji kot pri podaljšanju akreditacije. V diktiranih nekaterih členov pa je opazila terminološke in vsebinske nedoslednosti, ki niso usklajene s predpisi s področja, in predlagala naslednje spremembe:

"1. k čl. 13, točka 7: predlagamo črtanje besedne zveze "knjižnično-informacijski center", ker Zakon o knjižničarstvu tako poimenovane organiziranosti ne pozna. Zato predlagamo novo diktirano: "z visokošolsko knjižnico v okviru zavoda, ki mora zagotavljati ustrezne knjižnične informacijske storitve, dostop do ustreznega knjižničnega gradiva s področij študijskih programov zavoda ter znanstvenih, raziskovalnih, strokovnih in umetniških področij, ki jih zavod razvija; študijsko gradivo in elektronske baze podatkov morajo ustrezati vsebini in stopnji študijskih programov, visokošolska knjižnica pa določilom zakona o knjižničarstvu."

2. k čl. 31, točka 5: prav tako predlagamo črtanje besedne zveze "knjižnično-informacijski center ter predlagamo novo diktirano: "z visokošolsko knjižnico v okviru zavoda, ki mora zagotavljati ustrezne knjižnične informacijske storitve, dostop do ustreznega knjižničnega gradiva s področij študijskih programov zavoda ter znanstvenih, raziskovalnih, strokovnih in umetniških področij, ki jih zavod razvija."

3. k čl. 31, točka 5 predlagamo novo diktirano: "Študijsko gradivo in elektronske baze podatkov morajo ustrezati vsebini in stopnji študijskih programov, visokošolska knjižnica pa določilom zakona o knjižničarstvu."

4. k čl. 34, poglavje A.: predlagamo novo prilogo št. 13. potrdilo o vpisu knjižnice visokošolskega zavoda v razvid knjižnic.

5. k čl. 34, poglavje D.: predlagamo novo prilogo št. 11. potrdilo o vpisu knjižnice visokošolskega zavoda v razvid knjižnic."

Glede predloga obrazca Predlog za akreditacijo je Univerzitetna knjižnica Maribor ugotovila, da je

knjižnična dejavnost vključena v področja presoje ob prvi akreditaciji visokošolskega zavoda, ob podaljšanju akreditacije pa ne. V dikcijah nekaterih točk obrazca je opazila terminološke in vsebinske nedoslednosti, ki niso usklajene s predpisi s področja knjižničarstva. Zato je oblikovala naslednje predloge sprememb in dopolnitev obrazca:

- "1. k poglavju B.3., za točko 25.: predlagamo, da se doda kazalec za strokovne kadre v visokošolski knjižnici: Število študentov na strokovnega delavca v knjižnici je*
- 2. k poglavju B.5., točka 47: predlagamo črtanje besedne zveze - knjižnično informacijski center- ter predlagamo novo dikcijo: Visokošolski zavod ima v okviru zavoda visokošolsko knjižnico, ki zagotavlja knjižnično informacijsko dejavnost in dostop do ustreznega gradiva s področij:*
- 3. k poglavju B.5., točka 48: predlagamo spremembo dikcije druge alineje: • v digitalni knjižnici ali v e-učnem okolju.*
- 4. k poglavju B.5., točka 49: predlagamo spremembo dikcije druge alineje: • v digitalni knjižnici ali v e-učnem okolju.*
- 5. k poglavju B.5., točka 50: predlagamo črtanje celotne točke.*
- Podpis pogodbe visokošolskega zavoda z javnimi in drugimi knjižnicami je v nasprotju s 13. členom predloga Meril za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. Po predpisih s področja knjižničarstva samo visokošolska knjižnica lahko ustrezno opravlja podporo visokemu šolstvu, zato prenos funkcij visokošolske knjižnice na splošne knjižnice (kar se dogaja v praksi) ne zagotavlja ustreznega nivoja kakovosti izvajanja izobraževalnih in raziskovalnih procesov v visokem šolstvu.*
- 6. k poglavju D.1.: predlagamo, da se smiselno dodajo besedila iz zap. št. 2–4.*
- 7. k poglavju E.1.: predlagamo novo prilogo št. 13. potrdilo o vpisu knjižnice visokošolskega zavoda v razvid knjižnic.*
- 8. k poglavju E.4.: predlagamo novo prilogo št. 11. potrdilo o vpisu knjižnice visokošolskega zavoda v razvid knjižnic."*

Predlagane spremembe predloga meril in obrazca za akreditacijo so bile pri pripravi končnih dokumentov delno upoštevane.

Svet Nacionalne agencije Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu je po opravljeni javni razpravi na svoji 11. seji dne 18. novembra 2010 sprejel akte, ki so objavljeni v Uradnem listu Republike Slovenije, št. 95, 29. 11. 2010, v veljavo so stopili 2. 12. 2010, in sicer:

- Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov²⁰⁶,
- obrazec Predlog za akreditacijo,
- Merila za prehode med študijskimi programi,
- Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS,
- Merila za uvrstitev v register strokovnjakov,
- Minimalni standardi za izvolitev v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev na visokošolskih zavodih.

²⁰⁶ Posodobljen 11. marca 2011 z Aktom o spremembi Meril za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 17/2011).

Osrednji proces zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu je izvajanje akreditacije visokošolskih zavodov ter študijskih programov prek prve akreditacije in vsakega podaljšanja akreditacije. Pri tem je smotno poudariti razlike med starimi in novimi merili za akreditacijo ter pokazati na prednost novih meril:

- Z novimi merili sta v enoten predpis povezani prva in vsaka naslednja akreditacija visokošolskega zavoda ter študijskega programa in prav tako zunanja evalvacija obeh, zato akreditacija in zunanja evalvacija nista več ločena, temveč med seboj tesno povezana dela istega procesa.
- Zunanjo presojo za prvo akreditacijo in zunanjo evalvacijo zaradi podaljšanja akreditacije bodo izvajali zunanji neodvisni strokovnjaki (domači in tuji strokovnjak ter študent), ki bodo vpisani v register strokovnjakov agencije ali pa jih bo agencija pridobila za sodelovanje na osnovi sodelovanja s tujimi agencijami za kakovost; strokovnjaki bodo vpisani v register na osnovi izpolnjevanja določenih pogojev in po uspešno opravljenem izobraževanju.
- Postopek obravnave vloge za akreditacijo in trajanje postopka bosta natančno določena.
- Postopki za podaljšanje akreditacije se bodo izvajali po vnaprej pripravljenih letnih načrtih agencije, ki bodo upoštevali iztek akreditacije posameznih visokošolskih zavodov in študijskih programov ter učinkovitost izvedbe podaljšanja akreditacij. Poleg prvih akreditacij bo treba v naslednjih petih letih izvesti postopek podaljšanja akreditacije za približno osemsto študijskih programov in več kot sto visokošolskih zavodov.
- Vloge za akreditacijo visokošolskih zavodov in različnih oblik študijskih programov, kot so študijski programi za vse tri stopnje, skupni študijski programi, študijski programi za izpopolnjevanje in večje spremembe študijskih programov, se bodo vlagale na enotnem obrazcu v elektronski obliki.
- Vlagatelji bodo imeli neposreden dostop do svojih vlog in bodo sami vnašali manjše spremembe študijskih programov, hkrati bodo imeli dostop do informacij o tem, v kateri fazi obravnave je njihova vloga na agenciji.

Dokument Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 95/2010) v členu 8 navaja med področji, ki so predmet presoje kakovosti visokošolskega zavoda, tudi: *materialni pogoji (prostori, oprema, knjižnično-informacijska dejavnost in financiranje)*²⁰⁷. Visokošolsko knjižnico omeni med merili za presojanje pogojev za prvo akreditacijo, in sicer v členu 13 (materialni pogoji):

z visokošolsko knjižnico v okviru zavoda, ki mora zagotavljati ustrezne knjižnične informacijske storitve, dostop do ustreznega knjižničnega gradiva s področij študijskih programov zavoda ter znanstvenih, raziskovalnih, umetniških in strokovnih področij, ki jih zavod razvija; študijsko gradivo in elektronske baze podatkov morajo ustrezati vsebini in stopnji študijskih programov, visokošolska knjižnica pa določilom zakona o knjižničarstvu.

Zagotavljanje knjižnične podpore je omenjeno tudi med področji, ki so predmet presoje kakovosti visokošolskega zavoda (proces evalvacije), in sicer v členu 25 (področje presoje): *materialni pogoji (prostori, oprema, knjižnično-informacijska dejavnost in financiranje)* ter poglavju o pogojih za podaljšanje akreditacije, v členu 31 (materialne razmere)²⁰⁸:

z visokošolsko knjižnico v okviru zavoda, ki zagotavlja ustrezne knjižnične informacijske storitve,

²⁰⁷ Uporabljen je napačen termin: knjižnično-informacijska dejavnost, pravilno: knjižnična informacijska dejavnost.

²⁰⁸ V dokumentu je napaka, saj se del vsebine ponavlja.

dostop do ustreznega knjižničnega gradiva s področij študijskih programov zavoda ter znanstvenih, raziskovalnih, umetniških in strokovnih področij, ki jih zavod razvija; študijsko gradivo in elektronske baze podatkov ustrezajo vsebini in stopnji študijskih programov, visokošolska knjižnica pa določilom zakona o knjižničarstvu;

študijsko gradivo in elektronske baze podatkov ustrezajo vsebini in stopnji študijskih programov ter da knjižnica ustreza določilom zakona o knjižničarstvu;

Obrazec Predlog za akreditacijo je priloga Meril za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov, izpolnjenega visokošolski zavodi priložijo k vlogi za prvo akreditacijo oziroma podaljšanje akreditacije. Obrazec se na visokošolsko knjižnico nanaša v poglavju B., PODROČJA PRESOJE/B.5 MATERIALNI POGOJI in C. PRVA AKREDITACIJA/C.1 PRVA AKREDITACIJA ZAVODA.

Kot lahko razberemo iz obrazca B., PODROČJA PRESOJE/B.5 MATERIALNI POGOJI (Slika 3), so nova merila za akreditacijo in evalvacijo glede pogojev, ki jih mora zagotavljati visokošolski zavod za izvajanje knjižnične dejavnosti še manj določna, kot so bila prejšnja. Do neke mere so do visokošolskega knjižničarstva tudi žaljiva, saj prostor knjižnice postavijo na zadnje mesto, za ustreznimi sanitarijami. V okviru izdelave študije smo zato pripravili predlog dopolnjenih meril za evalvacijo knjižnic v akreditacijskih procesih (Priloga 2), ki bi se uporabljal pri prvi akreditaciji visokošolskega zavoda, v nadaljnjih evalvacijah pa bi evalvatorji morali smiselno upoštevati dokument s strokovnimi standardi in priporočili za visokošolske knjižnice, kot je npr. praksa v ameriških akreditacijskih postopkih.

B. PODROČJA PRESOJE/B.5 MATERIALNI POGOJI

42. Visokošolski zavod ima prostore za:

• izvajanje študija,	☐ DA	☐ NE
• vodstvo zavoda,	☐ DA	☐ NE
• tajništvo,	☐ DA	☐ NE
• referat za študentske zadeve,	☐ DA	☐ NE
• ustrezne sanitarije,	☐ DA	☐ NE
• knjižnico.	☐ DA	☐ NE

Vsi ti prostori so na isti lokaciji.

☐ DA ☐ NE

Utemeljitev:

47. Visokošolski zavod ima v okviru zavoda visokošolsko knjižnico, ki zagotavlja knjižnično informacijsko dejavnost in dostop do ustreznega knjižničnega gradiva s področij:

• študija,	☐ DA	☐ NE
• znanstvene, raziskovalne, umetniške oziroma strokovne dejavnosti visokošolskega zavoda.	☐ DA	☐ NE

48. Predvidena obvezna študijska literatura je študentom brezplačno dostopna:

• v knjižnici,	☐ DA	☐ NE
• v digitalni knjižnici ali e-učnem okolju.	☐ DA	☐ NE

49. Predvidena priporočljiva študijska literatura je študentom brezplačno dostopna:

• v knjižnici,	☐ DA	☐ NE
• v digitalni knjižnici ali e-učnem okolju.	☐ DA	☐ NE

50. Visokošolski zavod ima sklenjene pogodbe z javnimi in drugimi knjižnicami.

☐ DA ☐ NE

Utemeljitev:

C. PRVA AKREDITACIJA/C.1 PRVA AKREDITACIJA ZAVODA:

4. Visokošolski zavod ima prostore za:

• vodstvo zavoda,	☐ DA	☐ NE
• tajništvo,	☐ DA	☐ NE
• referat za študentske zadeve,	☐ DA	☐ NE
• ustrezne sanitarije,	☐ DA	☐ NE
• knjižnico.	☐ DA	☐ NE

Vsi ti prostori so na isti lokaciji.

☐ DA ☐ NE

Slika 3: Obrazec Predlog za akreditacijo, področje Presoja: materialni pogoji

5.3 EVALVACIJA KNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI VISOKOŠOLSKIH ZAVODOV

5.3.1 Univerza v Ljubljani

Univerza v Ljubljani v svojem poslanstvu kot temeljne vrednote navaja akademsko odličnost in zagotavljanje čim večje kakovosti ter profesionalne odličnosti. Upravljanje kakovosti univerze usmerjajo Pravila o sistemu spremljanja in zagotavljanja kakovosti Univerze v Ljubljani²⁰⁹ (sprejela rektorica UL, 24. 6. 2008). V skladu s slednjimi univerza ob upoštevanju ustreznih zakonskih in podzakonskih aktov ter priporočil organov, odgovornih za zagotavljanje kakovosti visokega šolstva na nacionalni in mednarodni ravni, spremlja kakovost s pomočjo kazalcev oziroma meril in občasno izvaja podrobnejše samoevalvacije samostojno ali kot del postopkov zunanje evalvacije. Med dejavnosti uvajanja in izpopolnjevanja splošnih ter posebnih mehanizmov zagotavljanja kakovosti sodijo tudi priprava dokumentov za sistem kakovosti, instrumentov in kazalnikov kakovosti (tudi za knjižnično dejavnost) ter sodelovanje pri akreditacijah dejavnosti univerze.

Splošni mehanizmi za spremljanje in zagotavljanje kakovosti v skladu s 3. čl. Pravil obsegajo letno načrtovanje in poročanje, zunanje evalvacije na pobudo univerze, članic, financerja, ustanovitelja ali zaradi zakonske obveznosti (potekajo v skladu z metodologijo ocenjevalca, ki praviloma vključuje predhodne poglobljene samoevalvacije) in akreditacije študijskih programov ter visokošolskih zavodov (članic UL).

Med posebnimi mehanizmi za spremljanje in zagotavljanje kakovosti, ki so usmerjeni na zagotavljanje kakovosti osebja, študentov, študija, pomoči študentom, raziskovalnega in drugega dela, je v členu 4 v poglavju Študijski proces in pomoč študentom predvidena tudi knjižnična infrastruktura: "Knjižnično informacijski sistem sestavlja vrsta knjižnic, ki so razmeščene po posameznih članicah, pridruženi članici NUK in CTK, informacijske točke na posameznih članicah, iz kateri imajo študenti dostop do storitev članic in rektorata ter do informacijskih baz, ki jih uporabljajo pri študiju."

V skladu z določili Statuta in drugih aktov UL so za spremljanje in zagotavljanje kakovosti odgovorni vsi zaposleni in študenti UL, posebej pa rektor in dekani članic, Senat UL in senati članic ter njihovi organi, Upravni odbor UL in študentski sveti UL ter članic (5. čl. Pravil). Spremljanje in upravljanje kakovosti UL koordinirajo resorni prorektor, senatna Komisija za kakovost in Univerzitetna služba za kakovost in storitve za študente v sodelovanju z resornimi prodekani, komisijami in službami članic UL.

Pravila o sistemu spremljanja in zagotavljanja kakovosti Univerze v Ljubljani v 12. in 13. členu določajo, da so letna poročila o spremljanju in zagotavljanju kakovosti univerze ter njenih članic sestavni deli poslovnih poročil univerze in članic ter vsebujejo predstavitev stanja kakovosti na vseh področjih delovanja univerze in članic, tudi knjižnic in knjižničnega sistema.

²⁰⁹ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/pravila_o_sistemu_spremljanja_in_zagotavljanja_kakovosti_univerze_v_ljubljani.aspx.

Letno poročilo UL za leto 2009²¹⁰ (sprejela Senat UL, 23. 3. 2010, in Upravni odbor UL, 25. 3. 2010) v poglavju 3.4 med prednostnimi nalogami univerze navaja dograjevanje informacijskega sistema na področju študijske, raziskovalne in knjižnične dejavnosti. V poglavju 4.5 Knjižnična dejavnost so navedene izvedbene naloge v letu 2009, pričakovan rezultat in realizacija v letu 2009 z obrazložitvijo razlik (na ravni univerze in članic opisno ter z osnovnimi kazalniki – načrt v letu 2008, načrt za leto 2009 in realizacija 2009). V poglavju 4.6.2 Izvajanje skupnih nalog iz Statuta in nalog opredeljenih v strategiji univerza v okviru letnega cilja Razvoj in implementacija programske opreme poroča o delovanju Digitalne knjižnice UL. V poglavju 6 Univerza v številkah so v okviru podpoglavja 6.4 Knjižnična dejavnost za članice in skupno za univerzo podani podatki o številu aktivnih uporabnikov, deležu aktivnih uporabnikov z univerz (študenti, visokošolski učitelji in sodelavci, raziskovalci in strokovni sodelavci), letnem prirastu tiskanih enot gradiv in številu zakupljenih ali nabavljenih elektronskih enot, številu pregledanega gradiva v elektronski obliki, številu računalnikov, preko katerih so uporabniki v knjižnici lahko dostopali do informacij, in številu organiziranih izobraževanj (za leto 2008, načrt za 2009 in realizacija v 2009; podatki o vpogledih v celotna besedila dokumentov le za realizacijo v letu 2009).

Nekatere knjižnice UL poleg poročanja v sklopu matične članice pripravijo tudi samostojno poročilo, npr. Centralna medicinska knjižnica²¹¹ (Poročilo o delu CMK 2009, 2009 [sic 2010]) in knjižnica Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo²¹² (Poročilo o delu knjižnice Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo za 2009, 2010).

Poročilo o kakovosti UL za leto 2009²¹³ (sprejel Senat UL, 28. 9. 2010) v poglavju 2.4 Knjižnice, čitalnice in založniška dejavnost poroča o organiziranosti knjižničnega sistema UL, obstoječi funkcionalni in delovni centralizaciji, osnovnih vidikih delovanja knjižničnega sistema UL in Digitalne knjižnice UL ter problematiki knjižnične dejavnosti tako na ravni univerze kot na članicah. V tabeli 10 je ocenjeno doseganje ciljev Strategije 2006–2009 in v naslednjem podpoglavju 2.4.3 navedena priporočila za izboljšave. V poglavju 6.2 so prikazani kvantitativni kazalniki dejavnosti knjižničnega sistema UL za leta 2007, 2008 in 2009:

- letni prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih na študenta članice,
- število aktivnih uporabnikov knjižnice in njihovo število na strokovnega delavca,
- število aktivnih uporabnikov (po skupinah),
- delež aktivnih uporabnikov z matične članice UL in z UL,
- število izposojenih knjižničnih enot (na dom, v čitalnico, medknjižnično) na aktivnega uporabnika in strokovnega delavca,
- izobraževanje uporabnikov knjižnic,
- izobraževanja vključena v študijske programe,
- individualno usposabljanje,
- število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiv) na strokovnega delavca,

²¹⁰ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/letno_porocilo/PoslovnoPorociloUL2009.pdf.

²¹¹ Dostopno na: <http://www.mf.uni-lj.si/dokumenti/4f8774529a8c5da69fb716a21022bb75.pdf>.

²¹² Dostopno na: [http://www.fkkt.uni-lj.si/attachments/3718/porocilo_o_delovanju_knjiznice_za_leto_2009_\(za_splet\).pdf](http://www.fkkt.uni-lj.si/attachments/3718/porocilo_o_delovanju_knjiznice_za_leto_2009_(za_splet).pdf).

²¹³ Dostopno na: <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/Porocila/PorociloKakovost2009.pdf>.

- število študentov članice na računalnik v prostorih knjižnice in na čitalniški sedež,
- število pripravljenih digitalnih dokumentov in število naslovov plačanih e-virov,
- sredstva za nakup oziroma za zagotavljanje dostopa do informacijskih virov (na študenta oziroma učitelja).

Samostojnih poročil o kakovosti knjižnice članic UL ne pripravljajo, ravno tako ne univerza za knjižnični sistem. Samoevalvacije in evalvacije knjižnične dejavnosti UL so del procesov vrednotenja delovanja in kakovosti univerze v celoti ali njenih članic. Celovita presoja organiziranosti in delovanja knjižničnega sistema UL ali knjižnic članic, pri kateri bi uporabili kvantitativna merila za vložene vire in rezultate dela ter zasledovali končne rezultate knjižnične dejavnosti univerze (vpliv in učinek na okolje – uspešnost študentov, predavateljev in raziskovalcev), še ni bila izvedena. UL tudi ne spremlja učinkovitosti delovnih procesov v knjižnični dejavnosti. Najbolj celovit vpogled v kakovost knjižnične dejavnosti UL podaja Poročilo Knjižničnega sveta Univerze v Ljubljani o stanju knjižničnega in informacijskega sistema Univerze v Ljubljani iz leta 2005 (Ambrožič in Dolgan, 2005).

Pravila o sistemu spremljanja in zagotavljanja kakovosti Univerze v Ljubljani določajo, da Komisija za kakovost z drugimi organi univerze in članicami sodeluje pri pripravi in izvedbi zunanje institucionalne evalvacije, kot je bila npr. evalvacija Zveze evropskih univerz (European University Association, EUA) leta 2007. V okviru slednje je UL najprej pripravila samoevalvacijsko poročilo po navodilih EUA²¹⁴ (Samoevalvacijsko poročilo Univerze v Ljubljani, 2007). O knjižnicah je poročala v sklopu infrastrukture UL: "Stavbe UL v glavnem mestu RS so razpršene na več lokacij. Dve večji središči sta na severnem in jugovzhodnem delu mesta, nekaj članic je tudi drugje. Na vsaki od lokacij so poleg prostorov za pedagoško in raziskovalno delo tudi knjižnice, študentski domovi, športne dvorane, študentske restavracije ipd. Nekateri prostori so starejši od petdeset let, drugi so popolnoma novi. Stare stavbe so dobro vzdrževane in obnovljene." Podrobnejši podatki o infrastrukturi so podani v prilogi dokumenta v Tabeli 1, kjer je za knjižnice in čitalnice navedena površina 13.100 m² z opombo, da lahko študenti in zaposleni na UL uporabljajo tudi prostore pridruženih članic NUK in CTK.

Ugotovitve EUA v poročilu o evalvaciji UL v poglavju Ovire in institucionalni pravni okvir veljajo tudi za knjižnično dejavnost univerze oziroma za delovanje knjižničnega sistema UL:

"Pogoji za delovanje (ang. resources)

Največje ovire za UL so zgodovinske. Evalvacijski tim ugotavlja, da je dediščina preteklosti težka in ni prilagojena sedanjim in prihodnjim izzivom. ... Trenutno je UL tipična "non-campus" univerza, njene fakultete so razporejene po vsej Ljubljani. Posledice tega, v povezavi z zapleteno in nestabilno univerzitetno zakonodajo, so vidne zelo konkretno, ko se sprehodimo po zgradbah UL. Te niso povezane v kampus, ampak gre za množico ločenih zgradb v različnih območjih mesta. V večini primerov je vsaka fakulteta v svoji zgradbi. Stanje teh zgradb je zelo različno. Nekatere so atraktivne in nove. Druge so manj moderne. Vsaka fakulteta ima svojo knjižnico²¹⁵. ...²¹⁶ (Poročilo EUA o evalvaciji Univerze v Ljubljani, 2007).

²¹⁴ Dostopno na: <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/SamoevalvacijskoPorocilo2007.pdf>.

²¹⁵ V angleškem originalu poročila je navedeno: "Each faculty owns its library." (University of Ljubljana: EUA evaluation report, 2007). Dostopno na:

http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/ULjubljana_Final%20Report.pdf.

²¹⁶ Dostopno na: <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/EUAporociloULprevod2007.pdf>.

UL se je na poročilo odzvala z akcijskim načrtom²¹⁷ (EUA evalvacija 2007, 2008), v katerem je sprejela priporočila zunanjih ocenjevalcev za krepitev integracije univerze in njene večje učinkovitosti preko razvoja novih funkcij in z dograjevanjem funkcij, ki se pojavljajo le na posameznih članicah. Za knjižnični sistem je predvidela postopno uveljavitev skupnih standardov delovanja in enake dostopnosti za vse uporabnike UL.

Posamične članice UL se v skladu s svojimi strateškimi cilji udeležujejo zunanjih evalvacij združenj ali ustanov za njihovo tematsko področje študija in raziskav, npr. Ekonomska fakulteta evalvacij za akreditaciji EQUIS²¹⁸ (The European Quality Improvement System, akreditacijski sistem poslovnih šol) in AACSB International²¹⁹ (The Association to Advance Collegiate Schools of Business, certifikat odličnosti na področju poslovnega izobraževanja). V okviru celovite presoje kakovosti fakultete za potrebe teh dveh akreditacij je bila ovrednotena tudi njena knjižnična dejavnost.

5.3.2 Univerza v Mariboru

Univerza v Mariboru je razvila celovit sistem zagotavljanja in preverjanja kakovosti svoje dejavnosti. Komisija za ocenjevanje kakovosti Univerze v Mariboru je bila ustanovljena leta 1997 in ima status stalne komisije Senata UM. Univerza v Mariboru ima 16 članic, to so fakultete, ter dve drugi članici, Študentski domovi in Univerzitetna knjižnica Maribor (Statut Univerze v Mariboru, člen 7, Ur. l. RS, št. 1/2010). Od leta 2000 večina članic izvaja letno samoevalvacijo dejavnosti v skladu s Pravilnikom o postopku samoevalvacije in evalvacije univerze in njenih članic ter o sestavi in številu članov Komisije za ocenjevanje kakovosti univerze (sprejel Senat UM, 24. 1. 2006). Komisija spremlja in izvaja institucionalno ocenjevanje kakovosti in učinkovitosti pedagoške, znanstvenoraziskovalne ter umetniške dejavnosti članic univerze in univerze kot celote. Del njene aktivnosti so tudi notranje institucionalne evalvacije kot priprava na zunanjo institucionalno evalvacijo (Pauko, 2009). Samoevalvacija je prvi korak v evalvacijskem procesu in osnovni korak pri vpeljevanju notranjega evalvacijskega postopka. Članice Univerze v Mariboru jo izvajajo letno in iz nje izhajajoči akcijski načrti zagotavljajo podlago za racionalno odločanje in načrtovanje razvoja ter nudijo podlago za stalno izboljševanje kakovosti (Pravilnik o postopku samoevalvacije in evalvacije univerze in njenih članic ter o sestavi in številu članov Komisije za ocenjevanje kakovosti univerze²²⁰, 2006).

Univerzitetna knjižnica Maribor se je prvič lotila samoevalvacije svoje dejavnosti leta 2002 in od takrat ocenjuje svojo dejavnost vsako leto. Z vidika vzpostavljanja sistema zagotavljanja kakovosti je vsakič nadgrajevala metodologijo. V tej temeljni usmeritvi je posebna pozornost usmerjena k atributom kot so poslanstvo, osrednjost, nacionalnost, regionalnost, ciljna usmerjenost, organiziranost, kakovost, uspešnost, aktualnost/temeljnost, dovezetnost, knjižnica kot učni center ter pripadnost/motiviranost zaposlenih. V letu 2007 je bila samoevalvacija prvič izdelana po enotnih samoevalvacijskih merilih – kazalcih uspešnosti knjižnične dejavnosti osrednje univerzitetne knjižnice Univerze v Mariboru in visokošolskih knjižnic članic univerze. Kljub temu, da so tudi fakultete vsa leta samoevalvirale svojo dejavnost in institucijo, je bila knjižnična dejavnost v okviru fakultet slabo

²¹⁷ Dostopno na: <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/2Akcijski%20na%C4%8Drt-EUA.pdf>.

²¹⁸ EQUIS - the world's leading international accreditation for business schools. Dostopno na: http://www.efmd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=167&Itemid=180.

²¹⁹ Dostopno na: <http://www.bestbizschools.com/AACSB-Accredited/default.asp>.

²²⁰ Dostopno na: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=10319>.

predstavljena ali celo prezrta, morda zato, ker se zdi vloga knjižnic preveč samoumevna (Čuš, 2006, str. 240).

UKM ima kot osrednja knjižnica in samostojna institucija v okviru univerze (s statusom druge članice univerze) prednost, ker je neposredno vpletena v postopke samoevalvacije univerze (Legat idr., 2008, str. 86). Čeprav so dosedanja samoevalvacijska poročila knjižnične dejavnosti kvantitativno naravnana in prikazujejo kvantitativna razmerja na področju uporabnikov in storitev, knjižnične zbirke, razvoja potencialov knjižnice, prostorov in opreme ter izdatkov knjižnice, je danes pomembnejše prikazovati dodano vrednost knjižnične dejavnosti v obliki končnih učinkov na dejavnost univerze. To predstavlja za visokošolsko knjižničarstvo na Univerzi v Mariboru nov izziv. Avtorica Ambrožič (2008, str. 61) je zapisala: "Spremembe v okolju in uporabnikih pa vedno bolj terjajo drugačna dokazila o koristih vlaganja javnih sredstev v knjižnično dejavnost; javnost zanima, kakšni so končni učinki dejavnosti knjižnic, kakšno novo ali dodatno vrednost prinašajo, kako vplivajo na posameznika in družbo ipd. /.../ morajo torej njihovi končni učinki prispevati k uspešni uresnitvi ciljev matičnih zavodov in ta prispevek mora biti merljiv. /.../ Velik del ciljev je mogoče doseči le ob podpori primernih knjižničnih storitev, zato si morajo knjižnice prizadevati pokazati povezanost med uporabo njihovih storitev in uspešnostjo matične institucije."

UKM ima jasno poslanstvo in jasne kratkoročne ter dolgoročne cilje. Knjižnica si je zastavila temeljno usmeritev – tesno povezanost s poslanstvom in cilji univerze, njen cilj pa je vključenost v vse procese načrtovanja, zlasti strateškega načrtovanja univerze, kajti knjižnice so (bi morale biti) pomemben del procesov izobraževanja in raziskovanja na univerzi (Čuš, 2006, str. 240).

5.3.3 Univerza na Primorskem

Univerza na Primorskem je za potrebe preverjanja in zagotavljanja kakovosti ustanovila Komisijo za spodbujanje in spremljanje kakovosti izobraževalnega, raziskovalnega in umetniškega dela (KSSK UP). Komisija je stalno posvetovalno telo Senata Univerze na Primorskem, njeno delovanje pa določa Pravilnik o evalvaciji Univerze na Primorskem²²¹ (sprejel Senat UP, 8. 10. 2008). Osnova za preverjanje in zagotavljanje kakovosti na Univerzi na Primorskem so izhodišča, ki jih je Univerza definirala v dokumentu Srednjeročna razvojna strategija UP 2009–2013²²² (2009).

V 2. členu Pravilnika o evalvaciji so definirana posamezna področja, za katera se izvaja evalvacija:

- izobraževalna dejavnost,
- raziskovalno-razvojna in umetniška dejavnost,
- mednarodno-razvojna dejavnost,
- medsebojno sodelovanje članic UP,
- upravljanje in financiranje,
- promocijska dejavnost.

Preverjanje kakovosti se izvaja na osnovi kazalnikov kakovosti UP in drugih nacionalnih ter

²²¹ Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Pravilniki_UP/Pravilnik-o-evalvacij-08-10-08-sprejet-Senat-UP.pdf.

²²² Dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/univerza/SREDNJEROČNA_RAZVOJNA_STRATEGIJA_UP_2009_2013_ZADNJA.pdf.

mednarodnih dokumentov, ki se nanašajo na področje zagotavljanja kakovosti.

Članice Univerze na Primorskem samoevalvacijo izvajajo letno, rezultati so na voljo v javno objavljenih poročilih od študijskega leta 2005/2006 dalje. Skupna poročila pripravi komisija iz samoevalvacijskih poročil članic univerze in na podlagi kazalnikov, ki jih za ta namen vsako leto sprejme Senat Univerze na Primorskem.

Ob pregledu področij, za katera se na UP izvaja samoevalvacija (2. člen Pravilnika o evalvaciji), vidimo, da knjižnična dejavnost ni posebej izpostavljena. Lahko bi sicer pričakovali, da je zajeta v katerem od drugih področij (npr. izobraževalna in/ali raziskovalno-razvojna dejavnost), vendar ob pregledu konkretnih Samoevalvacijskih poročil ugotovimo, da tega področja visokošolskega izobraževanja na UP do sedaj niso kakovostno preverjali.

V zadnjem Samoevalvacijskem poročilu UP za študijsko leto 2008/2009, ki ga je sprejel Senat UP 14. 7. 2010 (Spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti. Samoevalvacijsko poročilo Univerze na Primorskem za študijsko leto 2008/2009), med elementi poročanja ni podatkov o knjižnični dejavnosti. Knjižnice se sicer v poročilu pojavljajo v delih, ki govorijo o posameznih članicah, vendar v zelo splošnih navedbah. Edini konkreten kazalnik, ki je neposredno vezan na izvajanje knjižnične dejavnosti in je del poročila, je kazalnik "Obseg sredstev za literaturo in elektronske vire na študenta" (Samoevalvacijsko poročilo Univerze na Primorskem za študijsko leto 2008/2009, str. 55) med kazalniki kakovosti za upravljanje in financiranje. Pred tem v poglavju 3.1 o organih univerze in njihovih delovnih telesih poročilo izpostavlja še en element, ki je bistven za razvoj knjižnične dejavnosti na UP, in sicer da bo v letu 2010 nova članica univerze postala še Univerzitetna knjižnica (UP UK), kar pa se do zdaj še ni uresničilo.

Tudi v tem segmentu izvajanja knjižnične dejavnosti na UP ugotavljamo, da se močno čuti odsotnost glavne univerzitetne knjižnice, ki bi na eni strani koordinirala samoevalvacijo tega pomembnega segmenta visokošolskega izobraževanja, predvsem pa bi poskrbela, da bi vodstvo Univerze na Primorskem začutilo potrebo po preverjanju in zagotavljanju kakovosti za to področje. Kljub odsotnosti univerzitetne knjižnice se zdi nenavadno, kako malo pozornosti posveča Univerza na Primorskem nadzoru nad kakovostjo knjižnične dejavnosti, še zlasti ob upoštevanju dejstva, da celoten sistem habilitacij in vrednotenja znanstvenoraziskovalne uspešnosti univerze sloni neposredno na delu knjižnic, če sploh ne omenjamo zagotavljanja dostopnosti do ustreznih virov informacij (obvezne študijske literature in ostalih virov) za potrebe izvajanja pedagoškega procesa.

5.3.4 Univerza v Novi Gorici

Univerza v Novi Gorici je leta 2009 izdala dokument Spremljanje in zagotavljanje kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici²²³ (Arčon, 2009) v katerem je poudarjeno, da je skrb za kakovost in mednarodno konkurenčnost na področju pedagoške ter raziskovalne dejavnosti zastavljena kot osrednje vodilo oziroma zaveza ustanove. Univerza v Novi Gorici (UNG) meni, da je njeno poslanstvo v tem, da ustvarja nova znanja v harmoničnem odnosu med študenti in raziskovalci ter da se to znanje prenaša na mlajše generacije in v podjetniško okolje.

²²³ Dostopno na: <http://www.p-ng.si/public/doc/sistem-kakovosti-ung-09.pdf>.

Evalvacija izvajanja študijskih programov se na UNG vsako leto opravlja v okviru fakultet oziroma šol. Letna samoevalvacijska poročila fakultete obravnava dekan posamezne fakultete in Senat fakultete oziroma šole. Pogoje študija spremlja Senat posamezne fakultete oziroma šole in predloge za izboljšave podaja rektorju Univerze v Novi Gorici. Evalvacija raziskovalnega dela poteka v okviru celotne univerze. Vanjo so zajeti vsi raziskovalni laboratoriji, inštituti in centri UNG kot tudi samostojni raziskovalni delavci. Poročilo o raziskovalnem delu obravnava Upravni odbor UNG. Povzetki fakultetnih in raziskovalnih poročil so vključeni v Letno poročilo o spremljanju in zagotavljanju kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici. Univerzitetno poročilo obravnava Senat UNG. Povzetke univerzitetnega in fakultetnih poročil UNG vsako leto posreduje nacionalnemu organu za spremljanje kakovosti visokega šolstva.

Samoevalvacije študijskih programov so organizirane v skladu z Merili za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti visokošolskih zavodov, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela, ki jih je začrtala Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva (NKKVŠ) na podlagi 94. člena Zakona o visokem šolstvu (Ur. l. RS, št. 119/2006) in jih je nadgradil Senat za evalvacijo pri Svetu RS za visoko šolstvo. Pri tem so smiselno upoštevana tudi Merila za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 101/2004).

Programska samoevalvacija poleg drugih področij zajema tudi oceno prostorov in učnih pripomočkov, kot so predavalnice, računalniška učilnica, knjižnica, študijsko gradivo, spletne strani, oprema za izvajanje pouka itd. Vsako leto se ob vpisu študentov v višje letnike izvede anketa, ki poleg ocene študijskega programa vsebuje tudi vprašanja o knjižnici, o računalniških učilnicah, študentski pisarni, študentskemu svetu in o obštudijskih dejavnostih študentov. Na podlagi rezultatov ankete poskušajo fakultete odpraviti morebitne slabosti oziroma obdržati dobre strani študijskega programa.

Zunanji nadzor pri zagotavljanju kakovosti poteka preko zunanjih institucionalnih evalvacij fakultet oziroma šol UNG s strani nacionalnega organa za zunanje evalvacije. UNG letno predlaga eno ali več svojih fakultet oziroma šol za zunanjo evalvacijo. Doslej sta bili evalvirani Poslovno-tehniška fakulteta in Fakulteta za znanosti o okolju. Predvidena je tudi zunanja institucionalna evalvacija celotne univerze s strani ene od evropskih agencij za zagotavljanje kakovosti. Za izvajanje vseh aktivnosti, povezanih s spremljanjem in zagotavljanjem kakovosti na univerzi, skrbi Komisija za kakovost Univerze v Novi Gorici. Strokovno podporo pri tem ji nudi služba za kakovost na UNG. Podrobneje so naloge in aktivnosti komisije predstavljene v Poslovniku Komisije za kakovost Univerze v Novi Gorici in v Planu dela komisije. Na posameznih fakultetah in šolah UNG za kakovost skrbijo koordinatorji za kakovost, ki so po svoji funkciji tudi člani Univerzitetne komisije za kakovost.

V Poročilu o institucionalni zunanji evalvaciji Poslovno-tehniške fakultete²²⁴ (pripravil Senat za evalvacijo Sveta RS za visoko šolstvo decembra 2008) je bilo ugotovljeno, da ima knjižnica ustrezne prostore, da je njen delovni čas prilagojen potrebam univerze in da je primerno založena z gradivom (monografije, periodika in podatkovne baze) tako za študente kot za zaposlene. Osebjem knjižnice je ustrezno usposobljeno, knjižnica UNG sledi razvoju univerze. Priporoča pa se nadaljevanje bogatenja knjižničnega fonda.

²²⁴ Dostopno na: http://www.p-ng.si/public/porocila/zunanja_evalvacija_ptf_08.pdf.

V Poročilu o institucionalni zunanji evalvaciji Fakultete za znanosti o okolju²²⁵ (pripravil Senat za evalvacijo Sveta RS za visoko šolstvo junija 2009) je knjižnica že med ključnimi poudarki o prednostih omenjena kot ustrezno prostorsko opremljena (ima veliko čitalnico in gradivo v prostem pristopu), študentom zagotavlja ustrezno gradivo (monografije, periodika in podatkovne baze), računalniško in programsko opremo ter ima študentom prijazen delovni čas. Osebe knjižnice je ustrezno usposobljeno, motivirano in se strokovno izpopolnjuje, skrbi za informacijsko opismenjevanje študentov. Tudi spletna stran knjižnice je bila pozitivno ocenjena.

5.3.5 Samostojni visokošolski zavodi

Podatkov o evalvaciji knjižnične dejavnosti na področju samostojnih visokošolskih zavodov nismo uspeli zbrati, z izjemo dokumentov nekaterih zavodov, ki v evalvacijskih poročilih omenjajo tudi knjižnice (glej poglavje 3.3.5). Čeprav se samostojni visokošolski zavodi povezujejo v Skupnost samostojnih visokošolskih zavodov, slednja nima vzpostavljene svoje spletne strani.

6 KAKŠNE STROKOVNE STANDARDE POTREBUJEJO SLOVENSKE VISOKOŠOLSKKE KNJIŽNICE?

Da bi pridobili mnenja in stališča vodij visokošolskih knjižnic o vlogi, pomenu, namenu in vsebini dokumenta s strokovnimi standardi za to vrsto knjižnic, smo izvedli anketno raziskavo, v kateri smo kot orodje za zbiranje podatkov uporabili pisni, strukturirani anketni vprašalnik, in kvalitativno raziskavo, ki smo jo izvedli s pomočjo metode fokusne skupine, tj. metode skupinskega nestrukturiranega intervjuja.

6.1 ANKETIRANJE VODIJ VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

Osnovni namen anketne raziskave je bil pridobiti podatke o uporabi obstoječega dokumenta Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989), poznavanju tujih strokovnih standardov za visokošolske knjižnice, mnenjih o potrebi po izdelavi novega dokumenta, njegovi vsebini in možni uporabi, zanimala pa nas je tudi problematika, s katero se srečujejo anketirane knjižnice.

Anketiranje vodij visokošolskih knjižnic je potekalo s pomočjo anketnega vprašalnika (Priloga 3), ki je bil pripravljen v spletni obliki, in sicer s spletnim orodjem 1ka²²⁶. Anketa je bila aktivna v obdobju 11.–22. oktober 2010, odločili smo se za namenski vzorec. V anketni vzorec smo vključili vodje vseh visokošolskih knjižnic, ki smo jih identificirali na osnovi podatkov Centra za razvoj knjižnic pri NUK in po pregledu spletnih strani tistih visokošolskih zavodov, ki za leto 2009 centru niso oddali podatkov o delovanju svojih knjižnic. Na kontaktne elektronske naslove 98 vodij oziroma knjižnic smo pred začetkom anketiranja dne 11. oktobra 2010 poslali obvestilo o namenu in poteku anketiranja ter jih povabili k sodelovanju. Na anketo smo jih ponovno opozorili s sporočilom z dne 19. oktobra 2010.

6.1.1 Struktura vzorca

Na spletno anketo se je odzvalo 69 od 98 k anketiranju povabljenih visokošolskih knjižnic, kar pomeni 70,4 % odziv. Iz frekvenčnih tabel lahko ugotovimo, da sodelujoči na nekatera vprašanja niso

²²⁵ Dostopno na: http://www.p-ng.si/public/porocila/zunanja_evalvacija_fzo_09.pdf.

²²⁶ Dostopno na: <http://www.1ka.si>.

odgovorili in so jih preskočili, zato v prikazu ter analizi rezultatov navajamo število prejetih odgovorov na zastavljeno vprašanje (N). Ostalih 29 k anketi povabljenih knjižnic je sicer pogledalo uvod v anketo, anketnega vprašalnika pa ni izpolnjevalo.

Glede na status knjižnice (N=62) je v anketi sodelovalo 69,4 % (43) vodij knjižnic visokošolskih zavodov, ki delujejo v okviru univerze, 19,4 % (12) iz knjižnic samostojnih visokošolskih zavodov in 7,1 % (7) iz univerzitetnih knjižnic (Priloga 4, Tabela 12). Iz zadnjega podatka razberemo, da so nekateri svojo knjižnico napačno opredelili kot univerzitetno, saj imajo trenutno status knjižnic, ki dejavnost opravljajo za raven univerze, le 4 (NUK, CTK, UKM in Univerzitetna knjižnica Univerze v Novi Gorici). Iz rezultatov ankete razberemo, da so anketiranci imeli še večje težave pri opredelitvi statusa svojega matičnega zavoda, saj jih je na vprašanje odgovorilo le 12 (Priloga 4, Tabela 13). Glede na število zaposlenih strokovnih delavcev (razpon od 1 do 35) lahko sklepamo, da k izpolnjevanju ankete nismo uspeli pritegniti vseh največjih knjižnic (univerzitetnih) in da smo v vzorec zajeli največ knjižnic z 0 do 3 zaposlenimi, kar predstavlja skupaj 72,5 % anketiranih, ki so odgovorili na vprašanje (glede na statistične podatke za celotno populacijo visokošolskih knjižnic, tj. 69, ki so oddale statistični vprašalnik za leto 2009, je med njimi 72,5 % oziroma 50 takšnih, ki zaposlujejo do 3 strokovne knjižnične delavce). 7 anketirancev je vprašanje preskočilo (Priloga 4, Tabela 14).

Tabela 19: Struktura vzorca anketirancev glede na število zaposlenih v knjižnici (N=62)

št. zaposlenih	frekvenca	delež v %
0	2	3,2
1	17	27,4
2	18	29,0
3	10	16,1
4	2	3,2
5	5	8,1
6	2	3,2
7	2	3,2
več kot 7	4	6,4

6.1.2 Rezultati ankete

- **Poznavanje, uporaba in mnenje o dokumentu *Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice* (1989)**

Na vprašanje o poznavanju dokumenta so odgovorili vsi anketiranci (N=69). Med njimi jih 13 % navaja, da dokumenta ne poznajo, 36,2 % (25) jih je za dokument že slišalo, a ne pozna njegove vsebine, dobra polovica, tj. 50,7 % (35) pa vsebino dokumenta pozna (Priloga 4, Tabela 1).

Na vprašanje o uporabi omenjenega dokumenta pri delu v knjižnici je odgovorilo le 35 anketiranih (35,7 %). Med njimi jih več kot polovica, tj. 20 (57,1 %), navaja, da so dokument lahko koristno uporabili v praksi. 31,4 % jih dokumenta ni moglo uporabiti, saj ga njihov matični visokošolski zavod ne upošteva, 11,4 % anketiranih pa kot vzrok navaja, da dokument formalno ni bil sprejet, da je za obstoječe stanje že neživljenjski, en anketirani pa omenja, da je vodenje knjižnice šele prevzel (Priloga 4, Tabela 2).

Pri svojem delu se je na dokument sklicevalo le 20 anketiranih (29 %), ki so skupaj navedli 34 odgovornih kategorij (Priloga 4, Tabela 3), in sicer pri organizaciji ter delovanju knjižnice se jih je na dokument sklicevalo 90 %, pri izdelavi poročil o delu in evalvacijskih poročil 40 %, pri pridobivanju finančnih sredstev 20 % in v akreditacijskem postopku 15 %.

- **Poznavanje tujih strokovnih standardov za visokošolske knjižnice**

Na vprašanje o poznavanju tujih strokovnih standardov za visokošolske knjižnice so odgovorili vsi anketiranci (N=69). Večina (59 oziroma 85,5 %) jih je navedla, da ne pozna nobenega takšnega dokumenta, ostali (14,5 %) pa so izpostavili standarde Ameriškega knjižničarskega združenja (ALA) oziroma njegove članice Združenja visokošolskih knjižnic (ACRL). Eden od anketiranih pa je med strokovne standarde prištel celo ekspertizo o Osrednji humanistični knjižnici Filozofske fakultete, ki jo je pred več kot desetletjem izdelal M. Line (Priloga 4, Tabela 4).

- **Ali potrebujemo nov dokument s standardi za visokošolske knjižnice**

Zanimalo nas je tudi, če vodje visokošolskih knjižnicah menijo, da bi v Sloveniji potrebovali nov dokument s strokovnimi kriteriji in merili, ter v čem vidijo njegovo uporabnost. Da bi takšen dokument bil koristen ali zelo koristen meni 91 % anketiranih, ki so odgovorili na vprašanje (N=67). Le 3 % jih je prepričanih, da dokument ne bi prinesel večjih koristi, nihče pa se ni odločil za odgovor, da bi bil dokument popolnoma nekoristen (Priloga 4, Tabela 5). Odgovor *Drugo* so izbrali štirje anketiranci, dva sta še posebej želela podkrepiti nujnost takšnega dokumenta, eden opozarja na nujnost ureditve arhiviranja diplomskih nalog in elektronskih dokumentov, eden pa želi izpostaviti neuporabnost takšnega dokumenta: *"Visokošolske knjižnice ne upoštevajo zakonodaje, standardov, normativov, zakaj le bi nekakšne dokumente, ki so zgolj priporočila"*.

Na vprašanje o možni uporabi strokovnih standardov v visokošolskih knjižnicah (izbrati je bilo možno več odgovornih kategorij) se je odzvalo 67 anketirancev. V največjem številu so izbrali naslednje odgovore: za izboljšanje organizacije in delovanja knjižnice (79,1 % anketirancev), za podporo/argumentacijo pri utemeljevanju novih zaposlitev (77,6 %), za podporo/argumentacijo proračuna knjižnice (67,2 %), vendar pa je tudi ostale ponujene odgovorne kategorije označila več kot polovica anketirancev (Priloga 4, Tabela 6). Glede na pogostost izbrane odgovorne kategorije pripadajo največji deleži že omenjenim: za izboljšanje organizacije in delovanja knjižnice (17 %), za podporo/argumentacijo pri utemeljevanju novih zaposlitev (16,7 %), za podporo/argumentacijo proračuna knjižnice (14,4 %). Možnost *Drugo* so izbrali štirje anketiranci. Med njimi po eden navaja, da bi dokument lahko uporabljali za: evalvacijo knjižnice, primerjalno presojanje ter za argumentacijo proti zmanjševanju števila zaposlenih; eden pa je zapisal: *"Določati bi moral razmerja med knjižničarji cobissom in sicrisom"*.

- **Kaj naj bi dokument urejal oziroma kakšna naj bi bila njegova vsebina**

Število (deleži) anketirancev, ki so izbrali posamezne ponujene odgovore (izbrati je bilo možno več odgovornih kategorij) na vprašanje o tem, katera področja delovanja naj bi urejali strokovni standardi, so (z izjemo področja vodenja knjižnice) visoki. Največ anketirancev (na vprašanje jih je

odgovorilo 67) je izbralo odgovorni kategoriji *knjižnično osebje* ter *knjižnična oprema in prostori* (vsako je izbralo po 77,6 % anketirancev), sledita pa *knjižnične storitve* ter *organizacija knjižnične dejavnosti* (73,1 % anketirancev) (Tabela 20; glej tudi Priloga 4, Tabela 7).

Tabela 20: Področja delovanja, ki naj bi jih urejali strokovni standardi (N=67)

področja delovanja	frekvenca (št. anketirancev)	delež v %
knjižnično osebje	52	77,6
knjižnična oprema in prostori	52	77,6
organizacija knjižnične dejavnosti	49	73,1
knjižnične storitve	49	73,1
evalvacija dejavnosti	48	71,6
sodelovanje knjižnice v pedagoškem procesu	44	65,7
knjižnični proračun in finančno poslovanje	38	56,7
sodelovanje knjižnice z akademskim okoljem	38	56,7
knjižnična zbirka in drugi viri informacij	37	55,2
vođenje (menedžment) knjižnice	27	40,3
drugo	1	1,5

Odgovor *Drugo* je izbral le en anketiranec, vendar pa iz njegovega pojasnila, kaj naj bi urejali strokovni standardi, to ni popolnoma jasno (*"Glede na stanje v Sloveniji bi morali vzpostaviti platformo komunikacije za izdelavo strokovnih geslovnikov in podpreti njihovo uporabo"*).

- Kakšne vrste meril naj bi vključevali strokovni standardi**

Odločitev o tem, kakšne vrste meril naj bi po mnenju anketirancev (na vprašanje jih je odgovorilo 66) vključevali strokovni standardi za visokošolske knjižnice, je bila dokaj enotna, večina (90,9 %) jih meni, da naj bodo merila tako kvalitativna kot kvantitativna, 9,1 % se jih zavzema za izključno kvalitativna merila, nihče pa za izključno kvantitativna (Priloga 4, Tabela 8).

In kakšne naj bi bile po mnenju anketirancev vrednosti meril? Na vprašanje je odgovorilo 66 anketirancev. Največ (36,4 %) se jih zavzema za minimalne vrednosti, 31,8 % za povprečne vrednosti, izračunane na podatkih slovenske knjižnične statistike za določeno obdobje, 10,6 % pa za maksimalne (idealne) vrednosti. 13,6 % anketirancev meni, da naj bodo merila izražena le kvalitativno, 7,6 % (pet anketirancev) pa je izbralo odgovor *Drugo*, vendar so svoj predlog navedli le trije, in sicer: *"priporočene vrednosti glede na tip in dejavnost knjižnic"*, *"priporočene vrednosti povzete iz drugih držav, ki so primerljive oz. iz skandinavskih držav"*, *"priporočene vrednosti"* (Priloga 4, Tabela 9).

Glede na to, da za evalvacijo in zlasti samoevalvacijo slovenskih visokošolskih knjižnic ne obstaja enoten nabor kazalcev uspešnosti delovanja, nas je zanimalo, če se vodje knjižnic zavzemajo za to, da se slednjega vključi v dokument strokovnih standardov. Da bi bilo to nujno, meni 16,7 % anketirancev, ki so odgovorili na vprašanje. Največji delež, tj. 60,6 %, jih meni, da bi bilo to koristno, ena petina (21,2 %), da to ni potrebno, en anketirani pa je zapisal svoj odgovor, in sicer, da bi bilo *"priporočeno, a ne nujno"* (Priloga 4, Tabela 10).

- **Ali se knjižnice pri svojem delovanju srečujejo s težavami**

Na vprašanje je odgovorilo 62 anketirancev in kar 82,3 % (51) jih odgovarja, da se srečujejo z različnimi težavami, ki jih 50 anketirancev tudi našteje. Le 17,7 % (11) anketirancev odgovarja, da pri delovanju njihovih knjižnic nima težav (Priloga 4, Tabela 11). Navedene težave smo grupirali v kategorije in jih navajamo padajoče glede na število omemb. Nekateri anketiranci navajajo določeno težavo na splošno, drugi jo opredelijo natančneje.

KADRI – neurejena sistemizacija, neurejen status, premajhno število, zaposlovanje, opravljanje neknjižničnih del, neustrezno vrednotenje dela bibliotekarjev, neustrezna umestitev zaposlenih v plačne razrede, onemogočeno sodelovanje na strokovnih izpopolnjevanjih in srečanjih, dve lokaciji knjižnice in en zaposleni, ni sistemiziranih mest za upravljanje digitalne knjižnice in knjižnične informatike, prevelike delovne obremenitve, premajhna upoštevanost v akademskem okolju
Število omemb: 30

PROSTOR IN OPREMA – pomanjkanje prostora, neprimerni prostori, premajhni prostori, neprimerna oprema, tehnične pomanjkljivosti, ni ločenih čitalniških prostorov
Število omemb: 28

FINANČNA SREDSTVA – pomanjkanje, majhen proračun, v okviru proračuna matičnega zakona ni določenega deleža za financiranje knjižnice
Število omemb: 13

INFORMACIJSKI VIRI – nezadostna sredstva za nakup, problematika zasebnih visokošolskih zavodov pri vključevanju v konzorcijske nakupe in dostopu do virov, premajhne kompetence knjižničarjev pri naročanju gradiva
Število omemb: 9

VODSTVO VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA – samovolja in nesposobnost, odvisnost knjižnice od vodstva šole, neupoštevanje strokovnih meril (in standardov), ne sprejema nobenih argumentov knjižnice, netransparentno vključevanje knjižničarjev v pedagoški proces, nerazumevanje delovanja in potreb knjižnice znotraj delovnega okolja, ignorantski odnos
Število omemb: 8

ORGANIZACIJA IN DELOVNI POSTOPKI – neustrezna organizacija, zakomplicirana (neučinkovita) pravila katalogizacije – zamudno in predrago, pomanjkanje kvalitetne strokovne podpore, pomanjkanje kadrov zaradi ekstenzivne organizacije dela
Število omemb: 6

NA VSEH PODROČJIH
Število omemb: 1

Skupaj se na težave v delovanju knjižnic nanaša 95 navedb, med njimi se jih 31,6 % nanaša na kadrovske težave, 29,5 % na neustrezen in neprimeren prostor ter opremo, 13,7 % na pomanjkanje finančnih sredstev, 9,5 % na nezadostne informacijske vire, 8,4 % na neprimeren odnos vodstva

visokošolskega zavoda do knjižnice, 4,2 % na neustrezne delovne postopke in 2,1 % na neprimerno organiziranost knjižnice. En anketirani navaja, da se knjižnica srečuje s težavami na vseh področjih svojega delovanja.

Izpostavili bi še problematiko, ki jo izražajo anketiranci iz zasebnih visokošolskih zavodov, tj. težave pri dostopu do elektronskih virov, ki jih sicer javni visokošolski zavodi nabavljajo konzorcijsko. Iz izjav je razvidno, da gre v precejšnji meri tudi za nepoznavanje načina nakupa in pogojev za uporabo virov, ki so odvisni od licenčnih pogojev ponudnikov virov.

Primer izjave:

Kot knjižnica privatne visokošolske ustanove ne moremo dobiti dostopa do COSECa. Vemo, da so nekatere visokošolske knjižnice prišle do njega za majhen denar, od nas pa se po informacijah v NUKu pričakuje plačilo 40.000 dolarjev. To je nepravilno in škandalozno. Težav je še veliko: vsi govorijo, naj bi visoke šole imele knjižnico in to v skladu s standardi za visokošolske knjižnice. Nihče pa se ne vpraša, kje naj dobimo investitorja, ki bo plačal približno 1.000.000 EUR preden je sploh znano, če bo šola dobila akreditacijo.

Ob ustanavljanju zasebnih visokošolskih zavodov morebiti njihovi ustanovitelji niso dovolj pozorni na dejstvo, da vzpostavitev ustrezne knjižnične informacijske podpore terja relativno visoka zagonska sredstva in da njihovim slušateljem ter zaposlenim javno financirani licenčni elektronski viri ne bodo dostopni pod enakimi pogoji, kot tistim iz javnih visokošolskih zavodov.

• Kaj svetujejo anketiranci delovni skupini za pripravo strokovnih osnov za standarde

Z zadnjim, odprtim vprašanjem, smo želeli od anketiranih pridobiti predloge za delo delovne skupine. Na vprašanje je odgovorilo 27 (39,1 %) anketiranih, konkretne komentarje jih je prispevalo le 20, med njimi se trije niso nanašali na vsebino vprašanja (Priloga 4, Tabela 15). Grupirali smo jih v naslednje skupine izjav:

POTREBA PO STROKOVNIH STANDARDIH – spodbuda delovni skupini pri nehvaležnem, a potrebnem delu; sprejetje novih standardov je nujno zaradi velikih sprememb v okolju knjižnic; ustrezne standarde oblikovati čim prej; potrebujemo jih čim prej

Primer izjave:

Sprejetje novih standardov je nujno že najmanj 15 let. V dobrih 20. letih je prišlo v delovanju knjižnic do ogromnih sprememb (predvsem kar se tiče razmaha "digitalne dobe" pa tudi sistem in organizacija študija sta precej spremenjena, kar se posledični izraža tudi na "novem tipu" uporabnika (informacijsko zahteven, potrošniško profiliran). Zato pozdravljam vsako delovanje v smeri sprejema novih standardov, ki bodo pokrivali potrebe uporabnikov, kakor tudi zaposlenih v knjižnicah.

PRIPRAVLJENOST SODELOVATI PRI DELU – z veseljem bi pomagali pri nastanku dokumenta; predlog za vključitev v skupino; nasvet glede sestave delovne skupine; pripravljen bi bil delovati; bi želela sodelovati; žal mi čas ne dopušča; nič ne bi sporočil (6)

Primer izjave:

Da, bi želela sodelovati. Morali bi razpravljati o novi vlogi in strokovnih standardih delovanja akademskih knjižnic.

PRIPRAVA IN SPREJEM DOKUMENTA – vključiti čim širši krog iz prakse (vodje knjižnic), sodelujejo naj člani iz različno velikih knjižnic (fakultetnih in akademij) ter z različnih področij; sprejet naj bo po široki strokovni razpravi vseh visokošolskih knjižnic; morali bi razpravljati o novi vlogi in strokovnih standardih delovanja akademskih knjižnic; želela bi si javno diskusijo/delavnico na to temo.

Primer izjave:

Ne pripravljajte še ene teoretične analize (osnove?), ampak je že čas za standarde/priporočila za knjižnice, ki jih bomo lahko uporabljali v praksi.

VSEBINA IN POSLANSTVO DOKUMENTA – standardi morajo biti za visokošolsko ustanovo zavezujoči; določiti morajo naloge in kompetence knjižnice, minimalne pogoje, število kadrov...; standardi naj urejajo (podpirajo) delovanje vseh visokošolskih knjižnic, ne glede na razlike med njimi; upošteva naj se velika raznolikost visokošolskih knjižnic, standardi morajo biti primerni za vse; delovna skupina naj zgradi poti in infrastrukturo, da bodo standardi tudi uresničeni; standardi naj bodo obvezujoči, zagotavljati primerljivost med knjižnicami, sledijo naj tujim kvalitetnim knjižnicam; nastane naj dokument, ki bo uporaben v praksi.

Primer izjave:

Natančno določiti naloge in kompetence visokošolske knjižnice, minimalne pogoje za delovanje v okviru fakultete, rešiti kadrovske težave z določitvijo števila študentov na število osebja in ne samo število gradiva. Upoštevati dejstvo, da visokošolska knjižnica opravlja ne samo knjižnično ampak tudi informacijsko dejavnost.

6.1.3 Vodje ameriških visokošolskih knjižnic o ACRL standardih

Ameriško združenje knjižnic kolidžev in znanstvenih knjižnic je zadnjo različico standardov za visokošolske knjižnice sprejelo leta 2004, leta 2009 pa je že imenovalo delovno skupino, da preveri uporabnost standardov in pripravi njihovo posodobitev. Delovna skupina naj bi v prvi vrsti preučila, v kakšni meri in na kakšen način je ocenjevanje končnih rezultatov delovanja knjižnic vključeno v akreditacijske standarde, zato je k delu pritegnila tudi predstavnike akreditacijskih agencij. Skupaj bi namreč lažje opredelili spremembe v visokem šolstvu in nove potrebe udeležencev visokošolskega izobraževanja, ki vplivajo oziroma bodo vplivale na delo visokošolskih knjižnic. Preučila bo tudi, kako pri spremembah obstoječih standardov upoštevati izraženo željo knjižničarjev po vključitvi kvantitativnih meril. V izdelavo nove različice dokumenta naj bi delovna skupina vključila članstvo združenja in zainteresirano javnost ter poskrbela za obveščanje ter izobraževanje visokošolskih knjižničarjev o uporabi standardov v njihovih knjižnicah.

Pomladi 2010 je delovna skupina med direktorji (vodji) ameriških visokošolskih knjižnic izvedla anketno raziskavo (Iannuzzi in Brown, 2010), s katero je želela ugotoviti, kako se standardi uporabljajo v praksi in kakšna je sploh potreba po tovrstnih standardih. K izpolnjevanju vprašalnika je bilo povabljenih 1260 direktorjev knjižnic²²⁷, odzvalo se jih je 988, celoten anketni vprašalnik jih je izpolnilo 833. Med njimi je bilo 58 % direktorjev knjižnic, ki so članice ACRL.

²²⁷ V seznamu je imel sicer ACRL vključenih 3506 imen direktorjev visokošolskih knjižnic, a se je ob izvedbi ankete pokazalo, da jih skoraj dve tretjini ali ni imelo navedenega e-naslova ali pa je slednji bil napačen.

Večina anketiranih (970) je problematiko ACRL standardov in njihove uporabe označila kot pomembno. 47 % anketiranih je navedlo, da standarde pozna in jih uporablja v praksi, 38 % jih dokument pozna, a ga v praksi ne uporablja, 16 % jih standardov ne pozna. Med tistimi, ki standarde poznajo, jih pa ne uporabljajo v praksi (odgovarjalo je 278 direktorjev), jih je kot glavni razlog temu navedlo, da visokošolska ustanova (kampus) ne podpira uporabe knjižničarskih standardov (37 %) oziroma da visokošolska ustanova upošteva le akreditacijske standarde (37 %). Anketirancem, ki so navedli, da standarde uporabljajo v praksi, se zdijo najbolj uporabni pri pripravi poročil za akreditacijski proces in pri samoevalvacijskih študijah knjižnic.

Na vprašanje, kaj v standardih je za direktorje najpomembnejše oziroma kaj bi morala delovna skupina vključiti v novo različico standardov, so anketirani izpostavili nujnost njihove povezave z akreditacijskimi standardi (70 %). Slednji so tudi najbolj pogosta vrsta standardov, ki jih uporabljajo v knjižnicah anketirancev. 65 % anketiranih je menilo, da mora biti v standardih več navodil za implementacijo vrednotenja končnih rezultatov delovanja knjižnic, 62 % da morajo biti standardi bolj usmerjeni na vrednotenje končnih rezultatov, 59 % anketiranih je menilo, da morajo standardi vključevati več informacij oziroma navodil o tem, kako izvajati primerjalno presojanje, 58 % pa, da bi želeli v novi različici navodila za izvajanje analiz (študij) delovanja knjižnic.

6.1.4 Razprava in zaključki

- Dokument *Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice (1989)* pozna približno polovica vodij visokošolskih knjižnic, ki so sodelovali v anketi. V praksi jih je dokument kdaj uporabila tretjina anketiranih, največ pri izdelavi poročil o delu knjižnice oziroma evalvacijskih poročil. Nepoznavanje in redko uporabo dokumenta bi lahko pripisali njegovi starosti, pa tudi neformalnemu značaju. Zanimivo je, da čeprav so standardi za ameriške visokošolske knjižnice stari le nekaj let, in vsebinsko sodobno zasnovani, tudi 50 % anketiranih direktorjev ameriških visokošolskih knjižnic navaja, da jih ne poznajo oziroma jih v praksi ne uporabljajo. Po njihovem mnenju so najbolj pomembni akreditacijski standardi, zato mora obstajati povezava knjižničnih standardov s standardi ACRL. Pri anketiranih vodjih slovenskih visokošolskih knjižnic tovrstno zavedanje še ni široko prisotno, kar morebiti kaže na to, da v akreditacijski postopek niso vključene aktivno in da verjetno tudi v procesih zunanje evalvacije niso deležne ustrezne pozornosti.

- Anketirani vodje slovenskih visokošolskih knjižnic večinoma (85,5 %) ne poznajo tujih strokovnih standardov, ki se nanašajo na visokošolske knjižnice, kar pomeni da njihovih priporočil tudi ne poskušajo uvajati v praksi (npr. pri načrtovanju dela, poročanju, evalvaciji). Jih pa večina (91 %) meni, da potrebujemo tovrsten dokument in bi slednji bil koristen oziroma zelo koristen. V prvi vrsti naj bi služil za: 1. *izboljšanje organizacije in delovanja knjižnic*; 2. *podporo pri utemeljevanju novih zaposlitev* in 3. *za argumentacijo proračuna knjižnice*.

Vsebinsko naj bi se nanašal v prvi vrsti na: 1. *knjižnično osebje*; 2. *opremo in prostore*; 3. *knjižnične storitve*; 4. *organizacijo knjižnične dejavnosti* in 5. *evalvacijo dejavnosti*.

Iz odgovorov razberemo, da vodje visokošolskih knjižnic od dokumenta na eni strani pričakujejo, da bi predstavljal priporočila/navodila za organizacijo in delovanje knjižnic, na drugi strani pa služil kot norma, ki bi jim zagotovila ustrezne pogoje za delovanje. Glede na že omenjeno veliko razdrobljenost in raznolikost visokošolskega knjižničarstva je relevantno vprašanje, če lahko

kakršen koli dokument izboljša stanje brez sprememb v organiziranosti knjižnične informacijske podpore.

- Po mnenju večine anketiranih vodij visokošolskih knjižnic naj bi dokument vseboval tako kvalitativna kot kvantitativna merila (90,9 % anketiranih), le slaba desetina jih meni, da bi morala biti merila izključno kvalitativna. Sklepali bi lahko, da zagotavljanje ustreznih pogojev za delovanje visokošolskih knjižnic pri nas še ni samo po sebi umevno in so še vedno potrebna tudi kvantitativna merila za določanje ustreznega obsega vloženih virov. Preseneča pa rezultat, da se 36,4 % anketiranih vodij zavzema za minimalne vrednosti meril in 31,8 % za povprečne vrednosti, izračunane na osnovi statističnih podatkov o delovanju slovenskih ali morebiti skandinavskih visokošolskih knjižnic. Za maksimalne (idealne) vrednosti meril se je opredelilo le 10,6 % anketiranih vodij. Težava minimalnih vrednosti meril je v tem, da ne spodbujajo razvoja (takšna so npr. merila za izvajanje javne službe na področju knjižničarstva), povprečne ali maksimalne vrednosti pa vsaj v primeru slovenskih visokošolskih knjižnic zaradi njihove raznolikosti niso primerne. Za naše razmere so neuporabna tudi merila, ki bi jih prevzeli iz tujih standardov za visokošolske knjižnice, kolikor slednji sploh vključujejo kvantitativna merila.
- Z vprašanjem o tem, ali bi v dokument vključili tudi kazalce in kazalnike uspešnosti delovanja knjižnic, ki bi lahko služili njihovem vrednotenju v postopkih evalvacije ali samoevalvacije, smo želeli preveriti, če se anketirani vodje zavzemajo za tovrstno vrednotenje knjižnic. Da bi to bilo nujno, jih meni le 16,7 %, dobra petina jih meni, da to ni potrebno. Brez uporabe priporočenega seznama kazalcev in kazalnikov za vrednotenje uspešnosti delovanja knjižnic po našem mnenju akreditacijski in evalvacijski postopki tudi v prihodnje visokošolskemu procesu ne bi zagotavljali ustrezne knjižnične informacijske podpore. Nujno bi bilo zaostri tudi vprašanje izpolnjevanja minimalnih pogojev za izvajanje javne službe v knjižničarstvu in neizpolnjevanja zakonskih predpisov na tem področju – knjižnice niso vpisane v razvid knjižnic, saj jim pristojno ministrstvo ne izdaja ustreznih odločb.
- Odgovori na odprto vprašanje o težavah, s katerimi se srečujejo visokošolske knjižnice, so pokazali, da se njihovo stanje v primerjavi z rezultati analiz, opravljenih v preteklih letih, pri večini ni bistveno izboljšalo. Najbolj pereče je kadrovsko stanje knjižnic in njihovi prostori ter oprema, ki se niso razvijali v skladu s povečanjem obsega njihove dejavnosti in novimi nalogami, ki jih prevzemajo zaradi potrebe po ponudbi digitalne knjižnice ter zaradi prehajanja visokošolskega študijskega in raziskovalnega procesa v spletno okolje.

6.2 NESTRUKTURIRANI SKUPINSKI INTERVJU (FOKUSNA SKUPINA) Z VODJI VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

6.2.1 Zasnova in metodološko pojasnilo

Rezultate anketne raziskave smo želeli dopolniti in dodatno razjasniti s pomočjo kvalitativne raziskave, pri kateri smo se odločili za uporabo metode fokusne skupine. Slednja pomeni srečanje skupine ljudi, katere pogovor je osredotočen na vnaprej znano temo in poteka po določenem načrtu.

Namen fokusne skupine je bil poglobiti razumevanje rezultatov ankete in pridobiti mnenja vodij visokošolskih knjižnic o posameznih problemih, na katere smo naleteli pri izdelavi novega dokumenta

s strokovnimi standardi in priporočili za visokošolske knjižnice oziroma za katere predvidevamo, da se bodo pojavile pri njegovem uveljavljanju v praksi. Zanimalo nas je, kaj vodje visokošolskih knjižnic menijo o:

- vplivu terminoloških odločitev na oblikovanje in kasnejše uveljavljanje dokumenta,
- rezultatih ankete, izvedene med vodji visokošolskih knjižnic,
- vrsti meril, ki naj bi jih vključeval dokument,
- področjih dejavnosti, ki naj bi jih urejal dokument in o
- implementaciji dokumenta v prakso.

K sodelovanju v fokusni skupini so bili povabljeni vodje iz različnih delovnih okolij, zagotoviti smo želeli njihovo zastopanost glede na univerze, velikost in starost knjižnice ipd. Povabilo k sodelovanju smo poslali na naslove vzorca desetih izbranih knjižnic oziroma njihovih vodij. Od desetih povabljenih se je fokusne skupine udeležilo sedem vodij, od tega šest žensk in en predstavnik moškega spola²²⁸. Z Univerze v Ljubljani so sodelovali štirje predstavniki, z Univerze v Mariboru dva udeleženca, en udeleženec pa z Univerze na Primorskem. Glede na velikost njihovih knjižnic so bili v skupini trije vodje manjših knjižnic (od 1 do 5 zaposlenih) in štiri vodje srednjih oziroma večjih knjižnic (več kot 10 zaposlenih). Večina udeležencev fokusne skupine vodi knjižnice z daljšo zgodovinsko tradicijo, le ena knjižnica je bila ustanovljena pred nekaj leti. Večina njihovih knjižnic je vpeta v naravoslovno in tehnično študijsko okolje, ena knjižnica je univerzitetna in je namenjena vsem raziskovalnim oziroma študijskim področjem, ena knjižnica pa deluje na področju ekonomije. Njihova organiziranost je v pretežni meri odvisna od strukturne razvejanosti posamezne univerze oziroma matične visokošolske ustanove ali dogovorov med njimi o skupnem izvajanju knjižnične dejavnosti. Pet udeležencev fokusne skupine vodi knjižnico, ki je namenjena večim fakultetam oziroma oddelkom hkrati. Pred izvedbo fokusne skupine smo udeležence seznanili s posameznimi temami pogovora, posredovan jim je bil tudi osnutek prevoda standardov Združenja visokošolskih knjižnic (ACRL) za knjižnice, ki delujejo v visokem šolstvu.

Fokusna skupina se je sestala 17. decembra 2010 v Osrednji družboslovni knjižnici Jožeta Goričarja. Skupino je vodil moderator, dva sodelavca sta skrbela za zapis povzetkov nestrukturiranega skupinskega intervjuja, na osnovi zvočnega posnetka je bil kasneje narejen tudi transkript pogovora. Pogovor je trajal 2 uri in 15 minut. Zaradi želje po večji razumljivosti zapisa in njegovi lažji analizi smo pri transkripciji pogovora določene izjave udeležencev iz pogovornega jezika preoblikovali v knjižni jezik tako, da nismo spreminjali njihovega pomena ali intonacije stavka.

Podatke smo analizirali na podlagi kombinacije odprtega in fokusnega kodiranja, po katerem smo identificirali najpomembnejše koncepte (pojme), ki smo jih nato smiselno grupirali v skladu z načrtovanimi temami pogovora. Analiza je pokazala, da so udeleženci fokusne skupine pri obravnavi posameznih tem največkrat izhajali iz razumevanja pojma "standard" in "smernice" (oziroma "priporočila"), zato sta ta dva pojma, ki predstavljata izhodiščni kategoriji vseh navedenih tem, predstavljena obširneje. Glede na zastavljeni namen študije smo opravili enostavno analizo, zanimalo nas je predvsem *splošno mnenje* o posamezni temi, ne pa toliko kako so udeleženci fokusne skupine mnenje izoblikovali in zakaj tako mislijo. Slednje smo le deloma nakazali s posameznimi kategorijami,

²²⁸ Zaradi lažje analize in berljivosti smo v interpretaciji izraze, ki se nanašajo na osebe, zapisali v moškem spolu in so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol.

ki so se tekom pogovora izkazale za pomembne pri razumevanju rezultatov. Te kategorije smo uporabili pri oblikovanju sklopa *dopolnilne kategorije*. V postopek analize podatkov nismo vključili podrobnejše analize prisotnosti ali odsotnosti tem, trajanja posamezne teme, intenzivnosti izražanja, razloge ali reakcije zanje, dvom in nezaupanje ter odnosa posameznik–skupina.

Večina udeležencev fokusne skupine se je pred srečanjem že deloma poznala, pogovor je zato potekal razmeroma naravno in brez večjih razhajanj ali nelagodnosti med sogovorniki. Udeleženci so imeli možnost, da svoja stališča in dodatna pojasnila predstavijo v tematskem sklopu "razno". Splošna interakcija udeležencev je bila prej dopolnjevalna kot nasprotujoča, neskladja so se pokazala le pri določenih strokovnih dilemah, in sicer zaradi različne rabe strokovnih izrazov oziroma različnosti besedišča. Analiza je pokazala dve pomanjkljivosti v izvedbi fokusne skupine, in sicer razmeroma veliko vpletenost moderatorja in njegovega sodelavca v pogovor ter s tem njun morebitni vpliv na rezultate, in precejšnjo raznolikost udeležencev skupine, saj bi za pridobitev bolj zanesljivih rezultatov bilo bolje izvesti več fokusnih skupin, v katerih bi bili ločeni npr. vodje manjših in večjih knjižnic.

6.2.2 Rezultati fokusne skupine

6.2.2.1 Terminološke odločitve

Izhodiščno vprašanje tematskega sklopa se je nanašalo na ime novega dokumenta, in sicer ali bi ga poimenovali "standardi" ali "smernice", ter kakšne bi lahko bile morebitne posledice izbranega termina. Moderator je pojasnil, da je potrebno na eni strani upoštevati potrebe visokošolskih knjižničarjev v Sloveniji, tj. kaj si želijo – normative (standarde) za delo ali priporočila o želenih praksah. Poleg tega je treba upoštevati tudi izvedljivost dokumenta v praksi – ali je namreč realno pričakovati, da bodo odločevalci (v prvi vrsti financerji dejavnosti) dokument podprli kot predpis (npr. standarde za visokošolske knjižnice upoštevali kot merila pri akreditacijah in evalvacijah visokošolskih zavodov oziroma študijskih programov).

Eden izmed udeležencev je naprej opozoril na več pomenov termina "standard", in sicer glede na njegovo veljavnost, kontekst in okolje. Razumevanje namreč izhaja iz anglo-ameriškega okolja, kot pojasni:

U2²²⁹ Mi smo pogovorno oziroma malce žargonsko ves čas govorili na kratko o standardih, jasno, spustili vse tisto naprej. Ampak razlika je vendar velika in pravzaprav izhaja iz angleščine. Tudi v angleščini bi bil standard lahko tak dokument, ki ima uradno veljavo in ki je lahko celo preko mednarodne organizacije sprejet, potrjen, potem distribuiran. Lahko pa standard v angleščini pomeni nekaj takega kot je merilo ali priporočila – standardi obnašanja, visoki standardi profesorja ... Tako da smo v preteklosti napačno uporabljali ...

Izpostavljene so bile težave s prevajanjem terminov iz angleščine in z uporabo tujk, predvsem kar se nanaša na standarde ACRL:

U2 Tudi ACRL ravno nima "academic library" kar mi poznamo kot visokošolske knjižnice, ampak imajo "college libraries". Pri nas pa še vedno nekdo od visokošolskih knjižničarjev meni, da je njegova knjižnica, ki ima, ne vem, tri ali štiri zaposlene, vendarle univerzitetna knjižnica. Recimo, na tem nivoju

²²⁹ Koda udeleženca.

smo še relativno šibki in ravno ti standardi, kot jim rečemo, iz leta 89 [Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice], malce še vztrajajo na tej nevarni terminologiji ... univerzna knjižnica naproti univerzitetni. In univerzna kot sinonim za visokošolska.

Ugotovljeno je bilo tudi, da se termin standard v dokumentu ACRL uporablja v kontekstu priporočil:

V1 ... nekaj so bodisi standardi, bodisi priporočila (ACRL oziroma Američani jih imenujejo kar standardi), pa vidimo, da niso preskriptivni in ne definirajo, kaj je treba doseči.

V1 ... v standardih se pravzaprav še ni treba odločati o tem, kaj je točka doseganja standarda, kje se standard dosega zadovoljivo, manj zadovoljivo ali celo odlično. Standard, tako kot ga doumeva ACRL, je pravzaprav opis s kazalci in potem kazalniki naših dejavnosti. Pravzaprav gre zelo široko v naše dejavnosti, tudi v upravljanje, komuniciranje in podobno.

U2 ... jaz bi pazil glede na terminologijo prevajanja ali iskanja ustreznikov ameriških, angleščine, tukaj pa ameriške. Ta standard, o katerem si v začetku govorila, je pri nas merilo, to je pri nas merilo, to ni standard.

U6: ... to je merilo. Tako je.

- **Standardi**

V uvodu je skupina spoznala, da obstaja več tipov standardov, ki lahko imajo različno veljavo, kot to komentira eden od udeležencev: ... *sej standardi, v kolikor razumem, niso obvezni. Tudi mi imamo iste standarde in priporočila v istem statusu, glede obveznosti uporabe, razen če jih predpiše organ ... potem je skoraj vseeno kako se imenujejo.* Navkljub temu pa je kar nekaj udeležencev na več mestih opozorilo, da se standard v slovenskem okolju povečini razume kot nekaj obligatornega, zavezujočega, določujočega, posebej v tehničnem in naravoslovnem študijskem okolju. Standard običajno določa minimalne ali povprečne številčne vrednosti, kriterije merljivosti, stopnjo uresničevanja in merila za primerljivost. Izbira termina zato vpliva tudi na izvedljivost dokumenta v praksi.

U2 Torej, jaz mislim, da že ta naziv sam oziroma naslov dokumenta, bi mogel verjetno izražati, kako visoko mi z njim merimo in kolikšno mero v narekovajih obveznosti oziroma "hudega" priporočila imajo. Ker če so to priporočila in merila, je to nekaj takega kot kuharska knjiga, če pa je standard, ki se imenuje standard, je pa nekaj kar torej z nekaterimi izjemami vendar moraš izpolnjevati...

U7 Je obvezujoče.

U2 Je obvezujoče. Predvsem kar je hudo, da tisti, ki je nad tabo, in ki ti denar deli, bi ti rekel, saj to je standard, poslušaj nisi ga dosegal, kaj se pa greš.

U1 Jaz razumem standarde in priporočila različno. Standard je pač neki minimalen nabor, ki je zavezujoč. ... jaz vidim smernice, priporočila kot nek kašipot, kamor moramo iti. Standardi pa so bolj kot res nek obvezen nabor, ki ga morajo potem vse visokošolske knjižnice izpolnjevati, vendar je to, bi rekla, bolj minimalen nabor.

U3 Pravzaprav sem se na ta [dokument] iz 89. leta ... tukaj recimo piše strokovni kriteriji in merila. Mi smo jih pač listali, prebirali, se primerjali in tako naprej. Standard, tako kot ga bodo na naši fakulteti razumeli, bo obvezujoč. In to, jaz sem prepričana v to. Če bodo karkoli hoteli narediti, tudi recimo v minus knjižnice in zaposlenim v knjižnicah, bodo ven prevlekli standard in bodo ven privlekli tudi primerjave z neprimerljivimi knjižnicami. ... Standard je takoj obvezujoč.

Potrebo po standardih kot zavezujočem dokumentu so udeleženci fokusne skupine utemeljevali z več razlogi, v prvi vrsti zaradi želje po dokumentu, ki bi bil upoštevan v praksi. Standardi naj bi bili zavezujoči tako za odločevalce kot tudi za knjižničarje. Vendar so financerji dejavnosti ostali primarna ciljna skupina uporabnikov standardov; pod pojmom financerji so bili mišljeni zlasti vladni organi

oziroma ministrstva, univerze, matične ustanove oziroma fakultete in drugi visokošolski zavodi. Sodelujoči so opozarjali na neurejena finančna razmerja, zelo majhen obseg sredstev za delovanje knjižnic, njihov nestabilen pritok in sporen način razdelitve.

U7 Glede na to, da smo v temeljih ali pa zametkih, ki jih je sooblikovala Breda Filo, govorili o standardih in to je bilo takrat v 80-tih, 90-tih, sama in glede na izhodišča naših financierjev pod katerimi recimo knjižnična dejavnost je, smatram, da bi bilo veliko učinkoviteje, če bi uporabljali standarde. Bili bi na eni strani bolj zavezujoči za naše financierje, in navsezadnje, [kot] tudi anketa kaže, da smo razdvojeni v samem dojemanju našega dela, tudi za knjižničarje.

U6 Mislim, da bi morali reči, da standarde potrebujemo za financierje, mi pa potrebujemo smernice in napotila, ki bi jih knjižnice mogle izpolnjevati po tistih standardih. Ker v bistvu problem financiranja je zmeraj. In knjižnice niso dobro financirane. Sploh niso financirane, so kar tako na prst, nekatere – sploh male. Torej standarde bi potrebovali za naše financierje, knjižnice pa bi potrebovale neke smernice, neka priporočila, ki bi jih pač v tistem času usmerjale dosegati, presegati, izpolnjevati.

U6 Mislim, da potrebujemo neke standarde za financierje. Ker se zdaj pogovarjamo preveč po domače. Knjižnice smernice imamo, in mislim, da se tukaj ne pogovarjamo, kdo bo kaj dosegel, če izvirna stvar ni rešena, če financiranje ni rešeno. In mislim, da se v knjižnicah dela, da imamo dovolj dober sistem, da se dobro dela. Padejo potem vsa merila, če jih ne moreš doseči. Zato hitimo, če moraš kupiti toliko knjig na neko glavo, če denarja ni, ti tega kupiti ne moreš. Lahko greš v varianto zamene, darov, ... Jaz mislim, da potrebujemo standarde za financierje, ker jih nimamo. Ker ko greš [k financierju], reče "kje pa maš, kako pa mi zmeriš, kako mi lahko dokažeš, s kom pa primerjaš?" In potem pa pridemo do primerjanja različnih – velikih, malih, strok, mehke, trde.

U6 ... zdaj, če se že nekaj dela, da bo zavezujoče tudi za financierje. In, da ne bo potem zavezujoče samo za izvajalce.

U7 Marsikdo med nami ali pa med knjižnicami ima [lahko] smolo, ker je knjižnica nebodigatreba ali jo je treba najprej ukiniti ... v krizi. To se pri nas dogaja. In celo zakonodaja trenutno dopušča, da se visokošolska knjižnica ukine, in se poveže s "pajdaši", s splošno knjižnico in [z njo] podpiše sporazum. ... In to je trend, verjemite mi. Župan bo lobiral z dekanom, potem [bo] prišla nova fakulteta, za tremi fakultetami še nova univerza in potem se bodo visokošolske... pač SIK-i [splošne knjižnice] bodo prevzeli naše vloge, ne glede na to ali smo mi univerza. In to se v našem okolju dogaja. Ne vem, zakaj to dopuščamo, tudi tu rabimo standarde. Minimalne rabimo standarde za ustanovitev ali pa za fakultete.

Med razlogi za izbiro termina standard v nazivu novega dokumenta, in v skladu s tem njegove vsebine, je bil izpostavljen tudi razvojni stadij visokošolskih knjižnic v Sloveniji, saj naj bi v preteklosti zaradi odsotnosti tovrstnega veljavnega dokumenta ne bili doseženi nekateri temeljni pogoji, na osnovi katerih bi bilo moč izvajati oziroma uvajati smernice. Ker je obstoječe stanje visokošolskega knjižničarstva na sploh slabo oziroma je le-to nezadovoljivo razvito, to zahteva tehtnejši premislek o prenašanju tujih praks v naše okolje. V razpravi so sodelujoči razmeroma veliko poizvedovali o tem, kakšne vrste dokumentov uporabljajo v tujini (npr. v Veliki Britaniji, Nemčiji idr.).

U1 S tem v zvezi bi jaz povedala nekaj o ameriških standardih za akreditacijo medicinskih fakultet. Tam sem nekaj pričakovala, da bo nekaj definiranega kakšno knjižnico mora imeti ena medicinska fakulteta. Ampak piše tam samo primerna knjižnica.

U7 Ampak ne pozabljat, da je okolje popolnoma drugačno kot je okolje v Sloveniji, kjer smo dejansko na začetku.

U1 Ja.

U7 Kjer potrebujemo to, da bomo čez 15 do 20 let na nivoju, o katerem kar ti govoriš.

U1 Pa tudi okolje, ki jih financira, mora prepoznati potrebe, to je težko določiti.

U7 Nič pa to ne pomaga, imaš zapisano poslanstvo, pa ga ne moreš realizirati oziroma mu slediti. Tako da jaz pravim: vse lepo, mi vse to poznamo, kako je to v tujini razvito, v Skandinaviji vse to ... ampak to

traja, da boš implementiral v naše okolje, ki zdaj, še enkrat pravim, na nivoju meril in merjenja in vsega tega.

U7 ... mislim, da smo predolgo, mislim predolgo brez enih ... norm.

Sicer pa je večina v skupini izpostavila tudi pomen preglednega in celostnega oblikovanja vsebine dokumenta, da naj bodo standardi vsebinsko pregledno strukturirani, urejajo naj vsa področja delovanja visokošolskih knjižnic in vključujejo merila ter njihove kvantitativne vrednosti. V primeru standardov gre namreč za dokument, ki ima običajno daljšo časovno veljavnost in ga ne spreminjamo npr. vsako leto. V kontekstu terminoloških problemov je eden izmed udeležencev opozoril, da s pretirano podrobnim naštevanjem lahko nastanejo tudi določeni nesporazumi, zlasti pri uporabi nekaterih pojmov, ki niso dovolj premišljeno prevedeni, se jih nerodno uporablja ali pa so oziroma bodo kmalu zastareli.

U2 In potem glede na vsebino, koliko bo [dokument] razdelan, pa je seveda odvisno kolikšen bo ta terminološki problem. Ker če izhajamo iz vsebine teh priporočil iz leta 89, vidimo, da taksativno našteva vse kar se praktično da v knjižnici in knjižničnem sistemu navest. Da gre v svojo organizacijo in vse izraze, ki so s tem vezani, naštevanje vseh medijev, vseh profilov in nazivov knjižničarjev, in tako naprej. Specialne iz leta 2000 [Standardi za specialne knjižnice] so že nekoliko popustile na tem. In če izhajamo iz ACRL in sploh teh priporočil, naknadnih, vidimo, da pravzaprav več ali manj opuščajo taksativno naštevanje in nekak komplekse malce ... bi rekel opisujejo. Ne pa da bi šli v samo tisto navajanje.

U2 Tako da jaz sem že, če gremo na to vsebino, zelo za to, da ne bi tam, kjer ni nujna potreba, naštevati kakšne stvari, pa da bodo to ali profili po izobrazbi ali gradivo. Ker recimo, če gledamo gradivo, nekatere v teh priporočilih za nazaj, ki jih imamo v Sloveniji, so malce čudne stvari. Še danes ne znamo pravilno uporabljati tistega, čemur rečemo, zdaj bom namenoma napačno rekel: knjižničnoinformacijski sistem, ki je z vezajem, brez vezaja, skupaj pisano, ali pa knjižničnoinformacijski sistem. To se uporablja v pisanju in govorni besedi še vedno. In celo eden od teh dokumentov uporablja ta isti izraz v dveh različnih oblikah. Potem pa je en kup enih novih stvari, za katere pa je treba verjetno malce paziti, kaj bomo z njimi. Meni odzvanja zadnje čase virtualni uporabnik, ki ga je nekak NUK in pa CeZaR prinesel v naše okolje, ki ga jaz sicer razumem kot pojav, kot besedo pa ne. Ta uporabnik ni virtualni, ta uporabnik ima 110 kil ali pa 90 kil in tako naprej. In je samo njegov način dela je virtualen ali pa njegova uporaba virtualne knjižnice, ne pa on virtualen. ... Da ne govorimo potem, da mogoče čez 10, 15 let se vrine danes "digitalne", tako kot danes ni več elektronski računalnik ali pa digitalni računalnik, če se še nekateri spomnimo iz preteklosti, da smo ga tako poimenovali. Danes je samo računalnik, pa še to več ne.

Prav tako je lahko dokument z značajem standarda problematičen v izvedbeni stopnji, saj ni nujno da bodo tisti odločevalci, ki bi jih knjižničarji radi z dokumentom zavezali, zavezo tudi sprejeli. V tem kontekstu je bilo v pogovoru omenjenih nekaj primerov iz zgodovine sprejemanja zavezujočih standardov. Vzrok za tovrstne negativne izkušnje je bil lahko tudi v izbiri kvantitativnih vrednosti meril (npr. velikost knjižničnih zbirk) v okolju, kjer so razlike med knjižnicami zelo velike.

U2 Osnovni problem je taksativnost, ki je bil že takrat [leta 1989] problematičen, kaj šele kasneje. ... Zato ker enostavno nismo skupaj prišli. ... Jasno, posledica je bila taka, kot ste omenili, financer je ugotovil, da je to nekaj, kar bi ga obvezovalo, in so rekli "pejte se soliti" s tem dokumentom in dokument potem nikoli ni formalno šel naprej, v nikakršno pot. Res pa, da skupina že takrat, ko je pripravljala dokument, ni bila prepričana v to, kar je pripravila. ... Ker te številke prvič, jih je zelo težko prebrati, da so kolikor toliko realne. In drugič, ta ista številka v neki knjižnici, bom rekel zdaj na pamet, z 2 in pol človekoma je drugačna kot tam, kjer jih je 20. Ali kjer je ozadje enkrat 500 enkrat 10.000 študentov.

Standarde je težje spreminjati, kot je izpostavljeno v spodaj navedenem pogovoru. Eden od udeležencev je opozoril tudi, da lahko v bodoče odločevalci spišejo svoje dokumente, ki bodo v nasprotju s sprejetim standardom, in da bodo standardi lahko hitro zastareli. Izpostavili so tudi, da je potrebno pri financerjih nastopati realno in transparentno.

U1 Problem je tu, da se stvari grozno hitro spreminjajo, ko bomo mi standarde ...

U7 Sej se tudi drugje.

U1 Ko bomo mi standarde pisali, bo to že zastarelo. To je to kot knjiga ...

U7 Ampak cilj si moramo zastaviti! In da ne bomo vlekli tako kot z nazivi in z vsem tem.

U1 [Ali naj] imamo bolj neko vizijo ali pa nekaj zacementirano – nekaj kar bomo morali vsake dve leti spreminjat, ker ne bo več veljalo. Svet gre tako naprej, da so v teh standardih ACRL samo "outcomes", to so samo smernice, kako "outcome" določat, sploh niso določeni.

Poleg zastarelosti pa bi sprejetje takšnega standarda, kot ga je razumela večina, pomenilo oviro posebej za razvoj večjih knjižnic, saj se lahko zgodi, da odločevalec oziroma financer ne prepozna potrebe po sodobnih strokovnih usmeritvah knjižnic, npr. nujnosti razvoja elektronskih storitev. Po drugi strani so standardi lahko problematični tudi za manjše knjižnice in knjižnice, ki šele nastajajo, ker ne bodo uspele uresničevati zastavljenih meril. Lahko se torej zgodi, da knjižnica preprosto nima pogojev za njihovo doseganje, niti finančnih niti organizacijskih.

U1 Jaz pa vidim, kakor smo rekli, da bi ti standardi bili zavezujoči in za financerja, v pozitivnem smislu, lahko pa so tudi seveda v negativnem smislu. In sicer na ta način: standardi naj bi določali nek minimalen nabor storitev, ki jih knjižnica ponuja. Kaj pa če knjižnica ponuja precej več od tega? Pa bodo rekli, tega ne potrebujemo, na tak način pa lahko knjižnice manj sofinancirajo, če je standard bistveno nižji od ravni, ki jih je knjižnica že dosegla. Tako da je lahko in plus in minus. Tako da, vsaka knjižnica se razvija v svojem okolju ...

U4 Jaz mislim, da vi gledate s stališča zelo velike knjižnice. Recimo nam, ki smo majhna knjižnica, bi standardi... meni se zdijo standardi najslabše, kar je možno. Ker je jasno, da vsega ne moremo delat kot velika knjižnica. Torej nas je fakulteta ustanovila, in nas financira, ... fakulteta hoče od nas, kar je v knjižnici. Niso neki zunanji [financerji].

Težave z izvedbo standarda v praksi so lahko tudi na strani knjižničarjev, ki dokumenta morebiti ne bi spoznali za koristnega ali jim ne bi bil dovolj razumljiv. Nepoznavanje meril je lahko ena izmed problematičnih točk, kar je recimo pokazala anketa na primeru dokumenta iz leta 1989. Sogovorniki v skupini so te rezultate utemeljevali z dejstvom, da je dokument zastarel in da ni bil formalno sprejet, zato je neobvezujoč in mu knjižničarji ne namenjajo pozornosti. Eden izmed sogovornikov je komentiral, da so merila iz omenjenega dokumenta navkljub temu še vedno koristna, zlasti za manjše knjižnice in knjižnice v nastajanju.

- **Smernice**

Smernice (ali *priporočila*) so bile v pogovoru nakazane kot nasprotje standardov, razumljene so bile kot manj zavezujoče, opisne, kot dokument, v kateremu so nanizane kvečjemu kvalitativne postavke in kvalitativne vrednosti meril. V primeru potrebe po kvantitativnih merilih pa naj bi njihovo vrsto in vrednosti knjižnice izbirale in izračunavale same glede na značilnosti ter potrebe svojega okolja, tj. okolja svoje matične visokošolske ustanove. Knjižnice oziroma visokošolski zavodi bi izbrana merila lahko uporabljali tudi za medsebojne primerjave, recimo po metodi primerjalnega presojanja. Potrebo po smernicah so udeleženci fokusne skupine utemeljevali zlasti po zgledu tujih praks (npr.

ameriško okolje, tudi britansko), kjer se je pokazala neuporabnost dokumentov z obvezujočimi kvantitativnimi vrednostmi meril. Smernice bi bile bolj smiselne zaradi:

- velikih razlik med slovenskimi visokošolskimi knjižnicami

U1 Glede na to, da imamo pri nas zelo različne knjižnice, od majhnih do velikih, želimo pa pokazati pot razvoja. Tako, da je fino, se mi zdi, da so to neka priporočila, kjer se večje in uspešne knjižnice najdejo, hkrati pa tudi majhne dobijo neke smernice, v katero smer je treba iti.

- različnih razumevanj in zahtev različnih financierjev
- razvoja in narave tovrstnih dokumentov v tujini

U1 Se razvidi iz teh ACRL standardov iz leta 2004, če primerjamo te standarde s prejšnjimi, ki so bili sprejeti pred kakšnimi petimi leti, vidimo, da so bili prejšnji izredno konkretni, kot naši iz leta 89 – knjižnica mora imeti to pa to. Ti pa so že narejeni bolj kot smernice, v bistvu vsaka knjižnica si mora sama določiti, kaj so tisti "outcomi", to ni predpisano. Za "outpute" že vemo, za "outcome" pa je naš vpliv na naše okolje, ki ga moramo mi videti in zmeriti. ... Ti standardi so bolj kot priporočila, niso toliko konkretni, da bi se lahko na njih oprli, ampak se knjižnica mora sama znajti, meriti vplive na svoje okolje.

- upoštevanja in opredelitve potreb hitro spreminjajočega se okolja

U1 Mi se moramo tukaj zavedati, kaj so naše prioritete v našem prostoru. Če beremo te ACRL standarde [je v njih] ogromno stvari nakazanih, kaj je treba urediti. Vsega tega ne moremo, mi se moramo prej odločiti v našem prostoru, kaj so naše prioritete, naša okolica je nekoliko drugačna kot ameriška, ne moremo kar prenesti ...

U1 Mi nekatere stvari počnemo, samo ni to tisto, kar rabijo naši financierji. Res da dostikrat uporabniki sami ne vedo kaj rabijo, ker pač ne sledijo tem področjem. Zato se mi zdi, da imamo priporočila, smernice v katero smer bi šle visokošolske knjižnice v Sloveniji, se mi zdi fino, da imamo neko referenco, da se to priporoča.

Slabosti dokumenta, ki bi imel značaj smernic, bi se po mnenju nekaterih udeležencev pokazale zlasti zaradi:

- morebitnih zahtev odločevalcev po konkretnih vrednostih

U6 Resnično potrebujemo nekaj bolj za financierje ... Mislim, da so največji problem finance. Zdaj pri financierjih pa je zmeraj tako, da nam jih ne morejo dati, če ne moremo nekaj konkretnega pokazati. Torej, če potrebujemo toliko novih polic, če mi letno dokupimo toliko gradiva, knjižnica pa je polna, potrebujemo toliko polic.

- neučinkovitosti neformalnih (neobveznih) smernic

U7 ... se bodo pokazale že konkretno pri informacijskem opismenjevanju: da to nekaj je, kar je fajn, če je, ampak ni pa treba to upoštevati, ni za nikogar obvezujoče, ne za eno ne za drugo stran. ... Če se bomo zdaj sistematično in celovito lotili dela, zagovarjam, da bi to stalo. Da bi bilo na eni strani tisto, kar bi bilo možno meriti, na eni strani merljivo, in tisto, česar ni mogoče meriti, vendarle upoštevano in napisano, da bi bilo mogoče, ne bom rekla enoznačno, ampak vendarle razumljivo vsem visokošolskim knjižničarjem. Tako da ne smernice, ampak standardi.

- potrebe po definiranih merilih, kajti vizije in poslanstva imajo knjižnice že določene

U7 Ampak jaz mislim ... da mi zdaj v stroki ne potrebujemo več kašipota. Mi vsi vemo, kam bi radi šli.

• Kombinacija standardov in smernic

Eden izmed udeležencev je na več mestih poudaril, da sta potrebna dva dokumenta oziroma dve ločeni vsebini, ena za financierje in ena za knjižničarje. Sprva je bilo mišljeno, da bi za financierje potrebovali bolj zavezujoč dokument, po določenem času pogovora, zlasti o težavah glede

zavezujočega značaja dokumenta in o primernosti določanja kvantitativnih vrednosti meril, so udeleženci začeli razmišljati o možnih različicah imena dokumenta, s katerim bi dosegli izvirno idejo.

U6 *In še enkrat bi ponovila. Mislim, da potrebujemo standarde za financerje ali za naročnike, ampak da bodo zanje obligatorni. Mi pa potrebujemo strokovne kriteriji in merila ...*

U3 *To mi je všeč, seveda.*

U5 *Čeprav kriteriji je merilo. Samo ...*

U3 *Naj se reče strokovna merila.*

U5 *Kaj pa priporočila za doseganje standarda?*

V1 *To je še pravzaprav precej obvezujoče.*

U6 *Spodnjo mejo bi morali upoštevati. Zdaj, če se igram z besedami, potem priporočila in smernice za standarde.*

U2 *Samo, to pomeni, da se naj na tak način standardi pišejo kot pravijo.*

V1 *Ali sem pravilno razumela? Da bi bilo primerno imeti standarde za vložene vire, kdor koli jih že financira, za vložene vire, in priporočila, smernice za želeno stanje, kar se tiče našega "outputa". In jaz se zelo strinjam – našega "outcoma", našega vpliva, kaj počnemo.*

U6 *Točno to, to si zdaj povzela.*

6.2.2.2 Kvantitativna in/ali kvalitativna merila

V izhodišču je moderator na kratko predstavil rezultate ankete, in sicer odziv, mnenje o uporabnosti oziroma koristnosti dokumenta, področja dejavnosti, ki naj bi jih zajemal, vprašanje zavezanosti za odločevalce in vrste meril. Vprašanje, ki je bilo postavljeno udeležencem fokusne skupine, se je nanašalo na dilemo povezano z rezultati ankete, namreč, da je kar tretjina respondentov izrazila željo po minimalnih kvantitativnih vrednostih meril. Statistični podatki in izračuni nekaterih kazalcev, ki jih je pripravila delovna skupina, pa kažejo, da pri visokošolskih knjižnicah ni normalne porazdelitve vrednosti, kar pomeni, da tudi srednje vrednosti v dokumentu ne morejo biti uporabljene kot vrednosti meril, saj obstaja prevelika razlika med visokošolskimi knjižnicami. To dilemo je ilustriral tudi udeleženec s sledečo izjavo:

U2 *Jaz se malo bojim, če se spomniš, kakšni so bili rezultati tiste ankete lani ali predlani. Tam je bilo v smislu "segedina". Tipično recimo: odprtost. Tam je bilo od 3 do 57 ur in to nič ne pove. To ničesar ne pove.*

Ker je bilo med udeleženci prisotno različno razumevanje in poznavanje nekaterih strokovnih izrazov, se je vprašanje meril pojavilo tudi v drugih kontekstih, kjer je moderator dodatno pojasnjeval zastavljeno vprašanje. Tako se je pri oceni obstoječega stanja pokazalo, da obstaja več različnih dokumentov, pravilnikov, zakonov itd., ki predvidevajo posredovanje podatkov o delu visokošolskih knjižnic. Sogovorniki so se spraševali, ali podatke sploh kdo spremlja, na kakšen način se vrednotijo ipd. Med udeleženci je bilo mogoče zaznati tudi zelo različno razumevanje teh dokumentov in različne ocene smotrnosti v njih uporabljenih meril.

V1 *Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. Skratka ta pravilnik določa minimalne pogoje, in to niso standardi ZBDS-ja. To je pravilnik, ki definira, in kot vemo, visokošolske knjižnice nihče ne spremlja ali jih dosegamo ali jih ne dosegamo.*

U6 *In kdo je ta pravilnik naredil?*

V1 *Pravzaprav sami knjižničarji, če smo čisto iskreni, in smo šli na minimum, ali ne?*

U1 *Zakon določa minimalne pogoje za visokošolske knjižnice, tam že imamo nekaj, minimalne pogoje.*

S1 *Univerze morajo poročati tako kot ministrstvo zahteva. Zahtevajo v glavnem kar absolutne številke, se pravi kazalce. Je pa Univerza v Ljubljani, vsaj že nekaj let zapored, že kazalnike izračunala za poročilo*

o kakovosti.

V1 Ker z Ministrstva za finance vsako leto prihaja vprašalnik na visokošolske institucije, kjer moramo izpolnjevati vprašanja o dejavnih tveganja in podobno. To je formalno za Ministrstvo za finance, to niso kvalitativna merila, ki govorijo kakorkoli o našem vplivu na okolje.

Razprava se je dotaknila tudi vprašanja financerjev dejavnosti visokošolskih knjižnic in načina financiranja knjižnic, ter dileme, kdo poleg knjižničarjev je še ciljna javnost dokumenta:

U4 Tu imamo različne financerje, kakor razumem?

S1 V obstoječem financiranju visokega šolstva je prepuščeno univerzam, financer nič ne pove koliko da za knjižnice. Tako da, ja...

V1 In še naprej, da definiram: na univerzi pa fakultetam.

S1 Tako da ta dokument pove nam, za našo matično ustanovo. ... Tukaj pa je res važno, da nas oni prepoznajo – matična ustanova ... in potem nas bodo tudi tako financirali.

U4 Glede financerjev. Zame je recimo edini financer, na katerega se lahko zanesem, fakulteta oziroma oddelek. In oni vedo, da knjižnica mora biti. ... Zdi se mi, da se nič ne da naredit v zvezi s tistimi drugimi financerji, kar se je letos recimo izkazalo. Ne pomagajo nobeni kazalci in nič. Če se oni odločijo, da ti bodo dali manj denarja, ti bodo dali manj denarja.

Po razpravi o terminoloških dilemah in posledicah rabe pojma standard oziroma smernice, se je pri temi o merilih, ki naj bi jih vseboval dokument, v razpravi poskušalo pojasniti termine, kot so npr.: vloženi viri, rezultati dela, končni rezultati delovanja knjižnic oziroma vpliv na okolje, kazalci, kazalniki, in ugotoviti, kakšno funkcijo imajo kvalitativna in kvantitativna merila oziroma kazalniki.

V1 "Input" so vloženi viri – najrazličnejši resursi, "output" so rezultati dela oziroma rezultati dejavnosti konkretno – se prav vsi podatki, ki jih javljamo CeZaR-ju.

V1 Kazalnik pomeni različna razmerja med vrednostmi kazalcev. Se pravi kazalec je število nabave, prirasta letno. Kazalnik pa je prirast letno na zaposlenega, ali pa letni prirast na študenta ipd.

V1 "Outcomes", tukaj pa se ustavimo – naš vpliv na okolje. Bodisi na okolje matične fakultete, na okolje univerze in ves visokošolski prostor. Ali so to vpliv na okolje, učinek, izidi naše dejavnosti. Če govorimo o našem vplivu na okolje, govorimo o tem, kako se mi trudimo v to smer. Na izide same pa pravzaprav vplivajo še mnogi drugi dejavniki izven naših moči. In merjenje teh učinkov, vplivov na okolje, je nekaj najtežjega. Kvantitativni kazalniki pravzaprav ... se kar dajo meriti s kvantitativnimi merili – kakšni so prihodki, kakšni so naši kadrovske resursi. To je merljivo. ... In na osnovi teh rezultatov dela, teh "outputov", se lahko izračunajo marsikateri kazalci, ki govorijo o primerljivosti.

V1 Nabor možnih kvalitativnih meril je lahko zelo dolg. Tako, da tudi s kvalitativnimi merili lahko ocenjujemo, opisujemo, spremljamo dejavnost knjižnice. ... Primeri ... knjižnično osebje, delavci: eno so podatki o doseganju, in recimo na UL imamo merilo za strokovne delavce in ga bodisi dosegamo bodi presegamo. ... To je kvantitativno merilo. Kvalitativno merilo bi bilo: ali smo ustrezno usposobljeni.

Nekateri sogovorniki so izrazili željo po vzpostavitvi modela vrednotenja, točneje merjenja končnih rezultatov delovanja knjižnic, kar se je v pogovoru nanašalo na kontekst ugotavljanja vpliva (ang. impact) delovanja knjižnic na okolje. Udeleženci so izpostavili tudi, da se zavedanje o pomenu tovrstnega vrednotenja dejavnosti knjižnic v našem prostoru še ni oblikovalo, obstaja le nekaj poskusov, parcialnih študij. Zagovornik merjenja vpliva knjižnic na okolje je podal primer tuje študije, ki je pokazala, da je vložek v nakup podatkovne baze omogočil prihranek sredstev ne le primarni skupini uporabnikov, ampak tudi širšemu okolju. Nekajkrat je bilo med sogovorniki opozorjeno, da v bistvu odločevalci sploh ne zahtevajo sistematičnega vrednotenja dejavnosti knjižnic, knjižničarji pa svojega dela ne vrednotijo na pravi način.

U7 Jaz tudi mislim, da imamo težave, da "jamramo", koliko imamo preveč dela, kako nam ogromno stvari ne upoštevajo, ne vrednotijo. Da smo pripravljeni delat. Imam občutek, da se veliko dela, ampak ...

U1 Mi jih moramo pravilno vrednotiti. Mi smo samo vrednotili "outpute", "outcome" pa do zdaj nismo vrednotili. Mislim, da se je treba drugače lotiti vrednotenja. Če vrednotimo samo "outpute", potem naši financerji ali naše, bi rekla lokalne skupnosti – kot so fakulteta, univerza, ne vidijo neposredne povezave med našim delom in nalogami članice univerze. Če pa bomo vrednotili "outcome" (kako naše delo vpliva na uspešnost diplomantov, zaposljivost diplomantov, uspešnost zdravstvene oskrbe), potem se bomo našli pri skupnih ciljih.

V1 Zelo težko bi potegnili povezavo med obstojem knjižnice in pa recimo številom študentov, diplomantov. Merjenje vpliva knjižnic na okolje ni tako neposredno merljivo. Pri informacijski pismenosti lahko malo merimo, njihove ocene pri predmetu: prvi, drugi, tretji, četrti letnik in ali so bili udeleženi v izobraževanju ali ne.

Sogovornik, ki je menil, da mora imeti nov dokument značaj standarda, je izpostavil, da bi bilo v standardu potrebno definirati tisto, kar je možno meriti, ter razumljivo in enoznačno definirati tisto, česar ni mogoče meriti. Knjižničarji pa bi se morali dogovoriti o merilih (npr. čas in cena storitve obdelave gradiva).

U2 In če lahko odgovorim na vprašanje: na vsak način rabimo in kvantitativne in kvalitativne. To kar si omenila, prostor, število polic in vse to. Vsi, ki so naredili standarde, so bili uspešni pri financerju. Če ti nič nimaš, če nimaš kvantitativnega kazalnika koliko ena knjižnica potrebuje letno enot ... Jaz bom zelo banalno karikirala: nekdo od zunaj naroči storitev obdelave knjig, vedeti hoče, kaj bo za to plačal. Koliko je tvoja ura in koliko enot v eni uri lahko ti njemu narediš. In sem povprašala pet bibliotekarjev v različnih knjižnicah in sem dobila normativ od 20 minut do 1 ure. Pa sem rekla: dragi kolegi, vsi opravljamo isto strokovno delo – vnos katalogizacije in vsebinske obdelave v Cobissu. A je to mogoče? Od 20 min do 1 ure. In potem je tisti zunanji naročnik rekel: najprej se zmenite: koliko ste ...

Po drugi strani pa so zagovorniki smernic opozarjali na nove storitve, ki se bodo pojavile v prihodnosti, pa jih zdaj še ni mogoče napovedovati, kaj šele predvideti način njihovega merjenja in vrednotenja. Že danes imajo npr. knjižnice težave s kadri za izvajanje elektronskih storitev, gre za profil zaposlenih, ki ga recimo normativi univerz ne priznavajo.

U1 Problem pa je ... menedžment elektronskih virov, kjer pa ni nekih meril, kdo bi nekaj naredil. ... Menedžment e-virov jemlje veliko energije in časa. To še ne vemo kako, je zelo mehko. In to je zelo težko prikazati. Oni bodo videli, da izposoja pada in bodo rekli, da imate dva človeka preveč. Ukvarjamo se pa s toliko drugimi stvarmi, ki pa jih ni v merilih univerze. Merijo se samo klasične storitve.

Mestoma je bilo med pogovorom možno zaznati, da obstajajo med udeleženci razhajanja tako glede namena dokumenta kot tudi glede njegove praktične uporabnosti. V času celotnega pogovora je bilo postavljenih kar nekaj tovrstnih vprašanj, npr. "...da razčistimo, kaj pravzaprav mi s tem hočemo". Po mnenju nekaterih naj bi bil dokument v prvi vrsti namenjen tistim, ki odločajo o finančnih sredstvih knjižnic, drugi so opozorili, da mora biti uporaben tudi v procesih evalvacije (notranje in zunanje) ter akreditacije visokošolskih zavodov, pa tudi v procesih ocenjevanja kakovosti knjižnic.

U1 No, jaz sem opazila, ... knjižnice, ne glede kako so organizirane (kot specialne ali kot del fakultet, univerz), v glavnem svoje delo merijo s kazalci kakovosti, to kaj smo zdajle rekli, predvsem z "balance scorecard", ki so narejeni posebej za knjižnice in za posamezna področja. In v bistvu je Roswitha Poll v svoji knjigi za kakovost v knjižnicah tudi predlagala te kazalce kakovosti in danes se o standardih v Evropi ne govori [več], pač pa o standardih kakovosti, ker je to tudi cilj: da meriš kakovost. To lahko

meriš s kazalci, še boljše pa, da kazalce primerjaš ... Manjka nam pa še "outcomes", kazalci kakovosti sigurno. Se potem naredi "benchmarking" s primerljivi knjižnicami v Evropi, saj smo v Evropi ne. Bi morali biti primerljivi. Seveda zdaj ena naša knjižnica je manjša itn. Tako da v to smer gre, kakor jaz sledim v Evropi, v smer kazalcev kakovosti in opravljanja kakovosti v knjižnicah. To je cilj.

Pojavilo se je tudi vprašanje, kateri model meril vključiti v dokument, da bi bile možne tudi primerjave med knjižnicami. Po ugotovitvi nekaterih sogovornikov je to namreč osnovni namen preračunavanja kazalcev in torej posledično tudi dokumenta. Vendar je, po njihovem mnenju, primerjanje knjižnic v slovenskem prostoru precej oteženo zaradi razlik v njihovi velikosti, starosti, organiziranosti, financerjih dejavnosti, študijskih področjih oziroma disciplinah na katerih delujejo itd. Težavo predstavlja tudi t. i. kritična masa visokošolskih knjižnic, ki je v primerjavi z drugimi tipi knjižnic, npr. splošnimi knjižnicami, majhna.

U5 ... pač ker smo knjižnica, ki je na začetku, tudi treba opozoriti, da v moji knjižnici na začetku je precej nabave. ... Smo neprimerljivi že po stroki, po sami fakulteti, fakultetnih knjižnicah med seboj. In potem določat tisto minimalno kvoto, to je lahko dvorezni meč, ki nas bo kasneje udaril.

U4 No, jaz mislim, da je tukaj veliko odvisno tudi od stroke. Ena stroka rabi veliko, ena stroka rabi manj. Pri nas praktično študenti zelo malo uporabljajo učbenike. Oni morajo sedeti na predavanjih. ...

S1 No to je značaj znanstvene komunikacije v posamičnih vedah.

U1 Smo rekli, da se knjižnic ne da primerjati. V absolutnih številkah se sploh ne moremo primerjati, če pa damo relativne, se pa spet ne moremo, ampak do neke mere pa je nek vpogled: število ... kaj vem... evri na vpisanega študenta, evri za literaturo, evri na zaposlenega ...

U6 Tako tako.

U1 Par takih stvari pa se da, [npr.] nabava gradiva na zaposlenega, na študenta ... no to so neki uveljavljeni kazalci, ki se lahko zberejo. Ker zdaj v glavnem samo poročamo v absolutnih kazalcih ...

Podanih je bilo tudi nekaj predlogov, na kakšen način zagotoviti pogoje za vsaj delne primerjave med knjižnicami. Razprava je tekla npr. o možnosti razdelitve knjižnic v več skupin, in sicer po njihovi velikosti, ali tudi po drugih kriterijih, npr. glede na status knjižnic bi jih lahko razdelili v samostojne in nesamostojne. Poudarjeno je bilo, da je približno 70 % knjižnic majhnih, ki izvajajo le temeljno knjižnično dejavnost, in da so po velikosti nekatere knjižnice sicer velike, a imajo zaradi organiziranosti značaj majhnih knjižnic, saj ne izvajajo sodobnih storitev (npr. ne gradijo lastnih digitalnih zbirk in knjižnic). Primerjave med tako raznolikimi knjižnicami bi bile neutemeljene. Nekoliko bolje je bil sprejet predlog, da naj se primerjave izvajajo na nivoju matičnih ustanov, npr. fakulteta se primerja s sebi primerljivo fakulteto. Takšen način predlagajo tudi standardi ACRL. Primerjave bi lahko izvajali tudi na nivoju univerz, mogoče s tujino. Ugotavljalo se je tudi, da žal v Sloveniji zelo malo visokošolskih ustanov razmišlja ali celo izvaja takšne primerjave, posebej z vidika vpliva njihove dejavnosti na okolje (npr. vpliv na zaposljivost diplomantov in njihovo kariero). Sogovorniki so razmišljali tudi o modelu sistema BIX – orodju za primerjalno presojanje nemških splošnih in visokošolskih knjižnic, ki vključuje tako vpetost knjižnice v njeno matično okolje kot tudi značilnosti knjižnice same.

V1 Se pravi, moja fakulteta mora identificirat primerljive fakultete, potem pa bomo primerjali kazalnike. ... Skratka, ... bi jaz ugotovila, da je moja knjižnica veliko slabša ali boljša od knjižnice na fakulteti, ki jo bo fakulteta prepoznala, da je primerljiva.

Povzetek pogovora o merilih je podal moderator, s katerim se je večina strinjala. Kasneje so udeleženci skupine ugotovili še, da nabor možnih kazalcev že v veliki meri obstaja, nekatere ustanove oziroma knjižnice jih že uporabljajo, na voljo je tudi nekaj tujih praks in analiz. Potrebno bi bilo le, da

se knjižničarji kolektivno dogovorijo, kateri nabor kazalcev bi bil najprimernejši.

V1 *Skratka, kar se tiče vloženih treh vrst virov ... Mislim, da smo malo manj pokrili, kar se tiče vplivov na okolje, oziroma spremljanje "outcomov". Kvantitativni kazalci za naše čisto konkretne rezultate dela so, sej pravim, jih imamo in jih lahko uporabljamo že sedaj.*

V1 *Če bi definirali standarde – in to pomeni, kvantitativne standarde v obliki preračunanih kazalnikov za vložene vire, kadre, finančne resurse, materialne vire knjižnice – če bi bilo tako v tem dokumentu definirano, potem bi to omogočilo medsebojne, pa še naprej mednarodne primerjave, s čimer bi dokazovali financerju dejstva.*

S1 *V tem primeru bi bilo fino, če bi knjižnice na univerzah enotno nastopile, pa da ne bi vsaka, vsak tudi nima čas, izumljale novih kazalnikov, kazalcev ...*

V1 *Sej [v] strokovnih izhodiščih za standarde ali priporočila bodo vključeni tudi kazalci: kvalitativni kazalci s katerimi se bo spremljalo, ne merilo, spremljalo vpliv na okolje.*

U7 *Naj bodo poenoteni, res najboljše.*

6.2.2.3 Vsebina dokumenta oziroma področja delovanja, ki naj bi jih vključeval

V izhodišču je moderator predstavil rezultate ankete, ki so pokazali, da so udeleženci ankete področja, ki naj bi jih vključeval dokument, razvrstili glede na akutnost problematike, s katero se srečujejo (npr. pomanjkanje kadrov, finančnih sredstev, prostorov), medtem ko so področje vodenja označili kot manj pomembno. Že v okviru razprave o terminoloških dilemah je udeleženec skupine opozoril, da lahko nastanejo težave tudi zaradi izbire vsebin oziroma področij, ki naj jih zajema dokument. Zdi se, da so sogovorniki različno razumeli, katera področja so "tipično knjižničarska".

U2 *... In pa seveda, glede na to, koliko se bomo usmerili v tisto, kar ni tipično knjižnično ali knjižničarsko in kar potrebujemo, kar delno že imata obe dve starejši priporočili, to je vodenje, upravljanje, statistika, predvsem pa najnovejši segment, ugotavljanje uspešnosti. Ker sem videl, da ste celo sami zelo lepo ohranili tri angleške izraze kot so output, input, pa outcome. Da človek potem ve, kaj to je, ker potem verjetno, razen mogoče redkih, ki se mogoče res s tem ukvarjajo ali pa ukvarjate, ne poznamo teh razlik. Se pravi, to je verjetno segment, katerega bo za zagrist, pa ni čisto naš, ali pa vaš na fakulteti ...*

Vendar pa je vodenje večina udeležencev označila kot zelo pomembno področje (tudi zaradi posameznih izkušenj z akreditacijo), na rezultate ankete pa naj bi vplival velik delež respondentov iz majhnih knjižnic, kjer se zaposleni ne ukvarjajo neposredno z vprašanji menedžmenta knjižnice. Zanimalo jih je, kaj je bilo v anketi mišljeno z odgovorno kategorijo *notranja organizacija knjižnice*, pri čemer so predvidevali, da gre za status knjižnice oziroma njeno vpetost v svoje matično okolje kot samostojna oziroma nesamostojna knjižnica. Sogovorniki so se strinjali, da bo dokument težko urejal nekatera področja, saj je organiziranost nesamostojnih knjižnic odvisna od statuten, pravilnikov in drugih predpisov matičnih ustanov. Podobna velja tudi za nekatera druga področja, kot je npr. sodelovanje knjižnice v pedagoškem procesu.

Posebno mesto v razpravi je dobilo področje "prostor", ki predstavlja enega od večjih problemov, s katerim se ukvarja večina knjižnic, pa tudi velik finančni zalogaj za visokošolske zavode. Opozorjeno je bilo, da se knjižnice spreminjajo, z novimi storitvami se spreminjajo tudi njihovi prostori, postajajo internet kafeji ipd. Navkljub potrebam večine knjižnic, da si zagotovijo ustrezne prostore, pa dokument ne more predvideti smeri razvoja, niti predpisati določenih kvantitativnih vrednosti meril. Ravno tako je bilo izpostavljeno vprašanje razvoja novih storitev, ki jih lahko uvajajo predvsem večje knjižnice.

U1 *... Da je [prav tako] pokrita dejavnost neke sodobne knjižnice, tiste ki so male [imajo] pokrite*

klasične [storitve]. Mi, ki imamo še veliko drugih stvari, pa nismo. Tu jaz vidim problem. Fino, da smo pokriti z vseh dejavnosti. Potem se knjižnica prilagaja potrebam. Če je veliko klasičnih storitev, pač so.

6.2.2.4 Uveljavljanje standardov oziroma priporočil v praksi

Moderator je sogovornike najprej povprašal, kaj menijo o realnosti sprejetja dokumenta in kakšna bi, po njihovem mnenju, bila njegova uporabnost, pri čemer je bilo omenjenih nekaj končnih ustanov, kjer bi dokument lahko uporabili (npr. univerze). Pojasnjeno je bilo tudi, kakšen je predvideni postopek oblikovanja dokumenta in njegovega sprejemanja.

S1 Delovna skupina bo pripravila strokovne podlage za izdelavo standardov. Sama priprava standardov pa je naloga nacionalne knjižnice, 2. odstavek 33. člena Zakona o knjižničarstvu.

Kot najverjetnejši vzrok, da dokument ne bi bil sprejet, so udeleženci videli v primeru, da bi določal neke kvantitativne vrednosti meril in zahteval njihovo izpolnjevanje, saj se odločevalci ne bi strinjali z navedenimi obveznostmi. Ta problem se je že pokazal v preteklosti pri nekaterih dokumentih, npr. pri sprejemanju standardov za šolske knjižnice in izvajanju standardov za specialne knjižnice.

V1 Zmeraj pa ostane, na kar ne moremo vplivati ... To je primer, kar se je izkazalo pri šolskih [knjižnicah], ali pa leta 89. Krovni odločevalec MVZT te standarde bodisi sprejme bodisi pa ne. In lahko jih ne. In potem jih tudi univerza ne bo, in tudi NAKVIS ne, in tudi fakultete ne. Če se definira kakšen standard, da visokošolska knjižnica mora imeti, kar se tiče vloženih virov. Mogoče je to tudi tveganje, ki ga je treba prevzeti nase, tako kot so ga tudi že leta 89, mogoče je klima le drugačna.

Uresničevanje dokumenta v praksi morebiti ne bo uspešno tudi zaradi posebnosti posameznih knjižnic in njihove nepripravljenosti, da bi upoštevale njegovo vsebino. Zato je bilo v pogovoru poudarjeno, da *"četudi bodo ti standardi nekoč nastali, je na nas samih knjižničarjih, da jih bomo uporabljali, z njimi mahali in tako naprej"*. Udeleženci so večkrat, v celotnem pogovoru, poudarili, da bi bilo potrebno najprej imeti neko ogrodje dokumenta, nato pa resno pretehtati njegovo vsebino.

S1 Če ne bo dokumenta, ga ne bo nihče uporabljal: niti financer niti ustanove. Če pa obstaja dokument, pa bo vedno možnost, da bo uporabljen. Se pravi, da moramo paziti, kaj bo v dokumentu.

6.2.2.5 Dopolnilne kategorije

Odnos med "malimi" in "velikimi" knjižnicami. Rezultati analize so pokazali, da med predstavniki večjih oziroma manjših knjižnic obstaja razmeroma nasprotujoče si gledanje na to, kaj naj bi dokument predstavljal oziroma vključeval. Predstavniki manjših knjižnic bi si npr. želeli, da dokument vsebuje kvantitativne vrednosti meril, čeprav niso najbolj prepričani o pozitivnih posledicah tega, kajti obstaja nevarnost, da zahtev dokumenta knjižnice ne bodo uspele dosegati. Skrbelo jih je tudi, da bi njihove knjižnice primerjali z večjimi. Predstavniki večjih knjižnic so menili, da so manjše knjižnice omejene na opravljanje osnovnih dejavnosti in storitev, za izvajanje zahtevnejših storitev, predvsem elektronskih, pa bi se morale povezovati. Sicer je bilo poudarjeno, da manjše opravljajo veliko dela, vendar se ga količinsko ne da primerjati z večjimi knjižnicami, zato tudi niso ustrezno ovrednotene in priznane v očeh odločevalcev.

U4 Sej je to zelo pavšalno rečeno: da majhni ne morejo. Ni res. Majhni veliko morejo, marsikaj morajo. Ampak, pač ker si manjši, si manj viden, tudi če narediš, te drugi ne vidijo. Ne narediš 1000 vnosov, ampak jih imaš mogoče samo 100.

V1 Zato je treba kazalce računati na kazalnike. Ker se šele takrat vidi količina dela.

Z vidika majhnih knjižnic je problematika organiziranosti sicer pomembna, a so pri svojem delu močno odvisne od matičnih visokošolskih zavodov in imajo majhen vpliv na model organizacije njihove knjižnične dejavnosti. V manjših knjižnicah strokovno osebje opravlja hkrati vsa manipulativna in strokovna dela, zato se tudi v manjši meri posveča menedžmentu. Če bo nov dokument tudi od njih zahteval izvajanje vseh funkcij menedžmenta, bodo imele še manj časa za delo z uporabniki. Nasprotno pa se lahko večje knjižnice več ukvarjajo z vprašanji vodenja knjižnic, se za to usposabljaajo, pri odločanju so bolj neodvisne. Zato naj bi imele večje knjižnice v primerjavi z majhnimi zelo malo organizacijskih problemov, tiste, ki jih imajo, pa lažje rešujejo.

Problem terminologije. Strokovno izrazoslovje, ki bi ga vpeljal dokument, bi lahko bilo, po mnenju udeležencev fokusne skupine, za večino knjižničarjev nerazumljivo, še zlasti izrazoslovje s področja menedžmenta. Različno razumevanje besedila dokumenta bi lahko oviralo njegovo izvajanje v praksi.

Zasebni visokošolski zavodi. V celoti je ostalo odprto vprašanje o tem, kaj v zvezi z dokumentom pričakujejo oziroma želijo knjižnice samostojnih visokošolskih zavodov, zlasti zasebnih. Omenjene so bile le v povezavi s težavami pri njihovem vključevanju v konzorcije za nabavo elektronskih virov. Povabljeni vodja iz te vrste knjižnic se fokusne skupine žal ni mogel udeležiti.

Identiteta visokošolske knjižnice (vloga, vizija, poslanstvo). Kot v celotni knjižničarski skupnosti se tudi pri visokošolskih knjižničarjih izpostavlja vprašanje njihovega "statusa, vrednosti, cenjenosti", tako v visokošolskem kot širšem družbenem okolju. Iz pogovora je bilo moč razbrati, da stanje ni zadovoljivo niti z vidika nagrajevanja (plačnega sistema), niti z vidika simbolnega priznavanja pomena knjižnic. Izpostavljeno je bilo tudi vprašanje funkcij visokošolskih knjižnic v primerjavi z drugimi vrstami knjižnic, zlasti s splošnimi knjižnicami, ki ponekod prevzemajo določene naloge visokošolskih knjižnic. Po mnenju udeleženca skupine bi morale knjižnice upoštevati razmejitve, vsaj z vidika solidarnosti, sogovornik pa je opozoril, da sedanja družbeno-ekonomska ureditev takšno početje spodbuja in izkorišča za medsebojno tekmovalnost. Zato je potrebno obstoj visokošolskih knjižnic (še zlasti v obdobju, ko se zmanjšujejo ali celo ukinjajo sredstva za delovanje knjižnic) utemeljevati s kakovostjo storitev in njihovim sledenjem potrebam visokošolskega okolja, ki jih druge vrste knjižnic ne poznajo dobro in tudi ne morejo ustrezno zadovoljevati.

U6 Jaz sem se zdajle samo tega, oprostite, stavka spomnila ne: vsi ki so bili zaprti in je bil odziv, se je čutilo. Visokošolske knjižnice smo to čutile. Po eni strani je bilo rečeno: stavkate. Mi smo takrat morale reči: nikakor ne stavkamo. Delamo za nas pa še za nekoga. In tam se je čutilo, da se knjižnice potem potrebujejo. Pri visokošolskih se še to ni zgodilo. Je katera stavkala? Niti na pamet nam ne pride ...

U1 Potem pa je spet nevarnost, kakor je zdaj v knjižnicah, da v Ameriki knjižnice zapirajo, zmanjšujejo. Vse gre elektronsko, prostor namenjajo drugim ... Do nas ta val še ni prišel. Dejansko knjižnice so drage, prostor je drag, zmanjšujejo jih in jih namenjajo drugim.

U7 Mene zanima to, kaj menite: ali smo knjižničarji samozadostni v funkciji, ki jo opravljamo. In bom rekla, da razglabljam o teh težavah, ki jih imamo napram splošnim knjižnicam, ki so se zelo organizirale, ki so ustanovile hierarhijo direktorjev, imajo v nacionalnem svetu, imajo na ministrstvu, kot si rekla, svojega sekretarja. Prevzemajo vlogo osrednjih knjižnic, podpisujejo pogodbe o sodelovanju ... ne moremo konkurirat. Skratka oni prevzemajo delo. ... Če je tu zakon tržnega obnašanja, potem jim tega ne morem zamerit. Intenzivno kupujejo učbeniški fond, ker imajo očitno dovolj denarja, in jaz pravim, da bi si vendarle morali porazdeliti naše uporabnike, pravijo: tudi študenti so občani. Se pravi: pade tisto poslanstvo, ki je zapisano v Zakonu o knjižničarstvu o vrstah knjižnic. ... In zdaj se moramo mi kot univerzitetna knjižnica vprašati: ali smo mi krivi za to ...

V1 Moramo pa izpostaviti svoje primerjalne prednosti pri SIK-ih [splošnih knjižnicah], ki jih pa imamo. Drugačni smo, neke druge stvari nudimo in smo primerjalno na določenih področjih boljši.

V1 *Bolje so organizirani.*

U6 *To pomeni, da se moramo bolje organizirati.*

U7 *Dejte ukrenit v tej smeri, da bomo ... drugačna kakovostna storitev, ki jo ti imaš, SIK [splošna knjižnica] pa jo morda še nima.*

S1 *Točno tako. Mi bi lahko izposojali, kupuje pa lahko vsak. Ker druge stvari boljše delamo in jih znam delat.*

Vpliv družbeno-ekonomskega sistema. Vzroke za določene težave, zlasti tiste, za katere knjižničarji menijo, da nanje ne morejo vplivati oziroma morajo sprejeti stanje kot je, so udeleženci fokusne skupine iskali v obstoječem družbeno-ekonomskem sistemu. Obdobje pred osamosvojitvijo (socialistični sistem) je bilo doumeto kot obdobje, v katerem so knjižnice imele manj skrbi z dokazovanjem potrebnosti/nujnosti svojega obstoja (četudi svojih zahtev niso mogle v celoti uveljavljati, kakor je bilo to razvidno v primeru uveljavljanja dokumenta iz leta 1989). V času tržnega kapitalizma je potrebnega več dokazovanja, saj so knjižnice dojete kot nepotreben strošek, spodbuja se njihova medsebojna tekmovalnost in se grozi z zapiranjem knjižnic.

U6 *Veste, kaj se meni dogaja? Še zmeraj, pa če rečem socializem, tam je bilo vse samoumevno, da je bilo to odprto. Pa je bilo to financirano, pa je bilo mogoče več denarja, vloženi stvari. Zdaj pa ni samoumevno...*

U6 *Ta kapital je naredil to, da to njih ne ... smo nepotrebni, smo strošek al pa kakor koli. Drugače rečejo, ste pridni, ste zlati: hvala lepa, še eno čokoladico prosim.*

Namen dokumenta. Iz rezultatov fokusne skupine je tudi razvidno, da med udeleženci ni bilo enotnega stališča glede namena dokumenta. Čeprav je pogovor pokazal, da bi knjižnice dokument lahko uporabljale kot izhodišče za argumentacijo pri svojih odločevalcih, pa glede njegove vloge v evalvacijskih procesih ni bilo enotnega mnenja. Po mnenju moderatorja skupine naj dokument ne bi določal obveznih področij in načinov evalvacije, služil naj bi kot pripomoček pri različnih vrstah evalvacij, tako tistih za potrebe različnih odločevalcev kot za samoevalvacije knjižnic.

Oblikovanje dokumenta in možnost soglasja. Ne glede na to ali bo imel dokument naravo standarda ali smernic, je bila večkrat izražena želja, da bi ga pripravili knjižničarji sami in sami postavili merila (*ne da nam jih predpisujejo drugi*), a je bilo izraženo tudi pričakovanje, da bo dokument oziroma zahteve napisal "nekdo" (*niti ... niti financer nima nekaj, dajte nam nekaj, kar bi lahko upoštevali*).

U7 *Meni se zdi najbolj dragoceno to, da bi si lahko standarde ali smernice, karkoli, napisali sami, ne da nam jih pišejo drugi in ali celo jih sprejemajo drugi in jih nam potem vsiljujejo.*

Možnost za dosego soglasja o namenu in vsebini dokumenta je glede na nekatere komentarje udeležencev razprave malo, vendar pa je večina povedala, da so izrazito zadovoljni, da se o tej problematiki razpravlja in poskuša poiskati primerne rešitve. Izrazili so tudi prepričanje, da je mogoče tudi o na videz nerazrešljivih vprašanjih doseči določeno stopnjo soglasja.

Komentar na izvedbo fokusne skupine in ankete. Udeleženec je komentiral, da bi bilo mogoče bolje, če bi bila najprej izvedena fokusna skupina in šele kasneje anketa. Na ta način bi bila nekatera anketna vprašanja udeležencem ankete bolj razumljiva in rezultati bolj zanesljivi. Vprašanje, ali je bolj primerno oblikovati standard ali smernice, bi se moralo razrešiti že v okviru fokusne skupine.

Razmerja z odločevalci, financerji. Iz pogovora je razbrati, da imajo odločevalci različne poglede oziroma zahteve glede tega, kako naj se knjižnica dokazuje oziroma vrednoti. Zato bodo morebiti različno razumeli v dokumentu vključena merila za vrednotenje knjižnic. Zagovorniki dokumenta z značajem standarda so v svojih komentarjih izpostavili, da dokument z opisnimi atributi (npr. primerno, ustrezno) ne bo dovolj močan argument za zagotovitev ustreznih pogojev za razvoj knjižnične dejavnosti pri odločevalcih, saj slednji razmišljajo v prvi vrsti le o minimalnem obsegu vloženih virov. Dokument brez kvantitativnih meril bi bil lahko problematičen tudi v primeru manjših knjižnic, ki bi rade svoje pogoje dela (npr. prostor, zaposleni ipd.) in tudi storitve razvile vsaj do neke zadovoljive ravni. V primeru nesamostojnih knjižnic obstaja še bojazen, da tudi če bodo uspele o nujnosti zagotavljanja ustrezne knjižnične podpore prepričati svoje matične visokošolske zavode, ni nujno, da bodo slednji uspešni pri zagovarjanju proračuna na višji ravni. Eden izmed udeležencev je postavil tudi vprašanje, ali sredstev dejansko primanjkuje, in ali bi v primeru neprimerno večjega financiranja knjižnice uspele porabiti vsa sredstva. Odgovor sogovornika je bil jasen, sredstev je absolutno premalo in – porabiti bi jih bilo možno takoj, zlasti v smislu uvajanja novih storitev.

V1 Jaz mislim, da se v zadnjih letih na tem področju veliko daje In za razliko od precej let nazaj, ko knjižnic pravzaprav sploh ni bilo, se zdaj knjižnice kažejo, se vidijo. Seveda je tu še veliko stvari za narediti ...

Kar precej časa so udeleženci fokusne skupine problematizirali dejstvo, da visokošolske knjižnice pri vladnih organih oziroma pristojnem ministrstvu, tj. Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, nimajo kontaktne osebe, ki bi razumela potrebe visokošolskega knjižničarstva ter bi lahko vplivala na njegov razvoj. Zaradi takšnega stanja imajo tudi nekatere specifične težave, npr. težave pri vključevanju v mednarodne projekte. Sogovorniki so razpravo zaključili s sklepom, da je po vzoru Ministrstva za kulturo tudi pri resornem Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo nujno dobiti predstavnika za področje visokošolskega knjižničarstva.

U1 Jaz vidim enega od problemov, da v bistvu knjižnice nimajo sogovornika na MVZT. Ko smo mi enkrat, bi rekla, predloge poslali na Ministrstvo, so se tam grozno razkurili, da bo pa vsaka knjižnica hotela komunicirati z Ministrstvom. Mi lahko komuniciramo samo preko fakultete ali celo preko univerze. No jaz bi ... bi bilo zelo fajn, če bi imeli tam kakšno kontaktno ali referenčno osebo. Splošne imajo sekretarja na Ministrstvu za kulturo, ki se tem problemom bolj posveti in s tem bolje razume in v svojem okolju razloži. Čisto drugače je, ko to nekdo zunanji razloži kakšne so potrebe visokošolskih, znanstvenih knjižnic, kot pa nekdo razloži, ki je tam in za to odgovoren in se poglubi v to temo ...

6.2.3 Razprava in zaključki

- V razpravi o dokumentu se je najprej zastavilo vprašanje o njegovem nazivu in s tem značaju. Tako uporaba termina *standard* kot termina *priporočila* ima svoje prednosti in slabosti. Člani fokusne skupine si niso bili enotni, kateri termin uporabiti oziroma ali uporabiti oba (standarde za financerje in priporočila za knjižnice). Različna so bila tudi mnenja o tem, kako bi lahko izbira določenega termina vplivala na uvajanje dokumenta v praksi. Ker gre za pomembno odločitev, je bila dilema glede naziva in značaja dokumenta v razpravi prisotna tudi pri vseh ostalih tematskih okvirih razgovora. Glede rabe nekaterih drugih strokovnih terminov je bilo opozorjeno, da se iz angleščine prevajajo na različne načine in bi zato pred njihovo uporabo v dokumentu veljalo doseči soglasje. Seveda pa dokument določene terminologije ne bo "zacementiral", saj primernost izbire določenega termina pokaže šele čas.

- Rezultati fokusne skupine so pokazali, da se udeleženci strinjajo le o tem, da se ne strinjajo, kakšen dokument bi bil najbolj ustrezen. Nekateri so zagovarjali predlog, da bi bilo z vidika zagotavljanja finančnih sredstev za delovanje knjižnic v dokumentu primerno definirati kvantitativne standarde za vložene vire. Argument za takšno odločitev bi lahko bile izkušnje iz tujine, kjer so na področju visokošolskega knjižničarstva najprej imeli kvantitativne standarde za vložene vire, kar je, kot kažejo izvedene študije, pozitivno vplivalo na razvoj visokošolskih knjižnic. Slednje so si v nekaj letih zagotovile primerno raven pogojev za delo in so zdaj usmerjene v razvoj storitev ter na delo z uporabniki. Potreb po primernih virih za svoje delovanje jim ni več treba utemeljevati, saj so prepoznane kot eden od dejavnikov kakovosti visokega šolstva.
- Poleg tega je bilo ugotovljeno, da bi visokošolske knjižnice potrebovale tudi kvalitativna *priporočila*, in sicer v smislu razvojnih smernic, s čimer bi lahko izboljšale rezultate dela ter okrepile učinke svoje dejavnosti na okolje. Udeleženci fokusne skupine so se zavedali tudi potrebe po transparentnosti dela visokošolskih knjižnic. Zato bi bilo v dokument smiselno vključiti tudi kazalnike (razmerja, izračunana s pomočjo različnih kazalcev), ki bi služili za analize in primerjave rezultatov dela knjižnic. Ob tem je bilo ugotovljeno, da lahko pričakujemo težave na področju primerjalnega presojanja knjižnic, kajti slovenske visokošolske knjižnice so raznolike v tolikšni meri, da je težko opredeliti primerljive skupine knjižnic. Zato bo za primerjave morebiti potrebno poiskati primerljive tuje knjižnice ali pa jih izvajati v širšem kontekstu, tj. v okviru primerjav matičnih visokošolskih zavodov s primerljivo skupino drugih visokošolskih zavodov.
- Kot akuten problem visokošolskih knjižnic je bilo izpostavljeno dejstvo, da nimajo primerne sogovornika na pristojnem ministrstvu. Predlog za rešitev (npr. vzpostavitev resorne pisarne na MVZT oziroma imenovanje za visokošolske knjižnice pristojnega državnega sekretarja) bi po mnenju udeležencev fokusne skupine morala podati rektorska konferenca, ob podpori Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost in univerz. Preko resorne pisarne ali sekretarja na MVZT bi lahko učinkoviteje reševali probleme, s katerimi se soočajo visokošolske knjižnice.
- Glede na to, da so udeleženci fokusne skupine opozarjali, da bi uveljavljanje dokumenta lahko oviralo tudi različno dojetje njegovega namena, vsebine in uporabe v praksi, tako na strani zaposlenih v visokošolskih knjižnicah kot tudi tistih, ki odločajo o pogojih za njihovo delovanje, bo nujno organizirati njegovo predstavitev za različne skupine deležnikov. Ustrezna pojasnila in navodila pa naj vsebuje tudi dokument sam.

7 OSNUTEK STROKOVNIH STANDARDOV IN PRIPOROČIL ZA SLOVENSKE VISOKOŠOLSKKE KNJIŽNICE

7.1 NAMEN, CILJI IN VSEBINA OSNUTKA STROKOVNIH STANDARDOV IN PRIPOROČIL

Pred izdelavo osnutka dokumenta smo, kot je razvidno iz pričujoče študije, opravili poglobljeno analizo strokovnih gradiv o namenu, ciljih, značilnostih in razvoju visokošolskih knjižnic, pregledali stanje na področju dokumentov, ki določajo ter usmerjajo njihovo delovanje, in na osnovi dostopnih statističnih podatkov o delu slovenskih visokošolskih knjižnic predstavili njihovo trenutno stanje. Izvedli smo tudi dve empirični raziskavi, v kateri so bili vključeni vodje slovenskih visokošolskih knjižnic. Tako analiza stanja na področju visokošolskega knjižničarstva kot rezultati empiričnih študij

so pokazali, da moramo že v izhodiščni fazi izdelave osnutka dokumenta izhajati iz velike raznolikosti visokošolskih knjižnic in njihovega različnega dojemanja ter pričakovanj glede tega, kaj naj bi dokument sploh bil, kaj naj bi vseboval in kako naj bi se uveljavljal v praksi. Izkazalo se je celo, da zaposleni v knjižnicah različno razumejo določene termine ali jih sploh ne poznajo. Zato smo se odločili, da se pri svojem delu ne zaustavimo le pri *pripravi strokovnih podlag za sprejem priporočil za visokošolske knjižnice*, ampak v nadaljnji razmislek in razpravo ponudimo tudi osnutek dokumenta, saj bi v nasprotnem primeru ponovno preteklo še precej časa, da bi bil takšen dokument pripravljen za razpravo.

Ker smo bili pri pripravi gradiva časovno omejeni, nam ni uspelo izvesti še empirične raziskave, v katero bi vključili različne deležnike, ki vplivajo na status in pogoje delovanja visokošolskih knjižnic. Predvidevali pa smo, da bi dokument, ki bi podrobno določal kvantitativna merila za vložene vire, ne naletel na odobravanje. Glede na to, da že obstaja predpis o zagotavljanju minimalnih pogojev za izvajanje javne službe v knjižničarstvu, bi bilo z vidika zahtevanih vrednosti meril potrebno najprej problematizirati dejstvo, da se predpis v praksi ne upošteva in da se prav tako ne upošteva predpis o razvidu knjižnic. Če se v visokošolskem prostoru ne upošteva dokumenti, ki imajo status podzakonskih aktov, obstaja namreč dvom, da se bo upošteval še en dokument, ki bo poskušal urediti pogoje za delovanje knjižnic. Nujno bi zato bilo zagotoviti spoštovanje že obstoječih predpisov, nekatere pa tudi posodobiti. Izpostavili bi predpis o zagotavljanju minimalnih pogojev za izvajanje javne službe v knjižničarstvu, ki je vsaj v delih, ki se nanašajo na visokošolske knjižnice, potreben prenove. Merila, ki jih dokument vključuje, se nanašajo le na t. i. tradicionalne knjižnične storitve in ne upošteva sprememb v procesu znanstvenega komuniciranja, ko se tako študijski kot znanstvenoraziskovalni proces v vse večji meri izvajata v spletnem okolju, kar zahteva tudi drugačen način posredovanja knjižničnih storitev in drugačne pogoje (finančne, kadrovske, prostorske, tehnološke itd.) za delovanje knjižnic.

Pred izdelavo osnutka dokumenta smo določili njegov **namen**, in sicer uporaben mora biti tako v procesih zagotavljanja pogojev za delovanje knjižnic kot tudi pri preverjanju njihove uspešnosti v evalvacijskih postopkih, knjižnicam pa mora služiti kot pripomoček ter priporočilo pri organizaciji in izvajanju dejavnosti ter ugotavljanju oziroma vrednotenju njihovih rezultatov. Temeljni **cilj** dokumenta je na eni strani vplivati na zavedanje visokošolskega okolja, da je od kakovosti knjižnične podpore odvisna tudi kakovost visokošolskih zavodov, in na drugi strani vplivati tudi na zavedanje knjižničarjev, da bodo knjižnice prepoznane kot neobhoden element visokošolskega procesa le na osnovi dobro organiziranih, sodobnih in na potrebe uporabnikov usmerjenih storitev. **Vsebina** dokumenta pa se mora po našem mnenju nanašati tako na vire, ki omogočajo delovanje knjižnic, kot na delovne procese, v katerih vire uporabijo za doseg rezultata dela, tj. ponudbo knjižničnih storitev.

Osnutek dokumenta smo poimenovali *strokovni standardi in priporočila*, s čimer smo želeli izpostaviti, da vključuje tako določila o pričakovani/želeni ravni pogojev za delovanje knjižnic kot tudi določila o pričakovani/želeni ravni njihove dejavnosti. Dokument v pretežni meri vključuje kvalitativna merila in le nekaj kvantitativnih, kajti na osnovi analize statističnih podatkov o delu slovenskih visokošolskih knjižnic in analize tujih tovrstnih dokumentov smo ugotovili, da nimamo zadostne strokovne osnove za določanje minimalnih, maksimalnih ali povprečnih vrednosti meril. Še večjo težavo pa vidimo v izdelavi morebitnih enotnih kriterijev za presojanje stopnje doseganja meril,

še zlasti kvalitativnih. V dokumentu zato navajamo le dejavnike, ki naj jih upoštevajo visokošolski zavodi oziroma njihove knjižnice pri odločanju o optimalni knjižnični zbirki, velikosti knjižničnega osebja, prostorih ipd.

V prilogah dokumenta navajamo nabor kvalitativnih oziroma kvantitativnih kazalcev in kazalnikov, ki jih je možno uporabiti pri samoevalvacijah ali zunanjih evalvacijah, dodajamo pa tudi predlog minimalnega nabora kazalcev in kazalnikov, ki bi omogočil poenoteno spremljanje visokošolskih knjižnic na širši ravni, npr. ravni univerz, pa tudi morebitne primerjave s knjižnicami v tujini.

7.2 NABOR KVANTITATIVNIH MERIL ZA EVALVACIJO VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

V svetu je na voljo veliko naborov kvantitativnih meril za evalvacijo knjižnic, v prvi vrsti vključujejo kazalnike dejavnosti, zelo redko tudi kazalce. Države, združenja, ustanove, projekti ... jih oblikujejo glede na vrsto knjižnic in namen evalvacije. Običajno so v naborih kazalci in kazalniki grupirani v štiri skupine, in sicer po modelu t. i. uravnoveženega sistema kazalnikov (BSC), ki predpostavlja uravnoveženo vrednotenje organizacije z vidika ponudbe storitev, njihove uporabe, učinkovitosti notranjih procesov in njene sposobnosti za stalno učenje ter razvoj.

V prvi vrsti je za evalvacijo dejavnosti knjižnic relevanten standard ISO 11620:2008 Information and documentation – Library performance indicators (v Sloveniji sprejet kot SIST ISO 11620:2008 – Informatika in dokumentacija – Kazalci uspešnosti knjižnic), ki podaja splošne kazalce, uporabne za vse vrste knjižnic. Njegovo predvideno dopolnilo s kazalniki elektronskih virov in storitev ISO/TR 20983:2005 Information and documentation – Performance indicators for electronic library services (v Sloveniji sprejeto kot SIST-TP ISO/TR 20983:2005 Informatika in dokumentacija – Kazalci uspešnosti elektronskih knjižničnih storitev) v standard ni bilo vključeno in je ostalo na ravni tehničnega priporočila, kasneje pa je bil dokument celo umaknjen iz uporabe.

Med najbolj uveljavljenimi **nabori** kazalcev in kazalnikov za visokošolske knjižnice so točke primerjave v ACRL standardih za knjižnice v visokem šolstvu iz leta 2004 (Standards for libraries in higher education, 2004) (Tabela 21), kazalniki primerjalnega presojanja BIX – Der Bibliotheksindex za splošne in znanstvene (predvsem visokošolske in univerzitetne) knjižnice (BIX – Der Bibliotheksindex, 2010) (prvič zasnovani leta 2004, v Tabeli 22 so prikazani kazalniki za leto 2010), in kazalniki, ki sta jih v knjigi Measuring quality: performance measurement in libraries oblikovala in definirala Roswitha Poll in Peter te Boekhorst (Poll in Boekhorst, 2007) (Tabela 23).

BIX – Der Bibliotheksindex²³⁰ je sistem primerjalnega presojanja knjižnic, podprt z interaktivnim spletnim orodjem. Sodelovanje v sistemu je prostovoljno, s statističnimi podatki o svojem delovanju v letu 2009 se je primerjalnega presojanja v letu 2010 udeležilo 177 splošnih in 94 znanstvenih knjižnic. Prvotno je bil namenjen nemškim splošnim in visokošolskim oziroma univerzitetnim knjižnicam. Kot prva knjižnica iz nemško govorečih področij se je primerjalnega presojanja v BIX v letu 2007 s statističnimi podatki za leto 2006 udeležila Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani in nato s podatki za predhodna leta tudi v letih 2008, 2009 in 2010.

²³⁰ Dostopno na: <http://www.bix-bibliotheksindex.de/>. Natančno predstavitev sistema in statističnih podatkov, ki jih morajo za potrebe primerjalnega presojanja posredovati sodelujoče knjižnice, je pripravil Ivan Kanič v gradivu BIX – Der Bibliotheksindex za sejo Komisije za razvoj knjižničnega sistema UL dne 30. 3. 2008.

Sodelujoča knjižnica mora sama poskrbeti za interaktivni vnos podatkov v vprašalnik BIX, ki jih nato matematično in intelektualno preverijo izvedenci za knjižnično statistiko ter merjenje uspešnosti in učinkovitosti knjižničnega poslovanja. S pomočjo kazalcev in kazalnikov sistem BIX prikaže naslednje sklope delovanja sodelujočih knjižnic:

- viri in pogoji za delovanje knjižnice,
- uporaba knjižnice oziroma njenih storitev,
- učinkovitost delovnih procesov knjižnice in
- razvojni potenciali knjižnice.

Spletno orodje omogoča vpogled v podatke vsake od sodelujočih knjižnic in primerjavo kazalcev ter kazalnikov za sklope delovanja visokošolskih knjižnic, ki jih želimo primerjati med seboj (na voljo so podatki in kazalniki za obdobje od leta 2004 do 2010).

Tabela 21: Točke primerjave v ACRL standardih za knjižnice v visokem šolstvu (2004)

Sklop	Kazalnik
VLOŽENI VIRI	1. število enot gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	2. prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	3. sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	4. delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov v celotnih sredstvih visokošolske knjižnice (prikaz za tiskane vire, mikrooblike in elektronske vire)
	5. delež sredstev za stroške dela v celotnih sredstvih visokošolske knjižnice (prikaz za strokovne delavce, redno in občasno zaposlene ter študentsko delo)
	6. delež sredstev za druge stroške dejavnosti in investicijske stroške (npr. za računalniško omrežje, opremo) v celotnih sredstvih visokošolske knjižnice
	7. število EPZ zaposlenih na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	8. neto uporabna površina knjižnice (v kvadratnih čevljih) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	9. delež udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice glede na vse študente specifičnih ciljnih skupin
	10. število študijskih mest za uporabnike na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	11. število računalniških delovnih mest na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
REZULTATI DELA	12. število izposojenih knjižničnih enot (brez rezervacij) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	13. število realiziranih zahtevkov v pasivi medknjižnične izposoje (izposoja iz drugih knjižnic) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (lahko ločena prikaza za kopije dokumentov in knjige)
	14. število enot in kopij dokumentov v aktivni medknjižnične izposoje (posojeno gradivo v druge knjižnice) glede na pasivo medknjižnične izposoje (izposojeno gradivo iz drugih knjižnic)
	15. čas in delež realizacije ter strošek na enoto pasive medknjižnične izposoje in posredovanja dokumentov (izposojeno gradivo iz drugih knjižnic)
	16. čas in delež realizacije ter strošek na enoto aktive medknjižnične izposoje in posredovanja dokumentov (posojeno gradivo v druge knjižnice)
	17. število referenčnih vprašanj (v tipičnem tednu) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

Vir: ALA/ACRL. (2004). *Standards for libraries in higher education*. Dostopno na: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standardslibraries.cfm>.

Tabela 22: Kazalniki za primerjalno presojanje v sistemu BIX – Der Bibliotheksindex (2010)

Sklop	Kazalnik		
1. VIRI IN POGOJI ZA DELOVANJE	1.	1.1	prostor za uporabnike v kvadratnih metrih na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
	2.	1.2	število EPZ zaposlenih na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
	3.	1.3	sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
	4.	1.4	delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov v sredstvih za nakup vsega knjižničnega gradiva
	5.	1.5	tedenska odprtost v urah
2. UPORABA	6.	2.1.A	število fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	7.	2.1.B	število obiskov spletnega mesta knjižnice (statistika COUNTER) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	8.	2.2	število udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
	9.	2.3	delež izposoje takoj dostopnega gradiva (brez podaljšanj in rezervacij) v celotni izposoji (brez podaljšanj in z rezervacijami ter medknjižnično izposoji)
	10.	2.4	stopnja zadovoljstva uporabnikov (se še ne uporablja)
3. UČINKOVITOST	11.	3.1	celotna sredstva za delovanje knjižnice na aktivnega uporabnika iz skupine potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
	12.	3.2	razmerje med sredstvi za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov ter stroški dela (brez posebnega sofinanciranja in študentskega dela)
	13.	3.3	učinkovitost delovnega procesa na primeru obdelave gradiva: prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) in naslovov elektronskih virov glede na število EPZ zaposlenih v pridobivanju ter katalogizaciji gradiva (brez retrospektivne katalogizacije)
	14.	3.4	učinkovitost delovnega procesa na primeru izposoje in medknjižnične izposoje: število izposojenih knjižničnih enot in medknjižnično posredovanih dokumentov (aktiva ter pasiva) glede na število EPZ zaposlenih v izposoji, medknjižnični izposoji in posredovanju dokumentov
4. RAZVOJ	15.	4.1	število dni izobraževanja zaposlenih glede na število EPZ zaposlenih
	16.	4.2	delež celotnih sredstev za delovanje knjižnice (brez posebnega zunanega sofinanciranja in lastnih prihodkov knjižnice) v celotnih sredstvih visokošolskega zavoda (brez posebnega zunanega sofinanciranja in prenosa iz predhodnega leta)
	17.	4.3	delež lastnih prihodkov knjižnice in posebnega zunanega sofinanciranja v celotnih sredstvih knjižnice

Sklop	Kazalnik
	18. 4.4 delež EPZ zaposlenih, ki upravlja in razvija elektronske storitve, v celotnem številu EPZ zaposlenih

Vir: BIX – Der Bibliotheksindex. (2010). Dostopno na: <http://www.bix-bibliotheksindex.de/>.

Tabela 23: Kazalniki za evalvacijo kakovosti visokošolskih knjižnic Poll in Boekhorst (2007)

Sklop	Podsklop	Kazalnik
A. VIRI IN POGOJI ZA DELOVANJE: KATERE STORITVE NUDI KNJIŽNICA?	Knjižnica kot prostor za učenje in raziskovanje	1. A.1 površina prostora za uporabnike na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
		2. A.2 število študijskih mest za uporabnike (z opremo ali brez) na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
		3. A.3 trenutna odprtost knjižnice (število ur in čas) glede na odprtost, ki si jo želijo uporabniki (število ur in čas)
	Zbirke	4. A.4 sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
		5. A.5 delež enot na fizičnih nosilcih in elektronskih dokumentov, ki so uporabnikom dostopni takoj, v vseh zahtevah po gradivu (v izposoji, čitalniški uporabi in elektronskih virih)
		6. A.6 delež zavrženih sej (priklopov) v vseh sejah za vsako licenčno podatkovno zbirko
		7. A.7 število vseh medknjižničnih zahtevkov iz drugih knjižnic glede na število izpolnjenih medknjižničnih zahtevkov iz drugih knjižnic (aktiva)
		8. A.8 delež izposoje takoj dostopnega gradiva (brez podaljšanj in rezervacij) v celotni izposoji (brez podaljšanj in z rezervacijami ter medknjižnično izposoj)
	Zaposleni	9. A.9 število EPZ zaposlenih na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
	Spletno mesto	10. A.10 dostopnost virov in storitev, ki se najpogosteje uporabljajo preko spletnega mesta knjižnice, merjena s številom potrebnih klikov z miško
B. UPORABA: KAKO SO STORITVE SPREJETE?	Splošno	11. B.1 delež aktivnih uporabnikov iz vrst potencialnih uporabnikov glede na vse potencialne uporabnike (študente, učitelje ali raziskovalce)
		12. B.2 povprečna ocena zadovoljstva uporabnikov s storitvami na numerični lestvici z razponom od zelo nezadovoljen do zelo zadovoljen
		13. B.3 število fizičnih in obiskov spletnega mesta knjižnice na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	Knjižnica kot prostor za učenje in	14. B.4 povprečna zasedenost mest za uporabnike (z opremo ali brez)

Sklop	Podsklop	Kazalnik
	raziskovanje	
	Zbirke	15. B.5 število vpogledov v dokumente s celotnim besedilom na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
		16. B.6 število izposojenih enot (vključno s podaljšanji in izposoj v knjižnico) glede na število vseh enot v zbirki, namenjeni izposoji
		17. B.7 delež enot v zbirki, namenjeni izposoji, ki niso bile izposojene v določenem obdobju
		18. B.8 število izposojenih enot s strani potencialnih uporabnikov (s podaljšanji, izposoj v knjižnico in kopijami dokumentov, brez rezervacij) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
		19. B.9 delež izposoje zunanjim uporabnikom (s podaljšanji, izposoj v knjižnico in kopijami dokumentov, brez rezervacij) v celotni izposoji
	Informacijske storitve	20. B.10 število udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
		21. B.11 število referenčnih vprašanj s strani potencialnih uporabnikov glede na število potencialnih uporabnikov (študenta, učitelja ali raziskovalca)
	Kulturna dejavnost	22. B.12 število prisotnih na dogodkih knjižnice na 1000 potencialnih uporabnikov (študentov, učiteljev ali raziskovalcev)
C. UČINKOVITOST: ALI SO STORITVE VZPOSTAVLJENE STROŠKOVNO UČINKOVITO?	Splošno	23. C.1 celotna sredstva za delovanje knjižnice brez stroškov obratovanja in investicij na aktivnega uporabnika iz skupine potencialnih uporabnikov (študenta, učitelja ali raziskovalca)
		24. C.2 celotna sredstva za delovanje knjižnice brez stroškov obratovanja in investicij glede na število fizičnih in obiskov spletnega mesta knjižnice
		25. C.3 celotna sredstva za delovanje knjižnice brez stroškov obratovanja in investicij glede na število izposoj na dom in v knjižnico, kopij dokumentov in vpogledov v celotna besedila dokumentov
		26. C.4 razmerje med sredstvi za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov ter stroški dela (brez posebnega sofinanciranja in študentskega dela)
	Stroški za zbirke	27. C.5 stroški dela EPZ zaposlenih v pridobivanju in katalogizaciji gradiva (brez vsebinske obdelave) glede na število obdelanih dokumentov
		28. C.6 sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do posamičnega elektronskega informacijskega vira na vpogled v bibliografske podatke ali celotna besedila tega vira
	Postopki – hitrost	29. C.7 mediana števila delovnih dni, ki pretečejo od naročila dokumenta do prejema slednjega v knjižnico
		30. C.8 mediana števila delovnih dni, ki pretečejo od dne, ko je dokument prispel v

Sklop	Podsklop	Kazalnik
		knjižnico, do dne, ko je bil za uporabo na voljo na policah ali na strežniku
		31. C.9 povprečno število obdelanih tiskanih enot in elektronskih naslovov na EPZ zaposlenega v pridobivanju in katalogizaciji gradiva (brez vsebinske obdelave in retrospektivne katalogizacije)
		32. C.10 mediana časa v urah in minutah od trenutka, ko uporabnik zahteva dokument iz skladišča, do trenutka, ko je dokument na voljo na pultu za izposajo
		33. C.11 povprečen čas v urah, potreben za izpolnitev zahtevka za medknjižnično izposajo ali posredovanje dokumentov iz drugih knjižnic (pasiva) in v druge knjižnice (aktiva)
		34. C.12 delež referenčnih vprašanj, ki so bila odgovorjena pravilno
	Postopki – zanesljivost	35. C.13 delež fizičnih enot, ki so v času analize na pravem mestu na ustrezni polici
D. SPOSOBNOSTI IN RAZVOJ: ALI IMA KNJIŽNICA DOVOLJ SPOSOBNOSTI ZA RAZVOJ?	Elektronske storitve	36. D.1 delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov v sredstvih za nakup vsega knjižničnega gradiva
		37. D.2 delež EPZ zaposlenih, ki upravlja in razvija elektronske vire ter storitve in vzdržuje računalniško opremo, v celotnem številu EPZ zaposlenih
	Izobraževanje zaposlenih	38. D.3 število ur organiziranega izobraževanja EPZ zaposlenih glede na število zaposlenih
	Proračun	39. D.4 delež posebnega sofinanciranja in lastnih prihodkov knjižnice v celotnih sredstvih knjižnice
		40. D.5 delež celotnih sredstev za delovanje knjižnice (brez posebnega zunanega sofinanciranja in lastnih prihodkov knjižnice) v celotnih sredstvih visokošolskega zavoda (brez posebnega zunanega sofinanciranja in prenosa iz predhodnega leta)

Vir: Poll, R. in Boekhorst, P. (2007). *Measuring quality: performance measurement in libraries*. 2nd revised ed. München: K. G. Saur. IFLA publications, 127.

Na osnovi pregleda različnih naborov kazalcev in kazalnikov, ki se priporočajo ali uporabljajo za evalvacijo visokošolskih knjižnic v tujini, ter pregleda kazalcev in kazalnikov, ki se uporabljajo v okviru evalvacijskih postopkov znotraj slovenskih univerz, smo pripravili obsežen nabor kazalcev in kazalnikov, ki smo ga vključili v osnutek dokumenta *Strokovni standardi in priporočila za organizacijo, delovanje in evalvacijo visokošolskih knjižnic*. Visokošolskim knjižnicam lahko služi kot pripomoček pri evalvaciji njihove dejavnosti. Knjižnica izbere za potrebe samoevalvacije takšen nabor kazalcev in kazalnikov, ki bo ustrezal njenemu poslanstvu ter ciljem, ustrezati pa mora tudi poslanstvu in ciljem matičnega visokošolskega zavoda, da bo knjižnica lahko ovrednotila svoj prispevek k njihovi uresničitvi.

Pri odločanju o kazalcih in kazalnikih naj bo knjižnica pozorna, da bo izbor zagotavljal uravnoteženo evalvacijo glede na naslednje vidike: **finančnega** (ali knjižnica posluje stroškovno uspešno, tj. učinkovito), **poslovanja s strankami/uporabniki** (kako uspešno knjižnica zadovoljuje potrebe in pričakovanja uporabnikov), **notranjih procesov** (ali so notranji procesi v knjižnici organizirani tako, da lahko uspešno in učinkovito uresničuje cilje) ter **učenja in rasti oziroma potencialov knjižnice** (ali imajo knjižnica in njeni zaposleni sposobnosti za soočenje z izzivi prihodnosti, se spreminjati in izboljševati in delovati inovativno). Podatke za kazalce in izračun kazalnikov lahko knjižnica pridobi iz že obstoječih virov (npr. nacionalne knjižnične statistike) ali s pomočjo ustreznih raziskovalnih metod. Vrednosti kazalcev in kazalnikov lahko uporabi za potrebe primerjalnega presojanja z drugimi visokošolskimi knjižnicami le v primeru, da ima za primerjave izbrana knjižnica ali skupina knjižnic podobno poslanstvo, cilje, vire, dejavnost, strokovno področje, na katerem deluje ipd.

Na osnovi nabora, ki ga že nekaj let pri vrednotenju kakovosti knjižnične dejavnosti uporablja Univerza v Ljubljani, smo pripravili še predlog minimalnega nabora kazalcev in kazalnikov, saj bi bilo priporočljivo, da se nekateri vidiki dejavnosti slovenskih visokošolskih knjižnic vrednotijo poenoteno. Osnutek strokovnih standardov in priporočil vsebuje tudi prilogo z naborom kvalitativnih meril za evalvacijo visokošolskih knjižnic, ki smo ga oblikovali na osnovi meril, ki jih vključujejo tuji strokovni standardi za področje visokošolskih knjižnic.

7.3 PRIMERI KVANTITATIVNIH MERIL ZA VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

V slovenskem knjižničarstvu obstajajo kvantitativna merila za šolske in splošne knjižnice, vsebuje pa jih tudi dokument *Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice* (1989). Žal niso jasne metodologije določanja vrednosti meril in posledično tudi pri našem delu nimamo zgleda za določanje kvantitativnih meril. Postavljanje teh bi bil zahteven projekt, pri tem pa bi bilo treba upoštevati stanje visokošolskega knjižničarstva, ki ga predstavljajo pričujoča izhodišča za strokovne standarde in priporočila za visokošolske knjižnice.

V nadaljevanju za ilustracijo predstavljamo najbolj tipična kvantitativna merila za knjižnično dejavnost, ki jih navajajo standardi in nekateri drugi dokumenti, že sprejeti ali pa šele v fazi sprejemanja. V primeru knjižničnih standardov gre za dokumente, ki so nekoč vključevali kvantitativna merila, danes pa so jih povečini že nadomestila kvalitativna.

Izdaja **ACRL Standardov za knjižnice visokošolskih kolidžev** (*Standards for college libraries*, 1995) iz leta 1995 ni več veljavna. Zanimiva je, ker navaja formule za izračun obsega knjižnične zbirke, števila

osebja in velikosti prostora.

Formula A opredeljuje potrebno število zvezkov knjižnične zbirke, pri čemer se kot zvezek smatra fizična enota dela, ki je natisnjeno ali kako drugače reproducirano, tipkano oziroma ročno pisano; v eni vezavi ali ovitku; v trdi ali mehki vezavi; ki je katalogizirano, klasificirano ali drugače pripravljeno za uporabo. Mikrooblike pretvorimo v ekvivalent zvezka z dejanskim štetjem ali s pomočjo formule za izračun povprečja, ki upošteva vsak kolut (zvitke) mikrofilma ali 10 kosov katere koli druge mikrooblike. Pri avdiovizualnem gradivu (videokasete, filmi, videodiski), glasbenih zapisih, kosih filmov (strip), setih diapozitivov, grafičnem gradivu vključno z zemljevidi ter računalniškimi programskimi paketi za zvezek velja 1 kos. Tak pristop je lahko uporabljen tudi za druga netiskana gradiva oziroma oblike. Število zvezkov knjižnične zbirke se izračuna na sledeči način:

- temeljna zbirka: 80.000 zvezkov,
- količina na EPZ visokošolskega delavca: 100 zvezkov,
- količina na EPZ študenta: 15 zvezkov,
- količina na dodiplomsko A ali B smer: 350 zvezkov,
- količina na študijsko smer, ki ne ponuja višjih stopenj: 6000 zvezkov,
- količina na študijsko smer, ki ponuja višje stopnje: 3000 zvezkov,
- količina na 6-letno specialistično študijsko smer: 6000 zvezkov in
- količina na doktorsko študijsko smer: 25.000 zvezkov.

Formula B določa število v knjižnici zaposlenih strokovnih delavcev. Pri tem upošteva število enot gradiva in število študentov:

- 500 (oz. ostanka nad) do 10.000 EPZ študentov: 1 strokovni delavec,
- na vsakih 1000 (oz. ostanka nad) nad 10.000 EPZ študentov: 1 strokovni delavec,
- na vsakih 100.000 zvezkov (oz. ostanka nad) zbirke: 1 strokovni delavec in
- na vsakih 5000 zvezkov (oz. ostanka nad) letnega priliva: 1 strokovni delavec.

Dodatni dejavniki, ki jih je potrebno upoštevati pri izračunu števila delavcev, so:

- servisi (storitve) in programi knjižnice, velikost in konfiguracija naprav (ang. facilities) oziroma prostor in oprema, delovni čas servisov (npr. referenčni in informacijski servis, bibliografske instrukcije, računalniško podprte storitve, razvoj zbirke, organizacija zbirke, arhivi, avdiovizualni servisi) ter
- vrsta zavoda in stopnje programov, ki jih ta ponuja, pomožni (dodatni) programi (npr. dodiplomski programi, podiplomski programi, raziskovalna dejavnost, permanentno izobraževanje) ter obseg učnega osebja in drugih zaposlenih.

Normativi predvidevajo tudi ocenjevanje knjižnic glede na doseganje navedenih kvantitativnih meril. Knjižnice, ki dosegajo 90–100 % teh priporočil in imajo ustrezno tudi ostalo osebje (standard 4.4), lahko uvrstimo na raven A velikosti osebja. Tiste, ki izpolnjujejo 75–89 % teh priporočil, uvrščamo na raven B, 60–74 % na raven C, tiste, ki priporočila dosegajo 50–59 % pa na raven D. V to formulo ni všteto osebje, ki je še dodatno potrebno, če knjižnica upravlja univerzitetne medije (npr. radio, časopisi itd.), arhive, univerzitetni računalniški sistem ipd.

Prostor za uporabnike, gradivo in knjižnično osebje se izračuna po **formuli C**, ki upošteva velikost študentske populacije, število zaposlenih in potreben prostor zanje ter število enot gradiva v zbirki.

Tako izračunanemu prostoru je treba prišteti še prostor za servise, povezane z neknjižnim gradivom in mikrooblikami, prostor za skupinske bibliografske instrukcije ter za namestitve naprav in servisov, povezanih z različno knjižnično tehnologijo. Končni izračun je potrebno uskladiti tudi z zahtevami dokumenta Americans with disabilities act (1990).

Prostor za uporabnike se izračuna glede na število študentov, pri čemer naj bi bilo vsako študijsko mesto veliko med 2,5 in 3,5m²:

- če v kampusu stanuje manj kot 50 % EPZ vpisanih študentov, naj bi knjižnica imela 1 čitalniško mesto na vsakih 5 študentov,
- če večina študentov kolidža stanuje v kampusu, naj bi knjižnica kolidža imela 1 čitalniško mesto na vsake 4 študente.

Prostor za gradivo mora biti primeren za uporabo in dovolj velik za ustrezno namestitve ter razporeditev zbirke glede na klasifikacijski sistem, predvidenega pa mora biti tudi dovolj prostora za rast zbirke. Potrebno velikost prostora naj bi ocenili s pomočjo naslednje formule:

- za prvih 150.000 zvezkov: cca. 0.009 m²/zvezek,
- za naslednjih 150.000 zvezkov: cca. 0.008 m²/zvezek,
- za naslednjih 300.000 zvezkov: cca. 0.007 m²/zvezek in
- za fond preko 600.000 zvezkov: cca. 0.006 m²/zvezek.

Prostor za knjižnično osebje (prostor za pisarne, delovna površina oziroma prostor za izvajanje posameznih storitev, za kataloge, opremo ipd.) naj bo velik približno 1/8 prostora, potrebnega za zbirko in uporabnike. Po temu vzoru dobimo neto uporabno površino knjižnice, ki jo ta potrebuje za izvajanje svojega poslanstva/namena z maksimalno uspešnostjo. Knjižnice, ki imajo glede na zgornjo formulo 90–100 % neto uporabne površine, štejemo kot raven A, 75–89 % uvrščamo na raven B, 60–74% na raven C in med 50–59 % neto uporabne površine na raven D.

Kvantitativna merila so vključena tudi v nekatere druge standarde oziroma osnutke standardov. Canadian Technical and College Libraries (CTCL) komisija za pripravo standardov je spisala **Standarde za kanadske visokošolske kolidže** (Standards for Canadian college libraries, 2004), kjer v okviru standardov za namen, upravljanje, zaposlovanje, storitve, zbirko, proračun ter za prostor in opremo (ang. facilities), predvideva tudi nekatere kvantitativne vrednosti, kot so minimalne kadrovske zahteve, minimalno velikost zbirke in prostora ter knjižnični proračun, ki naj bi znašal minimalno 6 % proračuna matičnega zavoda. Knjižnični proračun lahko temelji tudi na številu EPZ vpisanih študentov, pri čemer naj bi knjižnica na študenta dobila minimalno \$500 (358 EUR). Standardi priporočajo tudi, da naj bi se letno zamenjalo od 3 do 5 % knjižnične zbirke. Minimalno število knjižničnega osebja in knjižnične zbirke naj bi določili s pomočjo kriterijev, ki so razvidni iz Tabel 24 in 25.

Knjižnica naj bi imela 1 čitalniško mesto na 10 študentov in učilnico za usposabljanje uporabnikov, v kateri naj bi bil prostor za hkratno izobraževanje najmanj 50-ih študentov. Pri izračunu prostora za knjižnično gradivo je potrebno upoštevati, da mora biti gradivo dosegljivo in ustrezno organizirano, pri čemer je potrebno računati na različne formate gradiva in na nadaljnjo rast zbirke. Priporočen minimum je 93 cm² (0,1 kvadratnega čevlja) × število vezanih zvezkov. Prostori za izvajanje storitev vključujejo prostor za izposojlo in posredovanje informacij, osebne računalnike za uporabnike, prostor

za skupinsko in individualno učenje, tihe čitalnice, študijske sobe, prostor za sprostitev, gledanje medijev, fotokopiranje ipd. Priporočeno je $2,5 \text{ m}^2$ (27,5 kvadratnega čevlja) $\times$ število uporabniških mest/delovnih postaj.

Tabela 24: Minimalno število knjižničnega osebja (Standards for Canadian college libraries, 2004)

št. EPZ študentov	št. administrativnih delavcev	št. strokovnih bibliotekarskih delavcev	št. tehničnih delavcev	št. delavcev drugih strok	skupaj delavci knjižnice
pod 1.000	1	2	2	2	7
1.000–2.999	1	3	3	3	10
3.000–4.999	2	4	5	4	15
5.000–6.999	2	6	7	6	21
7.000–8.999	3	6	9	7	25
9.000–10.999	3	8	11	9	31
11.000–12.999	4	12	13	11	40
13.000–14.999	5	13	16	13	47
15.000–16.999	6	14	19	16	55
17.000–18.999	6	16	21	18	61

Tabela 25: Minimalna velikost knjižnične zbirke (Standards for Canadian college libraries, 2004)

št. EPZ študentov	knjižnična zbirka (enote)*	št. naslovov tiskanih serijskih publikacije	št. naslovov e-revij v celotnem besedilu	drugi formati gradiv **	št. licenčnih podatkovnih zbirk
pod 1.000	30.000	230	3.000	2.640	10
1.000–2.999	40.000	300	5.000	5.500	20
3.000–4.999	60.000	500	8.000	8.750	24
5.000–6.999	80.000	700	10.000	11.250	30
7.000–8.999	95.000	850	12.000	13.600	36
9.000–10.999	110.000	900	14.000	16.600	40
11.000–12.999	125.000	1.000	18.000	19.400	44
13.000–14.999	140.000	1.200	20.000	22.000	48
15.000–16.999	155.000	1.800	25.000	24.400	52
17.000–18.999	170.000	1.800	30.000	26.600	56

* Vključuje tiskane in e-knjige.

** Vključuje video, DVD, avdio, vladne dokumente, mikrooblike, zemljevide ipd.

Osnutek standardov Filipinskega združenja visokošolskih knjižnic (Standards for academic libraries for 2010, 2010) iz leta 2010 določa, da naj bi letni proračun knjižnice znašal od 5 do 10 % celotnega proračuna matičnega zavoda. V dokumentu je tudi zapisano, da naj knjižnice sicer sledijo napredku informacijske in komunikacijske tehnologije ter zagotavljajo uporabnikom dostop do elektronskih virov, vseeno pa naj obdržijo 5 naslovov strokovnih tiskanih publikacij na študenta. Temeljna knjižnična zbirka ustanove z visokošolskim programom naj vsebuje 5000 naslovov, ustanove, ki ponuja univerzitetni program, pa 10.000 naslovov. Gradivo mora ustrezati izobraževalnim potrebam študentov in visokošolske ustanove, zato naj bo izbrano s pomočjo standardov ter drugih orodij. Vsaj 25 % knjižne zbirke ne sme biti starejše od petih let, standardi priporočajo naj knjižnice na leto zamenjajo od 3 do 5 % starejšega knjižničnega gradiva. Čeprav oskrbovanje študentov z učbeniki ni naloga knjižnic, je zaželeno, da imajo maksimalno 5 izvodov najbolj pogosto uporabljenih naslovov. Če je možno gradivo trajno rezervirati, naj ima knjižnica vsaj en izvod naslova na vsakih 25 študentov.

Enaka kvantitativna merila glede proračuna knjižnice, učbenikov in menjave starejšega knjižničnega gradiva je vsebovala že izdaja standardov Filipinskega združenja visokošolskih knjižnic iz leta 2000 (Standards for academic libraries for 2000, 2000), poleg njih pa še kvantitativne kriterije glede števila naslovov serijskih publikacij, števila knjižničnih delavcev, prostora in višine članarine. Višina članarine naj bo postavljena realno; predvideno je minimalno 4 EUR (200 P) na semester za študenta visokošolskega študija in 6 EUR (300 P) na semester za študenta univerzitetnega študija.

Knjižnica visokošolske ustanove z manj kot 1000 vpisanimi študenti naj bi imela vsaj 50 naslovov serijskih publikacij, če je vpisanih od 1001 do 3000 študentov 75 naslovov, pri več kot 3000 vpisanih študentih pa 100 naslovov. Pri tem gre tako za domače kot za tuje relevantne naslove. Vsako glavno dodiplomsko študijsko smer morajo zastopati dodatni trije naslovi, podiplomskim študentom mora biti na voljo dodatnih 6 naslovov na glavno študijsko smer in po 10 naslovov periodike za vsako smer doktorskega študija.

Število strokovnih in administrativnih delavcev v knjižnici je odvisno od števila opravil ter storitev, ki jih ponuja knjižnica in od delovnih obremenitev. Načeloma naj bi bili na prvih 500 vpisanih študentov zaposleni 1 EPZ strokovni delavec in 3 EPZ ostalega knjižničnega osebja, za vsakih nadaljnjih 1000 študentov ali večji del teh pa dodaten EPZ strokovni delavec. Knjižnični delavci morajo imeti na voljo ustrezno velik delovni prostor; na 1 EPZ knjižničarja naj bi knjižnica imela 4,7 m² (50 kvadratnih čevljev) prostora za osebje. Za shranjevanje gradiva naj bo namenjenih 0,093 m² (1 kvadratni čevljev) × število vezanih zvezkov, za uporabnika pa 0,5 m² (5 kvadratnih čevljev) × število EPZ študentov (kar temelji na 5 % celotne populacije).

Še starejše filipinske standarde je že leta 1996 pripravila Commission on Higher Education (CHED). Dokument Updated standards and guidelines for the grant and/or retention of university status vis-à-vis higher education institutions²³¹ določa 1 EPZ magistra bibliotekarstva za 500 študentov in 1 dodatnega bibliotekarja za vsakih nadaljnjih 1000 študentov. Temeljna zbirka naj obsega 5000 enot, če je vpisanih manj kot 500 študentov, nato pa naj število gradiva narašča po principu:

- manj kot 500 vpisanih študentov: 10 naslovov/študenta oziroma 5000 zvezkov,
- od 501 do 1000 vpisanih študentov: 10 naslovov/študenta oziroma 10.000 zvezkov,

²³¹ Dostopno na: <http://paarl.wikispaces.com/file/view/CHED+STANDARDS+FOR+ACADEMIC+LIBRARIES.doc>.

- od 1001 do 3000 vpisanih študentov: 8 naslovov/študenta oziroma 24.000 zvezkov,
- od 3001 do 5000 vpisanih študentov: 6 naslovov/študenta oziroma 30.000 zvezkov in
- nad 5001 vpisanih študentov: 6 naslovov/študenta oziroma 40.000 zvezkov.

Pri tem mora biti vsaj 5 % knjig filipinike, 40 % knjig pa naj bi pokrivalo glavno področje študija. Na študijski program naj bi bila naročena 2 domača strokovna naslova periodike in en tuj. Prostor naj omogoča hkratno namestitvev 15 do 20 % študentske populacije.

Predlog standardov za nemške bolnišnične knjižnice (Standards for hospital libraries in Germany²³², 2004), ki ga je sprejelo Združenje nemških medicinskih knjižnic (German Medical Libraries Association, AGMB) določa izračun števila EPZ zaposlenih strokovnih delavcev tako, da število polno zaposlenih bolnišničnih delavcev deli s 700 in na ta način pridobi minimalno število zaposlenih strokovnih delavcev (npr. na 1000 zaposlenih 1,4 delavca).

Dne 26. 11. 2003 je Knjižnični svet Univerze v Ljubljani imenoval delovno skupino za pripravo priporočil normativov za delo knjižnic UL. Delovna skupina je pripravila dva dokumenta, in sicer Pripombe k Sklepu o normativih za opravljanje upravno-administrativnih in strokovno tehničnih nalog uprave UL ter **Priporočila normativov za delo knjižnic UL – normativi za zasedbo delovnih mest** (2004). V okviru slednjega je delovna skupina poleg izračuna normativov po predlogu UL orientacijsko pripravila izračune za štiri variantne predloge normativov. Pri tem je upoštevala podatke uradnih evidenc, ki so ji bili na voljo.

Po *prvem predlogu normativov* se strokovne knjižnične delavce v knjižnicah UL sistemizira za polni delovni čas glede na število vseh dodiplomskih in podiplomskih študentov na članici UL (korigirano s faktorjem odprtosti), število vseh redno zaposlenih na članici UL, obseg zbirke knjižničnega gradiva in vnos zapisov za bibliografijo zaposlenih na članici UL v sistem COBISS.SI.

Pri normalni odprtosti (najmanj 8 ur dnevno in najmanj 5 dni v tednu) naj bi bilo v knjižnici zaposlenih:

- do 400 študentov: 2 knjižnična delavca,
- od 401 do 1000 študentov: 3 knjižnični delavci,
- od 1001 do 5000 študentov: 4 knjižnični delavci,
- od 5001 do 7001 študentov: 5 knjižničnih delavcev,
- od 7001 do 9000 študentov: 6 knjižničnih delavcev in
- za vsakih naslednjih 2000 študentov po 1 knjižnični delavec.

Če je knjižnica odprta daljši ali krajši čas, se število zaposlenih knjižničnih delavcev izračunanih po številu študentov, pomnoži s faktorjem odprtosti (F_o , število ur tedenske odprtosti/40). Po drugem merilu naj ima knjižnica 1 knjižničnega delavca na 200 zaposlenih na članici UL. Tretje merilo določa 1 knjižničnega delavca na 20.000 enot knjižničnega gradiva pri zbirki večji od 40.000 enot (gradivo v klasični ali elektronski obliki mora biti inventarizirano in štet po določenih standarda ISO 2789). Po četrtem merilu pa naj bi knjižnica imela še po 1 knjižničnega delavca na 2700 bibliografskih zapisov, prispevanih v zbirko sistema COBIB.SI.

²³² Dostopno na: <http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:hOi2rE85HG4J>.

Izračun po teh merilih je pokazal, da je razdrobljenost knjižničnega sistema UL neracionalna in da bi za zagotavljanje obsega ter kakovosti knjižničnih storitev, primerljivih s knjižnicami tujih univerz, knjižnični sistem UL moral biti kadrovsko bolje zaseden.

V *drugem predlogu normativov*, ki ga je izdelala delovna skupina, je bilo spremenjeno merilo št. 3. Za razliko od prvega predloga, ki določa 1 knjižničnega delavca na 20.000 enot knjižničnega gradiva pri zbirki večji od 40.000 enot, popravljeno merilo določa 1 knjižničnega delavca na 40.000 enot knjižničnega gradiva.

V *tretjem predlogu normativov* je bilo spremenjeno merilo št. 4., ki določa 1 knjižničnega delavca na 3400 bibliografskih zapisov in ne več na 2700 bibliografskih zapisov za bibliografijo raziskovalcev v sistem COBIB.SI.

Četrty predlog normativov je vključil zgoraj omenjena popravka meril 3 in 4, ter pojasnilo, da so: "številčni kriteriji znotraj posameznih meril postavljeni orientacijsko in jih je možno korigirati. Izračun po zgoraj predlaganih merilih pomeni v skupnem seštevku delovnih mest knjižnic KIS UL povečanje števila zaposlenih za 14 FTE delavcev. Izračun je pokazal, da je razdrobljenost knjižničnega sistema UL neracionalna z vidika potreb po delovnih mestih v knjižnicah. Za članice UL, ki imajo več knjižnic (BF, FF, FMF) z izjemo NTF, je predlagani normativ neugoden. Za visokošolske zavode, kjer centralizacija vsaj osnovnih knjižničnih storitev ni možna (zaradi delovanja zavoda na več lokacijah), bi bilo treba sistemizirati dodatna delovna mesta, mogoče glede na število lokacij zavoda." Dodan pa je tudi že predlog visokošolskih knjižnic, da se pri normativih za sistemizacijo strokovnih knjižničnih delavcev upoštevajo še naslednja merila oziroma se korigirajo že predlagana:

- 1 knjižnični delavec/1000 zapisov za bibliografije (variantni predlog: 1700 kreiranih zapisov o monografijah, 2125 o člankih in izvedenih delih, brez izvlečkov),
- 1 knjižnični delavec/2000 zahtevkov za medknjižnično izposajo,
- 1 knjižnični delavec/500 zapisov (gradnja specialnih podatkovnih zbirk),
- 1 knjižnični delavec/1 elektronski arhiv (vzdrževanje elektronskih arhivov publikacij v celotnem besedilu),
- vključitev merila za vrednotenje števila članov knjižnice,
- vključitev merila za vrednotenje števila izposoj v knjižnico in na dom,
- vključitev merila za vrednotenje števila obiskov v knjižnici in
- vključitev merila za vrednotenje števila vseh bibliografskih zapisov za COBISS.SI.

Dokumenta "Pripombe k Sklepu o normativih za opravljanje upravno-administrativnih in strokovno tehničnih nalog uprave UL" in "Priporočila normativov za delo knjižnic UL – normativi za zasedbo delovnih mest" na Univerzi v Ljubljani nista bila upoštevana.

8 ZAKLJUČNE MISLI IN PREDLOGI

Osnovne ugotovitve:

- Slovenske visokošolske knjižnice so kot mreža ustrezno umeščene v slovensko visoko šolstvo in nudijo kakovostne vire ter storitve za potrebe študija, pedagoškega in raziskovalnega dela, vendar bi bila lahko njihova organiziranost ter delovanje bolj sodobna in učinkovita.
- Knjižnična zakonodaja, dokumenti univerz oziroma visokošolskih zavodov in akreditacijska merila temeljijo na klasičnih storitvah knjižnic ter ne spodbujajo sodobnega delovanja visokošolskih knjižnic.
- Visokošolske knjižnice zaradi velike fizične razpršenosti in zgodovinsko pogojenega decentraliziranega modela organiziranosti, različnega financiranja s strani matičnih ustanov ter odsotnosti koordinacije njihovega razvoja na nacionalni ravni na nekaterih področjih storitev zaostajajo za razvojem v svetu. Potrebna bi bila strokovna svetovalna služba za znanstvene (visokošolske in specialne) knjižnice na nacionalni ravni in koordinacija njihovega delovanja.
- Iz javno dostopnih statističnih podatkov o delovanju visokošolskih knjižnic in drugih evidenc ni mogoče ugotoviti, koliko se na področju visokega šolstva vlaga v knjižnično dejavnost. Zato bi bilo v poročilih o delovanju visokošolskih knjižnic, ki jih knjižnice zakonsko obvezno izpolnijo vsako leto, nujno zbirati podatek "celotna sredstva visokošolskega zavoda". S tem bi bil možen tudi izračun kazalnika "delež celotnih sredstev knjižnice v celotnih sredstvih visokošolskega zavoda", ki bi omogočil primerjave s primerljivimi skupinami visokošolskih ustanov v tujini.
- Strokovni standardi in priporočila za visokošolske knjižnice morajo spodbujati razvoj dejavnosti in ne delovati zaviralno. V času hitrega spreminjanja in preoblikovanja visokošolskega knjižničarstva ter znanstvenega komuniciranja je zato vprašljiva smiselnost kvantitativnih meril in kriterijev za njihovo delovanje. Morebitna vključitev kvantitativnih meril zahteva predhodno temeljito statistično analizo podatkov o trenutnih pogojih in rezultatih delovanja knjižnic ter njihovo primerjavo s skupino primerljivih tujih knjižnic, po določitvi vrednosti meril pa še analizo njihovega vpliva na trenutno stanje visokošolskega knjižničarstva.
- Upoštevanje strokovnih standardov in priporočil pri organizaciji ter delovanju slovenskih visokošolskih knjižnic bo postopoma poenotilo raznolikost, ki jo je zaznala analiza SWOT (poglavje 3.4.4), in zagotovilo enako kakovostne storitve uporabnikom visokošolskih knjižnic različnih velikosti.
- Omogočena bo bolj racionalna izraba financiranja dejavnosti s strani pristojnega Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ter hitrejše sledenje razvoju v svetu in vključevanje v mednarodne pobude.
- Uporaba strokovnih standardov in priporočil v postopkih evalvacije ter akreditacije visokega šolstva bo omogočila kakovostno knjižnično informacijsko podporo visokemu šolstvu.

- Visokošolske knjižnice bodo lahko z ustrezno organizacijo postale prepotreben socialni in študijski prostor za študente ter partner visokošolskim učiteljem in znanstvenoraziskovalnim delavcem pri prenosu ter ustvarjanju novega znanja.

Predlog nadaljnjih aktivnosti in ukrepov:

1. Po obravnavi na Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost bi bilo potrebno s pripravljenimi dokumenti seznaniti deležnike visokošolskega knjižničarstva:
 - Delovna skupina predlaga širšo razpravo v strokovni javnosti. **Komisije za knjižnično dejavnost na univerzah in visokošolske knjižnice** bi bilo potrebno pozvati k pregledu študije in osnutka strokovnih standardov in priporočil za visokošolske knjižnice ter posredovanju mnenj in pripomb, ki naj se zbirajo na svetovnem spletu, skupaj z odgovori ter pojasnili delovne skupine. Če bi obstajalo zanimanje, bi delovna skupina lahko izvedla javno predstavitev in razpravo o predlogu strokovnih standardov ter priporočil.
 - **Center za razvoj knjižničarstva pri Narodni in univerzitetni knjižnici** ter **Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani** spremljata razvoj visokošolskega knjižničarstva v svetu in Sloveniji, zato bi lahko podala mnenji ter pripombe in predloge za dopolnitev gradiva.
 - Za uveljavitev strokovnih standardov in priporočil za organizacijo ter delovanje visokošolskih knjižnic bo ključno soglasje in podpora **vodstev javnih visokošolskih zavodov, v okviru katerih delujejo nesamostojne visokošolske knjižnice**. Delovna skupina predlaga, da se študijo in osnutek strokovnih standardov ter priporočil za visokošolske knjižnice posreduje v razpravo tudi **Rektorski konferenci RS**. Če bi Rektorska konferenca RS želela, lahko delovna skupina predstavi izhodišča in osnutek strokovnih standardov ter priporočil na eni od njenih sej.
 - Pregled študije in osnutka strokovnih standardov ter priporočil s strani **Konference samostojnih visokošolskih zavodov** bi dodatno osvetlil problematiko knjižnične dejavnosti na teh zavodih.
 - Študenti predstavljajo največji delež potencialnih uporabnikov informacijskih virov in storitev visokošolskih knjižnic. Zastopajo jih **študentske organizacije slovenskih visokošolskih zavodov**, ki bi jih bilo potrebno prositi za mnenje o osnutku strokovnih standardov in priporočil glede na potrebe študentov ter z vidika možnosti realizacije teh potreb v visokošolskih knjižnicah.
 - S pripravljenimi dokumenti bi se morala seznaniti pristojno **Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo** in **Svet RS za visoko šolstvo** ter podati mnenje.
 - **Nacionalna agencija RS za kakovost v visokem šolstvu** bo lahko pripravljeno celovito predstavitev slovenskega visokošolskega knjižničarstva in njegove vpetosti v matično dejavnost uporabila pri presoji o pomenu knjižnične informacijske podpore visokošolskemu izobraževanju in pri posodabljanju postopkov akreditacij.
2. Pred ponovno razpravo na Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost bi bilo potrebno z analizo statističnih podatkov o delovanju visokošolskih knjižnic določiti vrednosti kvantitativnih meril za organizacijo in delovanje visokošolskih knjižnic, če bi Nacionalni svet za knjižnično dejavnost tako odločil. Po drugi obravnavi na Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost bi morale dopolnjeni osnutek strokovnih standardov in priporočil za organizacijo, delovanje ter evalvacijo visokošolskih

knjižnic ponovno pregledati ustanove in organizacije, ki bodo predhodno pregledale izhodišča ter prvi osnutek dokumenta.

3. Med pripravo izhodišč in osnutka strokovnih standardov ter priporočil je delovna skupina kot nujno zaznala potrebo po spremembah oziroma dopolnitvah nekaterih predpisov, ki se nanašajo na visokošolske knjižnice, tj. Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe in Meril za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. Na ravni visokošolskih zavodov oziroma univerz pa bi veljalo poenotiti sistemizacijo in opise delovnih mest v visokošolskih knjižnicah.
4. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo je pristojno za izdajanje odločb o izpolnjevanju pogojev za izvajanje javne službe iz 36. člena Zakona o knjižničarstvu v visokošolskih knjižnicah, ki so pogoj za vpis slednjih v Razvid knjižnic. Ministrstvo odločb še ne izdaja, zato bi ga bilo potrebno spodbuditi k tej dejavnosti in dodatno predlagati vzpostavitev ustrezne službe za področje visokošolskega knjižničarstva oziroma v prvem koraku k imenovanju kontaktne osebe.

9 VIRI IN LITERATURA

9.1 CITIRANI VIRI IN LITERATURA

1. *10 cool things about questia*. (2010). Pridobljeno 21.7.2010 s spletne strani: <http://www.questia.com/about/tenCoolThings>
2. 2010 top ten trends in academic libraries: a review of current literature. (2010). *College and Research Libraries News*, 71 (6), 286–292.
3. Akt o spremembi Meril za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. (2011). *Uradni list RS*, št. 17.
4. ALA. (1996). *Library bill of rights*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/issuesadvocacy/intfreedom/librarybill/lbor.pdf>
5. ALA/ACRL. (1959). Standards for college libraries. *College and Research Library*, 20 (4), 273–280.
6. ALA/ACRL. (1960). Standards for junior college libraries. *College and Research Library*, 11 (5), 200–206.
7. ALA/ACRL. (1975). Standards for college libraries. *College and Research Library News*, 36 (9), 277–279.
8. ALA/ACRL. (1979). Standards for university libraries. *College and Research Library News*, 40 (4), 101–110.
9. ALA/ACRL. (1979). Statement on quantitative standards for two-year learning resource programs: draft. *College and Research Library News*, 40 (3), 69–73.
10. ALA/ACRL. (1986). Standards for college libraries. *College and Research Library News*, 47 (3), 189–200.
11. ALA/ACRL. (1989). Standards for university libraries. *College and Research Library News*, 50 (9), 679–691.
12. ALA/ACRL. (1990). Standards for community, junior and technical college learning resources programs. *College and Research Library News*, 51 (8), 757–767.
13. ALA/ACRL. (1994). Standards for community, junior and technical college learning resources programs. *College and Research Library News*, 55 (9), 572–585.
14. ALA/ACRL. (1995). Standards for college libraries, 1995 edition. *College and Research Library News*, 56 (4), 245–257. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://dise.biblioteca.udem.edu.mx/recursos2/Standards%20ACRL%201995.pdf>
15. ALA/ACRL. (2000). *Information literacy competency standards for higher education*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>
16. ALA/ACRL. (2000). Standards for college libraries, the final version, approved January 2000. *College and Research Library News*, 61 (4), 175–182.
17. ALA/ACRL. (2004). Standards for libraries in higher education. *College and Research Library News*, 65 (9), 534–543. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standardslibraries.cfm>
18. ALA/ACRL. (2005). *Guidelines for university library services to undergraduate students*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/ulsundergraduate.cfm>
19. ALA/ACRL. (2007). *ACRL standards for faculty status for college and university librarians*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standardsfaculty.cfm>
20. Ambrožič, M. (1998). Visokošolske knjižnice: razvoj in temeljne značilnosti. V *Zbornik razprav: 10 let Oddelka za bibliotekarstvo: 1987–1997* (str. 89–118). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
21. Ambrožič, M. (2008). Kakovost univerze in visokošolske knjižnice. V *Kakovost v visokošolskih in specialnih knjižnicah* (str. 59–83). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
22. Ambrožič, M. in Dolgan Petrič, M. (2005). *Poročilo Knjižničnega sveta Univerze v Ljubljani o stanju knjižničnega in informacijskega sistema Univerze v Ljubljani*. Interno gradivo.
23. Aneks h Kolektivni pogodbi za dejavnost vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 52/94, 49/95, 34/96, 45/96, 51/98, 28/99, 39/00, 56/01, 64/01, 78/01 in 56/02). (2008). *Uradni list RS*, št. 60.
24. Aparac-Gazivoda, T. in Turčin, V. (1988). Osvrti na sveučilišne bibliotečne sustave - II. dio. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 31 (1–4), 1–20.
25. Arčon, I. (2009). *Spremljanje in zagotavljanje kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v*

- Novi Gorici: metodologija*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.p-ng.si/public/doc/sistem-kakovosti-ung-09.pdf>
26. Australian and New Zealand Theological Library Association. (2000). *ANZTLA standards*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.anztl.org/Pages/standards.html>
 27. Bailey-Hainer, B. in Forsman, R. B. (2005). Redefining the future of academic libraries: when the definition of 'public good' changes. *Journal of Academic Librarianship*, 31 (6), 503-505.
 28. *Bibliotekarski terminološki slovar*. (2009). Ljubljana: ZBDS; NUK.
 29. *BIX – Der Bibliotheksindex*. (2010). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.bix-bibliotheksindex.de>
 30. *Bogata tradicija izobraževanja v Mariboru*. (2007). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/povezava.aspx?pid=2985>
 31. Bračič, V. (1983). Nastanek in razvoj visokega šolstva v Mariboru. *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 31 (2–3), 247–256. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani <http://www.dlib.si/v2/Details.aspx?URN=URN:NBN:SI:doc-ADXKHF79>
 32. Ciperle, J. (1997). 400. obletnica začetka jezuitskega šolstva v Ljubljani. *Vestnik*, 28 (11), 21–22.
 33. Coyle, K. (2005a). Libraries and standards. *Journal of Academic Librarianship*, 31 (4), 373–376.
 34. Coyle, K. (2005b). Standards in a time of constant change. *Journal of Academic Librarianship*, 31 (3), 280–283.
 35. CTCL Standards Committee. (2004). *Standards for Canadian college libraries*. Ottawa: Canadian Library Association, Canadian Association of College and University Libraries. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.cla.ca/AM/Template.cfm?Section=Occasional_Paper_Series&Template=/CM/ContentDisplay.cfm&ContentID=4040
 36. Čerče, P. (2008). *Knjižnična informacijska dejavnost Univerze na Primorskem: elaborat o ustanovitvi Univerzitetne knjižnice Univerze na Primorskem (UK UP)*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.
 37. Čuš, F. (2006). Uvodna beseda o vlogi knjižnic pri evalvaciji in akreditaciji univerz. *Organizacija znanja*, 11 (4). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://home.izum.si/COBISS/OZ/2006_4/html/clanek_24.html
 38. Dekleva, T. (2009). Ljubljanska univerza od ustanovitve do začetka devetdesetih let. V *90 let Univerze v Ljubljani: med tradicijo in izzivi časa* (str. 36–39). Ljubljana: Rektorat Univerze.
 39. *Delovni osnutek Zakona o univerzi: (delovno gradivo, za razpravo v akademskih in študentskih skupnostih slovenskih javnih univerz, 18. november 2008)*. (2008). [S. l.]: Delovna skupina Rektorske konference RS za pripravo Zakona o univerzi. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=13628>
 40. DOBA fakulteta za uporabne poslovne in družbene študije Maribor. Upravni odbor. (2010). *Statut DOBA fakultete za uporabne poslovne in družbene študije Maribor*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vpsm.si/_present/_utils/GetFile.aspx?fileid=2297
 41. Dolar, J. (1971). Vloga visokošolskih knjižnic. *Knjižnica*, 15 (1–2), 36–44.
 42. Dolenc, E. (1994). Obdobje 1919 – 1941. V *75 let Univerze v Ljubljani: 75 let neprekinjenega delovanja Univerze v Ljubljani: 1919-1994* (str. 9–11). Ljubljana: Univerza.
 43. Dolgan Petrič, M. (1998). Standardi in normativi v slovenskih visokošolskih knjižnicah med teorijo in prakso. *Knjižnica*, 42 (2–3), 159–181.
 44. Eaton, J. S. (2006). *An overview of U.S. accreditation*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.chea.org/pdf/OverviewAccred_rev0706.pdf
 45. European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2005). *Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area*. Helsinki: ENQA. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: [http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf)
 46. European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2009). *Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area*. Helsinki: ENQA. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: [http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf)
 47. Fakulteta za državne in evropske študije. (2010). *Poročilo o samoevalvaciji za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.fds.si/images/stories/fds/porocila/porocilo_o_samoevalvaciji_2009.doc
 48. Fakulteta za državne in evropske študije. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letno poročilo za leto 2009*.

- Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.fds.si/fakulteta/letna-porocila>
49. Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu. Senat. (2010). *Pravilnik o diplomski in magistrski nalogi*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.fis.unm.si/media/pdf/fis/SA_FIS_1008_03_PRAVILNIK_O_DIPLOMSKI_IN_MAGISTRSKI_NALOGL.pdf
50. Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu. Upravni odbor. (2010). *Pravilnik o prispevkih in vrednotenju stroškov na FIŠ*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.fis.unm.si/media/pdf/SA_FIS_1004_02_PRAVILNIK_PRISPEVKI_IN_VREDNOTENJE_STROSKOV.pdf
51. Fakulteta za komercialne in poslovne vede. Senat. (2010). *Pravilnik o magistrski nalogi*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.fkpv.si/uploads/PRAVILNIK%20O%20MAGISTRSKI%20NALOGI.doc>
52. Fakulteta za komercialne in poslovne vede. Senat. (2010). *Pravilnik o diplomski nalogi*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.fkpv.si/uploads/PRAVILNIK%20O%20DIPLOMSKI%20NALOGI%20-%20KOMERCIALA.doc>
53. Fakulteta za podiplomski humanistični študij. Senat. (2009). *Statut*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ish.si/wp-content/uploads/2009/03/statut-ish.pdf>
54. Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici. Senat. (2010). *Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o diplomski in magistrski nalogi*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.fuds.si/media/pdf/pravniviri/2010/Spremembe_in_dopolnitve_pravilnika_o_diplomski_in_magistrski_nalogi.pdf
55. Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici. Upravni odbor. (2008). *Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja knjižnice Fakultete za uporabne družbene študije v Novi Gorici*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.fuds.si/media/pdf/pravniviri/PravilnikknjiznicaFuds.pdf>
56. Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici. Upravni odbor. (2009). *Statut Fakultete za uporabne družbene študije v Novi Gorici*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.fuds.si/media/pdf/pravniviri/statut12_09.pdf
57. Filo, B. (1987a). Predlog standardov za univerzne knjižnice. V *Vloga knjižnic pri posredovanju znanja* (10 str.). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
58. Filo, B. (1987b). Standardi za univerzne knjižnice leta 1986. *Knjižnica*, 30 (3–4), 63–75.
59. Filo, B. (1988a). Predlog standardov za univerzne knjižnice. V *Razvoj univerzitetnih informacijskih sistemov ob podpori sodobne informacijske tehnologije* (str. 175–199). Maribor: Univerza v Mariboru.
60. Gabrič, A. (1994). Obdobje po letu 1945. V *75 let Univerze v Ljubljani: 75 let neprekinjenega delovanja Univerze v Ljubljani: 1919-1994* (str. 17–23). Ljubljana: Univerza.
61. Gayton, J. T. (2008). Academic libraries: "social" or "communal?" The nature and future of academic libraries. *Journal of Academic Librarianship*, 34 (1), 60–66.
62. GEA College – Fakulteta za podjetništvo. (2009). *Poročilo o samoevalvaciji za leto 2008/2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.gea-college.si/fileadmin/user_upload/VSP/Predstavitev/Katalog_javnih_informacij/Samoevalvacija20082009.pdf
63. GEA College – Fakulteta za podjetništvo. Upravni odbor in Nadzorni svet. (2010). *Izvleček Statuta GEA College – FP v tistih delih, ki zadeva študente*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani http://gea.gea-college.si/vsp/oglasna_deska/datoteke/pravilniki%2Fstatut.pdf
64. GEA College – Fakulteta za podjetništvo. Senat in Upravni odbor. (2009). *Letno poročilo za leto 2008. Poslovno poročilo za leto 2008*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.gea-college.si/fileadmin/user_upload/VSP/Predstavitev/Katalog_javnih_informacij/LETNO_POROCILO_2008-POSLOVNO_POROCILO.pdf
65. German Medical Libraries Association. (2004). *Standards for hospital libraries in Germany*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:hOi2rE85HG4J:www.agmb.de/papooopro/index.php?menuid%3D12%26downloadid%3D18%26reporeid%3D0+germany+university+libraries+standards&hl=sl&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEESjRzmG5S3CUdATHUCdfrOkulO12jc6dCQ7anyMpZauSm8NS3GlrXOVolsq_WH1h5SsEMvCfuhtW6bXpCs_T8e2K0e3UW64ql6up57RxRCAVY3pM1AAleIS9cCejFknWYkwLC8nb&sig=AHIEtbQp8NDBIk9QtP1-G1b6KPN9RFSUBA&pli=1
66. Godeša, B. (1994). Leta okupacije 1941 – 1945. V *75 let Univerze v Ljubljani: 75 let neprekinjenega delovanja Univerze v Ljubljani: 1919-1994* (str. 11–17). Ljubljana: Univerza.

67. Grošel, Š. (2008). *Analiza sistema zunanjega zagotavljanja kakovosti v visokošolskem prostoru v Sloveniji: diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Grošel-Spela.PDF>
68. Hanc, A. (14. maj 2010a). *Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2009/10 – končni podatki*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=3124
69. Hanc, A. (29. september 2010b). *Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, študijsko leto 2009/10 – končni podatki*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3420
70. Hanc, A. (30. september 2009). *Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, študijsko leto 2008/09*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2655
71. Hardesty, L. (27. april 2000). Why academic libraries? Demanding new answers in a new millenium. *New Jersey ACRL Chapter*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.njla.org/njacrl/hardesty.html>
72. Hartman, B. (1986). Mariborsko univerzno knjižničarstvo v sklopu slovenskega in svetovnega. *Knjižnica*, 30 (3–4), 1–8.
73. Hohoff, U. (2008). *Standards für Hochschulbibliotheken*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.bideutschland.de/download/file/Hohoff_Bibl%202012-Vortrag-Standards-HSB2.pdf
74. Iannuzzi, P. in Brown, J. M. (2010). ACRL's standards for libraries in higher education. *College and Research Libraries News*, 71 (9), 486–487. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://crln.acrl.org/content/71/9/486.full>
75. IFLA. (1985). *Standards for university libraries*. Chicago: IFLA General Conference.
76. Instrukcija za cesarsko kraljevske univerzitetne in študijske biblioteke, začasno izdana z dekretom študijske dvorne komisije z dne 23. julija 1825, št. 2930. (2007). *Knjižnica*, 51 (5), 23–56.
77. *ISO 2789:2006 Information and documentation -- International library statistics*. (2006). Geneva: ISO.
78. Jakac-Bizjak, V. (2005). Vzpostavljanje pogojev za partnersko sodelovanje z evropskimi knjižnicami. *Knjižnica*, 49 (3), 113–138.
79. Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS. (2009). *Rezultati javnega razpisa za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.arrs.gov.si/sl/infra/tujlit/rezultati/09/rezult-razp-tujlit-09.asp>
80. Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS. (2009). *Javni razpis za sofinanciranje nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov v letu 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.arrs.gov.si/sl/infra/tujlit/razpisi/09/razp-tujlit-09.asp>
81. Kao, C. in Lin, Y. C. (2001). Empirical standards for university libraries in Taiwan. *Libri*, 51 (1), 17–26.
82. Katoliški inštitut v Ljubljani. Fakulteta za poslovne vede. (2010). *Statut Fakultete za poslovne vede*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.katoliski-institut.si/images/dokumenti/fpv_statut-precisceno%20besedilo.pdf
83. Kidrič, F. (1929). Biblioteški problem in univerza. V *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929* (str. 3–19). V Ljubljani: Rektorat Univerze kralja Aleksandra prvega.
84. Knaflič, V. (1912). *"Vseučilišče v Trst", spomenica slovenski javnosti*. Gorica: [s. n.].
85. Kodrič-Dačić, E. (2000). Neuspešni poskusi za sprejem zakona o javnih knjižnicah v Kraljevini Jugoslaviji v letih 1929–1935. *Knjižnica*, 44 (3), 7–29.
86. Kodrič-Dačić, E. (2007a). Monumenta bibliothecaria ali razkrivanje izvorov bibliotekarske znanosti na Slovenskem. *Knjižnica*, 51 (posebna izd.), 5–7.
87. Kodrič-Dačić, E. (2007b). Uvajanje strokovnih standardov v sistem javnih knjižnic: avstrijske javne licejske in univerzitetne knjižnice v prvi polovici devetnajstega stoletja. *Knjižnica*, 51 (posebna izd.), 57–79.
88. Kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. (1994). *Uradni list RS*, št. 52.
89. Komljenovič, J. in Marjetič, E. (2010). *Drzna Slovenija: na poti v družbo znanja. Statistični podatki o visokem šolstvu. (Publikacija 2/3)*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/visoko_solstvo/statistika_visokega_solstva_07072010.pdf
90. Kotar, M. (2009). Knjižnična dejavnost. V *90 let Univerze v Ljubljani: med tradicijo in izzivi časa* (str. 72–75). Ljubljana: Rektorat Univerze.
91. Kotar, M. (2010). Prost dostop do znanja, spodbujanje trajnostnega napredka in raziskovalne knjižnice.

- Knjižničarske novice*, 20 (12), 8–16.
92. Lasić-Lazić, J., Afrić, V., Banek Zorica, M. in Divjak, B. (2004). *Improving efficiency and standards of the academic libraries according to educational innovations*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.nbu.gov.ua/Articles/crimea/2004/doc/111.pdf>
93. Legat, D., Ferlež, J., Kerec, B. in Kurnik Zupanič, S. (2008). Samoevalvacija knjižnične dejavnosti Univerze v Mariboru. V *Kakovost v visokošolskih in specialnih knjižnicah* (str. 85–89). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
94. *Letno poročilo o spremljanju in zagotavljanju kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici v letu 2006/2007*. (2008). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ung.si/img/storage/doc/porocila-kakovost/porocilo-kakovost-07.pdf>
95. Lewis, D. W. (2007). A strategy for academic libraries in the first quarter of the 21st century. *College and Research Libraries News*, 68 (5), 418–434.
96. Lewis, D. W. (2008). Library budgets, open access, and the future scholarly communication. *College and Research Libraries News*, 69 (5), 271–273. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://crln.acrl.org/content/69/5/271.full.pdf>
97. Lynch, B. (1982). University library standards. *Library trends*, 31 (1), 33–47.
98. Lynch, B. P. (2006). Pomen knjižnic pri evalvacijah in akreditacijah univerz v ZDA. *Organizacija znanja*, 11 (4). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://home.izum.si/COBISS/OZ/2006_4/html/clanek_04.html
99. "Mariborska deklaracija" o vlogi knjižnic pri evalvacijah in akreditacijah univerz. (2006). *Organizacija znanja*, 11 (4). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://home.izum.si/COBISS/OZ/2006_4/html/clanek_31.html
100. Marinko, I. (2011). *Organization of new college libraries in Slovenia*. (V tisku.)
101. Martelanc, A. (1991). Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice. *Knjižničarske novice*, 1 (3), 6.
102. Medical Library Association. Veterinary Medical Libraries Section. Standards Committee. (2005). Standards for the academic veterinary medical library. *Journal of Medical Libraries Association*, 93 (1), 130–132. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC545135/pdf/i0025-7338-093-01-0130.pdf>
103. Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije. (2009). *Samoevalvacijsko poročilo za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.mfdps.si/Files/pdf/Samoevalvacijsko%20poro%C4%8Dilo%20MFDPS_2009_zadnja.pdf
104. Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letno poročilo za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.mfdps.si/Files/O%20fakulteti/POSLOVNO%20POROCILO%20MFDPS%202009.pdf>
105. Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije. Senat in Upravni odbor. (2009). *Statut Mednarodne fakulteta za družbene in poslovne študije*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.mfdps.si/Files/Statuti,%20pravidniki/Statut%20MFDPS.pdf>
106. Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. (2010). *Uradni list RS*, št. 95.
107. Merila za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. (2004). *Uradni list RS*, št. 101.
108. Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti visokošolskih zavodov, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela. (2004). *Uradni list RS*, št. 124.
109. Ministarstvo kulture. Hrvatsko knjižnično vijeće. Povjerenstvo za izradu standarda za visokošolske knjižnice. (2008). *Standard i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj - prijedlog*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/473?session_id=727fb126359fddda6a6bb670103aaa3c
110. Nelson, W. N. (2010). Library standards in higher education. V *Encyclopedia of Library and Information Science*. Third edition. London: Taylor and Francis. doi: 10.1081/E-ELIS3-120044395
111. Nicholas, D., Rowlands, I., Jubb, M. in Jamali H. R. (2010). The impact of the economic downturn on libraries: with special reference to university libraries. *Journal of Academic Librarianship*, 36 (5), 376–382.
112. Northwest Commission on Colleges and Universities (NWCCU). (2010). *Accreditation standards*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.nwccu.org/Standards%20and%20Policies/Accreditation%20Standards/Accreditation%20Standards.htm>

113. Oakleaf, M. (2010). *The value of academic libraries: a comprehensive research review and report*. Chicago (IL.): ALA, ACRL. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/issues/value/val_report.pdf
114. Obča univerzitetna uredba. (1932). *Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine*, št. 18.
115. Obille, K. L. B. (2007). An evaluation of standards for academic libraries in the Philippines. *Journal of Philippine Librarianship*, 27 (1–2), 109–150.
116. Odlok o preoblikovanju Univerze v Mariboru. (2000). *Uradni list RS*, št. 28.
117. Odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru. (1996). *Uradni list RS*, št. 56.
118. Pauko, M. (2009). Unutrašnje institucionalne evaluacije na Univerzitetu u Mariboru. V *Quality ... : proceedings* (str. 575–580). Zenica: Faculty of mechanical engineering.
119. Pečko Mlekuš, H. (2004). Preobrazba visokošolskega prostora – tudi knjižnic? *Knjižnica*, 48 (1–2), 123–137.
120. Pejanovič, S. in Žaucer, M. (2009). Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani. V *90 let Univerze v Ljubljani: med tradicijo in izzivi časa* (str. 728–741). Ljubljana: Rektorat Univerze.
121. *Petdeset let Narodne in univerzitetne knjižnice*. (1996). Ljubljana: NUK.
122. Philippine Association of Academic and Research Librarians. (2010). *Standards for academic libraries for 2010: draft proposal*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.slideshare.net/PAARLOnline/draft-proposal-for-library-standards-2010>
123. Philippine Association of Academic and Research Libraries. (2000). *Standards for academic libraries for 2000*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.dlsu.edu.ph/library/paarl/pdf/standards/standards2000.pdf>
124. Pirjevec, A. (1940). *Knjižnice in knjižničarsko delo*. Celje: Družba Sv. Mohorja.
125. Pivec, F. (2004). Ekonomika standardizacije knjižnične informacijske dejavnosti. V *Vloga specialnih in visokošolskih knjižnic v procesu evropske integracije* (str. 107–117). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
126. Pivec, F. (2007). Mariborska deklaracija o pomenu knjižnic za kakovost univerz. *Organizacija znanja*, 12 (1). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://home.izum.si/cobiss/OZ/2007_1/Html/clanek_04.html
127. Poll, R. in Boekhorst, P. te. (2007). *Measuring quality: Performance measurement in libraries*. München: Saur. (IFLA Publications, 127).
128. Poll, R. in Payne, P. (2006). *Impact measures for libraries and information services*. London: Birkbeck ePrints. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://eprints.rclis.org/handle/10760/9208>
129. *Poročilo o institucionalni zunanji evalvaciji Fakultete za znanosti o okolju Univerze v Novi Gorici*. (2009). Ljubljana: Svet RS za visoko šolstvo, Senat za evalvacijo. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.p-ng.si/public/porocila/zunanja_evalvacija_fzo_09.pdf
130. *Poročilo o institucionalni zunanji evalvaciji Poslovno-tehniške fakultete Univerze v Novi Gorici*. (2008). Ljubljana: Svet RS za visoko šolstvo, Senat za evalvacijo. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.p-ng.si/public/porocila/zunanja_evalvacija_ptf_08.pdf
131. Pravilnik o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo. (2008). *Uradni list RS*, št. 107.
132. Pravilnik o napredovanju v plačne razrede na Univerzi v Ljubljani. (2009). *Uradni list RS*, št. 33.
133. Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list RS*, št. 73.
134. Pravilnik o postopkih (so)financiranja, ocenjevanja in spremljanju izvajanja raziskovalne dejavnosti. (2011). *Uradni list RS*, št. 4.
135. Pravilnik o postopku (so)financiranja in spremljanja izvajanja raziskovalne dejavnosti. (2009). *Uradni list RS*, št. 23.
136. Pravilnik o sofinanciranju nakupa tuje znanstvene literature in baz podatkov. (2005). *Uradni list RS*, št. 12.
137. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2008). *Uradni list RS*, št. 70.
138. Prevedba dejavnosti Univerze v Ljubljani. (2009). *Uradni list RS*, št. 3.
139. *Priporočila normativov za delo knjižnic Univerze v Ljubljani – normativi za zasedbo delovnih mest*. (2004). Ljubljana: [s. n.]. Interno gradivo.
140. Republika Slovenija. Državni zbor. (2010). *Zaključni račun proračuna Republike Slovenije za leto 2009. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:

- <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&st=a&epa=1310-v&mandate=-1&unid=PA%7C4A46FA822C380937C12577B60034AD92>
141. Republika Slovenija. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2008b). *MVZT. Vodnik po obrazcih*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.mirs.gov.si/si/storitve/vodnik_po_obrazcih/
 142. Republika Slovenija. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2010). *Kazalniki uresničevanja nacionalnega raziskovalnega in razvojnega programa (2006–2010)*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.mvzt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/nacionalna_programa_v_pripravi/
 143. Republika Slovenija. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2010). *Analiza Nacionalnega raziskovalnega in razvojnega programa 2006–2010 in ocena izvajanja Nacionalnega programa visokega šolstva 2007–2010: delovno gradivo*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.mvzt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/nacionalna_programa_v_pripravi/javna_razprava_o_osnutku_npvs_2011_2020/
 144. Republika Slovenija. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2011). *Načrt razvoja raziskovalnih infrastruktur 2011–2020. Osnutek*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/znanost/nacrt-RI.pdf>
 145. Republika Slovenija. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2010). *Seznam visokošolskih zavodov*. Dostopno na URL: <http://www.mvzt.gov.si/index.php?id=361>
 146. Republika Slovenija. Svet RS za visoko šolstvo. (2009). *Sklepu k ustanovitvi novega samostojnega visokošolskega zavoda "Visoka šola za poslovno izobraževanje"*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.ibs.si/docs/akr_zavod.pdf
 147. Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 (ReNPVS). (2007). *Uradni list RS*, št. 94.
 148. Sapač, I. (2000). Razvoj ter vplivi evropskih in ameriških univerzitetnih knjižnic. *Knjižnica*, 44 (1–2), 121–138.
 149. Sapač, I. (2002). Univerzitetna knjižnica kot dinamični sistem. *Knjižnica*, 46 (4), 125–148.
 150. Sepe, M. (1971). Standardi univerzitetnih knjižnic. *Knjižnica*, 15 (1–2), 44–47.
 151. Shuler, J. (2007). Academic libraries and the global information society. *Journal of Academic Librarianship*, 33 (6), 710–713.
 152. *SIST ISO 11620:2008 – Informatika in dokumentacija – Kazalci uspešnosti knjižnic*. (2008). Ljubljana: Slovenski inštitut za standardizacijo.
 153. Sklep o normativih in standardih za opravljanje izobraževalne dejavnosti v višjem in visokem šolstvu. (1992). *Uradni list RS*, št. 39.
 154. Sklep o ustanovitvi Nacionalne agencije Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu. (2009). *Uradni list RS*, št. 114.
 155. Skupnost samostojnih visokošolskih zavodov Slovenije. (2010). *Stališča k Osnutku Nacionalnega programa visokega šolstva 2011–2020*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: [http://www.gzs.si/pripone/29365/SSVZ%20-%20Pripombe%20k%20NPV%C5%A0%20\(2\).doc](http://www.gzs.si/pripone/29365/SSVZ%20-%20Pripombe%20k%20NPV%C5%A0%20(2).doc)
 156. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (1994). Ljubljana: DZS.
 157. *Slovenske knjižnice v številkah: visokošolske knjižnice. Poročilo za leto 2009*. (2010). Ljubljana: NUK.
 158. Slovenski inštitut za standardizacijo. Upravni odbor. (2005). *Navodilo o postopku sprejemanja slovenskih nacionalnih standardov in drugih dokumentov s področja slovenske nacionalne standardizacije*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.sist.si/index.php?option=com_content&view=article&id=182&catid=35&Itemid=106
 159. Society of Legal Scholars. (2009). *A library for the modern law school: a statement of standards for university law library provision in the United Kingdom - 2009 revision prepared by the Libraries Sub-Committee of the Society of Legal Scholars*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.legalscholars.ac.uk/documents/SLS-Library-for-a-Modern-Law-School-Statement-2009.pdf>
 160. Spremembe in dopolnitve Statuta in Priloge k Statutu Univerze v Ljubljani. (2009). *Uradni list RS*, št. 38.
 161. Sandler, R. B. (2003). *Accreditation of universities in the USA*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.rbs2.com/accred.htm>
 162. Statut Fakultete za informacijske študije v Novem mestu. (2008). *Uradni list RS*, št. 117.
 163. Statut Univerze na Primorskem. (2008). *Uradni list RS*, št. 124.
 164. Statut Univerze v Ljubljani. (2005). *Uradni list RS*, št. 8.

165. Statut Univerze v Mariboru. (Statut UM-UPB8). (2010). *Uradni list RS*, št. 1.
166. Stavbar, V. (2003). Sto let knjižnice v letnicah. V *100 let Univerzitetne knjižnice Maribor* (str. 14–21). Maribor: Univerzitetna knjižnica.
167. *Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice: knjižnično informacijski sistem univerze*. (1989). Ljubljana; Maribor: ZBDS.
168. Tennant, R. (2006). Academic library futures. *Library Journal*, 131 (december), 34. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.libraryjournal.com/article/CA6396388.html>
169. *The impact of the economic recession on university library and IT services*. (2009). Ipsos MORI: London. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.jisc.ac.uk/media/documents/publications/libsitimpacts.pdf>
170. Turk, N. (2010). Odprti dostop v medicinskem publiciranju. *Zdravstveni vestnik*, 79 (september), 638–642.
171. UGC working party on capital provision for university libraries. (1976). *Capital provision for university libraries: report of a working party (The Atkinson report)*. London: HMSO.
172. UNESCO. (13. november 1970). *Recommendation concerning the international standardization of library statistics*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://portal.unesco.org/en/>
173. Univerza na Primorskem. (2008). *Akt o organiziranosti in sistemizaciji delovnih mest na Univerzi na Primorskem*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Akti_UP/20080620_Splosne_odlocbe.pdf
174. Univerza na Primorskem. (2009). *Spremembe in dopolnitve Akta o organiziranosti in sistemizaciji delovnih mest na Univerzi na Primorskem*. Koper: Univerza na Primorskem. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Akti_UP/Spremebe_in_dopolnitve_akta_o_sistemizaciji_UP/1174-1_09_Spremembe_aktai.PDF
175. Univerza na Primorskem. (2009). *Srednjeročna razvojna strategija UP 2009–2013*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/univerza/SREDNJEROCNA_RAZVOJNA_STRATEGIJA_UP_2009_2013_ZADNJA.pdf
176. Univerza na Primorskem. Senat. (2008). *Pravilnik o evalvaciji Univerze na Primorskem*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Pravilniki_UP/Pravilnik-o-evalvacij-08-10-08-sprejet-Senat-UP.pdf
177. Univerza na Primorskem. Senat. (2009). *Merila za izvolitve v nazive Univerze na Primorskem*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Merila/Merila_izvolitve_nazive09.pdf
178. Univerza na Primorskem. Senat. (2010). *Spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti: samoevalvacijsko poročilo Univerze na Primorskem za študijsko leto 2008/2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Samoevalvacijska_porocila_UP/P02_SEP_08-09-sprejeto-seant-UP-14.7.2010.pdf
179. Univerza na Primorskem. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letni program dela za leto 2010*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Programi_dela/LPD10.pdf
180. Univerza na Primorskem. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letno poročilo za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/akti/Letna_porocila/LP2009-MVZT.pdf
181. Univerza v Ljubljani. (2006). *Pravilnik o varovanju osebnih in zaupnih podatkov na Univerzi v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/VarovanjeOsebnihPodatkov091006.pdf
182. Univerza v Ljubljani. (2006). *Strategija 2006–2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/strategija_ul/5.4%20StrategijaUL2006_2009.pdf
183. Univerza v Ljubljani. (2007). *Poročilo EUA o evalvaciji Univerze v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/EUAporociloULprevod2007.pdf>
184. Univerza v Ljubljani. (2008). *EUA Evalvacija 2007. Akcijski načrt*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/2Akcijski%20na%C4%8Drt-EUA.pdf>
185. Univerza v Ljubljani. (2008). *Pravila o sistemu spremljanja in zagotavljanja kakovosti Univerze v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/pravila_o_sistemu_spremljanja_in_zagotavlja

- nja_kakovosti_univerze_v_ljubljani.aspx
186. Univerza v Ljubljani. (2009). *Analiza poslovanja Univerze v Ljubljani v letu 2008 z vidika doseganja ciljev strategije razvoja UL*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/letno_porocilo/Analiza_poslovanja_2008.pdf
 187. Univerza v Ljubljani. (2009). *Letno poročilo za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/letno_porocilo/PoslovnoPorocilo_UL2009.pdf
 188. Univerza v Ljubljani. (2009). *Merila za vrednotenje dela visokošolskih učiteljev in sodelavcev Univerze v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/MerilaZaVrednotenjeDelaVisokosolskihUcit eljevInSodelavcev_od09-10dalje.pdf
 189. Univerza v Ljubljani. (2010). *Univerza v Ljubljani v letu 2009: poslovno poročilo rektorja 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/Univerza_rektorjevo%20porocilo_new8.pdf
 190. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo. (2010). *Poročilo o delu knjižnice Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo za 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: [http://www.fkkt.uni-lj.si/attachments/3718/porocilo_o_delovanju_knjiznice_za_leto_2009_\(za_splet\).pdf](http://www.fkkt.uni-lj.si/attachments/3718/porocilo_o_delovanju_knjiznice_za_leto_2009_(za_splet).pdf)
 191. Univerza v Ljubljani. Komisija za razvoj knjižničnega sistema UL. (2007). *Dolgoročni strateški cilji knjižničnega informacijskega sistema UL (KIS UL), strategije in podporne aktivnosti za njihovo uresničitev (obdobje 2007–2010)*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/knjiznice/Pravilniki_predpisi_drugi_dokumenti/StrateskiCiljiKRKS_2007-2010.pdf
 192. Univerza v Ljubljani. Medicinska fakulteta. Centralna medicinska knjižnica. (2009). *Poročilo o delu CMK 2009* [sic 2010]. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.mf.uni-lj.si/dokumenti/4f8774529a8c5da69fb716a21022bb75.pdf>
 193. Univerza v Ljubljani. Senat. (2001). *Merila za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/statut_in_pravilniki/merila_za_volitve.aspx
 194. Univerza v Ljubljani. Senat. (2004). *Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja knjižnic Univerze v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/knjiznice/Pravilniki_predpisi_drugi_dokumenti/PravilnikSplosniPogojiPoslovanjaKnjiznic.pdf
 195. Univerza v Ljubljani. Služba za kakovost in storitve za študente. (2010). *Poročilo o kakovosti 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/Porocila/PorociloKakovost2009.pdf>
 196. Univerza v Ljubljani. Upravni odbor. (2004). *Sklep o normativih za opravljanje upravno-administrativnih in strokovno-tehničnih nalog uprave Univerze v Ljubljani*. Interno gradivo.
 197. Univerza v Ljubljani. Upravni odbor. (2010). *Opisi delovnih mest na Univerzi v Ljubljani*. Interno gradivo.
 198. Univerza v Ljubljani. Upravni odbor. (2010). *Pravilnik o prispevkih in vrednotenju stroškov na Univerzi v Ljubljani*. Pridobljeno na spletni strani: http://www.uni-lj.si/studij_na_univerzi/cenik_storitev.aspx
 199. Univerza v Ljubljani. Upravni odbor. (2011). *Pravilnik o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest na Univerzi v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/PravilnikNotranjaOrganizacijaSistemizacijaDM.pdf
 200. Univerza v Ljubljani. Senat in Upravni odbor. (2010). *Program dela Univerze v Ljubljani za leto 2010*. Interno gradivo.
 201. Univerza v Mariboru. (2005). *Splošni akt o organiziranosti in sistemizaciji univerze in članic*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=10190>
 202. Univerza v Mariboru. (2010). *Program dela Univerze v Mariboru za leto 2010*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/povezava.aspx?pid=6535>
 203. Univerza v Mariboru. Senat. (2004). *Merila za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/povezava.aspx?pid=2673>
 204. Univerza v Mariboru. Senat. (2006). *Pravilnik o postopku samoevalvacije in evalvacije univerze in njenih članic ter o sestavi in številu članov komisije za ocenjevanje kakovosti univerze*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s

- spletne strani: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=10319>
205. Univerza v Mariboru. Senat. (2010). *Pravilnik o obveznem izvodu publikacij Univerze v Mariboru*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=21396>
206. Univerza v Mariboru. Upravni odbor. (2010). *Letno poročilo za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=19518>
207. Univerza v Novi Gorici. (2010). *Poročilo o delu Univerze v Novi Gorici v letu 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.ung.si/storage/167214/ung_porocilo_2009.pdf
208. Univerza v Novi Gorici. (2010). *Pravila o delovnih mestih na Univerzi v Novi Gorici*. Interno gradivo.
209. Univerza v Novi Gorici. (2010). *Program dela Univerze 2010*. Interno gradivo.
210. Univerza v Novi Gorici. Senat. (2007). *Univerza v Novi Gorici – smeri razvoja*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ung.si/si/o-univerzi/vizija/>
211. Univerza v Novi Gorici. Senat. (2009). *Pravila o postopku za prijavo in zagovor diplomskega in magistrskega dela na Univerzi v Novi Gorici*. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.ung.si/storage/154511/pravila_o_postopku_za_prijavo_in_zagovor_dipl_in_mag_dela-07_09.pdf
212. Univerza v Novi Gorici. Senat. (2010). *Letno poročilo o spremljanju in zagotavljanju kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici v letu 2008/2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.p-ng.si/public/porocila/porocilo-kakovost-09.pdf>
213. Univerza v Novi Gorici. Upravni odbor. (2010). *Statut Univerze v Novi Gorici*. (2010). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ung.si/img/storage/doc/Statut-ung-julij2010.pdf>
214. Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008. (2003). *Uradni list RS*, št. 134.
215. Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov. (2011). *Uradni list RS*, št. 7.
216. Uredba o osnovnih storitvah knjižnic. (2003). *Uradni list RS*, št. 29.
217. Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008. (2008). *Uradni list RS*, št. 99.
218. Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov od leta 2004 do leta 2009. (2009). *Uradni list RS*, št. 110.
219. Uredba o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja. (2006). *Uradni list RS*, št. 46.
220. Visoka šola za dizajn. (2009). *Samoevalvacijsko poročilo o organizaciji, izvedbi in razvoju izobraževalne dejavnosti. Spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti. Poročilo za leto 2008*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vsd.si/pdf/SAMOEVALVACIJSKOPOROCILOVSDZA%20LETO2008.pdf>
221. Visoka šola za dizajn. Senat. (2010). *Čistopis statuta Visoke šole za dizajn*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vsd.si/pdf/statutVSD.pdf>
222. Visoka šola za dizajn. Upravni odbor. (2009). *Pravilnik o prispevkih in vrednotenju stroškov na Visoki šoli za dizajn*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vsd.si/pdf/Pravilnikoprispevkihinvrednotenjustroškov1.pdf>
223. Visoka šola za dizajn. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letni program dela za leto 2010*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vsd.si/pdf/SPL%20atran%20PROGRAM%20DELA%20IN%20FN%202010.pdf>
224. Visoka šola za dizajn. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letno poročilo za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vsd.si/pdf/SPL%20stran%20LETNO%20POROCILO%202009.pdf>
225. Visoka šola za tehnologije in sisteme. Senat. (2006). *Merila za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://vites.vsnm.si/uploads/VITES_pripone/merila_za_volitve_v_nazive_vites.pdf
226. Visoka šola za tehnologije in sisteme. Senat. (2007). *Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov na Visoki šoli za tehnologije in sisteme*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://vites.vsnm.si/uploads/VITES_pripone/pravilnik_o_disciplinski_odgovornosti_studentov.pdf
227. Visoka šola za tehnologije in sisteme. Senat. (2007). *Pravilnik o pripravi in zagovoru diplomske naloge na Visoki šoli za tehnologije in sisteme*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://vites.vsnm.si/uploads/VITES_pripone/pravilnik_o_pripravi_in_zagovoru_diplomske_naloge.pdf

228. Visoka šola za tehnologije in sisteme. Upravni odbor. (2006). *Statut Visoke šole za tehnologije in sisteme*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://vites.vsnm.si/uploads/VITES_pripone/statut_3_2_2010.pdf
229. Visoka šola za tehnologijo polimerov. Senat. (2009). *Pravilnik o diplomiranju na Visoki šoli za tehnologijo polimerov*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/Pravilnik_o_diplomiranju_na_VSTP.pdf
230. Visoka šola za tehnologijo polimerov. Senat. (2010). *Samoevalvacijsko poročilo visoke šole za tehnologijo polimerov za študijsko leto 2009/2010*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/SAMOEVALVACIJSKO-POROCILO-2009-2010.pdf>
231. Visoka šola za tehnologijo polimerov. Upravni odbor. (2007). *Statut Visoke šole za tehnologijo polimerov*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/statut-VSTP-sprejet-28-5-2007.pdf>
232. Visoka šola za tehnologijo polimerov. Senat in Upravni odbor. (2010). *Poslovno poročilo za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vstp.si/Portals/0/Content/akti/POSLOVNO-POROCILO-VSTP-ZA-LETO-2009.pdf>
233. Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo Mesto. Senat. (2011). *Pravilnik o pripravi, predstavitvi in zagovoru magistrske naloge*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vsup.vsnm.si/uploads/file/pravna/pravilnik_o_pripravi_predstavitvi_in_zagovoru_magistrske_naloge_25_01_2011_s_prilogami.pdf
234. Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo Mesto. Senat. (2011). *Pravilnik o pripravi in zagovoru diplomske naloge*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vsup.vsnm.si/uploads/file/pravna/pravilnik_o_pripravi_in_zagovoru_diplomske_naloge_25_01_2011_s_prilogami_objava_na_spletupdf.pdf
235. Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo mesto. Upravni odbor. (2010). *Statut Visoke šole za upravljanje in poslovanje Novo mesto*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vsup.vsnm.si/uploads/file/pravna/statut_vsup.pdf
236. Visoka šola za zdravstvene vede Slovenj Gradec. (2010). *Poslovno in računovodsko poročilo Visoke šole za zdravstvene vede Slovenj Grade*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vszv-sg.si/Portals/0/Content/dokumenti/Poslovno-in-racunovods-o-porocilo-za-leto-2009.pdf>
237. Visoka šola za zdravstvene vede Slovenj Gradec. Senat. (2009). *Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov Visoke šole za zdravstvene vede Slovenj Gradec*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.vszv-sg.si/Portals/0/Content/dokumenti/Pravilnik-o-disciplinski-odgovornosti-studentov-VSZV-SG.pdf>
238. Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice. Senat. (2009). *Statut Visoke šole za zdravstveno nego Jesenice*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vszn-je.si/uploads/file/Statut%20VSZNJ_cistopis.pdf
239. Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice. Senat. (2010). *Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vszn-je.si/uploads/file/Pravilnik%20o%20disciplinski%20odgovornosti%20studentov_10112010.pdf
240. Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice. Senat. (2011). *Pravilnik o postopku priprave in zagovora diplomskega dela na študijskem programu prve stopnje Zdravstvena nega na Visoki šoli za zdravstveno nego Jesenice*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vszn-je.si/uploads/file/Pravilnik%20o%20postopku%20priprave%20in%20zagovora%20diplomskega%20dela%20na%20studijskem%20programu%20prve%20stopnje%20ZN%20VSZNJ_26012011.pdf
241. Visoka šola za računovodstvo. Upravni odbor. (2007). *Statut visokošolskega zavoda Visoka šola za računovodstvo*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vsr.si/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=76
242. Visoka zdravstvena šola v Celju. Senat. (2010). *Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Pravilnik_o_disciplinski_odgovornosti__tudentov_VZZCE_7_12_10_9_232E.pdf
243. Visoka zdravstvena šola v Celju. Upravni odbor. (2009). *Statut Visoke zdravstvene šole v Celju*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Statut_VZSCE_5E618.pdf
244. Visoka zdravstvena šola v Celju. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letno poročilo Visoke zdravstvene šole v Celju za leto 2009*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:

- http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Letno_porooilo_VZZCE_2010_F82Z4.pdf
245. Visoka zdravstvena šola v Celju. Senat in Upravni odbor. (2010). *Letni program dela za leto 2010 Visoke zdravstvene šole v Celju*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:
http://www.vzsce.si/dinamic/editor/Program_dela_VZZCE_2010_7CC26.pdf
246. Weiner, S. G. (2005). The history of academic libraries in the United States: a review of the literature. *Library Philosophy and Practice*, 7 (2). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:
<http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/weiner.pdf>
247. Zakon o knjižničarstvu. (1982). *Uradni list SRS*, št. 27.
248. Zakon o knjižničarstvu. (2001). *Uradni list RS*, št. 87.
249. Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub). (2006). *Uradni list RS*, št. 69.
250. Zakon o sistemu plač v javnem sektorju (ZSPJS-UPB13). (2009). *Uradni list RS*, št. 108.
251. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu (ZViS-G). (2009). *Uradni list RS*, št. 86.
252. Zakon o standardizaciji. (1999). *Uradni list RS*, št. 59.
253. Zakon o univerzah. (1930). *Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine*, št. 22.
254. Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB3). (2006). *Uradni list RS*, št. 119.
255. Zakon o visokem šolstvu. (1993). *Uradni list RS*, št. 67.
256. Žaucer, M. in Juvan-Primožič, I. (1995). Zbirka standardov v Centralni tehniški knjižnici. *Knjižnica*, 39 (3), 123–135.

9.2 OSTALI UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA

1. *Academia operosorum: zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve*. (1994). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
2. Adams, R. J. (1986). *Information technology and libraries: a future for academic libraries*. London: Croom Helm.
3. Ambrožič, M. (1993). Visokošolske knjižnice: knjižnični informacijski sistem ljubljanske Univerze (I. del). *Knjižnica*, 37 (1–2), 7–39.
4. Ambrožič, M. (1993). Visokošolske knjižnice: knjižnični informacijski sistem ljubljanske Univerze (II. del). *Knjižnica*, 37 (4), 7–50.
5. Ambrožič, M. (2003). Kakovost: podoba knjižnice v očeh uporabnikov. V *Podobe knjižnic* (str. 33–57). Maribor: Univerzitetna knjižnica.
6. Aparac-Gazivoda, T. (1990). Sveučilišni bibliotečni sustavi u teoriji i praksi. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 33 (1–4), 43–53.
7. Arčon, I. (2006). *Spremljanje in zagotavljanje kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici*. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici.
8. Arčon, I. (2007). *Spremljanje in zagotavljanje kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela na Univerzi v Novi Gorici: metodologija*. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:
<http://www.ung.si/img/storage/doc/porocila-kakovost/merila.pdf>
9. Barblan, A. (2001). *International quality assurance*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:
<http://www.chea.org/international/barblan.html>
10. Bibliothek & Information Deutschland. (2010). *Principles for good libraries: guidelines for decision-makers*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:
<http://www.bideutschland.de/download/file/Guidelines%20for%20Decision-Makers%20.pdf>
11. *Bibliothek & Information International*. (2010). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani:
http://www.bideutschland.de/deutsch/service/download_bid
12. Blin, F. (2009). Academic libraries. V Abdullahi, I. (Ed.), *Global library and information science* (str. 329–342). Muenchen: K. G. Saur. (IFLA Publications, 136–137).
13. Canadian Library Association. (2010). *Standards toolbox*. Pridobljeno 15.9.2010 s spletne strani:
http://www.cla.ca/AM/Template.cfm?Section=Standards_Committee_Toolbox&Template=/CM/HTMLDisplay.cfm&ContentID=5141

14. *Characteristics of excellence in higher education: eligibility requirements and standards for accreditation*. (2002). Philadelphia, PA: MSACH. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.pucpr.edu/msareport/documents/Characteristicsbook050215112128.pdf>
15. Čelebič, T. (2008). *Dostopnost, kakovost in učinkovitost terciarnega izobraževanja v Sloveniji po letu 2000*. Ljubljana: UMAR. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2008/dz05-08.pdf
16. Čok, L. (2006). Univerza na Primorskem v zrcalu časa. V *Moja univerza* (str. 7–23). Koper: Univerza na Primorskem.
17. Dolar, J. (1982). *Spomin človeštva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
18. Dolinšek, S., Trunk-Širca, N. in Faganel, A. (2008). *Sistemi vodenja kakovosti za visokošolske zavode*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.wus-austria.org/sarajevo/prezentacije/zenica30-03-07/prezentacije/Konferenca%20SZK%20_2004_sistemi.pdf
19. Donald, D. (1989). *Academic libraries in the enterprise culture*. London: Library Association.
20. Eaton, J. S. (2003). *Accreditation and recognition in the United States*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.chea.org/international/OECD_JEPaper_0803.pdf
21. *EQUIS standards and criteria*. (2008). Bruselj: EFMD. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.efmd.org/attachments/tmpl_1_art_041027xvpa_att_080404qois.pdf
22. *EUA. European University Association*. (2008). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.eua.be/index.php?id=280>
23. Filo, B. (1988b). Vzajemno dopolnjevanje knjižničnega gradiva. V *Zapisi znanja v informacijski dobi* (str. 5–24). Ljubljana: ZBDS; NUK.
24. Filo, B. (1989). Predlog standardov za univerzne knjižnice. V *Razvoj univerzitetnih informacijskih sistemov ob podpori sodobne informacijske tehnologije* (str. 175–180). Maribor: Univerza v Mariboru.
25. Filo, B. (1991). Knjižnice in pedagoški sistemi. *Knjižnica*, 35 (2–3), 17–30.
26. Fras Popović, S. (2007). Standard Sistemi vodenja kakovosti in splošna knjižnica. V: *Knjižnice za prihodnost*. (str. 229–254). Ljubljana: ZBDS.
27. *Designing libraries. Guidelines and standards*. Aberystwyth: Aberystwyth University Pridobljeno 30. 9. 2010 s spletne strani: <http://www.designinglibraries.org.uk/resources/toolkit/guidelines.php#guide-aca>
28. *Guidelines for quality provision in cross-border higher education*. (2005). Paris: OECD. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.oecd.org/dataoecd/27/51/35779480.pdf>
29. *Handbook of accreditation*. (2003). Third edition. Chicago, Ill.: The Higher Learning Commission. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ncahigherlearningcommission.org/download/Handbook03.pdf>
30. Hayes, R. M. (1993). *Strategic management for academic libraries: A handbook*. Wesport; London: Greenwood Press.
31. Heery, M. in Morgan, S. (1996). *Practical strategies for the modern academic library*. London: ASLIB.
32. *Institutional evaluation programme guidelines* (2007). Brussels: UAE. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/Institutional_Evaluation_Programme/Guidelines_IEP_uni_s_07.pdf
33. Kodrič-Dačić, E. (2003). Razvoj Narodne in univerzitetne knjižnice v letih 1918–1938. *Knjižnica*, 47 (1–2), 85–107.
34. Kodrič-Dačić, E. (2005). Slovenska nacionalna knjižnica. *Knjižnica*, 49 (3), 139–153.
35. Kodrič-Dačić, E. (2005). Univerzitetna biblioteka v Ljubljani. *Knjižnica*, 49 (1–2), 169–185.
36. Kodrič-Dačić, E. (2005). Univerzitetna biblioteka v Ljubljani: Narodna in univerzitetna knjižnica v obdobju 1938–1943. *Knjižnica*, 49 (1–2), 151–168.
37. Lancaster F. W. (1988). *If you want to evaluate your library*. London: Library Association.
38. Lederman, D. (2006). *Dropping a bomb on accreditation*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.insidehighered.com/news/2006/03/31/accredit>

39. *Library as place: rethinking roles, rethinking space*. (2005). Washington, D. C.: Council on Library and Information Resources. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.clir.org/pubs/reports/pub129/pub129.pdf>
40. Library Association. (1982). *College libraries: guidelines for professional service and resource provision*. London: Library Association.
41. *Library facilities design – higher education*. (2010). Washington: National Clearinghouse for Educational Facilities. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.edfacilities.org/rl/LibrariesHE.cfm>
42. Library standards for Philippine libraries. (15. februar 2011). V *PAARLWiki*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://paarl.wikispaces.com/Library+Standards>
43. Line, M. B. (1995). *Vloga nordijskih akademskih, raziskovalnih in specialnih knjižnic na prelomnici*. Maribor: IZUM.
44. Lines, L. (1989). Performance measurement in academic libraries – an university perspective. *British Journal of Academic Librarianship*, 4 (2), 111–119.
45. Lombardi, J. V. (2000). Academic libraries in a digital age. *D-lib Magazine*, 6 (10), Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.dlib.org/dlib/october00/lombardi/10lombardi.html>
46. Miller, W. in Rockwood, S. D. (Eds.) (1981). *College librarianship*. London: Scarecrow Press.
47. Nacionalna komisije za kvaliteto visokega šolstva. (2002). *Poročilo o delu v letu 2001*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: www.uni-kakovost.net/link%201/Porocilo2001.doc
48. Nelson, W. N. in Fernekes, R. W. (2002). *Standards and assesment for academic libraries*. Chicago: ALA, ACRL. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.google.com/books?id=JB-J8GwCvRAC&printsec=frontcover&hl=sl#v=onepage&q&f=false>
49. Nelson, W. N. in Fernekes, R. W. (2005). *Library assessment using the ACRL standards for libraries in higher education* [PowerPoint predstavitev]. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://library.ust.hk/info/other/dec2005/standards.html>
50. Newman, M. S. (24. september 2009). *Future of academic libraries?* [Out of the jungle blog]. Sporočilo objavljeno na spletni strani: <http://outofthejungle.blogspot.com/2009/09/future-of-academic-libraries.html>
51. Odlok o ustanovitvi Univerze na Primorskem. (2003). *Uradni list RS*, št. 13.
52. *Outcomes assessment in higher education: views and perspectives*. (2004). Westport (Conn.); London: Libraries Unlimited; Greenwood.
53. Pinter, A. (2004). Od zadovoljnega k uspešnemu uporabniku knjižnic: konceptualni in metodološki elementi raziskovanja uporabnikov. *Knjižnica*, 48 (3), 33–58.
54. *Regulations of the European Association for Quality Assurance in Higher Education*. (2008). Helsinki: ENQA. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Regulations%20version%20280308.pdf>
55. Republika Slovenija. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2008a). *MVZT. Delovna področja*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.mirs.gov.si/si/delovna_podrocja/
56. S. S. (2005). Standardi in standardizacija. Kaj pomeni kratica SIST? *Obrtnik*, 34 (2). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.ozs.si/as/obrnik/prispevek.asp?IDpm=1586&ID=4728>
57. Sapač, I. (2005). Vrednotenje modelov univerzitetnih knjižnic v Avstriji, Nemčiji in Sloveniji. *Knjižnica*, 49 (1–2), 105–150.
58. *Spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti: samoevalvacijsko poročilo Univerze na Primorskem za študijsko leto 2005/06*. (2007). Koper: Univerza na Primorskem. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.upr.si/sl/Novosti/Novice/20070927SEP-UP_2005-06_SPREJETO_19-09-07.pdf
59. Thompson, J. (Ed.) (1980). *University library history: an international review*. New York: Clive Bingley.
60. Thompson, J. in Carr, R. (1987). *An introduction to university library administration*. London: C. Bingley.
61. Univerza v Ljubljani. (2006). *Samoevalvacijsko poročilo Univerze v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/SamoevalvacijskoPorociloUL2006.pdf>

62. Univerza v Ljubljani. (2008). *Navodila za ocenjevanje in zagotavljanje kakovosti na Univerzi v Ljubljani*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/kijz/navodila%20za%20ocenjevanjeinzagotavljanjekakovostinaul.pdf
63. Univerza v Mariboru. (2008). *Samoevalvacijsko poročilo UM 2006/2007*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=12698>
64. Univerza v Mariboru. (2004). *Predlog strukture samoevalvacijskega poročila*. Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=12276>
65. Univerza v Mariboru. Univerzitetna knjižnica Maribor. (2008). *Samoevalvacijsko poročilo Univerzitetne knjižnice Maribor: študijsko leto 2006/2007*. Pridobljeno 25.7.2008 s spletne strani: <http://www.ukm.uni-mb.si/UserFiles/641/File/Samoevalvacijsko%20poroilo%20UKM%202006-2007.pdf>
66. Urbanija, J. (1986). Lik bibliotekarja v moderni univerzni knjižnici. *Knjižnica*, 30 (3–4), 142–148.
67. Wallace, D. P. (2007). Academic library and research in the twenty-first century: linking practice and research. *Journal of Academic Librarianship*, 33 (5), 529–531.
68. *Whole building design guide: academic library* (26. maj 2010). Pridobljeno 31. 1. 2011 s spletne strani: http://www.wbdg.org/design/academic_library.php
69. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu. (2006). *Uradni list RS*, št. 94.
70. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu. (2008). *Uradni list RS*, št. 64.
71. Zakon o visokem šolstvu (ZVis-UPB2). (2004). *Uradni list RS*, št. 100.

10 PRILOGE

PRILOGA 1: ISO STANDARDI, RELEVANTNI ZA PODROČJE KNJIŽNIČARSTVA

ISO 4:1997 Information and documentation – Rules for the abbreviation of title words and titles of publications

SIST ISO 4:2003 – Informatika in dokumentacija – Pravila za krajšanje besed v naslovih in naslovov publikacij

ISO 8:1977 Documentation – Presentation of periodicals

SIST ISO 8:1996 – Dokumentacija - Oblikovanje periodičnih publikacij

ISO 9:1995 Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages

SIST ISO 9:2005 – Informatika in dokumentacija – Transliteracija ciriličnih znakov v latinične znake – Slovanski in neslovanski jeziki

ISO 18:1981 Documentation – Contents list of periodicals

SIST ISO 18:1996 – Dokumentacija – Kazala periodike

ISO 214:1976 Documentation – Abstracts for publications and documentation

SIST ISO 214:1996 – Dokumentacija – Izvlečki za publikacije in dokumentacijo

ISO 215:1986 Documentation – Presentation of contributions to periodicals and other serials

SIST ISO 215:1996 – Dokumentacija – Oblikovanje člankov v periodičnih in drugih serijskih publikacijah

ISO 233:1984 Documentation – Transliteration of Arabic characters into Latin characters

SIST ISO 233:2005 - Dokumentacija – Transliteracija arabskih znakov v latinične znake

ISO 259:1984 Documentation – Transliteration of Hebrew characters into Latin characters

SIST ISO 259:2005 – Dokumentacija – Transliteracija hebrejskih znakov v latinične znake

ISO 639-1:2002 Codes for the representation of names of languages – Part 1: Alpha-2 code

SIST ISO 639-1:2003 – Kode za predstavljanje jezikov – 1. del: Dvočrkovna koda

ISO 639-2:1998 Codes for the representation of names of languages – Part 2: Alpha-3 code

SIST ISO 639-2:2003 – Kode za predstavljanje jezikov – 2. del: Tričrkovna koda

ISO 639-3:2007 Codes for the representation of names of languages – Part 3: Alpha-3 code for comprehensive coverage of languages

SIST ISO 639-3:2008 – Kode za predstavljanje imen jezikov – 3. del: Tričrkovna koda za celovito predstavitev jezikov

ISO 639-4:2010 Codes for the representation of names of languages – Part 4: General principles of coding of the representation of names of languages and related entities, and application guidelines

SIST ISO/DIS 639-4:2008 – Kode za predstavljanje imen jezikov – 4. del: Smernice za izvajanje in splošna načela kodiranja jezikov

ISO 639-5:2008 Codes for the representation of names of languages – Part 5: Alpha-3 code for language families and groups

SIST ISO 639-5:2008 – Kode za predstavljanje imen jezikov – 5. del: Tričrkovna koda za jezikovne družine in skupine

ISO 639-6:2009 Codes for the representation of names of languages – Part 6: Alpha-4 code for comprehensive coverage of language variants

SIST ISO 639-6:2010 – Kode za predstavljanje imen jezikov – 6. del: Štiričrkovna koda za celovito predstavitev različic jezikov

ISO 690:2010 Information and documentation – Guidelines for bibliographic references and citations to information resources

SIST ISO/DIS 690:2009 – Informatika in dokumentacija – Smernice za bibliografske navedbe in citiranje virov informacij

ISO 832:1994 Information and documentation – Bibliographic description and references – Rules for the abbreviation of bibliographic terms

SIST ISO 832:1996 – Informatika in dokumentacija – Bibliografski opis in viri – Pravila za krajšanje bibliografskih izrazov

ISO 843:1997 Information and documentation – Conversion of Greek characters into Latin characters

SIST ISO 843:2005 – Informatika in dokumentacija – Prevedba (konverzija) grških znakov v latinične znake

ISO 999:1996 Information and documentation – Guidelines for the content, organization and presentation of indexes

SIST ISO 999:2003 – Informatika in dokumentacija – Smernice za vsebino, urejanje in predstavljanje indeksov

ISO 1086:1991 Information and documentation – Title leaves of books

SIST ISO 1086:1996 – Informatika in dokumentacija – Naslovne strani knjig

ISO 2108:2005 Information and documentation – International standard book number (ISBN)

SIST ISO 2108:2005 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna standardna knjižna številka (ISBN)

ISO 2145:1978 Documentation – Numbering of divisions and subdivisions in written documents

SIST ISO 2145:1996 – Dokumentacija – Številčenje oddelkov in pododdelkov v pisnih dokumentih

ISO 2146:2010 Information and documentation – Registry services for libraries and related organizations

SIST ISO 2146:2010 – Informatika in dokumentacija – Registracijske storitve za knjižnice in sorodne organizacije

ISO 2384:1977 Documentation – Presentation of translations

SIST ISO 2384:1996 – Dokumentacija – Oblikovanje prevodov

ISO 2709:2008 Information and documentation – Format for information exchange

SIST ISO 2709:2009 – Informatika in dokumentacija – Oblika zapisa za izmenjavo informacij

ISO 2788:1986 Documentation – Guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri

SIST ISO 2788:1996 – Dokumentacija – Smernice za zasnovo in razvoj enojezičnih tezavrov

ISO 2789:2006 Information and documentation – International library statistics

SIST ISO 2789:2010 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna statistika za knjižnice

ISO 3166-1:2006 Codes for the representation of names of countries and their subdivisions

SIST EN ISO 3166-1:2007 – Kode za predstavljanje imen držav in njihovih podrejenih enot – 1. del: Kode držav (ISO 3166-1:2006)

ISO 3297:2007 Information and documentation – International standard serial number (ISSN)

SIST ISO 3297:2010 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna standardna številka serijske publikacije (ISSN)

ISO 3602:1989 Documentation – Romanization of Japanese (kana script)

ISO 3901:2001 Information and documentation – International Standard Recording Code (ISRC)

SIST ISO 3901:2003 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna standardna oznaka za posnetke (ISRC)

ISO 5122:1979 Documentation – Abstract sheets in serial publications

SIST ISO 5122:1996 – Dokumentacija – Strani z izvlečki v periodičnih publikacijah

ISO 5123:1984 Documentation – Headers for microfiche of monographs and serials

SIST ISO 5123:1996 – Dokumentacija – Podatki v zaglavju monografskih in periodičnih publikacij na mikrofilih

ISO 5127:2001 Information and documentation – Vocabulary

SIST ISO 5127:2005 – Informatika in dokumentacija – Slovar

ISO 5963:1985 Documentation – Methods for examining documents, determining their subjects, and selecting indexing terms

SIST ISO 5963:1996 – Dokumentacija – Metode pregledovanja dokumentov, določanje njihove vsebine in indeksiranih izrazov

ISO 5964:1985 Documentation – Guidelines for the establishment and development of multilingual thesauri

SIST ISO 5964:1996 – Dokumentacija – Smernice za zasnovo in razvoj večjezičnih tezavrov

ISO 6357:1985 Documentation – Spine titles on books and other publications

SIST ISO 6357:1996 – Dokumentacija – Hrbtni naslovi pri knjigah in drugih publikacijah

ISO 6630:1986 Documentation – Bibliographic control characters

SIST ISO 6630:1996 – Dokumentacija – Bibliografski kontrolni znaki

ISO 7144:1986 Documentation – Presentation of theses and similar documents

SIST ISO 7144:1996 – Dokumentacija – Oblikovanje disertacij in podobnih dokumentov

ISO 7154:1983 Documentation – Bibliographic filing principles

SIST ISO 7154:1996 – Dokumentacija – Principi bibliografskega urejanja

ISO 7220:1996 Information and documentation – Presentation of catalogues of standards

SIST ISO 7220:2005 – Informatika in dokumentacija – Oblikovanje katalogov standardov

ISO 7275:1985 Documentation – Presentation of title information of series

SIST ISO 7275:1996 – Dokumentacija – Oblikovanje naslovnih informacij serijskih publikacij

ISO/TR 8393:1985 Documentation – ISO bibliographic filing rules (International Standard Bibliographic Filing Rules) – Exemplification of Bibliographic filing principles in a model set of rules

SIST-TP ISO/TR 8393:2005 – Dokumentacija – Pravila ISO za bibliografsko urejanje (Mednarodna standardna pravila za bibliografsko urejanje) – Ponazoritev načel za bibliografsko urejanje z vzorčno zbirko pravil

ISO 8459:2009 Information and documentation – Bibliographic data element directory for use in data exchange and enquiry

SIST ISO 8459:2009 – Informatika in dokumentacija – Seznam elementov bibliografskih podatkov za uporabo pri izmenjavi podatkov in poizvedbi

ISO 8777:1993 Information and documentation – Commands for interactive text searching

ISO 9230:2007 Information and documentation – Determination of price indexes for print and electronic media purchased by libraries

ISO 9706:1994 Information and documentation – Paper for documents – Requirements for permanence

SIST EN ISO 9706:2000 – Informatika in dokumentacija – Zahteve za papir - Zahteve za trajnost

ISO 9707:2008 Information and documentation – Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications

SIST ISO 9707:2010 – Informatika in dokumentacija – Statistika proizvodnje in distribucije knjig, časopisov, periodike in elektronskih publikacij

ISO 9984:1996 Information and documentation – Transliteration of Georgian characters into Latin characters

SIST ISO 9984:2005 – Informatika in dokumentacija – Transliteracija gruzijskih znakov v latinične znake

ISO 9985:1996 Information and documentation – Transliteration of Armenian characters into Latin characters

SIST ISO 9985:2005 – Informatika in dokumentacija – Transliteracija armenskih znakov v latinične znake

ISO 10160:1997 Information and documentation – Open Systems Interconnection – Interlibrary Loan Application Service Definition

SIST ISO 10160:2005 – Informatika in dokumentacija – Skupina za povezovanje odprtih sistemov – Definicija aplikacijskih storitev medknjižnične izposoje

ISO 10324:1997 Information and documentation – Holdings statements – Summary level

SIST ISO 10324:2005 – Informatika in dokumentacija – Zaloga – Zbirni nivo

ISO 10754:1996 Information and documentation – Extension of the Cyrillic alphabet coded character set for non-Slavic languages for bibliographic information interchange

ISO 10957:2009 Information and documentation – International standard music number (ISMN)

SIST ISO 10957:2010 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna standardna številka glasbene publikacije (ISMN)

ISO 11108:1996 Information and documentation – Archival paper – Requirements for permanence and durability

SIST ISO 11108:2003 – Informatika in dokumentacija – Arhivski papir – Zahteve za trajnost in obstojnost

ISO/NP TR 11219 Information and documentation – Qualitative conditions and basic statistics for library buildings (space, function and design)

ISO 11620:2008 Information and documentation – Library performance indicators

SIST ISO 11620:2008 – Informatika in dokumentacija – Kazalci uspešnosti knjižnic

ISO 11798:1999 Information and documentation – Permanence and durability of writing, printing and copying on paper – Requirements and test methods

SIST ISO 11798:2003 – Informatika in dokumentacija – Trajnost in obstojnost pisanja, tiskanja in razmnoževanje na papir – Zahteve in preskusne metode

ISO 11799:2003 Information and documentation – Document storage requirements for archive and library materials

SIST ISO 11799:2005 – Informatika in dokumentacija – Zahteve za shranjevanje dokumentov za arhivsko in knjižnično gradivo

ISO 11800:1998 Information and documentation – Requirements for binding materials and methods used in the manufacture of books

SIST ISO 11800:2003 – Informatika in dokumentacija – Zahteve za kakovost materialov za izdelavo knjižnih platnic in postopke dela pri izdelavi knjig

ISO 11940:1998 Information and documentation – Transliteration of Thai

SIST ISO 11940:2005 – Informatika in dokumentacija – Transliteracija tajske pisave

ISO/TR 11941:1996 Information and documentation – Transliteration of Korean script into Latin characters

SIST-TP ISO/TR 11941:2005 – Informatika in dokumentacija – Transliteracija korejske pisave v latinične znake

ISO 12083:1994 Information and documentation – Electronic manuscript preparation and markup

ISO/CD 13008 Digital records conversion and migration process

ISO/TR 13028 Information and documentation – Implementation guidelines for digitization of records

ISO 14416:2003 Information and documentation – Requirements for binding of books, periodicals, serials and other paper documents for archive and library use – Methods and materials

SIST ISO 14416:2005 – Informatika in dokumentacija – Zahteve za vezavo knjig, periodike in drugih dokumentov v papirni obliki za potrebe arhiva in knjižnic – Metode in materiali

ISO/NP TR 14873 Information and documentation – Statistics and quality issues for web archiving

ISO 15489-1:2001 Information and documentation – Records management – Part 1: General

SIST ISO 15489-1:2005 – Informatika in dokumentacija – Upravljanje zapisov – 1. del: Splošno

ISO/TR 15489-2:2001 Information and documentation – Records management – Part 2: Guidelines

SIST-TP ISO/TR 15489-2:2005 – Informatika in dokumentacija – Upravljanje zapisov – 2. del:

Smernice

ISO 15511:2009 Information and documentation – International standard identifier for libraries and related organizations (ISIL)

SIST ISO 15511:2009 – Informatika in dokumentacija – Mednarodni standardni identifikator za knjižnice in sorodne organizacije (ISIL)

ISO 15706-1:2002/Amd 1:2008 Alternate encodings and editorial changes

SIST ISO 15706-1:2005/Amd 1:2008 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna standardna številka avdiovizualnih gradiv (ISAN) – Dopolnilo 1: Izmenična kodiranja in lektorski popravki

ISO 15707:2001 Information and documentation – International Standard Musical Work Code (ISWC)

SIST ISO 15707:2005 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna standardna koda glasbenih del (ISWC)

ISO 15836:2009 Information and documentation – The Dublin Core metadata element set

SIST ISO 15836:2009 – Informatika in dokumentacija - Nabor metapodatkovnih elementov Dublin Core

ISO 15919:2001 Information and documentation – Transliteration of Devanagari and related Indic scripts into Latin characters

SIST ISO 15919:2005 – Informatika in dokumentacija – Transliteracija pisave devanagari in drugih sorodnih indijskih pisav v latinične znake

ISO 15924:2004 Information and documentation – Codes for the representation of names of scripts

SIST ISO 15924:2005 – Informatika in dokumentacija – Kode za predstavljanje imen pisav

ISO 16175-1 Information and documentation – Principles and functional requirements for records in electronic office environments – Part 1: Overview and statement of principles

ISO/DIS 16175-2.2 Information and documentation – Principles and functional requirements for records in electronic office environments – Part 2: Guidelines and functional requirements for records in electronic office environments

ISO 16175-3 Information and documentation – Principles and functional requirements for records in electronic office environments – Part 3: Guidelines and functional requirements for records in business systems

ISO 16245:2009 Information and documentation – Boxes, file covers and other enclosures, made from cellulosic materials, for storage of paper and parchment documents

SIST ISO 16245:2010 – Informatika in dokumentacija – Škatle, mape in drugi ovitki iz celuloznih materialov za hranjenje papirnatih in pergamentnih dokumentov

ISO/AWI 16439 Methods and procedures for assessing the impact of libraries

ISO 17933:2000 GEDI – Generic Electronic Document Interchange

ISO/AWI TR 19934 Information and documentation – Statistics for the use of electronic library services

ISO 20775:2009 Information and documentation – Schema for holdings information

SIST ISO 20775:2009 – Informatika in dokumentacija – Shema za podatke o zalogi

ISO/TR 20983:2003 Information and documentation – Performance indicators for electronic library services – *predlog umaknjen avgusta 2008*

ISO 21047:2009 Information and documentation – International Standard Text Code (ISTC)
SIST ISO 21047:2010 – Informatika in dokumentacija – Mednarodna standardna koda besedila (ISTC)

ISO 21127:2006 Information and documentation – A reference ontology for the interchange of cultural heritage information
SIST ISO 21127:2009 – Informatika in dokumentacija – Referenčna ontologija za izmenjavo informacij o kulturni dediščini

ISO/TR 21449:2004 Content Delivery and Rights Management: Functional requirements for identifiers and descriptors for use in the music, film, video, sound recording and publishing industries
SIST-TP ISO/TR 21449:2005 – Dostava vsebin in upravljanje pravic: Funkcionalne zahteve za identifikatorje in deskriptorje za uporabo v glasbeni, filmski in video dejavnosti ter pri zvočnem snemanju in v založništvu

ISO 22310:2006 Information and documentation – Guidelines for standards drafters for stating records management requirements in standards
SIST ISO 22310:2010 – Informatika in dokumentacija – Smernice pripravljavcem standardov za navajanje zahtev za upravljanje zapisov v standardih

ISO 23081-1:2006 Information and documentation – Records management processes – Metadata for records – Part 1: Principles
SIST ISO 23081-1:2010 – Informatika in dokumentacija – Procesi upravljanja zapisov – Metapodatki za zapise – 1. del: Načela

ISO 23081-2:2009 Information and documentation – Managing metadata for records – Part 2: Conceptual and implementation issues
SIST ISO 23081-2:2010 – Informatika in dokumentacija – Upravljanje elementov in strukture metapodatkov o zapisih – 2. del: Koncept in izvedba

ISO/DTR 23081-3 Information and documentation – Managing metadata for records – Part 3: Self-assessment method

ISO 23950:1998 Information and documentation – Information retrieval (Z39.50) – Application service definition and protocol specification

ISO 25577:2008 Information and documentation – MarcXchange
SIST ISO 25577:2009 – Informatika in dokumentacija – Oblika zapisa MarcXchange

ISO/DIS 25964-1 Information and documentation – Thesauri and interoperability with other vocabularies – Part 1: Thesauri for information retrieval

ISO/AWI 25964-2 Information and documentation – Thesauri and interoperability with other vocabularies – Part 2: Interoperability with other vocabularies

ISO/TR 26122:2008 Information and documentation – Work process analysis for records

ISO 26324 Information and documentation – Digital object identifier system

ISO/DIS 27729 Information and documentation – International standard name identifier (ISNI)

ISO/DIS 27730 Information and documentation – International standard collection identifier (ISCI)

ISO/TR 28118:2009 Information and documentation – Performance indicators for national libraries

SIST-TP ISO/TR 28118:2010 – Informatika in dokumentacija – Kazalniki uspešnosti nacionalnih knjižnic

ISO 28500:2009 Information and documentation – WARC file format

SIST ISO 28500:2009 – Informatika in dokumentacija – Datotečna oblika zapisa WARC

ISO/DIS 30300 Information and documentation – Management system for records – Fundamentals and vocabulary

ISO/DIS 30301 Information and documentation – Management system for records – Requirements

PRILOGA 2: PREDLOG AKREDITACIJSKIH MERIL ZA VISOKOŠOLSKO KNJIŽNICO

Obrazec Predlog za akreditacijo, ki je priloga Meril za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (Ur. l. RS, št. 2010/95, 29. 11. 2010), v točki B5 – Materialni pogoji od visokošolskega zavoda zahteva podatke o obstoju visokošolske knjižnice ter njeni lokaciji, o obstoju predpisane in priporočene študijske literature ter o morebitnem pogodbenem sodelovanju z drugimi javnimi knjižnicami za potrebe zagotavljanja knjižnične informacijske dejavnosti za visokošolski zavod. Zdi se, da predvsem vprašanje o pogodbenem sodelovanju z drugimi javnimi knjižnicami ni v skladu z nekaterimi drugimi zakonskimi in podzakonskimi akti, ki regulirajo to področje.

Zakon o visokem šolstvu (2. odst. 1. člena ZViS-UPB3) namreč visokošolske knjižnice obravnava enako kot inštitute in druge zavode, ustanovljene v okviru univerz, katerih dejavnost je potrebna za uresničevanje visokošolskih dejavnosti.

V 29. členu **Zakon o knjižničarstvu** (ZKnj-1) visokošolskim knjižnicam nalaga, da "... podpirajo študijski in raziskovalni proces, tako da izvajajo knjižnično dejavnost predvsem za študente, visokošolske učitelje in visokošolske sodelavce."

ZKnj-1 poleg tega nalaga knjižnicam, ki izvajajo knjižnično dejavnost kot javno službo, da morajo poskrbeti za (2. člen ZKnj-1):

- zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva,
- zagotavljanje dostopa do knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij,
- izdelovanje knjižničnih katalogov, podatkovnih zbirk in drugih informacijskih virov,
- posredovanje bibliografskih in drugih informacijskih proizvodov in storitev,
- sodelovanje v medknjižnični izposoji in posredovanju informacij,
- pridobivanje in izobraževanje uporabnikov,
- informacijsko opismenjevanje,
- varovanje knjižničnega gradiva, ki je kulturni spomenik,
- drugo bibliotekarsko, dokumentacijsko in informacijsko delo.

Nadalje v 36. členu ZKnj-1 nalaga knjižnicam, ki izvajajo knjižnično dejavnost kot javno službo, da morajo imeti:

- ustrezen obseg in izbor strokovno urejenega knjižničnega gradiva,
- ustrezno število ustrezno usposobljenih strokovnih delavcev,
- ustrezen prostor in opremo,
- ustrezno organiziranost knjižnične dejavnosti.

Podrobneje pogoje za izvajanje javne službe opredeljuje **Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe** (2003) v členih od 25 do 31:

- 25. člen predpisuje velikost knjižne zbirke, predvsem pa nalaga knjižnicam visokošolskih zavodov, da imajo v zbirki najmanj po dva izvoda študijskega gradiva, predpisanega na članici univerze ali samostojnem visokošolskem zavodu,
- 26. člen opredeljuje naloge knjižnic v zvezi z gradivom, ki naj ga za potrebe svojih uporabnikov zbira in dajejo v uporabo tako univerzitetne kot ostale visokošolske knjižnice,

- 27. člen predpisuje postavitve gradiva ter vključenost visokošolske knjižnice v nacionalni vzajemni bibliografski sistem,
- 28. člen opredeljuje potrebno kadrovsko sestavo univerzitetnih in ostalih visokošolskih knjižnic,
- 29. člen opredeljuje potrebe glede prostora,
- 30. člen predpisuje potrebno opremo,
- 31. člen pa visokošolske knjižnice opredeli še organizacijsko.

Pogodbeno sodelovanje z drugimi javnimi knjižnicami je tako lahko le nezadosten in začasen nadomestek ustrezne visokošolske knjižnice v okviru članice univerze, samostojnega visokošolskega zavoda ali pa glavne univerzitetne knjižnice. Za potrebe akreditacije bi zato bil primernejši nekoliko razširjen vprašalnik, v katerem bi se visokošolski zavod opredelil o izpolnjevanju pogojev za izvajanje osnovnih knjižničnih informacijskih dejavnosti, potrebnih za ustrezno izvajanje predvidenega visokošolskega programa.

Predlagana merila za potrebe akreditacije niso kvantitativna, ampak naj bi z njimi zgolj ugotavljali, katere od zakonsko predpisanih knjižničnih informacijskih aktivnosti že oziroma bo visokošolski zavod lahko nudil študentom ter pedagoškim in/ali znanstvenoraziskovalnim sodelavcem.

Predlog akreditacijskih meril za knjižnico visokošolskega zavoda

Knjižnica (označite oz. dopišite):	
- visokošolski zavod ima knjižnico v okviru svojih prostorov	☐ DA ☐ NE
- knjižnica zavoda ima ustrezne prostore za visokošolsko knjižnico	
o neto uporabna površina knjižnice	☐ DA ☐ NE
o večji del knjižničnega gradiva je v prostem pristopu	☐ DA ☐ NE
o zagotovljeni ločeni prostori za strokovne sodelavce knjižnice	☐ DA ☐ NE
o zagotovljena čitalniška/študijska mesta za uporabnike	☐ DA ☐ NE
o zagotovljena računalniška delovna mesta za uporabnike z dostopom do svetovnega spleta	☐ DA ☐ NE
- knjižnica zavoda ima ustrezen izbor knjižničnega gradiva	☐ DA ☐ NE
- število vseh enot knjižničnega gradiva	
- število naslovov tekoče naročenih serijskih publikacij	
- knjižnično gradivo obsega:	
o študijsko gradivo, predpisano na zavodu	☐ DA ☐ NE
o referenčno gradivo	☐ DA ☐ NE
o gradivo, ki podpira študijske programe zavoda	☐ DA ☐ NE
o gradivo, ki podpira znanstvenoraziskovalno delo zavoda	☐ DA ☐ NE
o gradivo, ki podpira umetniško delo zavoda	☐ DA ☐ NE
o doktorske disertacije, nastale na zavodu	☐ DA ☐ NE
o magistrske naloge, nastale na zavodu	☐ DA ☐ NE
o diplomske naloge, nastale na zavodu	☐ DA ☐ NE
o elektronske vire, ki podpirajo študijske programe zavoda	☐ DA ☐ NE
- aktivna vključenost knjižnice v nacionalni vzajemni bibliografski sistem	☐ DA ☐ NE
- knjižnica gradi digitalno knjižnico oz. z lastnimi digitalnimi viri sodeluje v digitalni knjižnici druge organizacije	☐ DA ☐ NE
- knjižnica zavoda usklajuje svoje aktivnosti z univerzitetno knjižnico	☐ DA ☐ NE
- knjižnica zavoda ima zaposlene strokovne delavce z univerzitetno izobrazbo bibliotekarske oz. druge ustrezne smeri	☐ DA ☐ NE
o redno oz. za določen čas (število v EPZ)	
o pogodbeno, honorarno (število v EPZ)	
- knjižnica zavoda ima urnik prilagojen potrebam ciljne skupine uporabnikov	☐ DA ☐ NE
- knjižnica zavoda nudi uporabnikom:	
o izposajo knjižničnega gradiva v prostore knjižnice	☐ DA ☐ NE
o izposajo knjižničnega gradiva na dom	☐ DA ☐ NE
o medknjižnično izposajo	☐ DA ☐ NE
o uporabo elektronskih virov na daljavo	☐ DA ☐ NE
- knjižnica zavoda skrbi za izobraževanje ter informacijsko opismenjevanje uporabnikov	☐ DA ☐ NE
- knjižnica zavoda ima sodelavce, usposobljene za vodenje bibliografij zaposlenih na visokošolskem zavodu	☐ DA ☐ NE
- knjižnica je vpisana v Razvid knjižnic	☐ DA ☐ NE

PRILOGA 3: ANKETNI VPRAŠALNIK ZA VODJE VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

Pozdravljeni,

na pobudo Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost je Ministrstvo za kulturo RS Narodni in univerzitetni knjižnici naročilo ekspertizo *Priprava strokovnih podlag za sprejem priporočil za visokošolske knjižnice*. Delovna skupina, v kateri sodelujejo strokovnjaki iz visokošolskih ustanov in knjižnic, bi s pomočjo ankete želela pridobiti vaša mnenja in predloge o pomenu in vsebini strokovnih standardov za visokošolske knjižnice, vesela pa bo tudi vašega morebitnega sodelovanja pri pripravi gradiva.

Vljudno vas, vodje visokošolskih knjižnic (vključno z oddelčnimi knjižnicami), naprošamo, da si vzamete 5 do 10 minut časa in izpolnite anketni vprašalnik, ki je dostopen na spletnem naslovu: <http://www.1ka.si/a/2981>. Anketa je anonimna, potekala pa bo v času od 11. do 22. oktobra 2010. Izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moškem spolu, so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol. Rezultati ankete bodo vključeni v ekspertizo *Priprava strokovnih podlag za sprejem priporočil za visokošolske knjižnice*.

Za sodelovanje in namenjeni čas se vam najlepše zahvaljujemo!

dr. Melita Ambrožič
vodja delovne skupine

Dodatne informacije: Damjana Vovk (T: 01/2001 176, E: damjana.vovk@nuk.uni-lj.si)

-
1. Ali poznate dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice" (1989)?
 - ☐ da, vsebino dokumenta poznam
 - ☐ sem že slišal zanj, a vsebine dokumenta ne poznam
 - ☐ ne, dokumenta ne poznam

 2. Ali ste pri delu v knjižnici kdaj uporabili dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice" (1989)?
 - ☐ da, dokument sem koristno uporabil v praksi
 - ☐ ne, ker dokumenta moj matični visokošolski zavod/univerza ni upošteval
 - ☐ ne, ker (prosimo navedite razlog) _____

 3. Če ste se kdaj pri svojem delu sklicevali na dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice" (1989), v katerem primeru? (možnih več odgovorov)
 - ☐ da, pri organizaciji in delovanju knjižnice
 - ☐ da, pri pridobivanju finančnih sredstev
 - ☐ da, v akreditacijskem procesu
 - ☐ da, pri izdelavi poročil o delu in samoevalvacijskih poročil
 - ☐ drugo, kaj _____

4. Poznate kakšne tuje strokovne kriterije in merila (strokovne standarde) za visokošolske knjižnice?
- ☐ ne, ne poznam nobenega takšnega dokumenta
- ☐ da, poznam (prosimo navedite katere) _____
5. Se vam zdi, da slovenske visokošolske knjižnice in knjižničarji potrebujejo nov dokument s strokovnimi kriteriji in merili (standarde) za njihovo delovanje?
- ☐ dokument bi bil zelo koristen
- ☐ dokument bi bil koristen
- ☐ dokument ne bi prinesel večjih koristi
- ☐ dokument bi bil popolnoma nekoristen
- ☐ drugo, kaj _____
6. V katerih primerih bi po vašem mnenju visokošolski knjižničarji lahko uporabili strokovne kriterije in merila (standarde)? (možnih več odgovorov)
- ☐ dokumenta ne bi mogli koristno uporabiti
- ☐ za podporo/argumentacijo proračuna knjižnice
- ☐ za pridobivanje dodatnih sredstev za knjižnico
- ☐ za podporo/argumentacijo pri utemeljevanju novih zaposlitev
- ☐ za izboljšanje organizacije in delovanja knjižnice
- ☐ za izboljšanje knjižničnih storitev
- ☐ za pridobivanje dodatnih/primernejših knjižničnih prostorov
- ☐ pri pripravi raznih poročil o delu knjižnice
- ☐ drugo, kaj _____
7. Katera področja delovanja naj bi po vašem mnenju urejali strokovni standardi? (možnih več odgovorov)
- ☐ organizacija knjižnične dejavnosti
- ☐ vodenje (menedžment) knjižnice
- ☐ vrednotenje (evalvacijo) dejavnosti
- ☐ knjižnične storitve
- ☐ knjižnična zbirka in drugi viri informacij
- ☐ knjižnično osebje
- ☐ knjižnična oprema in prostori
- ☐ knjižnični proračun in finančno poslovanje
- ☐ sodelovanje knjižnice v pedagoškem procesu
- ☐ sodelovanje knjižnice z akademskim okoljem
- ☐ drugo, kaj _____
8. Kakšne vrste meril bi po vašem mnenju morali vključevati strokovni standardi za visokošolske knjižnice?
- ☐ izključno kvalitativna merila
- ☐ izključno kvantitativna merila
- ☐ tako kvantitativna kot kvalitativna merila
- ☐ drugo, kaj _____

9. Kakšne vrednosti meril naj bi po vašem mnenju vključevali standardi za visokošolske knjižnice?
- ☐ minimalne vrednosti
 - ☐ maksimalne vrednosti
 - ☐ povprečne vrednosti, izračunane na podatkih slovenske knjižnične statistike za določeno obdobje
 - ☐ merila naj bodo izražena le kakovostno
 - ☐ drugo, kaj _____
10. Menite, da bi morali standardi za visokošolske knjižnice vsebovati tudi mere oziroma kazalce uspešnosti delovanja knjižnic?
- ☐ da, nujno
 - ☐ da, bilo bi koristno
 - ☐ ne
 - ☐ drugo, kaj _____
11. Ali se vaša knjižnica pri svojem delovanju srečuje s kakšnimi težavami?
- ☐ ne, nima nobenih težav
 - ☐ da, srečuje se z naslednjimi težavami: _____
12. Status vaše knjižnice:
- ☐ knjižnica visokošolskega zavoda Univerze
 - ☐ univerzitetna knjižnica
 - ☐ knjižnica samostojnega visokošolskega zavoda
- Status zavoda:
- ☐ javni visokošolski zavod
 - ☐ zasebni visokošolski zavod s koncesijo
 - ☐ zasebni visokošolski zavod brez koncesije
 - ☐ ne vem
13. Število zaposlenih strokovnih delavcev knjižnice (EPZ):
- _____
14. Bi želeli delovni skupini, ki pripravlja strokovne osnove za sprejem standardov za visokošolske knjižnice, kaj sporočiti, svetovati, predlagati ...?

PRILOGA 4: SUMARNI REZULTATI ANKETE ZA VODJE VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

Tabela 1: Poznavanje dokumenta "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice"

vprišanje 1	Ali poznate dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice" (1989)?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	3 - ne, dokumenta ne poznam	9	13,0%	13,0%	13,0%
	2 - sem že slišal zanj, a vsebine dokumenta ne poznam	25	36,2%	36,2%	49,3%
	1 - da, vsebino dokumenta poznam	35	50,7%	50,7%	100,0%
veljavni	skupaj	69	100,0%	100,0%	
manjkajoči	0	0	0,0%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	1,62	std. odklon	0,71

Tabela 2: Uporaba dokumenta "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice"

vprišanje 2	Ali ste pri delu v knjižnici kdaj uporabili dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice" (1989)?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	2 - ne, ker dokumenta moj matični visokošolski zavod/univerza ne upošteva	11	15,9%	31,4%	31,4%
	1 - da, dokument sem koristno uporabil v praksi	20	29,0%	57,1%	88,6%
	3 - ne, ker (prosimo navedite razlog)	4	5,8%	11,4%	100,0%
veljavni	skupaj	35	50,7%	100,0%	
manjkajoči	34	34	49,3%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	1,54	std. odklon	0,70

	vprišanje 2, odgovor "ne, ker (prosimo navedite razlog) ":				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	Ker niso bila sprejeta	1	1,4%	33,3%	33,3%
	sem vodja šele 2 meseca	1	1,4%	33,3%	66,7%
	je za obstoječe stanje knjižnice "neživljenski"	1	1,4%	33,3%	100,0%
veljavni	skupaj	3	4,3%	100,0%	
manjkajoči	66	66	95,7%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 3: Sklicevanje na dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice"

vprašanje 3		Če ste se kdaj pri svojem delu sklicevali na dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice" (1989), v katerem primeru? (možnih več odgovorov)					
	podvprašanja	odgovori		veljavni	št. enot	navedbe	
		frekvence	%			frekvence	%
	da, pri organizaciji in delovanju knjižnice	18	90,0%	20	69	18	52,9%
	da, pri pridobivanju finančnih sredstev	4	20,0%	20	69	4	11,8%
	da, v akreditacijskem procesu	3	15,0%	20	69	3	8,8%
	da, pri izdelavi poročil o delu in samoevalvacijskih poročil	8	40,0%	20	69	8	23,5%
	drugo, kaj	1	5,0%	20	69	1	2,9%
	SKUPAJ			20	69	34	100,0%

vprašanje 3, odgovor "drugo, kaj"					
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	pri študiju	1	1,5%	5,0%	5,0%
	brez odgovora	19	27,5%	95,0%	100,0%
veljavni	skupaj	20	29,0%	100,0%	
manjkajoči	49	49	71,0%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 4: Poznavanje tujih strokovnih standardov za visokošolske knjižnice

vprišanje 4	Poznate kakšne tuje strokovne kriterije in merila (strokovne standarde) za visokošolske knjižnice?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - ne, ne poznam nobenega takšnega dokumenta	59	85,5%	85,5%	85,5%
	2 - da, poznam (prosim navedite katere)	10	14,5%	14,5%	100,0%
veljavni	skupaj	69	100,0%	100,0%	
manjkajoči	0	0	0,0%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	1,14	std. odklon	0,35

	vprišanje 4, odgovor "da, poznam (prosim navedite katere)"				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	ekspertizo M. Line, Prihodnost OHK FF ...	1	1,4%	12,5%	12,5%
	ALA Standards for Libraries in Higher Education	1	1,4%	12,5%	25,0%
	ALA Standards for University Libraries	1	1,4%	12,5%	37,5%
	ALA/ACRL standardi	1	1,4%	12,5%	50,0%
	ALA Standards for Libraries in Higher Education, IFLA standardi	1	1,4%	12,5%	62,5%
	priporočila Association of Research Libraries, Medical Library Association	1	1,4%	12,5%	75,0%
	ALA	1	1,4%	12,5%	87,5%
	ACRL	1	1,4%	12,5%	100,0%
veljavni	skupaj	8	11,6%	100,0%	
manjkajoči	61	61	88,4%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 5: Sklicevanje na dokument "Strokovni kriteriji in merila za visokošolske knjižnice"

vprišanje 5	Se vam zdi, da slovenske visokošolske knjižnice in knjižničarji potrebujejo nov dokument s strokovnimi kriteriji in merili (standarde) za njihovo delovanje?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - dokument bi bil zelo koristen	38	55,1%	56,7%	56,7%
	2 - dokument bi bil koristen	23	33,3%	34,3%	91,0%
	3 - dokument ne bi prinesel večjih korist	2	2,9%	3,0%	94,0%
	4 - dokument bi bil popolnoma nekoristen	0	0,0%	0,0%	94,0%
	5 - drugo, kaj	4	5,8%	6,0%	100,0%
veljavni	skupaj	67	97,1%	100,0%	
manjkajoči	2	2	2,9%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	1,64	std. odklon	1,01

	vprišanje 5, odgovor "drugo, kaj"				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	visokošolske knjižnice ne upoštevajo zakonodaje, standardov, normativov, zakaj le bi nekakšne dokumente, ki so zgolj priporočila	1	1,4%	25,0%	25,0%
	ABSOLUTNO koristen!In potreben!	1	1,4%	25,0%	50,0%
	nujno!!!	1	1,4%	25,0%	75,0%
	arhiviranje diplomskih nalog, arhiviranje elektronskih dokumentov	1	1,4%	25,0%	100,0%
veljavni	skupaj	4	5,8%	100,0%	
manjkajoči	65	65	94,2%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 6: Možnost uporabe strokovnih standardov za visokošolske knjižnice

vprišanje 6	V katerih primerih bi po vašem mnenju visokošolski knjižničarji lahko uporabili strokovne kriterije in merila (standarde)? (možnih več odgovorov)						
	podvprišanja	odgovori		veljavni	št. enot	navedbe	
		frekvence	%			frekvence	%
	dokumenta ne bi mogli koristno uporabiti	2	3,0%	67	69	2	0,6%
	za podporo/argumentacijo proračuna knjižnice	45	67,2%	67	69	45	14,4%
	za pridobivanje dodatnih sredstev za knjižnico	36	53,7%	67	69	36	11,5%
	za podporo/argumentacijo pri utemeljevanju novih zaposlitev	52	77,6%	67	69	52	16,7%
	za izboljšanje organizacije in delovanja knjižnice	53	79,1%	67	69	53	17,0%
	za izboljšanje knjižničnih storitev	43	64,2%	67	69	43	13,8%
	za pridobivanje dodatnih/primernejših knjižničnih prostorov	43	64,2%	67	69	43	13,8%
	pri pripravi raznih poročil o delu knjižnice	34	50,7%	67	69	34	10,9%
	drugo, kaj	4	6,0%	67	69	4	1,3%
	SKUPAJ			67	69	312	100,0%

vprišanje 6, odgovor "drugo, kaj"					
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	evalvacijo knjižnice	1	1,4%	1,5%	1,5%
	0	63	91,3%	94,0%	95,5%
	za argumentacijo proti zmanjševanju števila zaposlenih	1	1,4%	1,5%	97,0%
	določati bi moral razmerja med knjižničarji cobissom in sicrisom	1	1,4%	1,5%	98,5%
	primerljivost knjižnic	1	1,4%	1,5%	100,0%
veljavni	skupaj	67	97,1%	100,0%	
manjkajoči	2	2	2,9%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 7: Področja delovanja visokošolskih knjižnic, ki naj bi jih urejali strokovni standardi

vprašanje 7	Katera področja delovanja naj bi po vašem mnenju urejali strokovni standardi? (možnih več odgovorov)						
	podvprašanja	odgovori		veljavni	št. enot	navedbe	
		frekvence	%			frekvence	%
	organizacija knjižnične dejavnosti	49	73,1%	67	69	49	11,3%
	vodenje (menedžment) knjižnice	27	40,3%	67	69	27	6,2%
	vrednotenje (evalvacijo) dejavnosti	48	71,6%	67	69	48	11,0%
	knjižnične storitve	49	73,1%	67	69	49	11,3%
	knjižnična zbirka in drugi viri informacij	37	55,2%	67	69	37	8,5%
	knjižnično osebje	52	77,6%	67	69	52	12,0%
	knjižnična oprema in prostori	52	77,6%	67	69	52	12,0%
	knjižnični proračun in finančno poslovanje	38	56,7%	67	69	38	8,7%
	sodelovanje knjižnice v pedagoškem procesu	44	65,7%	67	69	44	10,1%
	sodelovanje knjižnice z akademskim okoljem	38	56,7%	67	69	38	8,7%
	drugo, kaj	1	1,5%	67	69	1	0,2%
	SKUPAJ			67	69	435	100,0%

vprašanje 7, odgovor "drugo, kaj"					
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	glede na stanje v Sloveniji bi morali vzpostaviti platformo komunikacije za izdelavo strokovnih geslovnikov in podpreti njihovo uporabo	1	1,4%	1,5%	1,5%
	0	66	95,7%	98,5%	100,0%
veljavni	skupaj	67	97,1%	100,0%	
manjkajoči	2	2	2,9%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 8: Vrsta meril, ki naj bi jih vključevali strokovni standardi za visokošolske knjižnice

vprišanje 8	Kakšne vrste meril bi po vašem mnenju morali vključevati strokovni standardi za visokošolske knjižnice?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - izključno kvalitativna merila	6	8,7%	9,1%	9,1%
	2 - izključno kvantitativna merila	0	0,0%	0,0%	9,1%
	3 - tako kvantitativna kot kvalitativna merila	60	87,0%	90,9%	100,0%
	4 - drugo, kaj	0	0,0%	0,0%	100,0%
veljavni	skupaj	66	95,7%	100,0%	
manjkajoči	3	3	4,3%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	2,82	std. odklon	0,58

Tabela 9: Vrednosti meril, ki naj bi jih vključevali strokovni standardi za visokošolske knjižnice

vprišanje 9	Kakšne vrednosti meril naj bi po vašem mnenju vključevali standardi za visokošolske knjižnice?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - minimalne vrednosti	24	34,8%	36,4%	36,4%
	2 - maksimalne vrednosti	7	10,1%	10,6%	47,0%
	3 - povprečne vrednosti, izračunane na podatkih slovenske knjižnične statistike za določeno obdobje	21	30,4%	31,8%	78,8%
	4 - merila naj bodo izražena le kakovostno	9	13,0%	13,6%	92,4%
	5 - drugo, kaj	5	7,2%	7,6%	100,0%
veljavni	skupaj	66	95,7%	100,0%	
manjkajoči	3	3	4,3%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	2,45	std. odklon	1,31

	vprišanje 9, odgovor "drugo, kaj"				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	priporočene vrednosti glede na tip in dejavnosti knjižnic	1	1,4%	33,3%	33,3%
	priporočene vrednosti povzete iz drugih držav, ko so primerljive oz. iz skandinavskih držav	1	1,4%	33,3%	66,7%
	priporočene vrednosti	1	1,4%	33,3%	100,0%
veljavni	skupaj	3	4,3%	100,0%	
manjkajoči	66	66	95,7%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 10: Vključitev kazalcev uspešnosti delovanja v strokovne standarde za visokošolske knjižnice

vprišanje 10	Menite, da bi morali standardi za visokošolske knjižnice vsebovati tudi mere oziroma kazalce uspešnosti delovanja knjižnic?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - da, nujno	11	15,9%	16,7%	16,7%
	2 - da, bilo bi koristno	40	58,0%	60,6%	77,3%
	3 - ne	14	20,3%	21,2%	98,5%
	4 - drugo, kaj	1	1,4%	1,5%	100,0%
veljavni	skupaj	66	95,7%	100,0%	
manjkajoči	3	3	4,3%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	2,08	std. odklon	0,66

	vprišanje 10, odgovor "drugo, kaj"				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	priporočeno, a ne nujno	1	1,4%	100,0%	100,0%
veljavni	skupaj	1	1,4%	100,0%	
manjkajoči	68	68	98,6%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 11: Težave pri izvajanju dejavnosti visokošolskih knjižnic

vprašanje 11	Ali se vaša knjižnica pri svojem delovanju srečuje s kakšnimi težavami?				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - ne, nima nobenih težav	11	15,9%	17,7%	17,7%
	2 - da, srečuje se z naslednjimi težavami:	51	73,9%	82,3%	100,0%
veljavni	skupaj	62	89,9%	100,0%	
manjkajoči	36	7	10,1%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	1,82	std. odklon	0,39

vprašanje 11, odgovor "da, srečuje se z naslednjimi težavami: "					
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	pomanjkanje finančnih sredstev, neurejena sistematizacija, pomanjkanje prostora neurejen status bibliotekarjev	1	1,4%	2,0%	2,0%
	neprimerni prostori, majhen proračun	1	1,4%	2,0%	4,0%
	organizacijske, finančne, prostorske in kadrovske	1	1,4%	2,0%	6,0%
	na vseh področjih opisanih v enem izmed prejšnjih vprašanj	1	1,4%	2,0%	8,0%
	Knjižnica nima določenega % financiranja.	1	1,4%	2,0%	10,0%
	kadrovske, prostorske, organizacijske	1	1,4%	2,0%	12,0%
	zaposlovanje	1	1,4%	2,0%	14,0%
	samovolja in nesposobnost fakultetnega vodstva	1	1,4%	2,0%	16,0%
	pomanjkanje sredstev za nabavo literature	1	1,4%	2,0%	18,0%
	Zastarela, zamudna, po nepotrebnem zakomplicirana pravila katalogizacije - zamudno in predrago	1	1,4%	2,0%	20,0%
	prostor, osebje, finančna sredstva ...	1	1,4%	2,0%	22,0%
	Kot knjižnica privatne visokošolske ustanove ne moremo dobiti dostopa do COSECa. Vemo, da so nekatere visokošolske knjižnice prišle do njega za majhen denar, od nas pa se po informacijah v NUKu pričakuje plačilo 40.000 dolarjev. To je nepravilno in škandalozno. Težav je še veliko: vsi govorijo, naj bi visoke šole imele knjižnico in to v skladu s standardi za visokošolske	1	1,4%	2,0%	24,0%

	knjižnice. Nihče pa se ne vpraša, kje naj dobimo investitorja, ki bo plačal približno 1.000.000 EUR preden je sploh znano, če bo šola dobila akreditacijo.				
	predvsem finančnimi	1	1,4%	2,0%	26,0%
	s pomanjkanjem prostora	1	1,4%	2,0%	28,0%
	zaposleni v knjižnici opravljamo dela, ki ne sodijo v knjiž. dejavnost	1	1,4%	2,0%	30,0%
	premalo zaposlenih	1	1,4%	2,0%	32,0%
	prostorska stiska, odvisnost od vodstva šole	1	1,4%	2,0%	34,0%
	prostorske	2	2,9%	4,0%	38,0%
	prostorske težave, premalo knj. osebja	1	1,4%	2,0%	40,0%
	dostop do informacijskih virov	1	1,4%	2,0%	42,0%
	prostorska stiska, neustrezna opremljenost, neustrezno vrednotenje dela zaposlenih bibliotekarjev, neustrezna umestitev zaposlenih v plačne razrede idr.	1	1,4%	2,0%	44,0%
	prostorska stiska	2	2,9%	4,0%	48,0%
	pomanjkanje kvalitetna strokovne podpore, finančnih sredstev, ..	1	1,4%	2,0%	50,0%
	premalo zaposlenih glede na knjižnično zbirko; neupoštevanje strokovnih meril (in standardov) s strani vodstva fakultete, onemogočeno sodelovanje na strokovnih izpopolnjevanjih in srečanjih	1	1,4%	2,0%	52,0%
	prostorskimi, kadrovskimi	1	1,4%	2,0%	54,0%
	velik prostorski in kadrovski problem, ker imamo dve lokaciji in na vsaki je zaposlen en bibliotekar	1	1,4%	2,0%	56,0%
	zadnje čase je merilo za vse le finančna situacija in odzivi na zahteve vodstva - argumenti nimajo teže	1	1,4%	2,0%	58,0%
	pomanjkanje financ za nakup gradiv	1	1,4%	2,0%	60,0%
	netransparentno vključevanje v pedagoški proces, sistematizacija za upravljanje digitalne knjižnice in knjižnične informatike	1	1,4%	2,0%	62,0%
	premalo zaposlenih, premalo sredstev za nakup literature, pomanjkanje prostora	1	1,4%	2,0%	64,0%
	razumevanje delovanja in potreb znotraj delovnega okolja	1	1,4%	2,0%	66,0%
	prostorske, kadrovske	1	1,4%	2,0%	68,0%
	neprimerni prostori (velikost, oprema)	1	1,4%	2,0%	70,0%
	tehnične rešitve	1	1,4%	2,0%	72,0%

	nezmožnost dostopa do skupne konzorcijske politike nabave	1	1,4%	2,0%	74,0%
	finančnimi	1	1,4%	2,0%	76,0%
	dostop do podatkovnih baz	1	1,4%	2,0%	78,0%
	kadrovske težave, opravljanje nalog, ki niso v skladu z knjižnično dejavnostjo, premajhne kompetence pri naročanju gradiva, prevelike delovne obremenitve, ni ločene čitalnice, prostorski problem.	1	1,4%	2,0%	80,0%
	Gre predvsem za kadrovske, finančne in prostorske težave.	1	1,4%	2,0%	82,0%
	prostorska stiska, pomanjkanje kadra zaradi ekstenzivne organizacije dela, premajhna upoštevanost v akademskem okolju,	1	1,4%	2,0%	84,0%
	premalo zaposlenih, neprimeren in neprimerno opremljen prostor, opravljanje nalog, ki vsebinsko ne spadajo v področje knjižničarstva in postopoma prevzemajo vedno večji delež nalog knjižnice ...	1	1,4%	2,0%	86,0%
	prostorske in kadrovske težave	1	1,4%	2,0%	88,0%
	prostorske težave, financiranje	1	1,4%	2,0%	90,0%
	premalo število zaposlenih glede na obseg dela.	1	1,4%	2,0%	92,0%
	Finančne, kadrovske omejitve. Kompliciranost (neučinkovitost) katalogizacijskih postopkov.	1	1,4%	2,0%	94,0%
	prostor, finance, kader	1	1,4%	2,0%	96,0%
	premalo kadra, nabave, prostora, ignoriranje vodstva itd.	1	1,4%	2,0%	98,0%
	predvsem s težavami pri pridobivanju finančnih sredstev za dostop do informacijskih virov ter povečanje knjižnične zbirke	1	1,4%	2,0%	100,0%
veljavni	skupaj	50	72,5%	100,0%	
manjkajoči	19	19	27,5%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 12: Status anketirane knjižnice

vprašanje 12	Status vaše knjižnice:				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - knjižnica visokošolskega zavoda Univerze	43	62,3%	69,4%	69,4%
	3 - knjižnica samostojnega visokošolskega zavoda	12	17,4%	19,4%	88,7%
	2 - univerzitetna knjižnica	7	10,1%	11,3%	100,0%
veljavni	skupaj	62	89,9%	100,0%	
manjkajoči	7	7	10,1%		
	SKUPAJ	69	100,0%		
		povprečje	1,50	std. odklon	0,80

Tabela 13: Status matičnega visokošolskega zavoda visokošolske knjižnice

vprašanje 13	Status zavoda:				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	1 - javni visokošolski zavod	3	4,3%	25,0%	25,0%
	3 - zasebni visokošolski zavod brez koncesije	4	5,8%	33,3%	58,3%
	4 - ne vem	0	0,0%	0,0%	58,3%
	2 - zasebni visokošolski zavod s koncesijo	5	7,2%	41,7%	100,0%
veljavni	skupaj	12	17,4%	100,0%	
manjkajoči	57	57	82,6%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 14: Število strokovnih delavcev visokošolske knjižnice

vprašanje 14	Število zaposlenih strokovnih delavcev knjižnice (EPZ):						
		veljavno		povprečje	std. odklon	minimum	maksimum
		62	69	3,55	6,22	1	35

	odgovori:				
	odgovori	frekvenca	odstotek	veljavni	kumulativa
	0	2	2,9%	3,2%	3,2%
	1	17	24,6%	27,4%	30,6%
	2	18	26,1%	29,0%	59,6%
	3	10	14,5%	16,1%	75,7%
	4	2	2,9%	3,2%	78,9%
	5	5	7,2%	8,1%	87,0%
	6	2	2,9%	3,2%	90,2%
	7	2	2,9%	3,2%	93,4%
	13	2	2,9%	3,2%	96,6%
	17	1	1,5%	1,6%	98,2%
	35	1	1,5%	1,6%	100%
veljavni	skupaj	62	89,9%	100,0%	
manjkajoči	7	7	10,1%		
	SKUPAJ	69	100,0%		

Tabela 15: Predlogi za delovno skupino za pripravo strokovnih osnov za sprejem strokovnih standardov za visokošolske knjižnice

vprašanje 15 Bi želeli delovni skupini, ki pripravlja strokovne osnove za sprejem standardov za visokošolske knjižnice, kaj sporočiti, svetovati, predlagati ...?		
	odgovori	frekvenca
	Veliko dobre energije in volje, saj je tak dokument potreben, a je v bistvu nevhvaležno delo ob vsem rednem delu, ki ga imamo.	1
	Z veseljem bi pomagali pri nastanku dokumenta (npr. s posredovanjem različnih podatkov ...).	1
	Žal mi čas ne dopušča.	1
	Vključiti čim širši krog iz prakse (vodje knjižnic) in primerjati dejansko stanje s primerljivimi domačimi ter tujimi knjižnicami.	1
	Standardi morajo biti do neke mere za inštitucijo zavezujoči. Univerzitetni študiji, ki na inštitucijah nimajo knjižnice (ali pa je zgolj provizorična) morajo dobiti in sprejeti drugačna merila in standarde.	1
	ne	4
	Natančno določiti naloge in kompetence visokošolske knjižnice, minimalne pogoje za delovanje v okviru fakultete, rešiti kadrovske težave z določitvijo število študentov na število osebja in ne samo število gradiva. Upoštevati dejstvo, da visokošolska knjižnica opravlja ne samo knjižnično ampak tudi informacijsko dejavnost.	1
	Menim, da bi bilo nujno, da COSEC konzorcijsko politiko nabave literature in podatkovnih baz podatkov in servisov razširi TUDI za visokošolske zavode, ki niso v sklopu Univerze.	1
	Predlagam, da me vključite v delovno skupino: xxx@guest.arnes.si	1
	Standardi bi morali biti urejeni tako, da bodo lahko urejali (podpirali) delovanje vseh visokošolskih knjižnic, ne glede na velikost knjižnice oz. obseg njenih storitev.	1
	Sprejetje novih standardov je nujno že najmanj 15 let. V dobrih 20. letih je prišlo v delovanju knjižnic do ogromnih sprememb (predvsem kar se tiče razmaha "digitalne dobe" pa tudi sistem in organizacija študija sta precej spremenjena, kar se posledični izraža tudi na "novem tipu" uporabnika (informacijsko zahteven, potrošniško profiliran). Zato pozdravljam vsako delovanje v smeri sprejema novih standardov, ki bodo pokrivali potrebe uporabnikov, kakor tudi zaposlenih v knjižnicah.	1
	člani naj bodo iz različno velikih knjižnic (fakultetnih in akademij) in iz različnih matičnih področij	1
	Niti ne	1
	Predlagam, da se pri pripravi standardov upošteva velika raznolikost visokošolskih knjižnic, ki se morajo v standardih na nek način najti, in da se zagotovi redno dopolnjevanje standardov v skladu z razvojem stroke.	1
	Ne pripravljajte še ene teoretične analize (osnove?), ampak je že čas za standarde/priporočila za knjižnice, ki jih bomo lahko uporabljali v praksi.	1
	Ne	1
	V knjižnici sta zaposleni 2 knjižničarki, za enkrat še nimamo vodje knjižnice.	1
	Da, bi bil pripravljen delovati.	1

	da, predvsem to, da naj se trudi v to smer, da izgradi poti in infrastrukturo, da bodo standardi tudi uresničeni!!!	1
	potrebujemo jih čim prej, predlog novih standardov je potrebno sprejeti po široki strokovni razpravi vseh visokošolskih knjižnic	1
	- če so standardi že sprejeti naj bodo tudi obvezujoči - zagotavljajo naj primerljivost in delovanje med knjižnicami - naj sledijo tujim kvalitetnim knjižnicam	1
	Želela bi si javno diskusijo/delavnico na to temo.	1
	Čim prej oblikovati ustrezne standarde za visokošolske knjižnice, ki bodo služili kot kažipoti zaposlenim v visokošolskem knjižničarstvu z namenom, da se delovna vnema v njih ne bo sesula zaradi neustreznih delovnih pogojev ter prostorov, kadrovskih težav in vpetosti knjižnic v pedagoški in raziskovani proces ponavadi le takrat, ko jih matična ustanova potrebuje ...	1
	Da, bi želela sodelovati. Morali bi razpravljati o novi vlogi in strokovnih standardih delovanja akademskih knjižnic .	1
	SKUPAJ	27 (39,1%)

PRILOGA 5: OSNUTEK BESEDILA STROKOVNIH STANDARDOV IN PRIPOROČIL ZA VISOKOŠOLSKKE KNJIŽNICE

Strokovni standardi in priporočila za organizacijo, delovanje in evalvacijo visokošolskih knjižnic

(osnutek)

Uvod

Dokument s strokovnimi standardi in priporočili, uporaben za slovenske visokošolske knjižnice, ki se razlikujejo tako po znanstvenem področju, na katerem delujejo, kot po dolžini svojega delovanja, obsegu knjižnične zbirke in storitev, številu zaposlenih, prostorih in opremi itd., po mnenju delovne skupine ne more vključevati enotnih in obveznih meril ter kriterijev. Še zlasti bi bilo strokovno tvegano predpisovati takšna merila brez opravljene poglobljene statistične analize. Edina tovrstna analiza je bila pripravljena v okviru knjižničnega sistema Univerze v Ljubljani v začetku leta 2004, ko je delovna skupina takratnega Knjižničnega sveta UL pripravila dokument Priporočila normativov za delo knjižnic Univerze v Ljubljani (2004). Priporočila so se nanašala na normative za določitev števila zaposlenih v visokošolskih knjižnicah. V osnutek besedila strokovnih standardov in priporočil smo zato vključili le nekaj kvantitativnih meril, in sicer tiste, ki se v tujih strokovnih standardih pojavljajo najpogosteje. V času hitrega spreminjanja in preoblikovanja visokošolskega knjižničarstva in znanstvene komunikacije je namreč vprašljiva smiselnost postavljanja kvantitativnih meril in kriterijev, ki hitro zastarajo, saj naj bi dokument spodbujal razvoj dejavnosti in je ne zaviral.

V pričujočem dokumentu se zato omejujemo na strokovne standarde, ki določajo organizacijo, delovanje in evalvacijo visokošolskih knjižnic, določitev morebitnih kvantitativnih meril in kriterijev pa mora biti stvar širše razprave in analiz, v katere morajo biti vključeni tudi financerji dejavnosti visokošolskih knjižnic. V dokumentu tudi ne ponavljamo določil o visokošolskih knjižnicah, ki jih že vsebujejo zakonski in drugi predpisi s področja knjižničarstva oziroma visokega šolstva.

Visokošolske knjižnice morajo pri svojem delovanju upoštevati zlasti spremembe v znanstvenem komuniciranju, naraščanje števila elektronskih publikacij ob hkratnem skoraj nezmanjšanem objavljanju tiskanih publikacij, in prehajanje izobraževalne ter znanstvenoraziskovalne dejavnosti v spletno okolje. To pomeni, da morajo zbirati, hraniti, zagotavljati dostop in posredovati informacije na različnih nosilcih in v različnih oblikah zapisa. Ob vse večji razpoložljivosti informacij v veliki meri naraščajo tudi pričakovanja uporabnikov. Slednji pričakujejo ne le hitro in enostavno dostopnost informacij, ampak tudi pomoč knjižničarjev pri njihovem pridobivanju in vrednotenju. Odgovornost visokošolskih knjižnic pri posredovanju znanj in veščin informacijske pismenosti zato postaja vedno bolj izražena. Omenjene spremembe opozarjajo na spreminjajočo se vlogo visokošolskih knjižničarjev, ki se nagiba v smer njihovega tesnejšega sodelovanja z uporabniki in večje odgovornosti v pedagoškem procesu. Pri tem je treba upoštevati tudi vse večjo odvisnost knjižnic od sledenja hitremu razvoju tehnologije in orodij svetovnega spleta ter pogojev, ki jih postavljajo ponudniki elektronskih informacijskih virov.

Z dokumentom želimo posebej izpostaviti vlogo in pomen knjižničnega menedžmenta, še zlasti procesa načrtovanja in evalvacije delovanja visokošolskih knjižnic, ki morata biti del procesa menedžmenta knjižnic in matičnega visokošolskega zavoda. Le na osnovi sistematične evalvacije dejavnosti, v okviru katere bo knjižnica vrednotila svojo uspešnost, učinkovitost in kakovost, in sicer na področju vloženih virov, notranjih delovnih procesov, rezultatov dela in vpliva, ki ga ima njeno delovanje na okolje, bo knjižnica lahko realno ocenila uresničevanje svojega poslanstva in ciljev ter svoj prispevek k uspešnosti visokošolskega zavoda. V procesu evalvacije bo visokošolska knjižnica uporabila različne metode in orodja, tako kvalitativna kot kvantitativna. Celovita evalvacija delovanja

knjižnice zahteva tudi vključitev vseh kategorij uporabnikov knjižnice, vključno z vzorcem neuporabnikov. V vrednotenje posameznih vidikov delovanja ali storitev knjižnice so lahko vključeni prek anketnih raziskav, opazovanj, dnevnikov itd., knjižnica jih mora spodbujati tudi k pisnemu in ustnemu izražanju predlogov ter pripomb, tako v prostorih knjižnice kot prek oddaljenega elektronskega dostopa. Knjižnica bo uporabila tudi druge metode, kot npr.:

- testiranje znanja (pre-testi) študentov na začetku študija, v sredini študija ter pred diplomiranjem, s katerim bo ocenila, ali njen program izobraževanja pripomore k dvigu informacijske pismenosti študenta;
- študentski dnevniki ali dnevniki informacijske pismenosti, s katerimi se beleži uporaba knjižnice;
- fokusne skupine študentov, učiteljev in drugega osebja ter diplomantov visokošolskega zavoda, ki komentirajo svoje izkušnje pri uporabi informacijskih virov v določenem času;
- zunanja evalvacija knjižnice s strani knjižničarjev iz drugih visokošolskih zavodov ali drugih ekspertov s področja;
- izdelava strokovnih ocen o posameznih knjižničnih storitvah in/ali postopkih s strani zunanjih ekspertov itd.

Temeljnega pomena za visokošolsko knjižnico je, da izvaja tudi vrednotenje vpliva njene dejavnosti na okolje, tj. na dosežke visokošolskega zavoda na področju učnih izidov študentov, njihove informacijske pismenosti, uspešnosti v karieri, znanstvene odličnosti visokošolskega zavoda in njegovih zaposlenih, uspešnosti pridobivanja projektnih sredstev ipd.

V prilogah dokumenta navajamo nabor kvalitativnih meril oziroma vsebinskih vprašanj (Priloga 5.1) ter nabor kvantitativnih kazalcev in kazalnikov, ki jih lahko visokošolska knjižnica uporabi pri evalvaciji svoje dejavnosti (Priloga 5.2), dodajamo tudi predlog minimalnega nabora kazalcev in kazalnikov za evalvacijo knjižnične dejavnosti univerz ali posameznih visokošolskih zavodov (Priloga 5.3). Rezultate evalvacije lahko knjižnica uporabi za spremljanje svojega razvoja, za potrebe morebitne zunanje evalvacije in primerjalnega presojanja pa bi bilo potrebno vključiti še kriterije za vrednotenje vrednosti kazalnikov. Raziskovalnih metod in orodij, ki jih lahko knjižnica uporabi za potrebe evalvacije, ne navajamo, saj njihove opise in področja uporabe vključujejo številni priročniki s področja evalvacije visokošolskih knjižnic, pa tudi SIST ISO standard 11620.

Knjižnica za potrebe vrednotenja uspešnosti svojega delovanja izbere kazalce in kazalnike²³³, ki ustrezajo njenemu poslanstvu in ciljem. Pri tem naj bo pozorna na to, da bo izbor zagotavljal uravnoteženo vrednotenje dejavnosti glede na naslednje vidike:

- **finančnega** – ali knjižnica posluje stroškovno uspešno oziroma učinkovito,
- **poslovanja s strankami/uporabniki** – kako uspešno knjižnica zadovoljuje potrebe in pričakovanja uporabnikov,
- **notranjih procesov** – ali so notranji procesi v knjižnici organizirani tako, da lahko uspešno in učinkovito uresničuje cilje ter zagotavlja svoj nadaljnji razvoj,
- **učenja in rasti oziroma potencialov knjižnice** – ali imajo knjižnica in njeni zaposleni sposobnosti za soočenje z izzivi prihodnosti, so se sposobni spreminjati in izboljševati in delovati inovativno.

Podatke za izračun kazalcev in kazalnikov lahko knjižnica pridobi iz že obstoječih virov (npr. nacionalna knjižnična statistika) ali s pomočjo ustreznih raziskovalnih metod in orodij. Vrednosti kazalcev in kazalnikov lahko uporabi za potrebe primerjalnega presojanja z dosežki drugih primerljivih visokošolskih knjižnic le v primeru, da ima za primerjave izbrana knjižnica ali skupina knjižnic podobno poslanstvo, cilje, vire, dejavnost, strokovno področje, na katerem deluje ipd., in da so jasno opredeljeni kriteriji vrednotenja rezultatov.

²³³ Izraz **kazalec** uporabljamo za poimenovanje absolutnih kvantitativnih števil, z izrazom **kazalnik** pa vrednosti, ki jih dobimo z izračunavanjem različnih razmerij med vrednostmi kazalcev.

1. Namen, poslanstvo in cilji knjižnice

- 1.1 Visokošolska knjižnica je pravna oseba ali njena organizacijska enota, ki izvaja knjižnično dejavnost za podporo pedagoškemu in znanstvenoraziskovalnemu procesu visokošolskega zavoda oziroma univerze (v nadaljevanju: visokošolskega zavoda). Glede na status lahko deluje kot univerzitetna knjižnica, kot organizacijska enota visokošolskega zavoda članice univerze ali kot organizacijska enota samostojnega visokošolskega zavoda.
- 1.2 Visokošolska knjižnica je v prvi vrsti namenjena zadovoljevanju informacijskih potreb študentov in zaposlenih na visokošolskem zavodu, v primeru da opravlja knjižnično dejavnost kot javno službo, pa tudi širše javnosti.
- 1.3 Knjižnična dejavnost visokošolske knjižnice vključuje:
 - pridobivanje, bibliografsko obdelavo, hranjenje, varovanje, posredovanje in predstavljanje knjižničnega gradiva ter drugih informacijskih virov;
 - zagotavljanje dostopa do knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov ter nudenje drugih informacijskih, izobraževalnih in svetovalnih storitev uporabnikom,
 - gradnjo, upravljanje in zagotavljanje dostopa do podatkovnih zbirk ter drugih bibliografskih in informacijskih proizvodov ter storitev,
 - izvajanje izobraževanj za informacijsko opismenjevanje uporabnikov,
 - sodelovanje v razvojnem in raziskovalnem delu na področju knjižničarstva ter bibliotekarske in informacijske znanosti ter strokovnega področja visokošolskega zavoda,
 - zagotavljanje bibliografskih podatkov o publikacijah in drugih dokumentih avtorjev, zaposlenih v visokošolskem zavodu, za slovensko nacionalno bibliografijo in nacionalni informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji (SICRIS),
 - drugo bibliotekarsko, dokumentacijsko in informacijsko delo.
- 1.4 Visokošolska knjižnica mora imeti jasno opredeljeno, razumljivo in javno objavljeno vizijo ter izjavo o poslanstvu in ciljih delovanja. Svoje poslanstvo, strateške in kratkoročne cilje ter način njihovega uresničevanja visokošolska knjižnica podrobneje opredeli v svojih programskih dokumentih.
- 1.5 Temeljno poslanstvo visokošolske knjižnice je zagotavljanje, organizacija in posredovanje različnih informacijskih virov in storitev ter podpora uporabnikom pri njihovi uporabi za uresničevanje izobraževalnih, učnih in znanstvenoraziskovalnih ciljev matičnega visokošolskega zavoda in širše akademske skupnosti. Navedeno poslanstvo naj knjižnica upošteva pri oblikovanju ciljev ter načrtovanju in razvoju knjižničnih programov.
- 1.6 Poslanstvo in cilji visokošolske knjižnice morajo biti usklajeni s poslanstvom in cilji matičnega visokošolskega zavoda ter smiselno vključeni v njegovo poslanstvo oziroma zajeti v njegovih strateških in letnih ciljih. Dejavnost knjižnice mora biti ustrezno vključena v izobraževalni in znanstvenoraziskovalni proces visokošolskega zavoda.
- 1.7 Za uresničevanje poslanstva oziroma pripravo strateških in kratkoročnih ciljev visokošolske knjižnice je odgovoren direktor/vodja knjižnice. V proces oblikovanja ciljev mora vključevati

zaposlene v knjižnici in predstavnike deležnikov knjižnic, tj. vodstva visokošolskega zavoda, pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega osebja, študentov, državnih ali drugih vladnih teles, povezanih z delovanjem matičnega zavoda, knjižničnega odbora itd.

- 1.8 Poslanstvo in cilje mora visokošolska knjižnica redno preverjati ter po potrebi posodablja. Vse spremembe naj bodo sprejete dogovorno in potrjene s strani ustreznih organov knjižnice ter visokošolskega zavoda.

2. Upravljanje in vodenje knjižnice

- 2.1 V organizacijski strukturi visokošolskega zavoda morajo biti jasno razvidni status, naloge in funkcije visokošolske knjižnice ter opredeljena odgovornost za njeno delovanje, nadzor in kontrolo, tako na ravni visokošolskega zavoda kot knjižnice.
- 2.2 Status in način delovanja visokošolske knjižnice se urejata s poslovnikom ali drugim aktom, ki opredeljuje zlasti:
- vlogo in status knjižnice v okviru visokošolskega zavoda,
 - upravljanje knjižnice in sodelovanje z ostalimi oddelki oziroma službami visokošolskega zavoda,
 - naloge knjižnice glede na cilje visokošolskega zavoda,
 - naloge in odgovornosti direktorja/vodje knjižnice ter ostalih zaposlenih v knjižnici,
 - proces dela v knjižnici,
 - politiko nabave, obdelave, hranjenja in posredovanja knjižničnega gradiva ter zagotavljanje dostopnosti drugih informacijskih virov,
 - politiko uporabe knjižnice oziroma njene knjižnične zbirke, drugih informacijskih virov in storitev,
 - politiko varovanja, zaščite in restavriranja knjižničnega gradiva,
 - način in obseg sodelovanja knjižnice z drugimi knjižnicami, ponudniki informacijskih virov in ostalimi organizacijami ter posamezniki,
 - metode, orodja in merila za ugotavljanje uspešnosti delovanja knjižnice.
- 2.3 Direktor/vodja visokošolske knjižnice je odgovoren dekanu oziroma ustreznemu akademskemu ali pedagoškemu vodji visokošolskega zavoda. Pristojnosti oziroma pooblastila in odgovornosti direktorja/vodje knjižnice morajo biti opredeljene pisno.
- 2.4 Visokošolska knjižnica je pod vodstvom direktorja/vodje sama odgovorna za upravljanje in vodenje svoje dejavnosti. Avtonomnost knjižnice pa hkrati predpostavlja njeno odgovornost za učinkovito komuniciranje z vodstvom in zaposlenimi v visokošolskem zavodu pri uresničevanju njenega namena ter upoštevanje na ravni visokošolskega zavoda dogovorjenih pravil, postopkov in praks.
- 2.5 Upravljanje in vodenje visokošolske knjižnice morata biti učinkovita, tako da knjižnica z vloženimi viri kar najbolj uspešno dosega zastavljene cilje. Organizacijska struktura in postopki vodenja ter upravljanja knjižnice morajo biti jasno opredeljeni, razumljivi in zapisani v pisni obliki.

- 2.6 Direktor/vodja visokošolske knjižnice mora biti v knjižnici zaposlen za polni delovni čas, imeti mora najmanj univerzitetno izobrazbo s področja bibliotekarske in informacijske znanosti oziroma s strokovnega področja, na katerem deluje visokošolski zavod, in ustrezen bibliotekarski naziv. Imeti mora tudi ustrezna znanja in izkušnje s področja knjižničnega menedžmenta.
- 2.7 Priporočljivo je, da ima direktor/vodja visokošolske knjižnice pedagoški naziv (habilitacijo) oziroma znanstvenoraziskovalni naziv in je aktivno vključen v načrtovanje in izvajanje pedagoškega oziroma znanstvenoraziskovalnega procesa visokošolskega zavoda. Vključen mora biti tudi v vse procese odločanja na ravni visokošolskega zavoda, ki se nanašajo na upravljanje in razvoj visokošolske knjižnice, in redno poročati vodstvu visokošolskega zavoda in knjižničnemu odboru o dejavnosti knjižnice.
- 2.8 V okviru visokošolskega zavoda mora delovati knjižnični odbor visokošolske knjižnice, sestavljen iz predstavnikov študentov, zaposlenih v knjižnici in na visokošolskem zavodu ter vodstva visokošolskega zavoda. Knjižnični odbor naj služi kot posvetovalno telo pri odločanju vodstva knjižnice in visokošolskega zavoda o programu dela knjižnice, zagotavljanju informacijskih virov in storitev ter pogojev za njihovo uspešno in učinkovito uporabo ter izrabo. Knjižnični odbor naj služi tudi kot orodje komunikacije med knjižnico in njenim okoljem/uporabniki.
- 2.9 Visokošolska knjižnica mora imeti izdelane pisne politike in navodila za izvajanje njenih notranjih delovnih procesov ter ponudbo informacijskih virov, storitev in proizvodov za uporabnike. Politike in navodila mora knjižnica redno preverjati in posodabljati.

3. Načrtovanje, poročanje in evalvacija knjižnice

- 3.1 Proces načrtovanja dejavnosti mora biti sestavni del procesa upravljanja visokošolske knjižnice. Knjižnica mora biti vključena tudi v celovit proces načrtovanja v okviru visokošolskega zavoda, na osnovi katerega oblikuje svoje programe in storitve. Visokošolski zavod mora v svoje načrte dela vključevati tudi področje knjižnične dejavnosti kot podpore izvajanju njegove dejavnosti.
- 3.2 V strateškem načrtu visokošolska knjižnica opredeli razvojne cilje in strategije za njihovo uresničevanje ter metode za stalno izboljševanje svojih storitev in proizvodov. Strateški načrt knjižnice mora biti usklajen s strateškim načrtom visokošolskega zavoda. Knjižnica mora stalno spremljati uresničevanje strateškega načrta in ga glede na morebitne nepredvidene spremembe v okolju ali v pogojih njenega delovanja ustrezno dopolnjevati.
- 3.3 V letnem načrtu dela visokošolska knjižnica opredeli letne cilje in aktivnosti za njihovo uresničitev ter kvantitativna in/ali kvalitativna merila, s pomočjo katerih bo lahko ocenila raven doseganja zastavljenih ciljev. Letni načrt knjižnice mora biti usklajen z letnim načrtom visokošolskega zavoda.
- 3.4 V pisnem letnem poročilu o delu visokošolska knjižnica vodstvu visokošolskega zavoda in uporabnikom predstavi opravljeno delo, dosežke in morebitne težave pri uresničevanju zastavljenih ciljev.

- 3.5 Uspešnost uresničevanja poslanstva in ciljev mora visokošolska knjižnica ocenjevati redno in sistematično. V evalvacijskem programu opredeli način in metode evalvacije ter mere uspešnosti delovanja. V evalvacijskem procesu bo ugotavljala uspešnost²³⁴, učinkovitost²³⁵ oziroma kakovost²³⁶. Predmet evalvacije naj bodo vloženi viri²³⁷, notranji delovni procesi, rezultati dela²³⁸ in končni rezultati delovanja knjižnice²³⁹.
- 3.6 Visokošolska knjižnica mora v skladu z veljavno zakonodajo, standardi in priporočili zbirati statistične podatke o posameznih vidikih svoje dejavnosti. Statistične podatke naj uporablja za potrebe knjižničnega menedžmenta, za predstavljanje in zagovorništvo knjižnice, za uradno poročanje statističnim poročevalskim enotam in v procesu ugotavljanja uspešnosti, učinkovitosti oziroma kakovosti delovanja.
- 3.7 Za potrebe evalvacije naj visokošolska knjižnica uporabi kvalitativne ali kvantitativne mere uspešnosti. Pri njihovem izboru naj upošteva namen, cilje in področje evalvacije. Mere uspešnosti lahko izbere iz predlaganega nabora mer v prilogah tega dokumenta in/ali iz drugih priporočenih naborov, npr. iz ISO standarda za merjenje uspešnosti delovanja knjižnic²⁴⁰ oziroma priročnika IFLA za merjenje kakovosti knjižnic in njihovih storitev²⁴¹. Knjižnica mora v procese evalvacije smiselno vključevati tudi vse kategorije uporabnikov, vzorec neuporabnikov in širšo javnost.
- 3.8 Visokošolska knjižnica naj za potrebe primerjalnega presojanja izbere skupino knjižnic iz primerljivih visokošolskih zavodov. Če matični visokošolski zavod še nima opredeljene skupine sebi primerljivih visokošolskih zavodov za primerjalne analize dobrih praks, naj jo knjižnica določi sama. Pri tem mora biti pozorna na primerljivost poslanstev in ciljev izbranih visokošolskih zavodov s poslanstvom in cilji matičnega visokošolskega zavoda, na njihov ugled, vpisne pogoje, velikost proračuna, opremljenost, porabo sredstev za delovanje knjižnice, obseg zbirke tiskanih in elektronskih virov, število študentov in zaposlenih, število knjižničnih delavcev, strokovno področje itd.
- 3.9 Po določitvi svoje primerjalne skupine knjižnic visokošolska knjižnica opredeli "točke primerjave", na osnovi katerih bo primerjala svoje dosežke z dosežki drugih knjižnic. Primerjalno presojanje se lahko nanaša na vložene vire, notranje procese, rezultate dela ali vplive in učinke na okolje. Pri

²³⁴ Uspešnost (ang. effectiveness) je stopnja uresničevanja zastavljenih ciljev.

²³⁵ Učinkovitost (ang. efficiency) je stroškovna uspešnost knjižnice, tj. doseganje čim boljših učinkov s čim manj ustvarjenimi stroški.

²³⁶ Kakovost (ang. quality) je celokupnost zmožnosti in značilnosti proizvoda ali storitve, ki se nanašajo na njeno sposobnost zadovoljiti izražene in neizražene potrebe uporabnikov.

²³⁷ Vloženi viri (ang. inputs) so resursi, ki omogočajo izvedbo programa knjižnice, tj. finančna sredstva, prostor in oprema, knjižnična zbirka in drugi informacijski viri ter knjižnično osebje.

²³⁸ Rezultati dela (ang. outputs) so storitve in proizvodi, ki jih v procesih dela ustvarja knjižnica s pomočjo vloženi virov, npr. izposojeno gradivo, posredovane informacije, izvedena izobraževanja uporabnikov, dokumenti, posredovani v medknjižnični izposoji itd.

²³⁹ Končni rezultati delovanja (ang. outcomes) so vplivi in učinki na posameznika oziroma okolje, tj. spremembe, ki jih pri uporabniku ali v širšem okolju povzroči dejavnost knjižnice, npr. vpliv na učne izide, stopnjo informacijske pismenosti ali zaposljivost študentov, vpliv na uspešnost raziskovalne dejavnosti visokošolskega zavoda, vpliv na citiranost avtorjev in publikacij visokošolskega zavoda itd.

²⁴⁰ SIST ISO 11620:2008 – Informatika in dokumentacija – Kazalci uspešnosti knjižnic.

²⁴¹ Poll, R. in Boekhorst, P. te. (2007). *Measuring quality: performance measurement in libraries*. München: Saur. (IFLA Publications, 127). Glej Tabela 23.

vsakoletnem (ali redno ponavljajočem se) izvajanju primerjav mora knjižnica uporabljati ista merila in kriterije vrednotenja, če želi zagotoviti konsistentne ter uporabne rezultate.

4. Prostori in oprema knjižnice

- 4.1 Prostori visokošolske knjižnice morajo biti primerno veliki, dobro načrtovani, optimalno uporabni in varni za hranjenje ter uporabo knjižnične zbirke, za zaposlene in uporabnike ter za opravljanje knjižničnih storitev oziroma za izvajanje programa knjižnice²⁴². V prostorih morajo biti zagotovljeni tudi primerni okoljski pogoji, kot so ustrezna osvetlitev, prezračevanje, zvočna zaščita, temperatura in vlaga. Zagotovljena mora biti možnost širitve prostorov oziroma njihovega prilagajanja spremenjenim potrebam uporabnikov in spremembam v ponudbi storitev ter informacijskih virov.
- 4.2 Prostori visokošolske knjižnice morajo biti v bližini prostorov, kjer se izvaja izobraževalni in znanstvenoraziskovalni proces visokošolskega zavoda. Za univerzitetne knjižnice je priporočljivo, da imajo za izvajanje dejavnosti posebno zgradbo, prostorsko umeščeno tako, da je v središču univerzitetnega kampusa oziroma čim lažje dostopna uporabnikom z univerze.
- 4.3 Pri načrtovanju nove knjižnične zgradbe oziroma prostorov visokošolske knjižnice ali pri njihovem prenavljanju oziroma preurejanju mora biti v vseh fazah zagotovljeno sodelovanje med vodstvom knjižnice in arhitektom ter predstavniki visokošolskega zavoda, ki v skladu s programskimi osnovami knjižnice skupaj pripravijo načrt gradnje oziroma prenove. Upoštevajo naj se tako začetne potrebe po knjižničnem prostoru kot tudi načrtovani dolgoročni razvoj knjižnice.
- 4.4 Velikost knjižnične zgradbe oziroma prostorov visokošolske knjižnice naj bo odvisna od števila potencialnih uporabnikov ter njihovih informacijskih potreb, velikosti in značilnosti knjižnične zbirke in drugih informacijskih virov, ki jih zagotavlja knjižnica, vrste in obsega storitev ter števila knjižničnega osebja.
- 4.5 Visokošolska knjižnica mora imeti za svoje delovanje na razpolago različne vrste prostorov, kot so prostori za hranjenje knjižničnega gradiva in za zaposlene, prostori za uporabnike ter druge obiskovalce knjižnice, prostori za spremljevalne programe knjižnice in ostali prostori.
- 4.6 Visokošolska knjižnica mora uporabnikom zagotoviti prostore tako za individualni študij kot skupinsko delo, učilnice, prostore za uporabo multimedijskega oziroma avdiovizualnega gradiva, računalniške delovne postaje, prostore za tiskanje in kopiranje gradiv ter prostore za počitek in sprostitev. Za osebje visokošolske knjižnice morajo biti zagotovljeni primerni delovni prostori. Zagotovljeni morajo biti tudi prostori za usposabljanje in izobraževanje uporabnikov, za prireditve, prostori za postavitev računalniških in komunikacijskih naprav z zagotovljenimi pogoji

²⁴² Priporočila in standarde za knjižnično zgradbo in prostore visokošolske knjižnice redno obnavlja ameriški nacionalni inštitut za gradbene vede v Washingtonu, D. C. (Glej: http://www.wbdg.org/design/academic_library.php).

za varno hranjenje in ohranjanje digitalnih zapisov, sejne sobe, čajne kuhinje, sanitarije in garderobe za zaposlene in obiskovalce ter prostori za tehnična in manipulativna dela.

- 4.7 Prostori in oprema za hranjenje knjižničnega gradiva morajo omogočati pravilno postavitve in organiziranost zbirke, njeno rast in spremembe v vrsti, obliki in velikosti gradiv. Zagotovljena mora biti varnost knjižničnega gradiva pred krajami, poškodovanjem, propadanjem ali uničenjem.
- 4.8 Knjižnična oprema za uporabnike visokošolske knjižnice mora biti primerna, privlačna in funkcionalna. Na razpolago mora biti zadostno število funkcionalno načrtovanih čitalniških mest, pohištvo naj bo privlačno in ergonomskih oblik. Na voljo mora biti ustrezna računalniška, informacijska in komunikacijska oprema ter zagotovljeni pogoji za njeno nemoteno delovanje.
- 4.9 Priporočeno število čitalniških mest visokošolske knjižnice naj znaša najmanj 1 sedež na 20 EPZ potencialnih uporabnikov.
- 4.10 Knjižnična zgradba, prostori in oprema visokošolske knjižnice morajo biti načrtovani tako, da jih bodo lahko enakovredno uporabljali tudi fizično ali kako drugače ovirani uporabniki oziroma uporabniki s posebnimi potrebami.
- 4.11 Zagotovljena morata biti varovanje in nadzor knjižnične zgradbe ter prostorov in predvideni ukrepi za ravnanje v primeru nevarnosti ali nesreč.

5. Knjižnični delavci

- 5.1 Visokošolska knjižnica mora imeti ustrezno število in strukturo zaposlenih, ki morajo biti sposobni razvijati, organizirati in vzdrževati knjižnično zbirko ter zagotavljati informacijske in referenčne storitve skladno s poslanstvom in cilji knjižnice ter visokošolskega zavoda.
- 5.2 V visokošolski knjižnici so zaposleni strokovni in pomožni knjižnični delavci. Knjižnica mora imeti pisni dokument z nazivi delovnih mest, pogoji za njihovo zasedbo ter opisi del in nalog. Imeti mora tudi načrt razvoja kadrov.
- 5.3 Za opravljanje strokovnih del je v visokošolski knjižnici zaposleno ustrezno število strokovnih knjižničnih delavcev različnih profilov (knjižničarskih, informacijskih, računalniških in drugih). Zaradi zagotavljanja in izboljševanja kakovosti knjižničnih storitev morajo biti ti sposobni:
- ugotavljati informacijske potrebe uporabnikov in zagotavljati ustrezne storitve za njihovo zadovoljevanje,
 - izbirati, pridobivati, strokovno obdelati, hraniti in posredovati ustrezno knjižnično gradivo,
 - zagotavljati dostop do ustreznih informacijskih virov,
 - nuditi uporabnikom strokovno pomoč in usposabljanje za iskanje, vrednotenje ter uporabo informacijskih virov in informacij,
 - uporabljati ustrezno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo, spremljati njen razvoj ter novosti uvajati v delo knjižnice,

- sodelovati v pedagoškem in znanstvenoraziskovalnem delu visokošolskega zavoda oziroma v stroki,
 - načrtovati, spremljati in vrednotiti uspešnost ter kakovost knjižničnih storitev.
- 5.4 Pri določanju števila strokovnih knjižničnih delavcev visokošolske knjižnice mora visokošolski zavod upoštevati več dejavnikov, in sicer:
- obseg in zahtevnost programa, ki ga zagotavlja knjižnica,
 - število in strukturo potencialnih uporabnikov knjižnice ter strokovno področje njihovega delovanja,
 - velikost in vsebino knjižnične zbirke ter drugih informacijskih virov, ki jih zagotavlja knjižnica in vrsto ter obseg informacijskih storitev,
 - velikost, število in lokacijo prostorov, ki jih uporablja knjižnica pri izvajanju svoje dejavnosti,
 - število ur odprtosti knjižnice za uporabnike,
 - obseg nabave knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov,
 - število izposojenega knjižničnega gradiva na dom in v prostore knjižnice,
 - število izposojenega gradiva in posredovanih dokumentov v medknjižnični izposoji;
 - obseg svetovalne in izobraževalne dejavnosti knjižnice za uporabnike,
 - obseg bibliografske dejavnosti knjižnice,
 - tehnološko opremljenost knjižnice.
- 5.5 Večina strokovnih delavcev visokošolske knjižnice mora imeti najmanj visokošolsko izobrazbo s področja bibliotekarskih, informacijskih ali drugih ved, povezanih z dejavnostjo visokošolskega zavoda oziroma knjižnice, ter v skladu z zakonodajo ustrezen naziv v stroki. Za strokovne delavce, ki izvajajo zahtevnejše knjižnične in informacijske storitve ter svetovanje in izobraževanje, je priporočljivo, da imajo opravljen (znanstveni) magisterij oziroma doktorat znanosti. Priporočljivo je, da strokovni delavci pridobijo tudi ustrezen pedagoški oziroma raziskovalni naziv. Strokovni knjižnični delavci morajo kot visokošolski sodelavci imeti status skladen z zakonodajo s področja visokega šolstva.
- 5.6 Za podporo strokovnim delavcem so v visokošolski knjižnici zaposleni tudi pomožni knjižnični delavci, ki opravljajo manj zahtevna strokovna, administrativna ali tehnična dela. Pomožni knjižnični delavci lahko opravljajo le dela, ki ustrezajo njihovi izobrazbi, usposobljenosti, izkušnjam in sposobnostim.
- 5.7 Število knjižničnih delavcev ter razmerje med številom strokovnih in pomožnih delavcev bo odvisno od vsake posamezne visokošolske knjižnice, pri čemer je potrebno smiselno upoštevati dejavnike iz točke 5.4 ter organizacijo računalniške, administrativne in tehnične podpore v okviru visokošolskega zavoda. Priporočljivo je, da naj bo v visokošolski knjižnici med zaposlenimi najmanj 70 % strokovnih delavcev.
- 5.8 Knjižnični delavci se morajo stalno strokovno izpopolnjevati in slediti novostim na področju bibliotekarske in informacijske stroke ter v strokah, povezanih z dejavnostjo visokošolskega zavoda oziroma knjižnice. Zato jim mora visokošolski zavod omogočati strokovno in funkcionalno

izobraževanje ter spodbujati njihovo aktivno udeležbo na strokovnih konferencah in drugih oblikah strokovnih srečanj ter sodelovanje v aktivnostih strokovnih združenj.

5.9 Zaposleni v visokošolski knjižnici predstavljajo enega izmed najpomembnejših dejavnikov njene uspešnosti, zato naj bo kadrovska politika domišljena, praksa in postopki izbora kandidatov pa ustrezni glede na poslanstvo ter cilje knjižnice oziroma visokošolskega zavoda.

5.10 Zaposleni v visokošolski knjižnici morajo ravnati v skladu z načeli Etičnega kodeksa slovenskih knjižničarjev, etičnih kodeksov posrednikov informacij in etičnih kodeksov s področja dejavnosti visokošolskega zavoda ter morajo delovati v skladu z zakonskimi predpisi s področja zbiranja in posredovanja informacij ter internimi predpisi visokošolskega zavoda.

6. Financiranje in proračun knjižnice

6.1 Visokošolska knjižnica predstavlja eno od pomembnih naložb visokošolskega zavoda. Za njeno nemoteno delovanje je potrebno zagotoviti redna finančna sredstva za:

- stroške nabave, obdelave, hranjenja in posredovanja knjižničnega gradiva ter zagotavljanje dostopa do drugih informacijskih virov (npr. stroški nabave gradiva, stroški dela in materialni stroški),
- uporabo knjižničnega gradiva in informacijskih virov, ki se nahajajo izven knjižnice (npr. vpisnine, naročnine, nadomestila, licenčnine ipd.),
- stroške povračil za uporabo knjižničnega gradiva, ki je avtorsko pravno varovano,
- ostale stroške (npr. vezava, kopiranje gradiv, poštni stroški, amortizacija itd.),
- stroške strokovnega razvoja oziroma izobraževanja zaposlenih v knjižnici,
- tehnološko posodabljanje (nakup informacijske in komunikacijske tehnologije) ter vzdrževanje računalniške in komunikacijske opreme in storitev,
- režijske in investicijske stroške.

6.2 Proračun visokošolske knjižnice mora oblikovati, utemeljevati in upravljati direktor/vodja knjižnice. Proračun mora ustrezati namenu in ciljem knjižnice ter razumnim pričakovanjem uporabnikov in pri tem upoštevati tudi druge potrebe visokošolskega zavoda. Proračun visokošolske knjižnice mora biti v okviru proračuna visokošolskega zavoda jasno razviden.

6.3 Obseg potrebnih finančnih sredstev za delovanje visokošolske knjižnice bo v prvi vrsti odvisen od temeljnih izobraževalnih in znanstvenoraziskovalnih ciljev visokošolskega zavoda ter njegovih programov in števila potencialnih uporabnikov. Pri določanju višine proračuna visokošolske knjižnice je treba upoštevati zlasti:

- velikost, obseg in vrsto dejavnosti visokošolskega zavoda ter znanstveno področje, na katerem deluje,
- poslanstvo, cilje in naloge knjižnice,
- obseg in vrsto knjižničnega gradiva ter drugih informacijskih virov, ki jih zagotavlja knjižnica,
- obseg in vrsto storitev knjižnice ter število njenih potencialnih uporabnikov,
- stopnjo avtomatizacije delovnih procesov in storitev, upoštevajoč potrebne stroške vzdrževanja in razvoja programske in tehnične opreme,

- vključenost knjižnice v procese izgradnje digitalnih knjižnic in odprtodostopnih repozitorijev znanstvenoraziskovalnih del,
 - velikost, namembnost in značilnosti knjižničnih prostorov.
- 6.4 Za upravljanje, obnavljanje, zamenjavo in investicije v nakup nove informacijske ter komunikacijske opreme, ki omogoča razvoj in čim večjo dostopnost knjižničnih storitev ter informacijskih virov, mora visokošolski zavod namenjati ustrezna sredstva.
- 6.5 Proračun visokošolske knjižnice mora biti dovolj velik, da lahko knjižnica zagotavlja primerne prostore in opremo, razvija ponudbo informacijskih virov ter ustrezne službe/storitve, zaposluje in nagraduje primerno knjižnično osebje ter zadovoljuje informacijske in druge potrebe uporabnikov. Priporoča se, da visokošolski zavod namenja za delovanje knjižnice najmanj 5 % svojega proračuna. Razvoj knjižnice in njenih storitev kot digitalne knjižnice bodo omogočala vlaganja med 7 do 10 % proračuna visokošolskega zavoda.
- 6.6 Za novoustanovljeno visokošolsko knjižnico je treba v začetku njenega delovanja zagotoviti ustrezno višja finančna sredstva zaradi nabave temeljne zbirke knjižničnega gradiva in zagotovitve dostopa do drugih informacijskih virov. Omenjeni stroški se povečajo tudi v primeru, da visokošolska knjižnica v skladu z razvojnim programom visokošolskega zavoda načrtuje knjižnično podporo za nov študijski oziroma raziskovalni program ali širitev obstoječih oziroma uvajanje novih storitev.
- 6.7 Visokošolska knjižnica pridobiva sredstva za svoje delovanje iz:
- proračuna visokošolskega zavoda,
 - neposredno iz državnega proračuna,
 - plačil za storitve,
 - iz projektnega financiranja,
 - drugih virov (npr. donacij, volil, sponzorstev ipd.).
- 6.8 Visokošolske knjižnice, ki izvajajo javno službo na področju knjižničarstva oziroma zagotavljajo storitve, ki so javno financirane, morajo zagotavljati njihovo javno dostopnost v skladu z obsegom javnega financiranja.
- 6.9 Visokošolska knjižnica naj si poleg namenskih proračunskih sredstev prizadeva pridobivati tudi lastna sredstva, in sicer iz izvajanja javne službe na trgu ter pridobivanja volil ter sponzorskih, donatorskih ter projektnih sredstev. Prihodek iz vpisnin, zamudnin, odškodnin za poškodovano gradivo ipd. se mora porabiti izključno za vlaganja v informacijske vire in storitve knjižnice.
- 6.10 Visokošolska knjižnica mora uporabljati svoje finančne vire učinkovito in uspešno. Direktor/vodja knjižnice mora imeti pooblastilo za razporejanje finančnih virov in odločanje o izdatkih v okviru knjižničnega proračuna ter v skladu s finančno politiko visokošolskega zavoda.
- 6.11 O porabljenih finančnih sredstvih in o rezultatih dela oziroma o svoji finančni uspešnosti mora visokošolska knjižnica redno poročati financerju oziroma financerjem dejavnosti.

7. Knjižnična zbirka in drugi informacijski viri

- 7.1 Visokošolska knjižnica mora izbirati, pridobivati, organizirati in uporabnikom zagotavljati dostop do raznovrstnih, zanesljivih, kakovostnih in relevantnih informacijskih virov ter informacij. Pri načrtovanju in razvoju knjižnične zbirke ter upravljanju z drugimi informacijskimi viri mora upoštevati poslanstvo in cilje visokošolskega zavoda ter knjižnice in potrebe uporabnikov. Knjižnica mora v okviru finančnih zmožnosti zagotavljati informacijske vire na kar najbolj učinkovit način.
- 7.2 Visokošolska knjižnica mora skrbeti za vzdrževanje in razvoj knjižnične zbirke ter zagotavljati pogoje za njeno dostopnost in uporabo.
- 7.3 Knjižnica mora imeti redno posodobljen pisni, javno objavljen dokument o izgradnji in razvoju knjižnične zbirke ter zagotavljanju drugih informacijskih virov. V dokumentu mora biti opredeljeno vsaj:
- namen in cilji nabave knjižničnega gradiva ter zagotavljanja drugih informacijskih virov in njihovi primarni uporabniki,
 - vrsta knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov, ki jih bo knjižnica nabavljala oziroma zagotavljala;
 - način izbora knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov ter vključevanja predstavnikov visokošolskega zavoda in drugih uporabnikov knjižnice v odločanje o nabavi virov,
 - vrsta in namen izgradnje posameznih knjižničnih zbirk (npr. zbirke za izposajo, zbirke referenčnega gradiva, čitalniške zbirke, posebnih zbirk knjižničnega gradiva),
 - dejavniki, ki bodo vplivali na prioritete pri nabavi knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov,
 - morebitni dogovori z drugimi knjižnicami ali organizacijami pri pridobivanju oziroma ponudbi informacijskih virov,
 - stališče glede sprejemanja in vključevanja darovanega knjižničnega gradiva v knjižnično zbirko,
 - politika revizije knjižnične zbirke, izločanja in odpisa knjižničnega gradiva.
- 7.4 Informacijski viri, ki jih zagotavlja visokošolska knjižnica, se lahko fizično nahajajo v knjižnici, v okviru visokošolskega zavoda oziroma univerze ali na različnih lokacijah izven visokošolskega prostora, v oddaljenih klasičnih in digitalnih skladiščih, geografsko kjer koli v svetu. Informacijski viri so lahko zapisani na različnih nosilcih zapisa in v različnih formatih/oblikah.
- 7.5 Knjižnična zbirka visokošolske knjižnice naj bo popolna, konsistentna in aktualna ter organizirana v skladu s standardi za obdelavo knjižničnega gradiva, njegovo hranjenje in posredovanje. Biti mora dovolj velika in po vsebini ustrezati potrebam visokošolskega zavoda oziroma njegovih programov. Vsebovati mora študijsko in priporočeno literaturo, referenčna in bibliografska gradiva, temeljne časopise in druge serijske publikacije, kot tudi druga gradiva, ki jih potrebujejo študentje pri študiju in zaposleni na visokošolskem zavodu pri svojem pedagoškem ter znanstvenoraziskovalnem delu.

- 7.6 Zaradi raznolikosti visokošolskih zavodov tako glede na strokovno področje, velikost, študijske programe in načine njihovega izvajanja, kot tudi glede na obseg ter področje njihove znanstvenoraziskovalne dejavnosti, enotnega standarda za velikost knjižnične zbirke ni mogoče opredeliti. Zato mora biti temeljni kriterij pri gradnji knjižnične zbirke visokošolske knjižnice ustrezno zadovoljevanje potreb udeležencev izobraževalnega in znanstvenoraziskovalnega procesa visokošolskega zavoda. V politiki izgradnje in razvoja knjižnične zbirke pa mora knjižnica natančno opredeliti, na kakšen način bo ugotavljala in uresničevala omenjene potrebe.
- 7.7 Knjižnično gradivo naj visokošolska knjižnica organizira na osnovi upoštevanja nacionalno veljavnih strokovnih standardov, in sicer tako, da bo strokovno obdelano ter sistematično urejeno na način, ki omogoča njegovo kar najbolj učinkovito iskanje oziroma dostopnost.
- 7.8 Za zagotavljanje optimalne dostopnosti in uporabe knjižnične zbirke naj visokošolska knjižnica v prostem pristopu uporabnikom zagotavlja vsaj aktualno študijsko in učno gradivo, ki podpira študijske programe visokošolskega zavoda.
- 7.9 Knjižnica naj izdeluje različne evidence o gradivu in razvija ustrezna informacijska orodja, ki omogočajo dostop do podatkov o gradivu, kot so npr. javno dostopen knjižnični katalog, indeksiranje bibliografskih zapisov za njihovo najdljivost prek spletnih iskalnikov, opremljanje digitalnih dokumentov z metapodatki ipd. Pri njihovi izdelavi naj sodeluje z drugimi knjižnicami in organizacijami.
- 7.10 Večina knjižnične zbirke naj bo uporabnikom dostopna za izposajo na dom, v skladu z jasnimi pravili (politiko) visokošolske knjižnice pa je lahko za uporabnike, ki ne prihajajo z matičnega visokošolskega zavoda, dostopna pod drugačnimi pogoji. Pogoji uporabe knjižnične zbirke in izposojevalni roki morajo biti za vse kategorije uporabnikov jasno opredeljeni ter objavljeni. Postopek izposoje knjižničnega gradiva mora biti učinkovit in uspešen.
- 7.11 Knjižnično zbirko mora visokošolska knjižnica stalno preverjati, da zagotovi njeno relevantnost glede na potrebe visokošolskega zavoda oziroma njenih uporabnikov. Neuporabljano in zastarelo gradivo mora knjižnica redno izločati iz zbirke v skladu s strokovnimi standardi, in sicer z odpisom ali premestitvijo takšnega gradiva v depozitno skladišče. Obseg letno odpisanega ali izločenega gradiva naj bo odvisen od strokovnega področja, ki ga pokriva knjižnična zbirka in njenega namena, priporočljivo je, da se knjižnična zbirka obnovi letno v obsegu 3 do 5 %.
- 7.12 Visokošolska knjižnica naj uporabnikom zagotavlja tudi knjižnično gradivo, ki ga nima v svoji knjižnični zbirki, in sicer prek sodelovanja v sistemu medknjižnične izposoje ter posredovanja dokumentov, z dogovori z drugimi visokošolskimi knjižnicami o izgradnji in uporabi skupnih, decentraliziranih zbirk knjižničnega gradiva, s konzorcijskim povezovanjem pri nabavi knjižničnega gradiva ipd.
- 7.13 Visokošolska knjižnica naj zagotavlja ustrezne pogoje za dostop in uporabo informacijskih virov, ki jih pridobiva pod licenčnimi pogoji. Pravila in pogoji uporabe posameznih informacijskih virov morajo biti zapisani jasno in objavljeni na način, da se lahko z njimi seznanijo vsi njihovi potencialni uporabniki.

- 7.14 Programi izobraževanja na daljavo morajo biti podprti z oddaljenim dostopom do elektronskih podatkovnih zbirk, zagotovljene morajo biti zanesljive omrežne povezave ter elektronski prenos ali kurirska oziroma poštna dostava knjižničnih gradiv oddaljenim uporabnikom.
- 7.15 Uporabniki visokošolskih knjižnic pričakujejo, da jim bodo tudi temeljni informacijski viri, ki jih ima knjižnica le v tiskani obliki, na voljo v celotnem besedilu prek oddaljenega dostopa. Visokošolski zavod mora zato v svojem proračunu načrtovati ustrezna sredstva za digitalizacijo knjižnične zbirke, oblikovanje digitalnih zbirk in zagotavljanje njihove dostopnosti, in v primeru avtorsko zaščitene del tudi sredstva za avtorska nadomestila.
- 7.16 Če visokošolska knjižnica hrani stara, dragocena ali arhivska gradiva ali posebne knjižnične zbirke, ki predstavljajo nacionalno kulturno dediščino, morajo biti zagotovljeni ustrezni pogoji za njihovo varovanje in ohranjanje ter strokovno ravnanje z gradivom.
- 7.17 Knjižnica mora periodično izvajati evalvacijske študije o ustreznosti, kakovosti in uporabi knjižnične zbirke in drugih informacijskih virov.

8. Knjižnične storitve

- 8.1 Visokošolska knjižnica mora načrtovati, zagotavljati in razvijati ustrezen obseg ter kakovost knjižničnih storitev, ki bodo v prvi vrsti podpirale poslanstvo in cilje visokošolskega zavoda ter izvajanje in razvoj njegove izobraževalne ter znanstvenoraziskovalne dejavnosti.
- 8.2 Načrtovanje in organiziranje knjižničnih storitev visokošolske knjižnice morata biti sestavna dela načrtovanja in organiziranja visokošolskega zavoda.
- 8.3 Za ugotavljanje značilnosti posameznih skupin uporabnikov storitev in obsega ter vrste njihovih informacijskih potreb mora visokošolska knjižnica izvajati študije uporabnikov in pri tem uporabljati ustrezne kvantitativne ter kvalitativne znanstvene metode (npr. anketno metodo, opazovanje, fokusne skupine, dnevnike itd.).
- 8.4 Osnovne oblike knjižničnih storitev, ki naj jih zagotavlja visokošolska knjižnica, so:
- informacijske storitve: posredovanje informacij iz lastnih informacijskih virov in iz virov drugih knjižnic, informacijskih centrov ter drugih ponudnikov informacij, tako v knjižnici kot na daljavo; analiza in vrednotenje informacij; posredovanje informacij z dodano vrednostjo; izdelava in ponudba lastnih informacijskih orodij ter proizvodov; svetovanje uporabnikom pri iskanju, izbiri in uporabi informacijskih virov,
 - storitve posredovanja knjižničnega gradiva: izposoja in posredovanje dokumentov iz lastne zbirke in s pomočjo medknjižnične izposoje ter posredovanja dokumentov iz zbirk drugih knjižnic oziroma centrov za posredovanje dokumentov,
 - izobraževalne storitve: izdelava navodil in priročnikov o dostopnosti ter učinkoviti in uspešni uporabi informacijskih virov; organizacija predstavitev, predavanj, tečajev, seminarjev in drugih izobraževalnih oblik, tako skupinskih kot individualnih; uvajanje uporabnikov, še zlasti študentov visokošolskega zavoda, v uporabo knjižnice, knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov itd.,

- bibliografska dejavnost za evidentiranje rezultatov znanstvenoraziskovalnega dela zaposlenih na visokoškolskem zavodu v nacionalnem informacijskem sistemu o znanstveni dejavnosti v Sloveniji (SICRIS),
 - gradnja digitalnih zbirk visokošolskih del in objav raziskovalcev,
 - predstavljanje dejavnosti knjižnice in njenih storitev: seznanjanje uporabnikov z novimi storitvami, informacijskimi viri, publikacijami itd., in sicer s tiskanimi publikacijami, objavami na spletnih straneh ter v medijih, predavanji o dejavnosti knjižnice, vodenimi ogledi knjižnice, razstavami in drugimi oblikami predstavitvene dejavnosti,
 - raziskovalne in razvojne storitve: sodelovanje pri pripravi raziskovalnih projektov ter izvajanju raziskovalne dejavnosti visokošolskega zavoda; bibliografska kontrola objavljenih rezultatov raziskovalne dejavnosti visokošolskega zavoda; izdelava oziroma sodelovanje pri izdelavi raziskovalnih in razvojnih projektov oziroma projektnih nalog s področja bibliotekarske ter informacijske znanosti itd.,
 - publicistična dejavnost: izdajanje različnih tiskanih oziroma elektronskih publikacij knjižnice; podpora publicistični dejavnosti visokošolskega zavoda; podpora objavljanju poljudnih, strokovnih in znanstvenih prispevkov zaposlenih v knjižnici itd.
- 8.5 Knjižnične storitve visokošolske knjižnice morajo biti organizirane tako, da vsem kategorijam uporabnikov omogočajo učinkovito uporabo v vseh oblikah zapisanih informacij in so jim na voljo v njihovim potrebam prilagojenem času (odprtosti). Posebna pozornost naj bo namenjena organizaciji in ponudbi storitev za fizično ali drugače ovirane uporabnike oziroma uporabnike s posebnimi potrebami. Pri izvajanju storitev naj visokošolska knjižnica posveča posebno pozornost osebnim stikom z uporabniki kot eni izmed učinkovitih metod razreševanja informacijskih vprašanj.
- 8.6 Knjižnične storitve za podporo izvajanju visokošolskega študija na daljavo morajo biti organizirane tako, da omogočajo oddaljen dostop do knjižnične zbirke in drugih informacijskih virov ter storitev knjižnice.
- 8.7 Visokošolska knjižnica mora uporabnikom pri uporabi knjižnične zbirke in drugih informacijskih virov zagotavljati strokovno poglobljeno ter hitro pomoč. Informacijska, referenčna in referalna služba ter druge oblike pomoči morajo biti na voljo v času, ko jih uporabniki knjižnice najbolj potrebujejo. Zato naj knjižnica posebno pozornost posveča tudi organizaciji in ponudbi storitev v spletnem okolju.
- 8.8 Referenčne in referalne storitve, usmerjanje uporabnikov, v prvi vrsti študentov, k uporabi knjižnice ter informacijskih virov in izvajanje izobraževalnih oblik, ki razvijajo njihovo kritično razmišljanje ter sposobnost uporabe informacijskih virov, naj predstavljajo temeljne storitve visokošolske knjižnice. Študentom naj knjižnica predstavlja učni laboratorij, kjer pridobivajo veščine informacijske pismenosti.
- 8.9 Visokošolska knjižnica mora uporabnikom zagotavljati informacije in izobraževanje preko različnih referenčnih ter drugih izobraževalnih storitev, kot so predavanja v povezavi s študijskim predmetom ali v okviru predmeta, praktično aktivno učenje, uvajalni tečaji, formalni študijski predmeti, seminarji, vodiči po informacijskih virih, izobraževanje na mestu, kjer je potrebno,

vključno z referenčnim pogovorom itd. Načini poučevanja, pogosto imenovani učne metode, lahko vključujejo npr. svetovanje posameznikom pri referenčnem pultu, poglobljena raziskovalna svetovanja, individualno poučevanje, tiskane ali elektronske učne pripomočke ali skupinsko učenje v tradicionalni ali elektronski učilnici.

- 8.10 Visokošolska knjižnica mora, podobno kot pedagoška ali druga učna enota znotraj visokošolskega zavoda, spodbujati uspešno delo študentov in njihovo naravnost k vseživljenjskemu učenju. Knjižnično osebje mora s kombiniranjem novih tehnik in tehnologij z najboljšimi tradicionalnimi viri pomagati uporabnikom pri izbiri ter uporabi ustreznih metod pridobivanja, vrednotenja, dokumentiranja in uporabe informacij.
- 8.11 Visokošolski zavod mora omogočiti in spodbujati sodelovanje knjižničnega osebja s pedagoškim osebjem, in sicer pri izvajanju študijskega procesa v učilnici, pri pripravi predmetnikov in poučevanju informacijske pismenosti, kot tudi pri evalvaciji učnih izidov študentov. Veščine informacijske pismenosti in izobraževanje za informacijsko pismenost morajo biti vključene v predmetnike ter ustrezne študijske predmete, in sicer s posebnim poudarkom na vrednotenju in uporabi informacij, razvijanju kritičnega mišljenja ter spoštovanju intelektualne lastnine in avtorskih pravic.
- 8.12 Pri izvajanju in razvoju knjižničnih storitev mora visokošolska knjižnica stalno slediti tehnološkemu razvoju, z uporabo spletnih orodij pa spodbujati sodelovanje ter odziv uporabnikov.
- 8.13 Knjižnica mora periodično izvajati študije oziroma raziskave o zadovoljstvu uporabnikov z dejavnostjo knjižnice in njenimi storitvami ter informacijskimi viri.

9. Komuniciranje, sodelovanje in povezovanje

- 9.1 Komunikacija znotraj visokošolske knjižnice in z njenim okoljem je odločilna za nemoteno ter uspešno delovanje knjižnice.
- 9.2 Komunikacija mora znotraj visokošolske knjižnice potekati na vseh ravneh, tako na ravni direktorja/vodje knjižnice in knjižničnega osebja, med knjižničnim osebjem samim, kot tudi na ravni knjižnice ter njenih uporabnikov.
- 9.3 Visokošolska knjižnica mora imeti razvite tudi načine in oblike rednega komuniciranja z vodstvom ter zaposlenimi v okviru visokošolskega zavoda. Knjižnično osebje mora pri zagotavljanju storitev delovati sodelovalno in združevalno z drugimi oddelki visokošolskega zavoda.
- 9.4 Z drugimi knjižnicami, konzorciji, ponudniki informacijskih virov in drugimi organizacijami naj visokošolska knjižnica sodeluje v programih, ki ji bodo pomagali uresničevati poslanstvo in cilje. Knjižnično osebje naj bo v kar največji meri vključeno v profesionalne aktivnosti, tako na nacionalni kot mednarodni ravni, sodeluje naj pri skupni uporabi virov in izvajanju storitev ter tako razširja ponudbo knjižnice in zmanjšuje stroške njene dejavnosti.

- 9.5 Visokošolska knjižnica naj si prizadeva povečevati dostop do informacij s koordinirano nabavo knjižničnega gradiva in informacijskih virov, sodelovanjem v medknjižnični izposoji ter posredovanju dokumentov in s konzorcijsko nabavo elektronskih virov.
- 9.6 Zaradi zagotavljanja učinkovitega in racionalnega pretoka informacij ter knjižničnega gradiva se morajo visokošolske knjižnice, ki opravljajo knjižnično dejavnost kot javno službo, v skladu s pravnimi predpisi in drugimi akti s področja knjižnične in informacijske dejavnosti, vključevati v nacionalni vzajemni bibliografski sistem.
- 9.7 V nacionalni vzajemni bibliografski sistem naj se vključujejo tudi druge visokošolske knjižnice, ki so za to strokovno in tehnično usposobljene ter pri svojem delu upoštevajo obvezne strokovne predpise in strokovne standarde ter merila za organizacijo in delovanje navedenega sistema.
- 9.8 Zaradi uspešnejšega zadovoljevanja potreb po specializiranih informacijah in svetovanju s posameznih znanstvenih ter strokovnih in problemsko orientiranih področij se lahko visokošolske knjižnice vključujejo tudi v specializirane informacijske sisteme ali opravljajo naloge specializiranih informacijskih centrov. Pri tem se delovno povezujejo z drugimi visokošolskimi in ostalimi knjižnicami, zlasti s specialnimi knjižnicami.
- 9.9 Visokošolske knjižnice oziroma njihovo osebje naj se strokovno povezujejo v Sekciji za visokošolske knjižnice Zveze bibliotekarskih društev Slovenije ter v drugih domačih in tujih strokovnih združenjih.

PRILOGA 5.1: NABOR MOŽNIH KVALITATIVNIH MERIL ZA EVALVACIJO VISOKOŠOLSKKE KNJIŽNICE

I. NAČRTOVANJE IN EVALVACIJA DOSEŽKOV KNJIŽNICE

1. Ali ima knjižnica opredeljeno vizijo in poslanstvo?
2. Ali sta vizija in poslanstvo knjižnice javno objavljena?
3. Ali sta vizija in poslanstvo knjižnice opredeljena tako, da sta razumljiva zaposlenim v knjižnici ter na matičnem visokošolskem zavodu/univerzi in širši javnosti?
4. Ali sta vizija in poslanstvo knjižnice usklajena z vizijo ter poslanstvom matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
5. Ali se poslanstvo knjižnice redno preverja in po potrebi posodablja?
6. Ali so cilji knjižnice jasno zastavljeni in realni, tj. dosegljivi v zastavljenem časovnem obdobju?
7. Ali knjižnica v procese načrtovanja vključuje vse zaposlene v knjižnici, uporabnike in druge deležnike?
8. Ali je knjižnica vključena v procese načrtovanja (strateškega, letnega itd.) v okviru matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
9. Ali so cilji knjižnice vključeni med cilje matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
10. Ali knjižnica izvaja načrtno in stalno evalvacijo svojega delovanja?
11. Ali knjižnica o rezultatih evalvacije obvešča matični visokošolski zavod/univerzo?
12. Ali je evalvacija dejavnosti knjižnice vključena v evalvacijsko in akreditacijsko strategijo matičnega visokošolskega zavoda/univerze oziroma jo knjižnica izvaja le na lastno pobudo?
13. Na kakšen način oziroma s pomočjo katerih metod in orodij knjižnica evalvira svoje delovanje?
14. Katere končne rezultate delovanja oziroma vplive in učinke na okolje meri knjižnica in na kakšen način?
15. Ali metodologija evalvacije knjižnice vključuje tudi primerjave s sorodnimi primerljivimi knjižnicami?
16. Ali v procese evalvacije knjižnica vključuje tudi uporabnike in druge deležnike ter na kakšen način (npr. izvajanje študij uporabnikov)?
17. Ali je knjižnica vključena v katerega od obstoječih nacionalnih ali mednarodnih sistemov evalvacij (npr. Indeks BIX)?

II. UPRAVLJANJE IN VODENJE KNJIŽNICE

1. Ali način upravljanja/vodenja visokošolskega zavoda/univerze spodbudno vpliva na delovanje knjižnice in učinkovito izrabo njenih informacijskih virov ter storitev?
2. Kakšen je pravno-formalni status knjižnice znotraj visokošolskega zavoda/univerze?
3. Komu je v okviru visokošolskega zavoda/univerze odgovoren direktor/vodja knjižnice?
4. Kateri dokument določa pristojnosti in odgovornosti direktorja/vodje knjižnice?
5. Kdo obravnava in sprejema načrt dela ter poročilo o delu knjižnice?
6. Ali obstaja stalni upravni organ knjižnice (npr. svet knjižnice) in katere zainteresirane strani so v njem zastopane?
7. Ali obstaja stalni strokovni organ (npr. strokovni svet) knjižnice in katere zainteresirane strani so v njem zastopane?
8. Ali upravni oziroma strokovni organ knjižnice izvajata svojo funkcijo uspešno in učinkovito?
9. Kako učinkovita so v delovanju knjižnice pravila in postopki, ki določajo notranjo organiziranost in vodenje knjižnice?

10. Ali sta določena način in pogostost komuniciranja vodstva knjižnice z uporabniki?
11. Na kakšen način knjižnica uresničuje določila Etičnega kodeksa slovenskih knjižničarjev?

III. ZGRADBA, PROSTORI IN OPREMA

1. Ali so prostori knjižnice dobro načrtovani, varni in dovolj veliki glede na potrebe delovnega procesa knjižnice ter potrebe uporabnikov?
2. Ali so v prostorih za uporabnike in knjižnične delavce zagotovljeni ustrezni klimatski pogoji ter nadzor nad njimi (temperatura, vlaga, svetloba, zračenje)?
3. Ali so v prostorih knjižničnih skladišč zagotovljeni ustrezni pogoji za varovanje in ohranjanje knjižničnega gradiva (klimatski pogoji, protipožarna varnost, oprema ipd.)?
4. Ali so zagotovljeni pogoji za prostorsko širitev knjižničnih zbirk?
5. Ali je knjižnica ustrezno opremljena s sistemi za varovanje pred krajo/izgubo knjižničnega gradiva?
6. Ali so v knjižnici na razpolago prostori/študijska mesta za individualno in skupinsko delo ter ali njihova površina/število zadostuje potrebam uporabnikov?
7. Ali so delovni prostori zaposlenih dovolj veliki in primerno opremljeni, da zagotavljajo njihovo učinkovito delo?
8. Ali so oznake v prostorih knjižnice primerne?
9. Ali so delovna mesta zaposlenih in študijska mesta za uporabnike oblikovana ergonomično?
10. Ali sta električno in telekomunikacijsko omrežje v prostorih knjižnice primerna za uporabo elektronskih informacijskih virov ter storitev knjižnice?
11. Ali knjižnica zagotavlja ustrezno opremo za uporabo njenih virov in storitev za podporo učenju uporabnikov v prostorih knjižnice (računalniška oprema, oprema za multimedijo, oprema za prezentacije ipd.)?
12. Ali knjižnica zagotavlja ustrezno opremo za uporabo njenih virov in storitev za udeležence študija na daljavo?
13. Ali računalniško omrežje in komunikacijska oprema knjižnice zagotavljata sprejemljiv odzivni čas za uporabo elektronskih informacijskih virov v njenih prostorih oziroma na daljavo?
14. Ali knjižnica izpolnjuje pogoje za zagotavljanje storitev za fizično ali drugače ovirane oziroma uporabnike s posebnimi potrebami?
15. Kaj menijo o primernosti študijskih/čitalniških prostorov in knjižnične opreme uporabniki/obiskovalci knjižnice?
16. Ali so prostori knjižnice in njena oprema ustrezno vzdrževani?
17. Ali so v proračunu knjižnice zagotovljena zadostna sredstva za vzdrževanje, posodabljanje, popravila in zamenjavo opreme?

IV. KNJIŽNIČNI DELAVCI

1. Ali je knjižnično osebje ustrezno usposobljeno za delo z gradivom in za posredovanje informacij v različnih oblikah?
2. Ali je zagotovljenih dovolj sredstev za tekoče strokovno izpopolnjevanje knjižničnih delavcev?
3. Ali je število strokovnih in pomožnih knjižničnih delavcev zadostno za izpolnjevanje potreb uporabnikov po knjižničnih storitvah ter za nemoteno izvajanje knjižnične dejavnosti?
4. Ali matični visokošolski zavod/univerza zagotavlja ustrezne pogoje za stalno strokovno izpopolnjevanje knjižničnih delavcev in jih pri tem spodbuja?

5. Na kakšen način je zagotovljeno usposabljanje knjižničnih delavcev, ki so odgovorni za izobraževanje uporabnikov?
6. Kdo sprejema odločitve o kadrovskem načrtu knjižnice?
7. Ali je knjižničnim delavcem, ki sodelujejo v študijskem/raziskovalnem procesu, priznan ustrezen status?
8. Ali se izvaja usposabljanje zaposlenih, ki so v knjižnici odgovorni za varnost, pogoje dela in ravnanje v primerih nevarnosti ali nesreč?
9. Ali je zagotovljena primerna razporeditev knjižničnega osebja med posameznimi deli in nalogami glede na njegovo usposobljenost ter zahtevnost del in nalog?

V. PRORAČUN KNJIŽNICE

1. Kdo zastopa interese knjižnice pri sestavljanju in sprejemanju proračuna matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
2. Ali se obseg nalog knjižnice usklajuje z razpoložljivimi sredstvi v letnem proračunu matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
3. Kdaj pripravlja knjižnica svoj proračun, v fazi priprave proračuna matične visokošolske ustanove/univerze ali po tem, ko je slednji že sprejet?
4. Ali knjižnica dobi metodološka navodila za pripravo proračuna?
5. Kako se v proračunu knjižnice odražajo spremembe v obsegu izobraževalnega in raziskovalnega programa matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
6. Katere metode uporablja knjižnica pri določanju višine proračuna za razvoj knjižnične zbirke in zagotavljanje drugih informacijskih virov?
7. Ali število študentov in pedagoškega ter raziskovalnega osebja matičnega visokošolskega zavoda/univerze vpliva na višino proračuna knjižnice?
8. Ali so v proračunu knjižnice zagotovljena zadostna sredstva za izvajanje temeljnih storitev knjižnice?
9. Ali so v proračunu knjižnice zagotovljena zadostna sredstva za razvoj knjižnične zbirke in drugih informacijskih virov?
10. Ali so v proračunu knjižnice zagotovljena zadostna sredstva za ustrezno število in strukturo zaposlenih in za njihovo nagrajevanje?
11. Ali so potrebe po tehnološkem (IKT) posodabljanju knjižnice v proračunu knjižnice ali matičnega visokošolskega zavoda/univerze posebej opredeljene?
12. Ali je proračun knjižnice dovolj fleksibilen, da omogoča uvajanje novih storitev in tehnologij?
13. Kakšne so pristojnosti direktorja/vodje knjižnice pri razporejanju proračuna knjižnice?
14. Kako knjižnica spremlja izvajanje proračuna?

VI. KNJIŽNIČNO GRADIVO IN DRUGI INFORMACIJSKI VIRI

1. Ali ima knjižnica izdelan dokument o nabavni politiki?
2. Ali ima knjižnica svoj proračun za nabavo knjižničnega gradiva?
3. Kakšne kriterije uporablja knjižnica pri odločanju o nabavi, roku/obdobju hranjenja in uporabi knjižničnega gradiva?
4. Kakšno vlogo imajo študenti in zaposleni na matičnem visokošolskem zavodu/univerzi pri oblikovanju, razvoju ter evalvaciji knjižnične zbirke?
5. Na kakšen način knjižnica evalvira knjižnično zbirko in druge informacijske vire (npr. baze podatkov) tako z vidika količine kot kakovosti in uporabe?

6. Ali knjižnica opravlja primerjave knjižnične zbirke z zbirkami sorodnih knjižnic in če, s pomočjo katerih metod?
7. Ali knjižnično gradivo po številu in kakovosti ustreza potrebam študijskega in raziskovalnega procesa matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
8. Ali je elektronsko gradivo ustrezno licencirano, da ga knjižnica lahko ponudi zainteresiranim uporabnikom tako v svojih prostorih kot prek oddaljenega dostopa?
9. Kako knjižnica v praksi udejanja konzorcijske nakupe in licenčne pogodbe?
10. Če je knjižnica zadolžena za zbiranje in arhiviranje publikacij matičnega visokošolskega zavoda/univerze, na kakšen način uresničuje to nalogo?
11. Ali ima knjižnica izdelano politiko odpisa gradiva, kako poteka proces odpisa in kdo je vključen v proces?
12. Ali so v proračunu knjižnice predvidena sredstva za popravilo poškodovanega knjižničnega gradiva?
13. Ali je vse knjižnično gradivo ustrezno in ažurno obdelano?

VII. DOSTOPNOST KNJIŽNIČNEGA GRADIVA IN DRUGIH INFORMACIJSKIH VIROV

1. Na kakšen način knjižnica zagotavlja ustrezno fizično in virtualno (na daljavo) dostopnost knjižničnega gradiva?
2. Kakšen delež knjižnične zbirke je uporabnikom na voljo v prostem pristopu?
3. Ali je ureditev knjižnične zbirke v prostem pristopu logična in razumljiva?
4. Na kakšen način knjižnica zagotavlja točnost in ažurnost knjižničnega kataloga?
5. Ali knjižnica zagotavlja hitro in učinkovito medknjižnično izposajo gradiva ter posredovanje dokumentov, ki jih nima v lastni zbirki?
6. Ali knjižnica sodeluje v obstoječih konzorcijskih programih oziroma dogovorih o medknjižnični izposoji in posredovanju dokumentov?
7. Ali je v knjižnici na razpolago dovolj računalniških delovnih postaj za dostop do elektronskih informacijskih virov?
8. Ali je v knjižnici dostopno brezplačno brezžično omrežje?
9. Ali knjižnica zagotavlja enostaven in hiter dostop do gradiva, ki ga hrani v knjižničnih skladiščih?
10. Na kakšen način knjižnica s knjižničnim gradivom oskrbuje uporabnike pri študiju na daljavo?

VIII. KNJIŽNIČNE STORITVE

1. Ali so knjižnične storitve optimalno prilagojene poslanstvu visokošolskega zavoda/univerze?
2. Ali so knjižnične storitve organizirane in na voljo na način, da zadovoljujejo informacijske potrebe uporabnikov?
3. Ali knjižnica pri načrtovanju knjižničnih storitev upošteva pričakovanja študentov in zaposlenih v matičnem visokošolskem zavodu/univerzi?
4. Ali na osnovi ugotovljenih potreb uporabnikov knjižnica uvaja nove storitve?
5. Ali medknjižnična izposoja in posredovanje dokumentov ustrezno podpirata zahtevnejše informacijske potrebe uporabnikov?
6. Ali je odpiralni čas knjižnice skladen s potrebami uporabnikov?
7. Katere storitve knjižnice lahko uporabljajo uporabniki na daljavo?
8. V kolikšni meri so zadovoljene potrebe uporabnikov na daljavo in kako so zadovoljni s storitvami na daljavo?

9. Ali knjižnica gradi ali sodeluje pri izgradnji digitalnih zbirk oziroma odprtodostopnih repozitorijev visokošolskih del, objav raziskovalcev in drugih publikacij visokošolskega zavoda/univerze?
10. Na kakšen način knjižnica obvešča okolje o knjižničnih storitvah?
11. Ali knjižnica izvaja evalvacijo posameznih storitev za uporabnike?
12. Ali knjižnica izvaja periodične študije uporabnikov?
13. Ali knjižnica nudi bibliografsko podporo zaposlenim na visokošolskem zavodu/univerzi pri evidenci njihovega dela v informacijskem sistemu o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji (SICRIS)?

IX. IZOBRAŽEVALNA DEJAVNOST IN SODELOVANJE KNJIŽNICE V ŠTUDIJSKEM PROCESU

1. Ali ima knjižnica izdelan letni program izobraževanja uporabnikov?
2. Ali ima knjižnica na razpolago ustrezna sredstva za izvajanje izobraževanja uporabnikov?
3. Ali ima knjižnica zagotovljene primerne prostore za izvajanje izobraževanja tako velikih kot malih skupin uporabnikov in za različne oblike izobraževanja?
4. Ali je knjižnica opremljena z ustrezno učno tehnologijo za izvajanje izobraževanja uporabnikov?
5. Ali knjižničarji s programi informacijskega opismenjevanja sodelujejo v rednem študijskem procesu in kako se vrednoti njihov prispevek?
6. Ali so knjižničarji vključeni v raziskovalne projekte matičnega visokošolskega zavoda/univerze in kako se vrednoti njihov prispevek?
7. Na kakšen način knjižnica promovira svojo izobraževalno dejavnost?
8. Na kakšen način knjižnica evalvira rezultate in vpliv izobraževanja uporabnikov?
9. Ali knjižnica pri načrtovanju in izvedbi izobraževanja uporabnikov uresničuje/uveljavlja merila ter kriterije informacijske pismenosti v visokem šolstvu?

X. KOMUNICIRANJE, SODELOVANJE IN POVEZOVANJE

1. Ali je zagotovljen nemoten pretok strokovnih in upravljaljskih informacij znotraj knjižnice?
2. Ali so knjižnični delavci s strani vodstva knjižnice in matičnega visokošolskega zavoda/univerze spodbujani, da predlagajo spremembe in izboljšave pri delovanju knjižnice?
3. Ali obstajajo formalni kanali za izmenjavo informacij med knjižnico in matičnim visokošolskim zavodom/univerzo?
4. Na kakšen način poteka sodelovanje knjižnice z drugimi organizacijskimi enotami v okviru matičnega visokošolskega zavoda/univerze?
5. Na kakšen način poteka komuniciranje in sodelovanje knjižnice z drugimi visokošolskimi knjižnicami ter sorodnimi institucijami?
6. Če knjižnica ne skrbi sama za upravljanje informacijske tehnologije, ali ji organizacijska struktura matičnega visokošolskega zavoda/univerze zagotavlja možnosti za učinkovito komunikacijo in sodelovanje z enoto, ki je odgovorna za informacijsko tehnologijo?
7. Na kakšen način poteka komuniciranje in sodelovanje knjižnice z uporabniki?
8. Na kakšen način knjižnica omogoča uporabnikom, da sporočajo svoja mnenja, komentarje, pritožbe, predloge ...?

PRILOGA 5.2: NABOR MOŽNIH KVANTITATIVNIH KAZALCEV IN KAZALNIKOV ZA EVALVACIJO VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

Potencialni uporabniki visokošolske knjižnice = število študentov in zaposlenih na visokošolskem zavodu/univerzi

sklop	podsklop	kazalci oz. kazalniki	
VLOŽENI VIRI IN POGOJI ZA DELOVANJE KNJIŽNICE	Prostori in oprema knjižnice	kazalci	neto uporabna površina knjižnice (m ²)
			neto površina zaprtih knjižničnih skladišč (m ²)
			število vseh čitalniških/študijskih mest za uporabnike
			število računalniških delovnih mest za uporabnike
		kazalniki	število aktivnih uporabnikov z matičnega visokošolskega zavoda/univerze na računalniško delovno mesto
			število potencialnih uporabnikov na računalniško delovno mesto
			skupno število aktivnih uporabnikov na računalniško delovno mesto
			število aktivnih uporabnikov z matičnega visokošolskega zavoda/univerze na čitalniški sedež
			število potencialnih uporabnikov na čitalniški sedež
			skupno število aktivnih uporabnikov na čitalniški sedež
			povprečna zasedenost čitalniških sedežev v tipičnem tednu
			neto uporabna površina knjižnice (m ²) na aktivnega uporabnika z matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			neto uporabna površina knjižnice (m ²) na potencialnega uporabnika knjižnice
			neto uporabna površina knjižnice (m ²) na študenta vpisanega na matični visokošolski zavod/univerzo
			neto uporabna površina knjižnice (m ²) na aktivnega uporabnika knjižnice
			delež (odstotek) knjižničnega gradiva v prostem pristopu
	Knjižnični delavci	kazalci	število vseh (redno ali honorarno) EPZ zaposlenih knjižničnih delavcev
			število EPZ redno zaposlenih knjižničnih delavcev za polni ali krajši od polnega delovnega časa
			število EPZ zaposlenih strokovnih knjižničnih delavcev
			število EPZ zaposlenih, financiranih iz drugih virov, npr. projektnih sredstev
		kazalniki	delež (odstotek) administrativno-tehničnih delavcev glede na število EPZ strokovnih delavcev knjižnice
			delež (odstotek) strokovnih delavcev knjižnice glede na število vseh EPZ delavcev knjižnice
			delež (odstotek) honorarno zaposlenih sodelavcev glede na število vseh EPZ delavcev knjižnice
			število študentov matičnega visokošolskega zavoda/univerze na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			število zaposlenih visokošolskih učiteljev, raziskovalcev in sodelavcev matičnega visokošolskega zavoda/univerze na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			število aktivnih uporabnikov-članov knjižnice na EPZ strokovnega delavca knjižnice

			število aktivnih uporabnikov–članov z matičnega visokošolskega zavoda/univerze na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			delež (odstotek) knjižničnih delavcev, ki sodelujejo pri zagotavljanju in razvijanju elektronskih storitev knjižnice, glede na EPZ zaposlenih
	Proračun knjižnice	kazalci	skupaj prihodki knjižnice
			skupaj prihodki knjižnice iz proračuna matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			skupaj prihodki knjižnice neposredno iz proračuna RS (npr. ARRS in/ali MVZT)
			skupaj prihodki knjižnice iz dejavnosti knjižnice (lastna sredstva)
			skupaj odhodki knjižnice
			stroški dela knjižnice
			skupaj izdatki knjižnice za nakup knjižničnega gradiva
			skupaj izdatki knjižnice za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov
		kazalniki	delež (odstotek) prihodkov za knjižnico v celotnih prihodkih matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			celotni prihodki knjižnice na aktivnega uporabnika
			delež (odstotek) sredstev za nakup knjižničnega gradiva glede na celotne prihodke knjižnice
			delež (odstotek) sredstev za nakup knjižničnega gradiva glede na celotne prihodke matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			delež (odstotek) stroškov dela v celotnem proračunu knjižnice
			izdatki knjižnice na potencialnega uporabnika knjižnice
			izdatki knjižnice na izposojeno enoto gradiva
			izdatki knjižnice na obiskovalca knjižnice
			delež (odstotek) izdatkov knjižnice za stroške dela glede na vse izdatke knjižnice
	Knjižnično gradivo (informacijski viri)	kazalci	velikost knjižnične zbirke (število enot)
			število tekoče naročenih naslovov periodičnih publikacij
			letni prirast knjižničnega gradiva (število enot)
			prenos gradiva na mikrofilm (število posnetkov strani)
			število digitaliziranih naslovov publikacij iz knjižnične zbirke
			prirast digitaliziranih enot (skenogramov) gradiva, narejenih iz knjižnične zbirke
			prirast digitalnih enot (skenogramov), dostopnih prek portala knjižnice
		kazalniki	število enot knjižničnega gradiva na aktivnega uporabnika z matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			število enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika
			prirast enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika

KNJIŽNIČNE STORITVE IN UPORABA KNJIŽNICE	Osnovne knjižnične storitve in uporaba knjižnice	kazalci	število enot knjižničnega gradiva, pridobljenih z nakupom, na aktivnega uporabnika
			število enot knjižničnega gradiva pridobljenih z nakupom na aktivnega uporabnika z matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			število enot knjižničnega gradiva, pridobljenih z nakupom, na potencialnega uporabnika
			število naslovov periodičnih publikacij (tiskanih in elektronskih), pridobljenih z nakupom, na aktivnega uporabnika
			število naslovov periodičnih publikacij (tiskanih in elektronskih), pridobljenih z nakupom, na aktivnega uporabnika z matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			število naslovov periodičnih publikacij (tiskanih in elektronskih), pridobljenih z nakupom, na potencialnega uporabnika
			delež (odstotek) sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov glede na celotna sredstva za nakup knjižničnega gradiva
			sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov na potencialnega uporabnika
			delež (odstotek) stroškov za nakup informacijskih virov glede na celotne stroške knjižnice
			tedenska odprtost služb za uporabnike (ur)
			tedenska odprtost čitalniških prostorov (ur)
			obisk knjižnice (fizični obisk): – beleženo po aktivnostih v sistemu COBISS.SI – beleženo ročno – beleženo s termično kamero (vzorčna tedna)
			obisk knjižnice prek njene spletne strani (obisk na daljavo oz. virtualni obisk)
			skupaj fizični in virtualni obisk knjižnice
			število potencialnih uporabnikov knjižnice
			število aktivnih uporabnikov-članov z matičnega visokošolskega zavoda/univerze (fizični člani)
			število aktivnih uporabnikov-članov knjižnice (t. i. notranji in zunanji) (fizični člani)
			število aktivnih uporabnikov-članov knjižnice (virtualni)
			od tega število virtualnih članov – članov drugih knjižnic (t. i. zunanjih uporabnikov)
			skupaj število vseh aktivnih uporabnikov-članov knjižnice (fizični in virtualni)
			skupaj število izposojenih enot gradiva (na dom, v knjižnico, medknjižnična izposoja)
			število izposojenih enot gradiva na dom
			število izposojenih enot gradiva v prostore knjižnice

			število vpogledov v elektronske dokumente s celotnim besedilom
			število medknjižnično izposojenih/posredovanih enot gradiva (posojeno v druge knjižnice in izposojeno iz drugih)
			število zahtevkov za medknjižnično izposajo
			število prejetih informacijskih zahtevkov
			število pozitivno rešenih informacijskih zahtevkov
			skupaj število opravljenih tematskih poizvedb po različnih informacijskih virih
			obisk portala knjižnice: – število različnih obiskovalcev – število obiskov – število pregledanih strani – število zadetkov – promet (v GB)
			uporaba storitve oddaljenega dostopa (število prijav/dostopov)
	kazalniki		delež (odstotek) aktivnih uporabnikov – študentov matičnega visokošolskega zavoda/univerze glede na vse študente vpisane na visokošolski zavod/univerzo
			delež (odstotek) aktivnih uporabnikov – študentov in zaposlenih z matičnega visokošolskega zavoda/univerze glede na skupno število aktivnih uporabnikov knjižnice
			delež (odstotek) aktivnih uporabnikov – študentov in zaposlenih z matičnega visokošolskega zavoda/univerze glede na skupno število potencialnih uporabnikov knjižnice (tržna prodornost knjižnice)
			število izposojenih enot gradiva na aktivnega uporabnika – študentov in zaposlenih z matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			število izposojenih enot gradiva na potencialnega uporabnika knjižnice
			število izposojenih enot gradiva na aktivnega uporabnika knjižnice
			število izposojenih enot gradiva na strokovnega delavca knjižnice
			delež (odstotek) izposojenih enot gradiva (vključno s podaljšanji in izposajo v knjižnico) glede na število vseh enot v zbirki, namenjeni izposoji (obrat zbirke)
			povprečni čakalni čas (v minutah) za gradivo, naročeno iz skladišča (ažurnost dostave)
			delež (odstotek) realiziranih zahtevkov za gradivo iz skladišč glede na skupno število zahtevkov (razpoložljivost iskanega gradiva)
			delež (odstotek) realiziranih zahtevkov za medknjižnično izposajo glede na vse zahtevke (uspešnost medknjižnične izposoje)

			povprečni čakalni čas (v delovnih dnevih) za medknjižnično naročeno gradivo (pri desetih naključno izbranih publikacijah)
			delež (odstotek) gradiva, najdenega na ustrezni postavitvi v prostem pristopu - za vzorec dvajset naključno izbranih publikacij (urejenost prostega pristopa)
Izobraževalna in svetovalna dejavnost	kazalci		število vpogledov (povzetek, celotno besedilo) v elektronske vire na aktivnega uporabnika - študentov in zaposlenih z matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			število vpogledov (povzetek, celotno besedilo) v elektronske vire na potencialnega uporabnika knjižnice
			delež (odstotek) uspešno rešenih informacijskih zahtevkov glede na vse prejete informacijske zahteve (uspešnost informacijske dejavnosti)
			število vpogledov v celotna besedila na potencialnega uporabnika knjižnice
			delež (odstotek) informacijskih zahtevkov, posredovanih v elektronski obliki, glede na vse posredovane informacijske zahteve
			delež (odstotek) zavrnjenih dostopov oz. sej (ang. login) glede na vse opravljene seje pri poizvedovanju po elektronskih informacijskih virih
			delež (odstotek) potencialnih uporabnikov, ki uporablja elektronske storitve knjižnice (OPAC, spletna stran, baze podatkov, e-revije in drugi dokumenti, elektronsko posredovanje dokumentov), glede na vse potencialne uporabnike knjižnice
			delež (odstotek) dostopov oz. sej (ang. login) na elektronske informacijske vire in servise z mest izven prostorov knjižnice (oddaljen dostop) glede na vse seje (ang. login)
			povprečna zasedenost čitalniških/delovnih mest za uporabnike
			stopnja zadovoljstva uporabnikov s knjižnico in storitvami
			število vseh izvedenih organiziranih oblik izobraževanja za uporabnike (tečajev, delavnic ipd.)
			število izvedenih različnih organiziranih oblik izobraževanja uporabnikov
			število vseh uporabnikov, ki so se udeležili organiziranih oblik izobraževanja
			število ur izvedenega organiziranega izobraževanja uporabnikov
			število ur sodelovanja knjižničnih delavcev v študijskem programu matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			število knjižničnih delavcev, ki sodelujejo v študijskem programu matičnega visokošolskega zavoda/univerze
			število krajših tematskih strokovnih svetovanj uporabnikom po telefonu ali e-pošti
			število zahtevnejših tematskih strokovnih pisnih svetovanj uporabnikom
			število zahtevnejših tematskih strokovnih svetovanj uporabnikom ob obiskih knjižnice

		kazalniki	število udeležencev različnih izobraževalnih oblik na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			delež (odstotek) udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov glede na vse potencialne uporabnike knjižnice
			zadovoljstvo udeležencev izobraževalnih oblik (povprečna ocena)
	Bibliografska dejavnost	kazalci	število prispevanih bibliografskih zapisov v vzajemni katalog COBIB.SI
			število prispevanih bibliografskih zapisov v lokalni katalog knjižnice
			število izdelanih bibliografskih zapisov za bibliografijo zaposlenih na visokošolskem zavodu/univerzi
			število izdelanih bibliografskih zapisov za bibliografijo zunanjih naročnikov
		kazalniki	število kreiranih/prevzetih bibliografskih zapisov za bibliografijo na EPZ zaposlenega v matičnem visokošolskem zavodu/univerzi
			število kreiranih/prevzetih bibliografskih zapisov za bibliografijo na EPZ zunanjega naročnika
			število kreiranih/prevzetih bibliografskih zapisov za vzajemni katalog na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			število kreiranih/prevzetih bibliografskih zapisov za lokalni katalog knjižnice na EPZ strokovnega delavca knjižnice
	Razvojno-raziskovalna, pedagoška in publicistična dejavnost	kazalci	vodenje ali sodelovanje knjižničnih delavcev v razvojno-raziskovalnih projektih matičnega visokošolskega zavoda/univerze (število projektov)
			število objav knjižničnih delavcev (strokovni in znanstveni prispevki)
			skupaj izdanih publikacij knjižnice (naslovi)
		kazalniki	število ur udeležbe v raziskovalni dejavnosti visokošolskega zavoda/univerze na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			število ur udeležbe v pedagoški dejavnosti visokošolskega zavoda/univerze na s EPZ strokovnega delavca knjižnice
			število strokovnih objav na EPZ strokovnega delavca knjižnice
	Predstavitvena in promocijska dejavnost	kazalci	število vseh v knjižnici izvedenih razstav (lastne, gostujoče, soorganizirane)
			skupaj obseg razstav v dnevih
			skupaj število udeležencev razstav
			vodeni splošni ogledi knjižnice za skupine (število skupin)
			število udeležencev vodenih splošnih ogledov knjižnice za skupine
			vodeni obiski za specializirane skupine uporabnikov (število skupin)
			število udeležencev vodenih obiskov za specializirane skupine uporabnikov
			število udeležencev individualnih ogledov in predstavitev knjižnice

			skupaj število udeležencev ogledov in predstavitev knjižnice
		kazalniki	število udeležencev ogledov in predstavitev knjižnice na EPZ strokovnega delavca knjižnice število udeležencev razstav na EPZ strokovnega delavca knjižnice
UČINKOVITOST KNJIŽNICE IN DELOVNIH PROCESOV	Učinkovitost delovanja knjižnice	kazalci	število opravljenih delovnih ur knjižničnih delavcev (redno delo, nadure)
		kazalniki	skupni izdatki knjižnice na aktivnega uporabnika – fizičnega
			skupni izdatki knjižnice na aktivnega uporabnika knjižnice (fizični in na daljavo)
			skupni izdatki knjižnice na fizični obisk
			skupni izdatki knjižnice na obisk na daljavo
			skupni izdatki knjižnice na obisk (fizični in na daljavo)
			skupni izdatki knjižnice na izposojeno enoto gradiva
			strošek posamezne storitve knjižnice glede na celotne stroške dela knjižnice: – strošek glede na izposojeno enoto gradiva – strošek glede na pozitivno rešen informacijski zahtevek – strošek glede na bibliografsko obdelano (katalogizirano) enoto gradiva
			strošek seje (ang. login), opravljene v podatkovni zbirki (število sej glede na nabavno ceno zbirke)
			strošek vpogleda v celotno besedilo dokumenta iz podatkovne zbirke (število vpogledov v celotna besedila zbirke glede na nabavno ceno zbirke)
			število opravljenih delovnih ur knjižničnih delavcev na fizičnega obiskovalca
			število opravljenih delovnih ur knjižničnih delavcev na vse obiskovalce (fizični in na daljavo)
			prirast enot gradiva (brez elektronskih virov, ki jih knjižnica ne obdeluje) na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			število prispevanih bibliografskih zapisov v vzajemni katalog COBIB.SI na EPZ strokovnega delavca knjižnice
			srednja vrednost (mediana) števila delovnih dni, ki potečejo od naročila dokumenta do prejema dokumenta v knjižnico
			srednja vrednost (mediana) števila delovnih dni, ki potečejo od dneva prejema dokumenta v knjižnico do dneva, ko je na voljo za uporabo (na knjižni polici oz. na strežniku)
			srednja vrednost (mediana) števila minut od trenutka, ko uporabnik zahteva dokument iz skladišča, do trenutka, ko je slednji na voljo na pultu za izposajo
			povprečen čas v urah, potreben za izpolnitev zahtevka za medknjižnično izposajo ali posredovanje dokumentov iz drugih knjižnic (pasiva) in v druge knjižnice (aktiva)
SPOSOBNOST	Razvoj	kazalci	število knjižničnih delavcev, udeležencev formalnega izobraževanja

KNJIŽNICE ZA SPREMEMBE IN RAZVOJ	človeških potencialov knjižnice		število knjižničnih delavcev, ki so uspešno zaključili programe formalnega izobraževanja
			število knjižničnih delavcev, ki so opravili bibliotekarski ipd. izpit
			število knjižničnih delavcev, ki so pridobili strokovni bibliotekarski naziv
			število knjižničnih delavcev, ki so pridobili znanstveni (dr.) ali raziskovalni naziv
			skupaj število ur neformalnega izobraževanja knjižničnih delavcev (Slovenija in tujina)
			število ur neformalnega izobraževanja knjižničnih delavcev v Sloveniji
			število ur neformalnega izobraževanja knjižničnih delavcev v tujini
			število udeležencev neformalnega izobraževanja v Sloveniji
			število udeležencev neformalnega izobraževanja v tujini
			skupaj število udeležencev neformalnega izobraževanja v Sloveniji in tujini
			število ur bolezenskih odsotnosti knjižničnih delavcev (bolniška, porodniška, invalidnina)
		kazalniki	število ur neformalnega izobraževanja na EPZ knjižničnega delavca
			skupaj število ur (formalnega in neformalnega) izobraževanja na EPZ knjižničnega delavca
			število ur bolezenskih odsotnosti na EPZ knjižničnega delavca
			delež (odstotek) ur bolezenskih odsotnosti knjižničnih delavcev glede na skupno število opravljenih delovnih ur knjižničnih delavcev
	Vlaganja v elektronske vire in storitve	kazalci	skupaj izdatki knjižnice za nakup informacijske in komunikacijske tehnologije (oprema)
			skupaj izdatki knjižnice za nakup elektronskih informacijskih virov
		kazalniki	delež (odstotek) izdatkov knjižnice za nakup informacijske in komunikacijske tehnologije glede na celotne izdatke knjižnice
			delež (odstotek) stroškov za nakup elektronskih informacijskih virov glede na celotne stroške nabave knjižničnega gradiva (informacijskih virov)
			delež EPZ zaposlenih, ki upravljajo in razvijajo elektronske informacijske vire ter storitve in vzdržujejo računalniško opremo glede na vse EPZ zaposlene v knjižnici
			delež (odstotek) izdatkov za digitalizacijo gradiva knjižnice glede na celotne izdatke knjižnice
	Sposobnost pridobivanja lastnih sredstev	kazalci	skupaj lastni prihodki knjižnice
			prihodek knjižnice iz sponzorstev in donacij
			prihodek knjižnice iz raziskovalne dejavnosti (izvajanje raziskovalnih projektov)
		kazalniki	delež (odstotek) lastnih prihodkov glede na celotne prihodke knjižnice
			delež (odstotek) prihodkov iz raziskovalne dejavnosti glede na celotne lastne prihodke

PRILOGA 5.3: PREDLOG MINIMALNEGA NABORA KAZALCEV IN KAZALNIKOV ZA EVALVACIJO KNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI V VISOKEM ŠOLSTVU²⁴³**A. VIRI IN POGOJI ZA DELOVANJE****Prostor**

1. A.1 Površina na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

Opremljenost

2. A.2 Število čitalniških sedežev na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
3. A.3 Število računalnikov v prostorih knjižnice na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

Zaposleni

4. A.4 Število EPZ zaposlenih na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

Sredstva

5. A.5 Sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
6. A.6 Delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov v sredstvih za nakup vsega knjižničnega gradiva
7. A.7 Delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov v celotnih sredstvih knjižnice visokošolskega zavoda
8. A.8 Delež celotnih sredstev za delovanje knjižnice v celotnih sredstvih visokošolskega zavoda

Zbirka

9. A.9 Prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
10. A.10 Prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
11. A.11 Število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

B. UPORABA

12. B.1 Število aktivnih uporabnikov in njihova struktura
13. B.2 Delež aktivnih uporabnikov z matične članice univerze in z univerze glede na vse aktivne uporabnike
14. B.3 Število fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
15. B.4 Število obiskov spletnega mesta knjižnice na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

²⁴³ V besedilu je izraz visokošolski zavod uporabljen za članice univerze ali univerzo v celoti, odvisno od ravni, na kateri se vodi kazalnik.

- 16. B.5 Število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
- 17. B.6 Število izposojenih knjižničnih enot in medknjižnično posredovanih dokumentov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
- 18. B.7 Število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
- 19. B.8 Število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)
- 20. B.9 Število oblik, izvedb, udeležencev in pedagoških ur izobraževanja uporabnikov oz. študentov
- 21. B.10 Delež udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice glede na vse študente visokošolskega zavoda
- 22. B.11 Število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiva)

C. UČINKOVITOST

- 23. C.1 Prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na EPZ zaposlenega
- 24. C.2 Prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov na EPZ zaposlenega
- 25. C.3 Število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk na EPZ zaposlenega
- 26. C.4 Število aktivnih uporabnikov na EPZ zaposlenega
- 27. C.5 Število fizičnih obiskov na EPZ zaposlenega
- 28. C.6 Število obiskov spletnega mesta knjižnice na EPZ zaposlenega
- 29. C.7 Število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI na EPZ zaposlenega
- 30. C.8 Število izposojenih knjižničnih enot in medknjižnično posredovanih dokumentov na EPZ zaposlenega
- 31. C.9 Število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na EPZ zaposlenega
- 32. C.10 Število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na EPZ zaposlenega
- 33. C.11 Število udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice na EPZ zaposlenega
- 34. C.12 Število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiva) na EPZ zaposlenega

D. RAZVOJ

- 35. D.1 Število pedagoških ur organiziranega izobraževanja zaposlenih na EPZ zaposlenega
- 36. D.2 Delež EPZ zaposlenih, ki upravlja in razvija elektronske vire ter storitve in vzdržuje računalniško opremo, v celotnem številu EPZ zaposlenih
- 37. D.3 Delež lastnih prihodkov knjižnice in posebnega sofinanciranja v celotnih sredstvih knjižnice

PRIKAZ IZRAČUNA KAZALNIKOV

Podatki za kazalce in kazalnike knjižnične dejavnosti se zajemajo za obdobje koledarskega leta.

A. VIRI IN POGOJI ZA DELOVANJE**A.1 Površina na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)**

površina (m ²) (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
površina na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (m²) (a/(b+c))	

A.2 Število čitalniških sedežev na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število čitalniških sedežev (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število čitalniških sedežev na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

A.3 Število računalnikov v prostorih knjižnice na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število računalnikov za uporabnike v prostorih knjižnice (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število računalnikov v prostorih knjižnice na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

A.4 Število EPZ zaposlenih na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število EPZ zaposlenih (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število EPZ zaposlenih na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

A.5 Sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

sredstva za nakup vsega knjižničnega gradiva (EUR) (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
sredstva za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (EUR) (a/(b+c))	

A.6 Delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov v sredstvih za nakup vsega knjižničnega gradiva

sredstva za nakup elektronskih virov in zagotavljanje dostopa do njih (EUR) (a)	
sredstva za nakup vsega knjižničnega gradiva (EUR) (b)	
delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do elektronskih informacijskih virov v sredstvih za nakup vsega knjižničnega gradiva (a/b)	

A.7 Delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov v celotnih sredstvih knjižnice visokošolskega zavoda

sredstva za nakup vsega knjižničnega gradiva (EUR) (a)	
vsa sredstva knjižnice (stroški dela, dejavnosti in investicijski stroški) (EUR) (b)	
delež sredstev za nakup in zagotavljanje dostopa do informacijskih virov v celotnih sredstvih knjižnice visokošolskega zavoda (a/b)	

A.8 Delež celotnih sredstev za delovanje knjižnice v celotnih sredstvih visokošolskega zavoda

vsa sredstva knjižnice (stroški dela, dejavnosti in investicijski stroški) (EUR) (a)	
vsa sredstva visokošolskega zavoda (stroški dela, dejavnosti in investicijski stroški) (EUR) (b)	
delež celotnih sredstev za delovanje knjižnice v celotnih sredstvih visokošolskega zavoda (a/b)	

A.9 Prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število enot prirasta knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

A.10 Prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

A.11 Število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

B. UPORABA**B.1 Število aktivnih uporabnikov in njihova struktura**

kategorija uporabnikov	
študenti – prva stopnja, redni	
študenti – prva stopnja, izredni	
študenti – druga stopnja, redni	
študenti – druga stopnja, izredni	
študenti – tretja stopnja	
srednješolci	
zaposleni	
upokojenci	
tuji državljani	
drugi uporabniki	
skupaj vsi aktivni uporabniki	

B.2 Delež aktivnih uporabnikov z matične članice univerze in z univerze glede na vse aktivne uporabnike

	vsi aktivni uporabniki knjižnice	aktivni uporabniki knjižnice z matične članice univerze	delež aktivnih uporabnikov z matične članice univerze glede na vse aktivne uporabnike	aktivni uporabniki knjižnice z univerze	delež aktivnih uporabnikov z univerze glede na vse aktivne uporabnike
	a	b	b/a	c	c/a

B.3 Število fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število fizičnih obiskov (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število fizičnih obiskov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

B.4 Število obiskov spletnega mesta knjižnice na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število obiskov spletnega mesta knjižnice (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število obiskov spletnega mesta knjižnice na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) $a/(b+c)$	

B.5 Število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) $a/(b+c)$	

B.6 Število izposojenih knjižničnih enot in medknjižnično posredovanih dokumentov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število izposojenih knjižničnih enot na dom (a)	
število izposojenih knjižničnih enot v čitalnico (b)	
število medknjižnično posredovanih dokumentov (c)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (d)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (e)	
število izposojenih knjižničnih enot in medknjižnično posredovanih dokumentov na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) $((a+b+c)/(d+e))$	

B.7 Število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

B.8 Število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca)

število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
število EPZ učiteljev in raziskovalcev na dan 31. 12. obravnavanega leta (c)	
število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na potencialnega uporabnika (študenta, učitelja ali raziskovalca) (a/(b+c))	

B.9 Število oblik, izvedb, udeležencev in pedagoških ur izobraževanja uporabnikov oz. študentov

število oblik organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice	
skupno število izvedb različnih oblik organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice	
skupno število udeležencev različnih oblik organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice	
skupno število pedagoških ur različnih oblik organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice	
število oblik izobraževanja, ki so vključene v študijski program	
skupno število izvedb različnih oblik izobraževanja, ki so vključene v študijski program	
skupno število udeležencev različnih oblik izobraževanja, ki so vključene v študijski program	
skupno število pedagoških ur različnih oblik izobraževanja, ki so vključene v študijski program	
število udeležencev individualnega usposabljanja	
skupno število ur individualnega usposabljanja uporabnikov	

B.10 Delež udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice glede na vse študente visokošolskega zavoda

skupno število udeležencev različnih oblik organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice (a)	
število rednih in izrednih študentov visokošolskega zavoda na dan 31. 12. obravnavanega leta (b)	
delež udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice glede na vse študente visokošolskega zavoda (a/b)	

B.11 Število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiva)

število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiva)	
--	--

C. UČINKOVITOST**C.1 Prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na EPZ zaposlenega**

število enot prirasta knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
prirast enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih (knjižno in neknjižno gradivo) na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.2 Prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov na EPZ zaposlenega

prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
prirast naslovov pripravljenih digitalnih dokumentov na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.3 Število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk na EPZ zaposlenega

število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število naslovov plačanih e-knjig, e-revij in zbirk na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.4 Število aktivnih uporabnikov na EPZ zaposlenega

število aktivnih uporabnikov (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število aktivnih uporabnikov na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.5 Število fizičnih obiskov na EPZ zaposlenega

število fizičnih obiskov (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število fizičnih obiskov na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.6 Število obiskov spletnega mesta knjižnice na EPZ zaposlenega

število obiskov spletnega mesta knjižnice (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število obiskov spletnega mesta knjižnice na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.7 Število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI na EPZ zaposlenega

število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število iskanj v lokalni bazi knjižnice v sistemu COBISS.SI na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.8 Število izposojenih knjižničnih enot in medknjižnično posredovanih dokumentov na EPZ zaposlenega

število izposojenih knjižničnih enot na dom (a)	
število izposojenih knjižničnih enot v čitalnico (b)	
število medknjižnično posredovanih dokumentov (c)	
število EPZ zaposlenih (d)	
število izposojenih knjižničnih enot in medknjižnično posredovanih dokumentov na EPZ zaposlenega ((a+b+c)/d)	

C.9 Število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na EPZ zaposlenega

število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število sej v elektronskih informacijskih virih, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.10 Število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na EPZ zaposlenega

število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število vpogledov v celotna besedila digitalnih zbirk, ki jih knjižnica gradi ali upravlja, na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.11 Število udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice na EPZ zaposlenega

skupno število udeležencev različnih oblik organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število udeležencev organiziranega izobraževanja uporabnikov knjižnice na EPZ zaposlenega (a/b)	

C.12 Število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiva) na EPZ zaposlenega

število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiva) (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število kreiranih in redaktiranih zapisov v COBISS.SI za bibliografije raziskovalcev (vse vrste gradiva) na EPZ zaposlenega (a/b)	

D. RAZVOJ**D.1 Število pedagoških ur organiziranega izobraževanja zaposlenih na EPZ zaposlenega**

število pedagoških ur organiziranega izobraževanja zaposlenih (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
število pedagoških ur organiziranega izobraževanja zaposlenih na EPZ zaposlenega (a/b)	

D.2 Delež EPZ zaposlenih, ki upravlja in razvija elektronske vire ter storitve in vzdržuje računalniško opremo, v celotnem številu EPZ zaposlenih

število EPZ zaposlenih, ki upravlja in razvija elektronske vire ter storitve in vzdržuje računalniško opremo (a)	
število EPZ zaposlenih (b)	
delež EPZ zaposlenih, ki upravlja in razvija elektronske vire ter storitve in vzdržuje računalniško opremo, v celotnem številu EPZ zaposlenih (a/b)	

D.3 Delež lastnih prihodkov knjižnice in posebnega sofinanciranja v celotnih sredstvih knjižnice

lastni prihodki knjižnice in posebno sofinanciranje (EUR) (a)	
vsa sredstva knjižnice (stroški dela, dejavnosti in investicijski stroški) (EUR) (b)	
delež lastnih prihodkov knjižnice in posebnega sofinanciranja v celotnih sredstvih knjižnice (a/b)	